

Liefde is een Vuur

Uit het Engels vertaald door Teréz Stolze

Llewellyn Vaughan-Lee

De nachtegaal wordt verliefd
Op de Roos.
De hele liefdesgeschiedenis begint
Met één blik van God.

Yunus Emre

Liefde is een Vuur

De Mystieke Thuisreis van de Soefi

Llewellyn Vaughan-Lee

The Golden Sufi Center

Liefde is Vuur is gebaseerd op opnamen van lezingen die gegeven zijn door Llewellyn Vaughan-Lee. De audio versie is: "Liefde is Vuur en ik ben Hout" geproduceerd door Sound True recording.

INHOUDSOPGAVE

INLEIDING	I
HET PAD VAN LIEFDE	1
DE ELEMENTEN VAN HET PAD	17
HET ENE WARE	39
DE REIS NAAR HUIS	56
TWEE VLEUGELS VAN DE LIEFDE	72
LIEFDE EN Vernietiging	91
OORSPRONKELIJKE NATUUR	111
LICHT OP LICHT	128
HET TIJDLOZE MOMENT	141
DE SLUIERS VAN GOD 1	158
DE SLUIERS VAN GOD 11	174
BIBLIOGRAFIE	189
VERANTWOORDING	192
Informatie	193

The Golden Sufi Center, USA, 2000
P.O. Box 428, Inverness, California 94937

Oorspronkelijke titel: 'Love is a Fire.'
©Uitgever: The Golden Sufi Center.
© Auteur: Llewellyn Vaughan-Lee.

Nederlandse titel: 'Liefde is een Vuur'
© 2006 Nederlandse vertaling: Teréz Stolze
Omslag

ISBN

1. Soefisme– Spiritueel leven. .3 Titel.

Niets uit deze uitgave mag worden veelelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Informatie te verkrijgen bij:
Teréz Stolze
Eikendreef 82
6581 PG Malden
Email: terezstolze@hetnet.nl

INLEIDING

In het hele universum zijn er slechts twee, de minnaar en de Beminde.

Bhai Sahib

Het lied van de liefde is in ieder hart. Ieder van ons verlangt ernaar bemind te worden, bemind door een moeder, een minnaar, een vriend, een echtgenoot of vrouw. We verlangen ernaar aangeraakt te worden, vastgehouden te worden, omhelsd te worden, begrepen te worden, nodig te zijn. We hebben behoefte te weten dat we bemind worden en we hebben behoefte om liefde terug te geven. Liefde is de oorspronkelijke muziek van het leven, het lied van de schepping, het weefsel van de mens.

Bij sommigen is deze behoefte begraven onder andere behoeften, onder psychologische problemen of onder andere patronen. Hun gevoelens kunnen gevangen zijn in een wirwar van angsten of onzekerheden, verborgen of niet toegankelijk. Sommige mensen worden bang door hun behoefte aan liefde, of door de ongrijpbare aard ervan, en zoeken in plaats daarvan naar materiële zekerheid; zij verbergen een diepere honger onder hebzucht naar geld of bezittingen. Sommige mensen lijken weg te lopen voor liefde, zoeken pijn of afwijzing als een manier om de kwetsbaarheid van liefde uit de weg te gaan. En sommige mensen worden getrokken door de liefde, steeds dieper in zichzelf getrokken naar de kern van hun wezen. Zij worden getrokken naar de essentie van de liefde, naar de oorsprong van het bestaan van liefhebben, die de liefde van de ziel naar God is en de liefde van God voor de schepping.

Zij die getrokken worden naar de oorsprong van de liefde zijn mystici. Mystici zijn niet tevreden met de oppervlakkige patronen van de liefde, met de emotionele wirwar en onzekerheden van de menselijke liefde. Zij zoeken een meer pure wijn, een krachtigere passie. Zij hebben de essentie van liefde nodig, haar goddelijke substantie. Eeuwenlang lopen

mystici al de geheime paden van de liefde, paden die naar de kusten van de oneindige oceaan van de liefde leiden. Sommige van deze reizigers werden bekend als Soefi's, zoekers op het liefdespad. Soefi's zijn minnaars van God, keren terug naar Huis, naar de Geliefde van hun hart. Omdat Soefi's minnaars van God zijn, is hun relatie met God die van minnaar en Geliefde.

Voor sommige zielen is het noodzakelijk te weten dat ze God lief hebben. Zij worden in deze liefde getrokken zoals een mot naar de vlam. Er is een vonk binnen in het hart van de minnaar die aangestoken is door liefde en alleen tevreden gesteld kan worden door de vereniging met God. Maar hoe leef je deze liefdesaffaire van het hart des harten, hoe ga je deze weg terug naar Huis? Eeuwenlang al proberen de Soefi's te beschrijven hoe de liefde ons weer naar God trekt. Zij hebben voorstellingen gemaakt van het pad door de woestijn van afscheiding heen en van het proviand dat we nodig hebben voor deze reis: de oefeningen en de eigenschappen die het de minnaar mogelijk maken om naar Huis, naar de Geliefde terug te keren.

Wij worden, ieder op zijn eigen manier, naar God getrokken. Ieder op zijn eigen manier maken we de reis van dualiteit terug naar eenheid. Er zijn veel verschillende Soefipaden, die de verschillende behoeften van de zoeker weerspiegelen. Sommigen worden meegenomen in de arena van hun hart door muziek en dans, terwijl voor anderen stilte de enige weg is. Maar daaronder is die ene noot van het verlangen van de ziel naar God, de roep die vanuit de diepten van het hart komt en ons herinnert aan ons echte Huis, waar we echt thuis horen. Elk Soefipad maakt deze roep wakker en helpt ons om het te volgen. De hartenkreet is een gouden draad die ons door het doolhof van onze eigen psyche leidt en ook door de vermakelijkheden van de wereld.

Verlangen brengt ons terug naar God, brengt de minnaar weer naar de armen in de Geliefde. Dit is het oeroude pad van de mysticus, van hen die voorbestemd zijn om de reis naar de ver gelegen kusten van de liefde te maken. Waarom we geroepen worden naar deze zoektocht is altijd een mysterie,

want de wegen van het hart kunnen niet door het denken begrepen worden. Liefde trekt ons terug naar liefde, en verlangen is het vuur dat ons zuivert. Soefi's kennen de geheimen van de liefde, hoe de liefde ons meeneemt en ons transformeert. Zij zijn de mensen van liefde die de mysteriën van de goddelijke liefde levendig gehouden hebben, de mysteriën van wat in de diepten van de mens verborgen is.

Sinds het begin der tijden, héél lang voordat zij Soefi's genoemd werden, hebben de mensen van liefde deze wijsheid voor de mensheid gedragen. Soefisme is de oeroude wijsheid van liefde, een wijsheid die zo vrij is als de stralen van de zon. Soefi's behoren alleen de liefde toe, en zijn in hun kern vrij van verdichting, van de uiterlijke vorm. Precies zoals de liefde geen vorm heeft, is Soefisme "Waarheid zonder vorm." In verschillende tijden verschijnt Soefisme in verschillende uiterlijke vormen, in overeenstemming met de behoefte van de tijd en de plaats en de mensen. Maar onder de kleren van de mysticus is alleen de eenheid van liefde, een eenheid die niet beperkt of verdicht kan worden.

Het hart heeft vele geheimen, en zijn grootste mysterie is hoe het de wonderen van God kan bevatten. Het hart is de ontmoetingsplaats van minnaar en Geliefde, de plaats waar de minnaar opgaat in de liefde. Zij die in de arena van de liefde worden getrokken, van een liefde die de geur draagt van wat Echt is, kunnen van de Soefi's leren. Zij kunnen in de voetstappen treden van deze pelgrims van het hart, deze groep minnaars die het zoete, dat vóór honing of bij bestond, geproefd hebben. Soefi's vertellen ons over deze reis, en hun kaarten geven de fasen van de reis aan. Hun wijsheid over liefde leeft en behoort hen toe die gewekt zijn door liefde en hun weg terug naar de Geliefde moeten vinden.

Soefi's zingen allemaal hetzelfde lied, dat van minnaar en Geliefde. De Geliefde kijkt in het hart van de minnaar en ontsteekt het met een vonk van herinnering, met de roep voor de reis. Deze vonk wordt een vuur dat ons verbrandt, dat ons leeg maakt van alles behalve van de liefde. Door het vuur van de liefde leren we de essentie van de liefde kennen, het grootste geheim, verborgen in iedere cel van de schepping. Wanneer we

vinden wie we werkelijk zijn, zijn we gedoemd tot de mystieke
waarheid van het mensdom: dat er niets anders is dan God.

Het Pad Van Liefde

Je bent een Soefi wanneer je hart zo zacht en zo warm is als wol.

Traditioneel

MINNAARS VAN GOD

Soefisme is een pad van liefde. De Soefi is een reiziger op het pad van liefde, een zoeker die terugreist naar God door het mysterie van het hart. Voor de Soefi is de relatie met God die van minnaar en Geliefde, en Soefi's staan ook bekend als minnaars van God. De reis naar God vindt plaats in het hart, en al eeuwenlang reizen Soefi's diep in zichzelf, naar de geheime kamer van het hart. Waar minnaar en Geliefde de extase van vereniging delen.

Er zijn mensen voor wie spiritueel leven een liefdesaffaire moet zijn, een gepassioneerde affaire van de ziel. Deze overweldigende liefdesaffaire vindt plaats in het hart, en is één van de grootste mysteries van de mens. God liefhebben en bemind te worden door God, de diepte en intimiteit van deze relatie te beleven, is een geheim reeds lang bekend bij de Soefi. In het hart komen we steeds dichterbij onze Geliefde, zo dichtbij dat er uiteindelijk geen scheiding is wanneer de minnaar versmelt met de Geliefde, de minnaar verliest zichzelf in de liefde. Stap voor stap lopen we op het pad van liefde, totdat we uiteindelijk door liefde meegenomen worden in liefde; we worden door God naar God gevoerd, en dan is er geen weg meer terug, alleen een steeds dieper wordende liefdesaffaire van de ziel. Dit is de aloude reis van scheiding naar vereniging, de reis van ons eigen zelf terug naar een staat van één-zijn met God.

Op deze reis is liefde de kracht die ons naar Huis brengt. Liefde is de meest invloedrijke kracht in het universum en ze bevindt zich in het hart van een ieder. Maar de liefde moet gewekt worden. Het hart moet geactiveerd worden, zodat het

haar oorspronkelijke passie, deze verbinding van liefde die door de wereld loopt en onze eigen essentie is, kan leren kennen.

Sinds het begin der tijden zijn er meesters van liefde, spirituele leraren die de wegen van de liefde kennen, en weten hoe deze kracht in de mens te activeren en te kanaliseren. Zij dragen de kennis en weten hoe ze het verlangen dat de ziel naar God heeft, wakker moeten maken, en ze helpen dit verlangen te leven en hoe je dit verlangen toe kunt staan zichzelf te vervullen zodat de minnaar nabijheid en intimiteit, en uiteindelijk één-zijn met God, leert ervaren. Dit is de oeroude wijsheid van de liefde, hoe het hart te activeren, hoe met de stroom van liefde te werken zodat de mens teruggebracht wordt, naar God. En dit is de wijsheid van de Soefi's, het oeroude pad van de liefde, dat er altijd al was, lang, lang voordat zij Soefi's genoemd werden.

Er is een verhaal over een groep mystici, een groep minnaars van God, die de Kamal Posh genoemd werd. Kamal Posh betekent dekendragers, want hun enige bezit was een deken die ze als bedekking gedurende de dag droegen en 's nachts als deken gebruikten. Het verhaal gaat dat zij door de oude wereld van profeet naar profeet reisden, maar dat niemand hen tevreden kon stellen. Iedere profeet zei hen dit te doen of dat te doen, en dit bevredigden hen niet. Toen op een dag, ten tijde van Mohammed, zat de Profeet samen met zijn metgezellen toen hij zei dat binnen een bepaald aantal dagen de mannen van de Kamal Posh zouden komen. Dus gebeurde het dat na dat aantal dagen deze groep Kamal Posh bij de profeet Mohammed kwam. Toen ze bij hem waren zei hij niets, maar de Kamal Posh waren helemaal tevreden. Waarom waren zij tevreden? Omdat hij liefde in hun hart schiep, en wanneer er liefde is geschapen, welke ontevredenheid kan er dan nog zijn?

Soefisme is de oeroude wijsheid van het hart. Zij is niet begrensd door tijd of plaats of vorm. Zo is het altijd geweest en zo zal het altijd zijn. Er zullen altijd minnaars van God zijn. En de Kamal Posh herkenden dat Mohammed de mysteriën van het hart kende. Zij bleven bij de Profeet en werden opgenomen in de Islam. Volgens dit verhaal werd de Kamal Posh het

mystieke deel van de Islam. En later werden deze zoekers bekend als Soefi's, misschien met het oog op de witte wollen deken, *sûf*, die zij droegen, of als teken van de puurheid van hun hart, *safâ*, want zij stonden ook bekend als de zuiveren van hart.

Deze minnaars van God volgden de Islam, en keken naar de lessen uit de Koran, maar vanuit een mystiek standpunt. In de Koran staat bijvoorbeeld een gezegde dat God, Allâh, dichterbij ons is dan onze halsader (Soera 50:16). Voor de Soefi's spreekt dit gezegde over de mystieke ervaring van Gods nabijheid. De Soefi verhoudt zich niet tot God als een rechter, niet als een vaderfiguur, noch als een schepper, maar als onze eigen Geliefde, die zo dichtbij, zo nabij, zo zacht is. In de staten van nabijheid ervaart de minnaar een intimiteit met de Geliefde die de zachtheid en extase van liefde draagt.

We verlangen allemaal bemind te worden, we verlangen allemaal gevoed te worden, vastgehouden te worden en we zoeken er naar bij een ander. We zoeken een man of een vrouw die ons kan vervullen. Maar de mysticus kent de diepere waarheid, dat geen enkele persoon onze echte behoefte kan beantwoorden. Het kan zijn dat een uiterlijke minnaar even verschijnt om ons liefde en steun te geven wanneer we er naar hunkeren, maar een externe minnaar heeft altijd zijn beperking. Alleen binnen in het hart kunnen onze wensen, onze meest gepassioneerde behoeften vervuld worden, totaal en compleet. In momenten van mystieke intimiteit met God wordt ons alles wat we maar willen gegeven, en meer dan we voor mogelijk houden. Hij is dichterbij ons dan wij zelf bij onszelf, en Hij heeft ons lief met een totaalheid die alleen God toebehoort.

Een andere passage uit de Koran die een mystieke betekenis draagt is het "vers van licht" uit soera 24, die de zin bevat, "*licht op licht*, Allâh leidt naar Zijn licht wie Hij wil." De Soefi's hebben de woorden "licht op licht" geïnterpreteerd als een beschrijving van het mysterie van hoe Zijn licht verborgen in ons eigen hart oprijst naar God, ons het verlangen en het licht geeft dat we nodig hebben voor de reis. Hij maakt de lamp van Goddelijk licht binnen in het hart wakker van hen die in de eenheid van God geloven. Voor de Soefi is dit een levende

werkelijkheid die gevoeld wordt als liefde, tederheid, en ook als gids die nodig is om ons op de weg te helpen. Zijn licht brengt ons naar Hem, van de pijn van scheiding naar de omarming van eenheid.

Niet alleen de Koran maar ook de *hadîth*, een gezegde toegeschreven aan de Profeet, draagt vaak een innerlijke betekenis voor de Soefi. Eén van de bekendste is “Hij die zichzelf kent, kent zijn Heer.” Deze *hadîth* wijst naar het hele mysterie van zelfkennis, van naar binnen gaan, je ware aard ontdekken, niet wie je denkt die je bent, maar wie je werkelijk bent. Soefisme is een pad van liefde en ook een reis naar zelfkennis, een pad dat het licht van bewustzijn in de kern van je wezen brengt. De spirituele reis gaat altijd naar binnen, een geleidelijk proces van zelfontdekking, wanneer je het echte wonder van mens zijn beseft. De zoeker maakt de meest moeilijke en moedige reis, keert zich af van de uiterlijke wereld van illusie, en keert terug naar God, niet als een idee, maar als een levende werkelijkheid, die in het hart zit. Dit is de reis van zelfonthulling, een pijnlijk proces van het achterlaten van onze illusoire natuur, het ego, en de arena van ons ware Zelf binnengaan. En zoals een andere *hadîth* expliciet beweert: op deze reis moet je “sterven voor je sterft”. Voordat je de meest innerlijke staat van de eenheid met God kunt ervaren, moet het ego geofferd worden; je moet verbranden, verteren door het vuur van de goddelijke liefde.

VRIENDEN VAN GOD

In de begindagen van het Soefisme is er weinig opgeschreven; er waren verlichten, heiligen, vrienden van God, *walî*, die hun eigen spirituele passie, hun diepste devoties leefden. Een zo'n heilige was Râbi'a, een vrouw die in slavernij geboren was, maar wier eigenaar zo onder de indruk was van de intensiteit van haar devotie dat hij haar de vrijheid schonk. Zij werd bekend vanwege het benadrukken van de liefde die bestaat tussen de mysticus en God. Altijd kijkend naar God gaf ze om niets wat haar van deze verbinding zou kunnen afhouden of

tussen beide zou kunnen komen. Haar werd eens gevraagd, “Heb je God lief?” “Ja,” antwoordde zij. “Haat je de duivel?” “Nee, mijn liefde voor God laat mij geen tijd om de duivel te haten.”

Râbi’a’s gebed benadrukt de mystieke afwijzing van alles, behalve God: “Oh Heer, welk deel van deze wereld Gij wilt toekennen, ken het toe aan uw vijanden. En welk deel van de volgende wereld Gij mij wil geven, geef het aan uw vrienden. Gij zijt genoeg voor mij.” Een uiterlijke liefdesaffaire kan ons een beeld van vervulling geven, maar de intense innerlijke liefde die bij de mystieke relatie met God behoort, geeft ons een vervulling die totaal en absoluut is. Totdat je het niveau van deze innerlijke vervulling geproefd hebt, durf je nauwelijks te dromen, dat zo iets mogelijk is. Maar als de zoeker op het pad loopt, en de minnaar dichterbij de Geliefde komt, wordt deze vervulling steeds dieper, steeds meer heel; en je weet met een zekerheid die uit ervaring voortkomt dat slechts de Geliefde kan geven wat je nodig hebt. Met de woorden van Râbi’a, “Gij zijt genoeg voor mij.”

Voor de Soefi wordt alles door liefde in het hart gegeven. En het wordt gegeven omdat onze Geliefde dat wil: “Allâh leidt naar Allâh die Hij wil.” Het werk van de zoeker is in werkelijkheid het werk van voorbereiding, om de beker te ledigen van het zelf, zodat Hij hem kan vullen met de wijn van liefde, de bedwelmende substantie van Zijn Liefde voor ons. De mysticus weet dat het enige obstakel tussen ons en onze Geliefde ons eigen zelf is, zoals de Soefi uit de tiende eeuw al-Hallâj gepassioneerd uitdrukte:

*Tussen U en mij leeft er een “ik ben het”
hetgeen mij kwelt.*

*Ah! Staak door u barmhartigheid dit
“ik ben het” tussen ons beiden.*

De minnaar verlangt ernaar te branden in het vuur van de liefde totdat hij leeg is, zodat de Geliefde zijn hart kan vullen met de wijn van goddelijke herinnering, met de smaak van nabijheid, met de intimiteiten van liefde. Hij roept ons tot Zich en we

keren ons af van de wereld, terug naar onze Geliefde, zodat Hij het geheim dat Hij in ons hart heeft geplaatst, kan onthullen, het wonder van eenheid, de meest innerlijke vereniging van de minnaar en de Geliefde. Om nogmaals al-Hallâj te citeren, “Ik ben Hij die ik liefheb, Hem die ik liefheb ben ik.”

Als mysticus branden we met een vuur van goddelijke liefde dat Hij heeft aangestoken in ons hart. Hij roept ons tot Zich en we antwoorden, keren ons af van de wereld, keren ons af van ons ego, naar het diepere mysterie, verborgen in het hart. En we maken deze reis, deze offerande, omdat het Zijn wil is, omdat Hij in ons hart heeft gekeken. Iemand kwam bij Râbi’a en vroeg, “ik heb vele zonden begaan; als ik mij berouwvol naar God wend, zal Hij zich met erbarmen tot mij wenden?” “Nee” antwoordde zij, “eerst moet Hij naar jou kijken, dan wend jij je tot Hem.”

Wij identificeren ons zo gemakkelijk alleen met onze eigen pogingen en onze eigen wil, dat wij de oorspronkelijke waarheid van Zijn behoefte aan ons vergeten hebben, Zijn liefde voor ons: dat Hij ons terug leidt naar Hem omdat Hij dat wil. Daarom nu hecht de Soefi zo veel waarde aan overgeven, en Islam betekent “overgeven.” De mysticus loopt een pad van overgave, geeft zijn wil op, zijn eigen zelf aan de mysteriën van liefde, aangetrokken op deze reis door de kracht van Zijn liefde voor ons die Hij gewekt heeft in ons hart. De vooraanstaande Soefi uit de negende eeuw, Bâyezîd Bistâmî, realiseerde deze waarheid zo:

In het begin vergiste ik mij in vier aspecten. Ik was bezig me God te herinneren, Hem te kennen, Hem lief te hebben en Hem te zoeken. Toen ik aan het einde kwam zag ik dat Hij zich mij herinnerde vóór ik mij Hem herinnerde, dat Zijn kennis over mij vooraf was gegaan aan mijn kennis over Hem, dat Zijn liefde voor mij bestond vóór mijn liefde voor Hem en Hij mij zocht vóór ik Hem zocht.

Zijn liefde voor ons is de fundamentele kern van ons bestaan en van onze spirituele zoektocht. Het hele Soefisme kan samengevat worden in het gezegde uit de Koran, “Hij heeft hen lief en zij hebben Hem lief.” (Soera 5:59). In het hart weet de

minnaar dat dit de essentie van haar relatie met God is: Zijn liefde voor ons wekt onze liefde voor Hem, Zijn liefde trekt ons weer tot Hem. Het hele pad bestaat uit dit drama van liefde, in ons hart bepaald, en tot uitdrukking gebracht in ons hele leven.

EENHEID EN VERNIETIGING

Centraal in de liefde is de eigenschap van eenheid. Liefde behoort tot de eenheid en trekt ons naar de eenheid toe. We ervaren dit in een menselijke liefdesaffaire. Wanneer onze liefde voor een ander ons nader tot die persoon trekt, willen we steeds dichterbij komen, tot we in het moment van seksuele vereniging meegevoerd worden uit ons zelf, de gelukzaligheid van de extase in. Liefde voor God maakt de herinnering aan eenheid wakker, die in het hart gegrift is, en het pad brengt ons deze arena binnen. Bâyezîd Bistâmî was één van die in God ondergedompelde mystici die deze essentiële eenheid realiseerde, de vereniging van God en mens. Dronken van de liefdeswijn, riep hij uit, “Onder mijn kleren is niets anders dan God.”

In de uiterlijke wereld zijn we zo gevangen in dualiteit, in de afscheiding van God, dat we zelfs niet weten hoe we hunkeren naar eenheid. We hebben vergeten dat we God toebehoren en dat Hij onze essentiële aard is, de kern van ons wezen. Maar er zijn er in wie deze herinnering wakker gemaakt is, en, zoals de mot naar de kaars getrokken wordt, worden zij in het vuur van de liefde getrokken, het vuur dat hun eigen afgescheiden zelf wegbrandt, totdat alles wat er over blijft liefde is.

De Soefi's staan bekend als de mensen van het geheim, omdat zij dit geheim van de liefde met zich dragen, de eenheid van minnaar en Geliefde. Geestelijk gezien is de prijs om de eenheid te realiseren altijd het zelf, ofschoon sommige Soefi's een meer fysieke prijs moesten betalen. Al-Hâllaj werd een martelaar door uit te roepen *anâ'l-haqq* (“Ik ben de Absolute Waarheid”). Toen hij werd geëxecuteerd, zei één van zijn Soefimetgezellen, Shibli, “God verleende je toegang tot één van zijn geheimen, maar omdat jij het bekend maakte,

veroordeelde Hij je tot de dood”. Door Al-Hâllaj werd het mysterie van de liefde bekend op het marktplein en in de moskee. Als martelaar van de liefde was hij bereid de hele prijs te betalen, maar hij wist ook dat de fysieke wereld slechts een sluier van afscheiding was. Net voor zijn dood riep hij uit, “Mijn God, hier ben ik nu in de woonplaats van mijn verlangen.”

Er is een Soefigezegde dat er in de liefde niets mogelijk is zonder de dood, en Al-Hâllaj wist, en leefde dit. Hij zei, “Wanneer de waarheid het hart te pakken heeft, maakt Zij het leeg van alles behalve van Zichzelf! Wanneer God Zichzelf hecht aan een mens, doodt Hij in hem alles behalve Zichzelf.” De Soefi’s noemen dit proces van sterven van het zelf, *fanâ*, ontmanteling. In het vuur van liefde verbranden we, en door deze verbranding leert het ego zich over te geven, te sterven aan het eigen denkbeeld van superioriteit. De minnaar leert zichzelf helemaal aan haar Geliefde te geven, zonder gedachte of bekommernis om haarzelf, totdat zij kan zeggen, “De Geliefde leeft, de minnaar is dood.” In deze ultieme liefdesaffaire sterven we aan ons zelf, en deze dood is een pijnlijk proces, omdat het ego, het “ik” niet gemakkelijk zijn idee van superioriteit opgeeft.

Toen ik voor het eerst naar het pad kwam, werd mij een smaak van *fanâ*, van deze vernietiging van mijzelf gegeven, ofschoon ik in die tijd de ervaring niet begreep. Op een avond werd ik uitgenodigd voor een lezing over de spirituele dimensie van wiskunde. Voor mij zat een oude dame met wit haar, en na de lezing werd ik aan haar voorgesteld door een vriend. De oude dame, die mijn leraar zou worden, keek me aan met haar blauwe doordringende ogen en ik had de fysieke ervaring van slechts stof op de vloer te worden. In die tijd was ik een arrogante negentienjarige en ik dacht dat ik een heleboel over spiritualiteit wist. Ik had vele boeken gelezen en beoefende meditatie en *hatha yoga*. Maar op dat moment viel alles weg, en werd ik niets. Jaren later begreep ik dat het een voorproefje was van het pad, dat de discipel, “minder dan een stofdeeltje aan de voeten van de leraar” moest worden. Maar in

die tijd bleef ik alleen maar in een staat van verwarring achter, zo diep dat ik het zelf niet door had.

Soefisme is een levend mystiek systeem. De grote Soefi's uit het verleden hebben ons indrukken nagelaten, de voetafdrukken van hun reis. Maar door de eeuwen heen is deze wijsheid van liefde doorgegeven van hart tot hart, van cultuur op cultuur. Na deze ontmoeting met de Russische dame met wit haar ging ik naar het kleine appartement in Noord Londen, waar zij woonde en meditatiemeetings hield. Ik ervoer de liefde die van hen komt die zich zelf helemaal aan de liefde hebben gegeven, die ondergedompeld zijn in de liefdesaffaire van de ziel met God. Het pad nam me mee en transformeerde mij, maakte mij zacht en leeg. En altijd was er dat gevoel van deze oeroude traditie van de minnaars van God, die teruggaat tot het begin der tijden, en toch eeuwig aanwezig.

Soefisme is voor hen die een pad nodig hebben dat het primaat van de liefde leeft, voor hen die de reis moeten maken van scheiding naar vereniging, van de eenzaamheid van hun eigen zelf naar de bedwelmende intimiteit van de Geliefde van hun hart. Het pad van liefde is een vuur in het hart, dat de sluiers van scheiding wegbrandt, ons leeg maakt van ons zelf, zodat we onze meest innerlijke staat van vereniging kunnen ervaren. De Geliefde ontsteekt de vonk die een vuur wordt omdat Hij wil dat we Thuis komen, om de grote reis te maken, de reis van de ziel, terug naar God. Hij wil dat we onze ware aard kennen en het geheim van Zijn Liefde, Zijn verborgen gezicht, met Hem delen. Het mysterie van "Hij heeft hen lief en zij hebben Hem lief" is zo eenvoudig, zo puur, zo zeer een deel van ons en toch zo gemakkelijk vergeten. Helaas zoeken we in onze cultuur naar complexiteit, en vergeten dit oorspronkelijke mysterie, dat de Soefi's al lang begrijpen, het geheim dat zij in bewaring houden voor het mensdom.

IBN 'ARABI EN JALUDDIN RUMI

Een andere belangrijke Soefi was Ibn 'Arabî, die geboren werd in Spanje in de twaalfde eeuw. Ibn 'Arabî was één van de

weinige Soefi's die geen spirituele leraar had. In plaats daarvan, zei hij, was hij ingewijd door Khidr. Khidr is een zeer belangrijk Soefifiguur, die directe onthulling representeert. Mystici zijn niet tevreden met het horen over God, met het luisteren naar de ervaringen van andere mensen; zij worden gedreven om God als een levende werkelijkheid te realiseren in hun eigen hart. En Khidr is de archetypische figuur die de Soefi toegang verleent tot deze directe onthulling. Khidr staat ook bekend als de Groene Man, en in dromen verschijnt hij meestal als een heel gewoon iemand; je weet niet dat het Khidr is totdat hij weggegaan is.

Ibn 'Arabî had zijn eerste mystieke ervaringen, zijn eerste opgaan in de eenheid met God toen hij nog heel jong was. Hij schreef meer dan vier honderd boeken, maar de kern van zijn mystieke lessen is de idee van de eenheid van zijn, dat alles één is en alles een deel van God is. Alles is God; Hij is de oorzaak van alles, de essentie van alles, en de substantie van alles. Er is geen ander bestaan dan Hij. Ibn 'Arabî schrijft:

Wanneer het mysterie – van de realisatie dat de mysticus één is met het Goddelijke – aan je is onthuld, zal je begrijpen dat je niemand anders bent dan God en dat je doorgedaan bent en door zal gaan..... Dan zal je zien dat al je handelingen Zijn handelingen zijn en dat jouw essentie Zijn essentie is Er is niets anders dan Zijn Gezicht, “Waarheen je je ook keert, is het Gezicht van God”.

Ibn 'Arabî werd bekend als de belangrijkste sjeik (sjeik is de term voor Soefi leraar). En hij werd ook bekend als de “pole van kennis” vanwege de geweldige mystieke opvattingen en inzichten die hij achterliet. Hij schreef bijvoorbeeld over het belang van de verbeelding als een manier van transformatie van de fysieke wereld en het verkrijgen van toegang tot de innerlijke wereld van archetypische beelden. Tegenwoordig wordt deze kennis van hem herontdekt en vormt ze de basis van het herwaarderen van deze gave van de verbeelding, een gave die helaas afgewezen is door ons geloof in rationalisering.

Vier jaar na de dood van Ibn 'Arabî in 1240 vond er een belangrijke ontmoeting plaats. Vanuit deze ontmoeting

ontstonden enkele belangrijke geschriften over mystieke liefde, en deze geschriften zouden de wereld inspireren. Een professor in theologie liep van school naar huis toen hij een in lompen geklede derwisj ontmoette. De professor was Jalaluddin Rûmî en de derwisj, Shams-i Tabrîz. Volgens een verhaal viel Rûmî aan Shams' voeten, en deed afstand van zijn religieuze grondbeginsel toen de derwisj deze verzen reciteerde:

*Als kennis het zelf niet verwijdert van het zelf, dan is
onwetendheid beter dan zulke kennis.*

Shams-i Tabrîz was de vonk die het vuur van de goddelijke liefde in Rûmî ontstak, die zijn leven in twee zinnen samenvatte:

*En het resultaat is niet meer dan deze drie woorden:
Ik brand, en brand, en brand.*

Shams had een vuur in hem gewekt dat alleen bevredigd kon worden door vereniging, door het extatische verlies van het zelf in de tegenwoordigheid van de Geliefde. En Rûmî wist hoe kostbaar dit vuur, dit branden in het hart is:

*Het branden van het hart is wat ik wil: dit branden, dat alles
is,
Kostbaarder dan een werelds rijk, omdat het God roept in
het geheim, in de nacht.*

Shams was de goddelijke zon die Rûmî's leven verlicht had. Maar op een dag verdween Shams, misschien voelde hij de jalousie van Rûmî's studenten en familie. Rûmî was verontrust, maar toen bereikte hem het nieuws dat Shams in Damascus was, en hij zond zijn zoon, Sultân Walad, om hem terug te brengen. Toen Shams terugkwam viel Rûmî aan zijn voeten en zij werden weer onafscheidelijk, in die mate dat "niemand wist wie de minnaar en wie de Geliefde was." Maar opnieuw vernietigden de jalousie van Rûmî's studenten en zijn jongste zoon hun fysieke nabijheid. Weer verdween Shams, deze keer

vermoord. Rûmî werd verteerd door verdriet, alleen gelaten in de oceaan van liefde.

Maar uit de verschrikkelijke pijn van de uiterlijke scheiding en het uiterlijke verlies werd een innerlijke vereniging geboren toen hij zijn geliefde in zijn eigen hart vond. Binnenin verenigd met Shams, werd de theologieprofessor getransformeerd in de dichter van de liefde. Rûmî kende de pijn van liefde en het diepere doel van dit vuur in het hart, dat het de mens leeg maakt en hem vult met de liefdeswijn:

“Liefde is hier zoals het bloed in mijn aderen en huid. Zij heeft mij vernietigd en me alleen gevuld met Hem. Haar vuur heeft al de atomen van mijn lichaam doortrokken. Van “mij” blijft alleen mijn naam; de rest is Hij.”

Rûmî werd de dichter van minnaars, de waanzinnige passie van het verlangen van de ziel naar God uitdrukkelijk. Hij wist dat minnaars gekken waren, gokkers, dwazen, bereid de diepste vernietiging te verdragen voor hun onzichtbare Geliefde. Hij sprak over het mysterie dat ons dit branden, deze gelukzalige ontmanteling, intrekt:

*Liefde is een gek,
beraamt snode plannen,
werpt haar kleren af, rent door de bergen,
drinkt vergif en kiest daarna rustig de ontmanteling.*

Rûmî's woorden, eeuwen geleden gesproken, klinken in de ziel van elke minnaar, elke zoeker die deze passie, die in het binnenste van ons wezen is zoekt te volgen, het pad in de ziel dat weer naar de Geliefde leidt. Dat Rûmî de meest populaire dichter van nu is zegt iets over de behoefte die we hebben om deze verhalen over de goddelijke liefde te horen, van een meester van liefde te horen, hoe het hart kan zingen, huilen, en branden met passie voor God. Onze cultuur mag ons dan bombarderen met materiële waarden, maar er is een innerlijke honger naar wat echt is, naar een liefdesaffaire die tot de ziel behoort en niet tot de persoonlijkheid. Rûmî bestrijkt het spectrum van goddelijke liefde, de niet aflatende kreet van de

rietfluit die aan de scheiding van het rietbed lijdt, de lach van de minnaar, de behoefte naakt te zijn, dat “de mysticus in de zon danst, muziek hoort die anderen niet horen.” Met de taal van liefde vertelt hij ons over het mysterie van de dingen, een mysterie waar we zo’n behoefte aan hebben in onze huidige wereld. Hij herinnert ons aan een niet geleefd verdriet en een niet te vatten vreugde, aan de onbegrensde horizon van het hart en de behoefte aan onze ware Vriend van het hart.

SOEFIORDEN

Rûmî was niet alleen de belangrijkste Soefidichter, maar stichtte ook de Mevlevî orde, meestal bekend als de Wervelende Derwisjen, dankzij hun prachtige ronddraaiende dans, waarin de danser roteert zoals de planeten rond de zon draaien. Het stichten van de verschillende Soefiorden was een belangrijk aspect in de ontwikkeling van het Soefisme. In de begindagen van het Soefisme kwamen groepjes samen rondom bepaalde leraren, en tegen de elfde eeuw hadden deze groepen zich gevormd in spirituele orden, *tariqas*, en elke orde droeg de naam van haar stichter.

De eerste orde die ontstond was de Qâdiryyah, gesticht door al-Jîlânî in de twaalfde eeuw in Bagdad. Jîlânî was een asceet, een missionaris, en een leraar, en werd één van de meest populaire heiligen in de wereld van de Islam. Andere orden volgden: de Suhravardiyah, genoemd naar Suhrawardi, die zich verspreidde in India en Afganistan; de Rifâ’iyya orde, gesticht door Ahmad ar-Rifâ’i, die zich verspreidde door Egypte en Syrië en tot de vijftiende eeuw één van de meest populaire orden was. Zij werden ook bekend als de Weeklagende Derwisjen omdat zij een luide *dhikr* beoefenen (*dhikr*, als een mantra, is het herhalen van de gewijde zin, of naam van God). Zij werden ook berucht door vreemde praktijken als slangen eten, zichzelf met zwaarden snijden en in het vuur dansen zonder geschaad te worden.

Geheel in tegenstelling hiermee is de ingetogenheid verbonden met de Naqshbandiyya, genoemd naar Bahâ ad-din

Naqshband (in 1390), maar begonnen door ‘Abd’l- Khâliq Ghujduwânî (in 1220). De Naqshbandis staan bekend als de Zwijgende Soefi’s omdat zij veeleer een stille dan een gesproken *dhikr* beoefenen. Bahâ ad-din zei “God is stilte en wordt het gemakkelijkst in stilte bereikt.” De Naqshbandiyya houden zich niet bezig met *samâ*, gewijde muziek of dans, en kleden zich niet anders dan gewone mensen. Een ander aspect van het Naqshbandipad is de *suhbat*, de nauwe betrekking tussen meester en discipel. De orde was zeer machtig in Centraal Azië van de dertiende tot de vijftiende eeuw, en verspreidde zich ook over heel India.

Elke orde heeft haar specifieke praktijken; sommigen gebruiken muziek en dans, terwijl anderen de stilte benadrukken. Maar het kernpunt van iedere *tarîqa* is de spirituele aaneenschakeling van opvolging die van sjeik op sjeik teruggaat tot de stichter van de orde. Door deze spirituele keten wordt de energie van het pad doorgegeven, de kracht die nodig is om de reiziger naar Huis te brengen. De oude dame met wit haar, die ik ontmoette toen ik negentien was, en die me met haar doordringende blauwe ogen aankeek, was een representant van de Naqshbandi orde. Na de dood van haar echtgenoot, toen ze in de vijftig was, was ze naar India gegaan waar zij haar Soefimeester, Bhai Sahib ontmoette. Bhai Sahib betekent oudste broer, omdat volgens de traditie de Soefisjeik “zonder een gezicht en zonder naam is.” Soefi’s geloven niet in persoonlijke aanbidding, of in het idealiseren van een leraar. De leraar is slechts een gids, een opstapje uit de wereld van illusie naar de wereld van werkelijkheid. Bhai Sahib leidde haar op volgens zijn systeem en zij was de eerste Westerse vrouw aan wie deze oeroude spirituele opleiding van de Naqshbandis gegeven werd.

Zij bleef een aantal jaren bij hem, onderging een intense spirituele opleiding, die zij te boek stelde in een dagboek. Toen zij hem ontmoette zei hij haar een dagboek bij te houden van haar ervaringen en haar dromen op te schrijven. Later zei hij “ik ga je niets leren. Als ik je dingen leer, vergeet je ze. In plaats daarvan geef ik je ervaringen.” Soefisme is een pad van ervaringen, waarop de innerlijke substantie van het individu

compleet wordt veranderd. Later werd haar dagboek een boek. 'Daughter of Fire' ('De Brandende Afgrond' in de verkorte versie), het eerste geschreven verslag van deze spirituele opleiding. Het vertelt over hoe liefde in het hart wordt geschapen, hoe deze goddelijke liefde ervaren wordt als een brandend verlangen, en het langzame en pijnlijke proces van zuivering dat het ego verpulvert totdat de discipel zich totaal overgeeft aan de Geliefde, aan de stromen van liefde die haar naar Huis brengen.

Na Bhai Sahib's dood in 1966 keerde zij terug naar Engeland en bracht dit spirituele systeem naar het Westen. Toen ik Irina Tweedie, of Mevr. Tweedie, zoals zij genoemd wilde worden, ontmoette, had ze een meditatiegroepje, slechts enkele vrienden die twee keer per week samenkwamen. Toen ik haar ontmoette en in haar aanwezigheid was, wist ik dat zij *wist*, dat zij het geheim leefde waar ik naar verlangde. Deze wetenschap had niets met woorden te maken, maar was in de kern van haar wezen gegrift en straalde vanuit iedere cel. In haar aanwezigheid was dit mysterieuze pad levend, een oeroud overdragen van liefde dat plaats vindt van ziel tot ziel, van essentie tot essentie. Soefisme is dit overdragen van liefde, een proces van wakker maken van het hart als een orgaan van directe waarneming: "*licht op licht*, in Uw licht zullen wij het licht zien."

Mevr. Tweedie's kamertje in Noord Londen werd mijn tweede huis, een ruimte van werkelijkheid in een wereld van illusie, een plaats waar het hart voorrang werd gegeven. We mediteerden en dronken thee, zij sprak over haar leraar, en we deelden dromen. Soefi's geloven in dromen, in de wijsheid en de leiding die zij bevatten. En altijd was, onder de oppervlakte van deze kring van vrienden, het oorspronkelijke mysterie van menszijn aanwezig, het geheim der geheimen, de kennis van het hart over zijn Geliefde. Soefi's zijn minnaars van God; zij leven de waarheid dat er in het hele universum slechts twee zijn, de minnaar en de Geliefde: "Hij heeft hen lief en zij hebben Hem lief."

Ik ontwikkelde mij in deze atmosfeer van liefde en de onzichtbare aanwezigheid van het pad. Jaren later had ik een

droom, waarin mij verteld werd dat ik “zacht was gemaakt door een hard systeem”; iets in mij was zacht gemaakt door de liefde die gegeven werd. En toch was de hardheid van het systeem er altijd, een pad dat je dwingt om iedere vezel van je wezen te testen. Want net zoals liefde warm en zacht is, heeft zij een koude, harde eigenschap die het hart leeg maakt van alles wat niet Hij is.

Het pad van liefde is een reis in het onbekende, in de duisternis en het wonder dat binnenin ons ligt. We worden in de bodemloze diepte van ons eigen zijn getrokken, in een staat van kwetsbaarheid en naaktheid die voor de meeste mensen te verschrikkelijk is om over na te denken. De dichter Hâfez schrijft: “Deze duistere nacht, de golven angst, de afschrikwekkende draaikolk, hoe kunnen ze onze staat kennen, zij die luchtigjes langs de kust lopen?” Maar Soefi’s zijn de dwazen van de liefde, Zijn persoonlijke idioten die niet om hun eigen veiligheid geven, slechts om de eeuwige omarming van hun Geliefde.

Dit boek is een poging iets van dit pad, van zijn schoonheid en verschrikking, intimiteit en ontzag te delen. Toen Mevr. Tweedie bij Bhai Sahib in India was, gaf hij meestal als antwoord op haar vele vragen, “Op de lange duur zal je het weten.”

Zij ondervond dat het voor een Westerse geest heel moeilijk is om voortdurend in een staat van niet weten gelaten te worden, en toen zij terugkeerde naar Engeland, zei ze dat ze zo veel mogelijk zou proberen uit te leggen. Vele aspecten van het pad kunnen niet uitgelegd worden, omdat zij tot de innerlijke diepten van het hart behoren, en die niet door het verstand begrepen kunnen worden. Maar toch kan het verstand er ook bij betrokken worden, ons helpen de vreemde en vaak paradoxale wegen van de liefde te begrijpen. Spiritueel leven is zo eenvoudig, omdat God een eenvoudige essentie is. En er zijn manieren om afgestemd te raken op deze innerlijke essentie, te leren luisteren en Hem in ons leven toe te laten. De wegen van de liefde stromen volgens hun eigen ritmes, die diep in ons begraven liggen, vaak heel verschillend van de oppervlakkige waarden van ons leven. Naar de verhalen van

het hart luisterend, kunnen we vertrouwd raken met de diepere muziek van onze eigen natuur, en de draad pakken van een innerlijke ontvouwing die ons voorbij de beperkingen van ons oppervlakkige zelf leidt, naar zowel iets wonderbaarlijk als bedwelmend. Dit oeroude pad van liefde is altijd levend, zingt het mysterie van het hart, en sedert het begin der tijden bieden Zijn minnaars een smaak van haar wijn die brandt als vuur.

De Elementen Van Het Pad

Hij reist met hen die naar Hem zoeken en wanneer Hij de zoeker bij de hand heeft genomen, prikkelt Hij hem om naar zichzelf op zoek te gaan.

Al- Ansârî

HET DRAAIEN VAN HET HART

Het pad van liefde leeft en het leidt ons op de Thuisreis van de ziel. Het is een reis van liefde naar liefde, onze eigen innerlijke reis het onbekende in, naar de diepere oevers van het hart. Mystici zijn minnaars die naar Huis gaan, die de passie en het commitment leven die nodig zijn om zich over te geven om meegenomen te worden, om leeg te worden van zichzelf en gevuld te worden met de Geliefde. Er kan weinig verteld worden over de meest innerlijke mysteriën, over de manier waarop onze eigen ziel zich voor God opent. En deze reis is voor ieder van ons onze unieke pelgrimage van het hart, omdat we uniek zijn. Wij zijn een unieke schepping van de Grote Kunstenaar en ieder van ons doet de eigen offerande in het vuur van de liefde. Maar er zijn fasen op deze reis, poorten waar iedere pelgrim doorheen moet, landschappen van de ziel waar we allemaal doorheen moeten trekken.

Voor vele reizigers begint het pad met verlangen. Een groot Soefi zei: “Soefisme bestond in het begin uit hoofdpijn. Pas

later werd het iets om over te praten.” Het verlangen van de ziel naar God bestaat uit een heel sterk lijden, een grote oerpijn. Zoals de liefde de essentie van het pad is zo is ook het verlangen de bemiddelaar van transformatie. Met een blik in ons hart, met een slok van de wijn opent Hij onze behoefte aan Hem, het heimwee van de ziel. En we worden meegevoerd de arena in van het verlangen van het hart naar God.

Vele zoekers ervaren dit verlangen als een gevoel van ontevredenheid, wat de heilige Augustinus “de goddelijke ontevredenheid” noemt. Zonder dat we weten waarom lijkt niets in het leven ons te vervullen. Het leven voldoet niet langer. Mijn leraar was gelukkig getrouwd en zij herinnerde zich dat zij, voordat haar echtgenoot wakker was, een kop koffie dronk en uit het keukenraam naar de bomen keek en de vogels hoorde zingen. Zij dacht bij zichzelf: “ik heb alles wat ik wil en toch is het niet genoeg. Waarom?” Op dat moment deed ze het af met de verklaring dat het haar Russische temperament was (ze stamde af van de Kozakken.) Jaren later drong de ware betekenis van dit gevoel tot haar door, dat het een voorproefje was van het pad, van de intensiteit van het verlangen van de ziel naar wat Echt is.

We komen allemaal van God, maar wanneer we in deze wereld geboren worden vergeten we dat. We vergeten waar we vandaan gekomen zijn en dat we kinderen van het licht zijn, we kleden ons in de kleren van deze wereld en laten de “stralenkrans” van ons ware Thuis achter. De Soefi’s noemen dit de “reis van God vandaan,” een reis van vergetelheid waarin we het Paradijs achter ons laten. En het resultaat is dat deze wereld nooit je thuis is. Er bestaat vaak een gevoel van er niet helemaal thuishoren, er niet in passen. Mystici zijn vreemden in deze wereld, omdat ze zich hun echte Thuis herinneren.

De spirituele reis begint wanneer deze latente herinnering gewekt wordt. Voor sommige mensen is dit een geleidelijke ontwaking die een gevoel van ontevredenheid met zich meebrengt. Je baan, je vrienden, je relatie zijn het niet langer helemaal, en toch weet je niet waar je heen moet. Ergens beantwoordt het leven niet meer aan je behoeften, maar je weet

niet wat er aan de hand is. Misschien ga je op vakantie, zoek je een nieuwe baan of besluit dat het een “midlifecrisis” is. Maar de ontevredenheid blijft. Dan is het mogelijk dat iets je influistert om op zoek te gaan naar een spiritueel pad, om een diepere betekenis van het leven te zoeken, op zoek te gaan naar een leraar. De oude reis van de ziel is begonnen, een fase die de Soefi’s *tauba* noemen, het draaien van het hart. Dit is het moment dat de reis van God vandaan de reis naar God wordt.

Voor sommigen is dit moment heel direct zoals toen Rûmî Shams ontmoette. Ik herinner me dat het bij mij op een morgen plaatsvond toen ik in de ondergrondse van Londen zat. Ik was zestien. Ik las een boek over ZenBoeddhisme en stuitte op een gezegde: “De wilde ganzen hebben niet het plan om zich te weerspiegelen. Het water heeft geen *mind* om hun beeld te ontvangen.” Dit gezegde was als een sleutel die een deur in mijzelf opende, waarvan ik niet wist dat hij bestond. Ik voelde een plezier dat ik nog nooit had gevoeld, een moment van intense vreugde. Weken daarna moest ik almaar lachen, alsof ik de geheime grap in de schepping zag. Een wereld die grijs was begon te sprankelen en te dansen. Ik begon te mediteren en ervaringen te krijgen. Ofschoon het drie jaar duurde voordat ik mijn pad in de uiterlijke wereld zou vinden, was mijn reis naar Huis begonnen. Jaren later ontdekte ik dat dit gezegde het favoriete gezegde van Bhai Sahib was, de Soefimeester van Irina Tweedie. Wanneer hem gevraagd werd om het Soefipad te beschrijven wees hij naar de vogels in de lucht en zei: “Kun je de route van hun vlucht traceren?”

Het moment van *tauba* is de ontwaking van de goddelijke herinnering. Soms schuiven mensen het terzijde; het laatste wat zij willen is om afgehouden te worden van hun uiterlijke doelen, van hun prestaties, en meegenomen te worden naar de kwetsbaarheid en de behoefte die zich binnenin bevinden. Maar als de ziel naar Huis wil, zal zij je wakker maken voor haar behoefte. En hoe je je ook verzet of je probeert af te keren, deze behoefte zal blijven en zij staat je uiterlijke leven nooit meer toe je te bevredigen. En onder de oppervlakte blijft dit verlangen, deze pijn van afscheiding, omdat het hart gewekt is voor de kennis dat er ergens, vóór het begin der tijden, je één

was met de Geliefde. Dit is het gif waar de Soefi's vaak naar verwijzen, het gif van het liefdesverlangen. Je kunt proberen om het opzij te schuiven, maar het hart draagt de macht van de liefde, de potentie van onze eigen verbinding met God.

Soms verschijnt dit moment van *tauba* in een droom en spookt rond, prachtig en mysterieus; soms verschijnt het direct en zonder meer, zoals bij iemand die betrokken was bij de politiek en een stem hoorde zeggen: "Wanneer ben je van plan om te stoppen met het rondlummelen en ga je doen waarvoor je hier kwam?" Zij luisterde naar haar droom en wendde zich tot het spirituele leven. Maar deze onzichtbare draad is niet altijd zo gemakkelijk te volgen, omdat het sterk verschilt van de waarden in het uiterlijke leven. Onze materiële cultuur heeft heel weinig op met de ziel en vaak wordt de ontevredenheid van de ziel gezien als depressie. In de extroverte Westerse cultuur kunnen we de druk voelen om in de buitenwereld te zoeken naar een geneesmiddel, een nieuwe relatie of een nieuwe auto bijvoorbeeld, en we herkennen de schreeuw van de ziel niet, een schreeuw die tot stilte wordt gebracht door het lawaai van de wereld, en weggestopt onder onze persoonlijkheid en ons ego, dieper weg dan onze psychologische problemen.

DE VROUWELIJKE KANT VAN DE LIEFDE

Alles wat in het leven komt heeft twee kanten, een mannelijke en een vrouwelijke kwaliteit, zelfs de liefde. De mannelijke kant van de liefde is "ik houd van je." Verlangen is de vrouwelijke kant van de liefde: "ik wacht op je, ik verlang naar je." Het verlangen is de beker die erop wacht gevuld te worden. Omdat onze cultuur het vrouwelijke onderwaardeert hebben we jammer genoeg veel van haar natuur en haar kwaliteiten onderdrukt. Daarvoor in de plaats hebben we hoofdzakelijk mannelijke waarden; we zijn op doelen gericht, concurrentiegericht en gedreven. Mannelijke waarden overheersen zelfs onze spirituele zoektocht; we proberen om beter te worden, om ons te ontwikkelen, ergens te komen. We

zijn de vrouwelijke kwaliteiten van wachten, luisteren en leeg zijn vergeten. We hebben de diepere behoefte van de ziel verworpen, ons verlangen, de vrouwelijke kant van de liefde.

Maar de Soefi weet dat het verlangen ons verlangen naar Huis is, zoals Rûmî eenvoudig uitdrukt: “Zoek niet naar water, heb dorst.” Rûmî kende het belang van verlangen, naar de innerlijke dorst naar God. Verlangen is de directe verbinding van de ziel met haar bron, de schakel van de liefde die zich bevindt tussen de Schepper en Zijn schepping. Deze behoefte te onderkennen is echter heel moeilijk voor veel mensen omdat het een staat van kwetsbaarheid inhoudt en we zijn geconditioneerd om niet kwetsbaar te zijn. Het verlangen wekt onze eigen behoefte, een behoefte die nooit vervuld kan worden en dus worden we oneindig kwetsbaar wanneer we blootgesteld worden aan deze behoefte. En het verlangen draagt ook de pijn van de afscheiding van de bron. Dus waarom zouden we ons verlangen omarmen en dit verdriet leven?

Een soefi bad “Geef mij de pijn van de liefde, de pijn van de liefde, en ik zal iedere prijs betalen die U vraagt. Geef de vreugde van de liefde aan anderen. Geef mij de pijn van de liefde. Zij kende de macht van het verlangen, hoe het verlangen het hart opent en zuivert en ons bezielt met de goddelijke herinnering. Het verlangen is de herinnering van het hart, het bewustzijn van de afscheiding in het hart. Verlangen zal ons de arena van de liefde binnenleiden, een liefde die ons zal verbranden en transformeren, ons leeg zal maken totdat alles wat overblijft de Geliefde is.

Spiritueel leven betekent zichzelf geven aan deze behoefte aan God. Hij ontsteekt het vuur van verlangen binnenin het hart, en ons werk is om het te laten branden. We kunnen ons verlangen ontkennen, weglopen – “ik vluchtte de nachten en de dagen in, ik ontvluchtte hem door de jaren heen” – om aan ons eigen hart te ontsnappen. Of we kunnen ons aan deze oerpijn geven, aan de behoefte van de ziel. We kunnen het hout worden voor het vuur van Zijn liefde. We kunnen de diepte van Zijn verlangen in ere houden, om opnieuw verenigd te worden binnen in ons eigen hart.

Het verlangen van het hart te leven, het verlangen naar God, laat ons onze staat van afscheiding zien. Het verlangen is de pijn van de afscheiding, de pijn die onder alle andere pijn zit. En met deze pijn ontstaat het besef dat we gescheiden zijn van Hem. Het verlangen is de herinnering van het hart naar God en we leven met dit verlangen, waardoor we ons onze Geliefde gaan herinneren. Verlangen voert ons opnieuw naar God en onze tranen wassen de sluiers van de vergetelheid weg.

Herinnering is een van de basiselementen van Soefioefeningen. Met Zijn blik maakt Hij ons hart wakker voor de herinnering aan de vereniging, en het werk van de mysticus bestaat eruit om deze herinnering in het bewustzijn te brengen. Het pad is een middel om ons God te herinneren, totdat op een dag ons hart ons niet meer toestaat om dat te vergeten en Hij altijd aanwezig is in ons bewustzijn, want Hij heeft gezegd: “Ik ben de metgezel van hem die zich Mij herinnert.” De mysticus gaat op zoek om zich Hem elk moment van de dag met iedere ademhaling te herinneren. Dit vindt niet plaats op het niveau van de *mind*, omdat we in de wereld leven en betrokken zijn bij de dagelijkse activiteiten. Soefisme is geen pad voor monniken of asceten. Maar een van de mysteriën van het pad is de ontwaking van het bewustzijn van het hart, zoals zo prachtig wordt uitgedrukt in het Hooglied: “Ik sliep maar mijn hart was wakker; hoor, mijn geliefde klopt aan. Doe open mijn zuster, mijn liefste, mijn duifje, mijn volmaakte.” (5:2) Wanneer het hart wakker is zijn we altijd aandachtig voor onze Geliefde en wachten op Zijn roep.

Het moment van *tauba* is de draaiing van het hart die de minnaar wekt voor haar Geliefde. Verlangen brengt onze behoefte aan Zijn aanraking in het bewustzijn, naar Zijn omarming. Verlangen oefent een aantrekkingskracht op ons uit om van afscheiding naar vereniging te gaan. En de oefeningen van het Soefipad bestaan eruit om ons afgestemd te houden op de energie van de liefde, om ons te helpen dit brandende vuur in het hart te behouden. Op een keer kwam er een vrouw bij mijn leraar die zei: “Weet je, ik heb zo’n vreselijke pijn in mijn hart en ik kom bij U in de hoop dat het weggaat.” En mijn leraar zei niets omdat ze wist dat het haar werk was om dit

vuur van liefde in deze vrouw brandende te houden, om haar wakker te houden voor het herinneren van haar hart van God.

De essentie van het pad van liefde is zo simpel en wordt toch zo gemakkelijk vergeten. Het hart wil naar Huis gaan; het hart schreeuwt om God. Zoals Rûmî zegt: “ik zal naar U roepen en naar U roepen en naar U roepen totdat de melk van Uw goedheid gaat stromen.” Toen Irina Tweedie naar India ging om bij haar leraar te zijn nam zij een blauw zakdoekje mee. Toen ze jaren later terugkwam uit India bewaarde zij het zakdoekje als aandenken, een zakdoek die nu wit was, wit geworden door alle tranen die ze had vergoten. Ieder die de pijn van het verlangen gevoeld heeft kent de werkelijkheid van deze tranen, van het hart dat “in het geheim schreeuwt naar God in de nacht.”

Onze tranen zullen ons naar Huis brengen. We geven aan het verlangen toe en daardoor opent de deur van ons hart zich voor deze dwaze liefdesaffaire met een onzichtbare geliefde. Soefi's zijn idioten en dwazen, bereid om alles te vergokken voor deze hartenpijn. Omdat je leven, wanneer je eenmaal de deur van je hart geopend hebt, nooit meer hetzelfde zal zijn. Je laat de veiligheid van de bekende wereld achter je en gaat op weg naar de duisternis, het onbekende, de passie en de dwaasheid van de liefde. Als je jezelf aan een menselijke liefdeaffaire overgeeft kan het zijn dat je wat uit evenwicht raakt. Misschien vergeet je dingen, of ben je niet langer zorgvuldig. Wanneer je verliefd bent kan je je opmerkelijk gedragen en je waarden veranderen en natuurlijk lijd je. Hoe veel groter is het gevaar wanneer het een liefdesaffaire met God betreft, een liefdesaffaire die je gehele zelf inhoudt en die de veiligheid niet in zich draagt om je te kunnen isoleren van de andere persoon. Omdat deze Geliefde in je eigen hart zit, “dichterbij je dan jijzelf bij jezelf.”

Als deze liefdesaffaire in je hart zit waarom noem ik dan de Geliefde Hij? God kan niet beperkt worden, is noch Hij noch Zij. God heeft een buitengewone, ontzagwekkende mannelijke kant en ook een oneindige prachtige mysterieuze vrouwelijke natuur. God is de Absolute, maar hoe kan je praten over het hebben van een liefdesaffaire met de Absolute, of met een het? Als mens heb ik het nodig om deze liefdesaffaire onderdeel te

maken van mijn menselijke weefsel, omdat zij zo echt, zo'n intieme onthulling is. Maar er is nog een reden waarom ik God Hij noem, en dat heeft te maken met de natuur van de ziel. De ziel is vrouwelijk voor God en wacht in een staat van overgave op de Geliefde. De Indiase prinses en dichter Mirabai uit de zestiende eeuw kende deze mystieke waarheid. Mirabai was toegewijd aan Krishna, haar "Duistere Heer," en op een keer toen zij door een bosrijke streek liep die gewijd was aan Krishna ontzegde een beroemd theoloog en asceet genaamd Jiv Gosvami haar de toegang tot de tempels van haar Duistere Heer omdat ze een vrouw was. Mirabai sprak hem verontwaardigd aan met de woorden: "Zijn niet alle zielen vrouwelijk voor God?" Jiv Gosvami boog zijn hoofd en liet haar binnen.

De minnaar wacht op haar Geliefde. En wanneer Hij een moment tot ons komt en samensmelt is dat zo intiem dat je er nauwelijks over kunt spreken, de minnaar is vrouwelijk, doorboord, binnengedrongen door de geweldige genade van Zijn liefde. Hij maakt de weefsels van ons hart zacht en deelt met ons de passie en de tederheid zoals alle verliefden die kennen. Hij kent de wegen van de liefde, de intimiteiten van het zich ontvouwende hart. Soms verleidt Hij ons met een innerlijke aanraking of Hij vraagt ons om met Hem te zijn. Sommigen worden geopend door lijden en bij anderen worden de verdedigingen zacht door de beroeringen. Vaak wordt onze pijn gevolgd door onze overgave aan Zijn omarming of we worden gewekt voor een passie die op zich beangstigend kan zijn omdat zij niet te controleren is. Met deze innerlijke minnaar zijn er geen grenzen, en ook geen veiligheid van afscheiding. Er bestaat alleen de overgave van de ziel aan iets dat zo aanlokkelijk is dat het angstwekkend kan zijn, iets zo groot en oneindig dat we zonder enige beperking verloren zijn.

DE DHIKR

Hij maakt ons wakker voor ons verlangen en bezielt ons met de goddelijke herinnering. Het werk van het pad bestaat uit het

helpen van de reiziger om afgestemd te blijven op deze kracht zoals hij in ons werkt en ons helpt om ons over te geven aan de toewijding van ons hart. Ieder Soefipad heeft andere oefeningen die door de meesters van het pad gegeven worden. De draaiende derwisjen draaien met de herinnering aan hun Heer; ander Soefi's chanten gebeden, of hebben gebeden die het hart openen en hen afstemmen op de liefde. Een algemene Soefioefening is de *dhikr*, de herhaling van de naam van God, of een gewijde spreuk. Door Zijn naam te herhalen gedenken we Hem en met de woorden van Kabir: "De ademhaling die de naam van God niet herhaalt is een verloren ademhaling."

Volgens de traditie zijn er negenennegentig namen van God, maar de belangrijkste daarvan is de naam Allâh. Het hart van een groot Soefi, Abû Sa'ïd Abîl-Khayer werd geopend toen hij het gezegde van de Koran hoorde: "Zeg Allâh! en laat hen achter om zich te vermaken in hun dwaasheid." En toen hij probeerde het soefisme uit boeken te leren vertelde zijn sheikh hem: Abû Sa'id! alle honderd-twintig-duizend profeten werden gezonden om één woord te spreken. Zij vroegen de mensen om Allâh! te zeggen en zich aan Hem toe te wijden. Volgens een esoterische Soefitraditie is het woord Allâh samengesteld uit het lidwoord *al*, en *lâh*, en een interpretatie daarvan is "niets." De feitelijke betekenis van het woord Allâh is dus "het Niets." Voor de Soefi heeft het feit dat Zijn belangrijkste naam "het Niets" betekent grote betekenis, omdat Waarheid of God ervaren wordt als het Niets (hetzelfde als Leegte in het Boeddhisme). En een van de mysteriën van het pad is dat deze Leegte, dit Niets, van je houdt. Het houdt van je met grote intimiteit en tederheid en oneindig begrip. Het houdt van je vanuit het binnenste van je hart zelf, vanuit de kern van je eigen wezen. Het is niet gescheiden van je. Soefi's zijn minnaars en het Niets is de Grootste Geliefde waarin de minnaar totaal verdwijnt.

Door Zijn naam te herhalen roepen we op elk moment de herinnering wakker aan het niets van God, aan Zijn essentiële niet-zijn. De mysticus maakt de reis van vorm naar vormloos, van zijn naar niet-zijn, naar de leegte die aan iedere schepping voorafgaat, wat de christelijke mysticus, de Gezegende John

Ruysbroeck, noemt “de duistere stilte waarin alle minnaars zichzelf verliezen.”

Wat van belang is bij de *dhikr* is dat hij uitgevoerd wordt op de ademhaling. Als we Zijn naam herhalen beginnen we op de uitademhaling, “*al*”, en gaan verder met “*lâh*” op de inademing. In het begin kan het moeilijk zijn om met de uitademing te beginnen: vaak beginnen we de ademhalingscyclus op een inademing. Maar er is een reden waarom we beginnen met de uitademing. Door uit te ademen maken we ons leeg en door in te ademen vullen we ons hele zijn met Zijn aanwezigheid.

Er is nog een meer esoterische reden. Aan het einde van iedere inademing keert de ziel terug naar haar eigen niveau van bestaan; zonder dit gebeuren zou de ziel het niet kunnen verdragen om in een fysiek lichaam te zijn. Daarom is bijvoorbeeld de laatste ademhaling bij iemand die sterft altijd een inademing (vaak een laatste snik); daarna gaat de ziel terug naar haar eigen niveaus en keert niet meer terug in het fysieke lichaam. Dus herhalen we Zijn naam, Allâh met iedere ademhaling en keren terug in het niets van God. Met iedere ademhaling reizen we van de uiterlijke wereld naar Zijn aanwezigheid in het hart, naar het totaal onbekende.

Terwijl we Zijn naam herhalen keren we terug naar Hem en ieder moment is een kostbare bevestiging van Zijn aanwezigheid. Vele Soefiorden beoefenen de gezongen *dhikr* en chanten Zijn naam op een krachtige en in vervoering brengende aanroep. De Naqshbandis beoefenen een stille *dhikr* en weerspiegelen een vers uit de Koran (7”55), “Roep uw Heer smekend en in het verborgene aan.” Wat onze uiterlijke bezigheden ook zijn, we streven ernaar om innerlijk Zijn naam voortdurend aan te roepen. Ik herinner me dat ik voor het eerst de *dhikr* kreeg. In die tijd werd deze oefening niet publiekelijk gegeven, maar persoonlijk. En ik was zo gelukkig – ik had een middel gekregen om me Hem te herinneren, wat ik ook deed, waar ik ook was. Er hoefde geen moment verloren te gaan; terwijl ik op de bus wachtte kon ik Zijn naam herhalen, wanneer ik ’n nachts wakker was kon ik de naam zeggen van degene die ik liefhad, wanneer ik ook maar wilde kon ik mijn

aandacht naar binnen richten en doorgaan met mijn spirituele oefening. Men zou verwachten dat het herhalen van hetzelfde woord saai zou worden. Als je het zo voelt vergeet het dan, dan is het niets voor jou. Maar als je van iemand houdt wil je altijd aan hem denken; de naam van je geliefde is altijd op je lippen. Een van de mysterieuze eigenschappen van de liefde is dat zij niet aan tijd gebonden is, maar tot het eeuwige nu behoort. Zijn naam herhalen is altijd de eerste keer, en ieder moment is een goede gelegenheid.

De *dhikr* is een eenvoudige maar heel krachtige oefening. Natuurlijk kan je haar in het begin niet voortdurend herhalen. Wanneer de *mind* bezig is met praten, lezen, of op een andere manier, is Zijn naam niet aanwezig. Maar wanneer er ook maar een mogelijkheid is, vooral wanneer je wandelt of fysieke taken verricht, ga dan door met deze oefening. Als je terwijl je kookt de *dhikr* herhaalt, heeft het voedsel een speciale smaak. De liefde in het voedsel dat mijn leraar kookte was altijd verbazingwekkend. Tot dan toe wist ik niet dat je liefde kon proeven. De *dhikr* maakt eenvoudige taken volmaakt. Alles is een mogelijkheid om Hem te eren. En de *dhikr* bevat magie; er wordt gezegd: “In het begin doe jij de *dhikr* en daarna ‘doet’ hij jou.” Zij gaat het onbewuste in en herhaalt zich in je hart, dan zie je, als je in je hart kijkt dat Zijn naam herhaald wordt, zelfs als je *mind* druk is met andere dingen. Je kunt ontdekken dat zelfs in je dromen je de *dhikr* beoefent.

De *dhikr* werkt op verschillende manieren. Hij helpt om de *mind* te trainen, zodat we meesters kunnen worden van onze eigen *mind*. Normaal gesproken denkt de *mind* ons en niet omgekeerd. Kijk naar je gedachten en je zult zien dat je *mind* jou leidt, zelfs wensen voor jou creëert. Spiritueel leven is een proces van één-puntig worden, van jezelf focussen op je Geliefde. Zijn naam herhalen is een eenvoudige en zeer effectieve manier om je *mind* te beheersen en je aandacht terug te brengen naar God. Er wordt wel gezegd: “Wat je denkt word je.” Eeuwenlang hebben minnaars de naam van hun Geliefde gebruikt om hun te helpen bij het realiseren van de ware natuur, om de reis van afscheiding naar vereniging te maken. Door ons van de wereld af te wenden keren we terug naar God.

Zijn naam houdt ons vast en stemt ons af op Zijn genade en gezag.

De dhikr werkt ook in het onbewuste en zuivert de psyche. Dit is een zeer mysterieus proces, maar de kracht van Zijn naam werkt in de psyche en transformeert ons zoals uitgedrukt wordt in de *hadith*: “Er is een poetsmiddel voor het hart dat de roest er afhaalt, en het poetsmiddel voor het hart is de aanroep van Allâh.” Het poetsen van het hart is een Soefiterm voor “innerlijk werk,” want er wordt gezegd dat wanneer het hart vrij is van smet, dan weerspiegelt het het pure licht van de Geliefde. Innerlijk werk is een zeer belangrijke fase op het pad.

MEDITATIE

De *dhikr* helpt ons om discipline te verkrijgen en de *mind* te focussen gedurende onze dagelijkse bezigheden. Maar het spirituele pad vraagt de complete verstillung van de *mind* en hiervoor is meditatie noodzakelijk. Om echte spirituele ervaringen te hebben moeten we het denkproces stoppen, want het is de *mind* die ons afsnijdt van de eenheid van de liefde en van de oneindige oceaan van het niets. Wanneer we voorbij de *mind* gaan, gaan we de innerlijke dimensie van het hart binnen, de ontmoetingsplaats van minnaar en Geliefde.

Verschillende paden gebruiken verschillende meditatieoefeningen. Iedere methode is een manier om de *mind* stil te laten worden, want, zoals de Amerikaanse mysticus Joe Miller op zijn directe manier zegt: “Als je de gedachten niet afsluit die je laten ronddollen in je *mind*, kan je niet mediteren, kan je niet in vrede leven met jezelf.” Het pad van mijn leraar gebruikt de energie van de liefde om de *mind* rustig te maken. In plaats van te proberen om de gedachten tot bedaren te brengen door ons op de *mind* te focussen, richten we ons op het hart en op het gevoel van liefde in het hart om de *mind* achter ons te laten. Gedachtevormen sterven langzaam weg en ook onze emoties worden tot rust gebracht. De “meditatie van het hart” is een oefening die de *mind* en de emoties onderdompelt

in liefde. In deze meditatie die tenminste een half uur per dag beoefend moet worden, stellen we ons drie dingen voor:

1. We moeten ons voorstellen dat we diep in onszelf gaan, steeds dieper in ons verborgen zelf. Daar, in ons meest innerlijke wezen, in de kern van ons zelf, vinden we een plek waar vrede, stilte en bovenal liefde is.

God is Liefde, zegt de Soefi. Mensen zijn liefde, want zij zijn gemaakt naar Zijn beeld; zij hebben dat alleen lang geleden vergeten. Wanneer we iemand anders liefhebben, hoe diep ook, is er toch een plek in ons hart waar deze geliefde niet kan komen. Daar zijn we helemaal alleen. Maar in ons is er een verlangen en dat is het ultieme bewijs dat deze plek voor Hem alleen gereserveerd is.

2. Nadat we deze plek gevonden hebben, moeten we ons voorstellen dat we daar zitten, ondergedompeld in en omgeven door de Liefde van God. We zijn in diepe vrede. We worden bemind; we worden beschermd; we zijn veilig. We zijn daar helemaal, het fysieke lichaam ook; er blijft niets daarbuiten, geen topje van je vinger, zelfs geen haartje. Ons hele wezen wordt omvat door de Liefde van God.

3. Terwijl we daar zitten, gelukkig en sereen in zijn Aanwezigheid, zullen gedachten onze mind binnenkomen – wat we de dag daarvoor gedaan hebben, wat we morgen moeten doen. Herinneringen zweven voorbij en beelden verschijnen voor het oog van de mind.

We moeten ons voorstellen dat we iedere gedachte te pakken krijgen, en ieder beeld en ieder gevoel onderdompelen en laten samensmelten met het gevoel van liefde.

Ieder gevoel, vooral het gevoel van liefde, is veel dynamischer dan het denkproces, dus als je deze oefening goed doet, met uiterste concentratie, zullen alle gedachten verdwijnen. Er zal niest overblijven. De mind zal leeg zijn.

Wanneer we aan deze meditatie gewend zijn, hoeven we niet langer de verbeelding te gebruiken. We vullen het hart met het gevoel van liefde en daarna dompelen we iedere gedachte onder in het hart. Terwijl we de *mind* leegmaken creëren we een innerlijke ruimte waar we ons gewaar kunnen worden van de aanwezigheid van de Geliefde. Hij is altijd in ons aanwezig, maar de *mind*, de emoties en de uiterlijke wereld versluieren Hem van ons. Hij is de stille leegte en

om Hem te ervaren moeten we stil worden. In meditatie geven we onszelf aan Hem terug, en keren terug van de wereld van vormen naar de vormloze Waarheid van het hart.

Terwijl we ons hart onderdompelen, bieden we Hem ons bewustzijn aan, die vonk van Zijn Goddelijk Bewustzijn die Zijn geschenk is aan de mensheid. Met Zijn geschenk van bewustzijn zijn er zo veel wonderen, zo veel onheil in de wereld gekomen. Maar om de reis naar God te maken moeten we dit geschenk teruggeven, deze bron van onze illusie van autonomie. Ieder keer als we in meditatie gaan offeren we ons individuele bewustzijn op het altaar van de liefde. Door dat te doen geven we ruimte aan Hem om Zichzelf te onthullen:

Ga nu en veeg de woonkamer van je hart schoon, bereid het voor om de verblijfplaats en thuis te zijn van de Geliefde: wanneer jij eruit gaat zal Hij erin komen. Binnen in jou, wanneer je vrij van het zelf bent, zal Hij Zijn schoonheid tonen.

Door liefde maken we het denkproces rustig en geven we onszelf aan de oneindige leegte die voorbij de *mind* ligt. Natuurlijk duurt het even voordat de *mind* stil is, om ondergedompeld te zijn in de liefde. Deze oefening duurt een leven lang, maar geleidelijk aan, dag na dag, jaar na jaar, leert de *mind* om achtergelaten te worden. We raken gewend aan de leegte waarin geen gedachten zijn; we verdrinken met genoegen, en weten dat we door de liefde meegenomen worden voorbij onszelf naar de liefde. Uiteraard zijn er tijden dat we goed kunnen mediteren. Natuurlijk zijn er ook tijden dat de *mind* weigert om stil te worden en houdt ze ons gevangen. Maar meditatie die regelmatig beoefend wordt is een poort naar het hiernamaals, waar we de diepe voeding ontvangen van de andere dimensie.

Soms kunnen we in meditatie een hint of andere leiding opvangen, omdat wanneer de *mind* stil geworden is we directer toegang hebben tot het Zelf. Maar wat belangrijker is, is dat we op bepaalde tijden, iedere dag ons naar binnen richten, dat we ons beschikbaar stellen voor wat voorbij deze wereld is. Wanneer de *mind* eenmaal achtergelaten is, is een moment hetzelfde als een uur, omdat tijd hoort bij het niveau van de *mind*. Maar het is heel verfrissend om een half uur of meer

iedere dag iedere gedachte of bezorgdheid opzij te zetten en Zijn oneindige leegte, Zijn onbepaalde natuur toe te laten, je te laten meevoeren waar Het dat wil. Je van de wereld en van jezelf afwenden wordt een oefening die steeds belangrijker wordt, je probeert te leven in de aanwezigheid van je Geliefde, terwijl je bij het leven van alle dag betrokken bent.

PSYCHOLOGIE EN DROMEN

Toen Irina Tweedie naar India ging om bij een Soefileraar te studeren zei ze, “ik hoopte dat ik instructies in yoga zou krijgen en verwachtte wonderbaarlijke lezingen. Maar alles wat de leraar deed was mij dwingen om de duisternis binnen in mij onder ogen te zien en het kostte mij bijna mijn leven.” Iedere reiziger moet de duisternis binnen in hem aangaan, wat Carl Jung “de confrontatie met de schaduw/duisternis” noemde. Tenzij je je eigen duisternis onder ogen ziet, kun je jezelf niet zuiveren, je kunt geen innerlijke ruimte maken voor je Hogere Zelf om in je bewustzijn te komen. Jung zei, “Je wordt niet verlicht door je lichtfiguren voor te stellen, maar door je bewust te worden van de duisternis.” Daarna voegde hij er humoristisch aan toe, “Het laatste proces is echter onbehaaglijk en daarom niet populair.”

Ieder pad heeft zijn eigen methoden voor innerlijke zuivering. De *dhikr* werkt in het onbewuste en brengt de kracht van Zijn naam in de duisternis. De meditatie van het hart neemt ons niet alleen mee voorbij de *mind*, zij heeft ook het krachtige effect om de psyche energiek te maken en onze duisternis naar de oppervlakte te brengen. Zoals zeepwater het vuil naar de oppervlakte brengt, zo brengt meditatie onze duisternis vanuit het onbewuste naar boven. Boosheid, bitterheid, afkeer, jaloezie en al die schaduwgevoelens die we verborgen proberen te houden, komen in ons naar boven, en dwingen ons om de confrontatie aan te gaan en om ze te accepteren.

Het Naqshbandipad legt de nadruk op het belang van psychologisch onderzoek en veel van de eerste uitdagingen die de reiziger tegenkomt zijn het accepteren en het houden van het

eigen geprojecteerde zelf en de strijd aangaan met de *nafs*, de Soefiterm voor onze lagere natuur. Een van de moeilijkheden bij het gebruik van Soefiterminologie voor innerlijk werk is echter dat de Oosterse psyche anders is gestructureerd dan die in het Westen. Mensen in India zijn bijvoorbeeld veel dichter bij het collectief, de familie staat veel centraler in hun leven, terwijl wij in het Westen meer individualiteit hebben ontwikkeld. Dit is de immense waarde van de psychologie van Jung. Carl Jung heeft ons een model van psychologische transformatie gegeven dat gebaseerd is op de Westerse psyche. Hij begreep het proces van de innerlijke transformatie die op de spirituele reis plaatsvindt, en maakte deze processen duidelijk in eigentijdse terminologie.

Toen mijn leraar naar India ging had zij Jungiaanse psychologie gestudeerd en zij was verbaasd te zien dat het leerproces bij haar leraar overeenkomsten vertoonde met het individuatieproces van Jung, ofschoon Bhai Sahib niets van Westerse psychologie wist. Toen zij terugkeerde naar het Westen gebruikte zij het Jungiaanse model van psychologische transformatie om de reiziger te helpen het werk van “het poetsen van het hart” duidelijk te maken. “De confrontatie aangaan met de schaduw” is de eerste stap op het psychospirituele pad, gevolgd door de relatie met de innerlijke partner, de animus of de anima in Jungiaanse terminologie, en daarna het binnengaan van het archetypische rijk, de wereld van de goden en de godinnen. Deze psychologische kaart brengt ons verder, brengt ons in de innerlijke dimensie van het Zelf, “die grenzeloze kracht, bron van iedere kracht, die in het hart leeft.” Maar uiteindelijk gaan psychologie en Soefisme uiteen omdat psychologie tot doel heeft om een evenwichtig leven in deze wereld te leiden, terwijl de mysticus het ego achter zich laat en verloren raakt in de oneindige eenheid van de liefde.

Soefi's waarderen dromen en worden vaak begeleid door dromen. Bahâ ad-dîn Naqshaband, de stichter van onze orde stond bekend als de uitlegger van dromen. Ons pad integreert dromen met een spirituele context en bij onze meetings mediteren we, drinken thee (een belangrijke tijd om samen te zijn met andere reizigers), en delen onze dromen. Alleen al

door onze droom met een open hart te delen kan zijn boodschap gehoord worden. Dromen komen uit het onbekende. Soms vertellen zij opnieuw de beelden van ons dagelijkse leven of leiden ons naar verwarrende passages. Maar sommige dromen spreken met de stem van de ziel. Zij hebben een kwaliteit, een muziek, een diepte van gevoel die bij het heilige deel van onszelf horen. Dergelijke dromen openen “een verborgen deurtje in de binnenste en meest geheime nissen van onze ziel.”

Als we naar deze dromen luisteren, kunnen we de diepere stem van het zelf horen. Als zij in onze eigen taal spreken, een taal van beelden, symbolen en gevoelens, kan een droom ons leiden door de martelende doolhof van onze psyche. Voor leraar en gids zijn deze dromen van oneindige waarde op de innerlijke reis. Zij roepen ons naar binnen, in het mysterie en het wonder dat onze ware natuur is. Wanneer het lichaam slaapt, wanneer ons alledaagse leven haar zorgen heeft neergelegd, vertellen deze dromen ons over een andere wereld en van een slingerend pad dat ons de diepte in kan leiden.

Wanneer we dromen delen, delen we dit mysterie en het doet er niet altijd toe of een droom bewust begrepen wordt omdat er een dieper inzicht is van de ziel. De ziel van de luisteraar hoort de ziel van de dromer spreken door de droom heen. Leren om naar dromen te luisteren stemt ons af op het mysterie van wat er in ons verborgen leeft, de verhalen van ons diepere zelf. Soefi's luisteren met het oor van het hart, een hart dat open is en ontvankelijk, niet alleen voor de woorden die gesproken worden, maar ook voor de gevoelens en de energie die van de dromer komen. Met het oor van het hart leren we de draad opvangen die de gids van de droom is, de manier waarop de droom ons kan leiden door de doolhof van onszelf naar het onbekende.

Wanneer we naar onszelf luisteren, kunnen we meer gaan begrijpen van de complexiteit en de eenvoud van onze natuur. En binnen de veranderende beelden van onze dromen zien we de diepere betekenis van onze levensreis, de patronen van ons leven gezien vanuit het perspectief van de ziel, niet vanuit de beperkte horizon van het ego. Dromen die besproken worden in

een spirituele context maken onze innerlijke waarneming weer wakker, onze mogelijkheid om ons innerlijke pad te volgen temidden van de verstrooiingen van de uiterlijke wereld. Onze eigen dromen en de verhalen van anderen vertellen het verhaal van de ziel die naar Huis gaat, van het vinden van de schat die in ons verborgen ligt. Dromen leiden ons en leren ons de tekenen horen van ons uiterlijke leven en van de innerlijke natuur. Zij zijn de orakelen van vandaag, onze eigen innerlijke wijsheid die tot ons spreekt.

DE RELATIE MET DE LERAAR

Meditatie, de *dhikr*, de herinnering aan God, psychologisch werk en het luisteren naar dromen – dit zijn allemaal belangrijke middelen om de reiziger te zuiveren en haar naar Huis te voeren. Nog een belangrijk element van het Soefipad is de relatie met de leraar. Jammer genoeg wordt de relatie van de leraar met de discipel vaak verkeerd begrepen in het Westen en veroorzaakt veel pijn en verwarring. In onze Westerse traditie hebben we geen model voor de relatie met een spirituele leraar; zij vormt geen onderdeel van onze culturele context, zoals in India het geval is. We hebben in het Westen ook de neiging om iedere relatie persoonlijk te maken zoals we in Amerika zien. Men heeft daar de neiging om iedereen bij de voornaam te noemen. Bovendien is het ook zo dat hoe dichter we ons bij iemand voelen, hoe meer liefde we voor iemand voelen, des te persoonlijker we de relatie willen maken. De relatie met de leraar is zowel intiem als onpersoonlijk. Deze twee kwaliteiten kunnen onverenigbare tegenstellingen lijken totdat we beseffen dat deze relatie tot *het niveau van de ziel* behoort, *niet tot het persoonlijke*.

De Soefi zegt dat je een leraar nodig hebt, dat je een gids nodig hebt. Met de woorden van Rûmî: “Wie zonder gids reist heeft twee honderd jaar nodig voor een tweedaagse reis.” De leraar is als een veerman die je van de wereld van het ego naar de dimensie van het Zelf leidt, en zoals de Soefi Abû Sa’id eenvoudig zei: “Het is gemakkelijker om je voort te laten

slepen door een haar bij het bergbestijgen dan zelf uit te komen boven het ego.” De leraar kent de innerlijke potentie van de student en helpt haar er naar toe te groeien, om de reis naar de verder gelegen kusten van de liefde te reizen. De leraar kent ook de valkuilen en de gevaren van de reis en als het moeilijk is om op eigen gelegenheid een onbekend land of een woestijn door te reizen is het zeker gevaarlijk om in de diepten in het zelf zonder gids te reizen.

In de Soefitraditie is de leraar traditioneel “zonder gezicht en zonder naam.” Omdat het om de leringen gaat, de leiding en niet om de gids. Voor veel reizigers ontstaat de moeilijkheid echter door de betekenis van de intimiteit van deze relatie. Voor de serieuze zoeker is de leraar de belangrijkste persoon in haar leven: zonder haar leraar zou ze stranden binnen haar ego. In het begin kan de reiziger niet zien dat deze relatie tot de ziel behoort – dat het de ziel is die geleid wordt, de ziel maakt de reis naar Huis. De reiziger ziet de leraar door de ogen van het ego en door de conditionering die nauwe relaties begrijpt als behorend bij de persoonlijke sfeer, zoals bij ouders, broers en zuster, vrienden en geliefden. Bovendien heeft zo’n relatie een kwaliteit van intimiteit en van onvoorwaardelijke liefde die bijna overweldigt. En zo projecteert de reiziger gemakkelijk alle persoonlijke patronen die op ouderfiguren en geliefden geprojecteerd werden nu op de leraar. Pas veel later, gewoonlijk na een pijnlijk proces van onthechting (vaak vergezeld van dromen waarin de leraar sterft) gaat zij de werkelijke natuur van deze relatie herkennen. Nadat ik een paar jaar bij mijn leraar was werd mij deze waarheid in een droom verteld: “Je kunt de leraar alleen bezitten wanneer zij in een mand van brood en wijn verandert.”

Wat nou als je geen leraar hebt? Hoe vind je een leraar? En weer is de spiritualiteit heel anders dan dat je je voorgesteld hebt. Je vindt geen leraar, de leraar vindt jou. Door ons verlangen en door innerlijk werk, maken we het licht in ons helderder, en wanneer dit licht sterk genoeg is, zal het de aandacht van een leraar trekken. Het kan uiterlijk zo lijken dat we een boek lezen of dat we over een leraar horen, maar spirituele processen beginnen altijd op de innerlijke niveaus en

manifesteren zich daarna op het fysieke vlak. Iemand had een droom waarin zij zich op een groene Engelse weide bevond, en verliefd was op een vrouw met wit haar. Zij werd wakker uit deze droom en het gevoel van verliefd zijn bleef. Het leek raar om in New York te wonen en totaal verliefd te zijn op een figuur die zich in een Engelse weide bevond in een droom. Toen zij op een dag in een boekwinkel was en een boek letterlijk van de plank viel pakte zij het op en zag het gezicht van deze vrouw op de omslag. Zij vloog naar Engeland waar deze vrouw leefde, zat met haar in de meditatiegroep en hilde tranen van verlangen en van liefde. Zij had haar leraar gevonden, nadat haar leraar eerst haar had gevonden in een droom.

De leraar opent ons hart voor de liefde en geeft ons een substantie die we voor de reis nodig hebben. Mijn leraar zei altijd dat het samenkomen voor een meditatie was als “het opladen van de batterijen.” De leraar wijst ook altijd op het naar binnengaan, naar de ware leraar die het licht in ons eigen hart is. Het einde van de spirituele training bestaat eruit dat we geleid kunnen worden van binnenuit, vanuit ons Hogere Zelf in het hart. De Soefi zegt altijd dat het leven de grootste leraar is. Soefi’s geloven dat wij de omstandigheden aantrekken die we nodig hebben om ervan te leren. Een van de verschillen tussen gewone, wereldse mensen en de zoeker is dat de zoeker niet geïnteresseerd is in uiterlijk succes of mislukking, maar kijkt wat een situatie hem te vertellen heeft. Hij vraagt zichzelf: “Waarom trok ik deze situatie aan en wat moet ik ervan leren?”

Soefisme is geen pad voor asceten of monnik. Soefi’s trouwen, krijgen kinderen en hebben een vak geleerd of oefenen een beroep uit en houden tegelijkertijd de innerlijke aandacht op het pad gericht. Abû Sa’id zei het zo: “De ware mysticus beweegt zich onder de mensen, eet en slaapt met hen, doet inkopen en verkoopt, trouwt en neemt deel aan het sociale leven en vergeet God geen enkel moment.” Het is niet gemakkelijk om bij het uiterlijke leven betrokken te zijn en toch trouw te blijven aan ons innerlijke doel. Er zijn zo veel afleidingen, vooral in onze materialistische Westerse cultuur. Naqshbandis trachten het principe te beoefenen van

“eenzaamheid in de menigte”: “Bij alle uiterlijkheden innerlijk onthecht te blijven, te leren je niet te identificeren met wat dan ook.” We doen mee met de uiterlijke wereld en werken in ons alledaagse leven als verpleegkundige, advocaat of als parkeerwachter, maar identificeren ons niet met de uiterlijke rol of activiteit. Voor de Soefi is de uiterlijke rol van weinig belang. Wat er toedoet is dat we in ons hart naar onze Geliefde kijken. In deze wereld zijn we Zijn dienaren, spelen de rol die ons gegeven is, maar voor de minnaar is alles wat er toe doet haar Geliefde. Soefi’s staan bekend als de slaven van de Ene en de dienaren van de velen. In ons dagelijkse leven helpen we in de wereld, maar binnenin ons hart blijven we Zijn slaaf.

Het is echter niet altijd even gemakkelijk om in twee werelden te leven.” Meditatie mag ons hart openen voor een andere werkelijkheid. Maar je moet je voeten op de grond houden. Een paar jaar nadat ik mijn leraar ontmoet had, kreeg ik een belangrijke droom waarin ik was uitgenodigd om bij Bhai Sahib’s leraar te zijn en hij liet mij een film van zichzelf zien toen hij als kleine jongen een vlieger opliet. De boodschap van de droom was eenvoudig: als je een vlieger wilt oplaten dat moet je je voeten op de grond houden. Ik wist dat dit iets was wat ik moest leren, omdat mijn voeten echt niet op de grond waren toen ik net in de twintig was. Ik had enige mystieke ervaringen en vond het alledaagse leven vaak heel verwarrend. Maar door mijn gezinsleven en mijn werk als schoolmeester leerde ik om mijn voeten op de grond te houden. Alledaagse moeilijkheden helpen heel erg en houden de eindeloze innerlijke dimensies met de beperkingen van het uiterlijke leven in evenwicht.

Joe Miller zei dat er vier kwaliteiten nodig zijn voor spiritueel leven. De eerste is gezond verstand, de tweede is gezond verstand, de derde is humor. Toen hem gevraagd werd wat de vierde kwaliteit was antwoordde hij lachend: “nog meer gezond verstand!”

In een Soefigroep wordt er altijd gelachen, een lachen dat nooit onvriendelijk is, maar de breekbaarheid van de mens kent. Er bestaat een beroemde Soefioplichter figuur, Mulla

Nasrudin. Op een dag liep iemand voorbij en zag dat Nasrudin in het gruis dat voor zijn huis lag, iets aan het zoeken was.

“Waar zoek je naar?” vroeg zijn vriend.

“Ik heb mijn sleutels verloren,” antwoordde Nasrudin.

Dus stapte zijn vriend over het hek en hielp Nasrudin zijn sleutels zoeken. Maar na een poosje, toen de sleutels niet gevonden waren vroeg hij: “Nasrudin, waar heb je je sleutels verloren?”

“Ik heb ze in mijn huis verloren.”

“Maar waarom zoek je ze dan hier?”

“Omdat hier meer licht is dan binnen.”

Zo vaak zoeken we naar de sleutel van ons leven, naar wat ons betekenis geeft, buiten onszelf. We zoeken met het harde licht van het rationele bewustzijn. Maar de Soefi's kennen het geheim, dat de sleutel binnen in ons eigen hart ligt. Het pad van de liefde geeft ons toegang tot deze sleutel die de deur van ons hart opent, de deur die ons van onze Geliefde scheidt. Wanneer we eenmaal door deze poort gegaan zijn in de arena van Zijn liefde voor ons, verovert de liefde ons. De liefde verleidt ons en leidt ons op het meest oude pad van de ziel. We worden in de bedwelmende staten van nabijheid getrokken en daarna lijkt het achter gelaten in de staten van afscheiding. De totaalheid van deze liefde overweldigt ons, en onze behoefte neemt toe. We zijn gevangen in de valstrik van de liefde, wakker gemaakt door de diepte van ons verlangen. Terwijl we aan onszelf werken beoefenen we de herinnering en we mediteren, we maken een innerlijke ruimte vrij voor onze ontmoeting. Daarna trekt Hij ons naar Zich toe. Stilletjes, onverwachts komt onze Geliefde naar ons toe en haalt de sluiers van de afscheiding weg. De ervaringen van de ziel zijn zo intiem dat er nauwelijks over gesproken kan worden, maar we komen te weten dat er van ons gehouden wordt, totaal en absoluut. We zijn aangekomen bij de plek waar we thuishoren, bij de woning van onze wensen

Het Ene Ware

Er is één ding in de wereld dat je nooit moet vergeten

Rûmî

DE BESTEMMING VAN HET HART

De roep van het hart maakt ons wakker. Wij worden naar het pad togetrokken, in de cirkel van de liefde getrokken, in het mysterie van onze meest innerlijke natuur. Maar wat zijn de eigenschappen die we nodig hebben om deze reis te kunnen maken, om van de wereld van scheiding naar de eenheid, die binnenin het hart gevonden wordt, te reizen? Voor de minnaar bevindt het hele pad zich in liefde: het pad is liefde. De reis van onze ziel is deze liefde te leven, de diepste liefde die bestaat, de

verbinding tussen de Schepper en Zijn schepping. Dit is ons oorspronkelijke doel als mysticus, als reiziger. Met de woorden van Rûmî, dit is het “ene ware in de wereld dat je nooit moet vergeten.”

Er is één ding in de wereld dat je nooit moet vergeten. Al zou je al het andere vergeten en dit onthouden, dan zou je je nergens zorgen over hoeven maken; maar al zou je al het andere onthouden en daarna dit vergeten, dan zou je niets met je leven gedaan hebben.

Het is alsof een koning je naar een land stuurt om een bijzondere opdracht uit te voeren. Je gaat naar dat land, je doet honderden verschillende dingen; maar als je die opdracht die voor je bestemd was niet uitvoert, is het alsof je niets gedaan hebt. Alle mensen komen in deze wereld voor een bijzondere opdracht, en die opdracht is ons enige doel. Als we die niet uitvoeren, hebben we niets gedaan.....

Als je nu zou zeggen, “Kijk, zelfs als ik deze opdracht niet heb uitgevoerd, heb ik toch uiteindelijk honderd anderen uitgevoerd,” dan zou dat niets betekenen. Je werd niet geschapen voor die andere opdrachten. Het is alsof je een zwaard zou kopen van kostbaar Indiaas staal, zoals je gewoonlijk alleen bij de schatten van keizers vindt, en het dan als slagmes zou gaan gebruiken om waardeloos vlees mee te snijden, zeggende, “Kijk, ik zal dit zwaard niet ongebruikt laten, ik maak het bruikbaar voor duizend zeer nuttige doelen.” Of, het is alsof je een gouden schaal zou nemen en er knollen in zou koken, terwijl je voor slechts een korreltje van dat goud honderd potten zou kunnen kopen.

Of, het is alsof je een dolk van het meest fijn gesmeed en getemperd staal zou nemen en hem zou gebruiken als een spijker om er een gebroken kan aan op te hangen, zeggende, “Ik maak zeer goed gebruik van mijn dolk. Ik hang er toch een gebroken kan aan op.” Wanneer je een plaat aan een spijker op kan hangen die slechts een paar cent kost, wat voor zin heeft het dan om een dolk te gebruiken die een fortuin waard is?

Herinner je de diepe oorsprong van je wezen, de tegenwoordigheid van je Heer. Geef je leven aan degene die je adem en je interessen al bezit. Als je het niet doet, zal je exact als de man zijn die zijn kostbare dolk neemt en hem in de keukenmuur slaat als een haak om een gebroken kan aan op te hangen.

Je hebt meer waarde dan zowel hemel als aarde. Wat kan ik anders zeggen?

Je kent je eigen waarde niet. Verkoop jezelf niet voor een belachelijke prijs,

Jij, die zo waardevol bent in Gods ogen.

We komen in deze wereld om Hem lief te hebben. Voor de Soefi is dit onze diepste bestemming, die met vuur in het hart is gestempeld. We nemen dit doel met ons mee de wereld in, en wanneer ons hart ontwaakt is voelen we deze behoefte van het hart, deze roep van de ziel. Als we onszelf aan de behoefte van het hart geven, dan vervullen we onszelf als mensen; we doen “het enige noodzakelijke ware.” Al het andere is bijkomstig. Slechts deze innerlijke bestemming heeft echt zin.

Toch, zoals Rûmî zegt, is het zo gemakkelijk om dit “enige doel” te vergeten, honderd verschillende dingen te doen en deze roep van de ziel uit de weg te gaan. We worden zo gemakkelijk afgeleid, getrokken naar onbelangrijke zaken. We denken aan alle dingen die we moeten doen en gaan het ware dat we moeten doen uit de weg, het enige ware waarvoor we hier kwamen. Het is alsof je in een supermarkt gaat om een brood te kopen, maar slechts naar de schappen kijkt en een heleboel verschillende artikelen in je mand doet, en pas wanneer je bij de uitgang komt, je realiseert dat je het brood vergeten hebt. Onze wereld is als een supermarkt, zo vol afleidingen, waarvan sommige erg betekenisvol lijken, maar niet het oorspronkelijke doel van de herinnering van God dragen. Toen Maria aan de voeten van Christus zat, werd zij bekritiseerd door haar zuster Martha, die zo met het huis bezig was. Toch prees Christus Maria boven de bezige Martha:

Martha, Martha, gij maakt u bezorgd en

druk over vele dingen: Maar er is maar weinig nodig, in feite slechts een ding; en Maria heeft het goede deel uitgekozen, dat van haar niet zal worden weggenomen. (Lucas 10:41-42)

We zijn zo gemakkelijk in de weer, en leggen onszelf activiteiten op, en zien het "enige noodzakelijke ware" over het hoofd. We vergeten.

DE DIEPE WORTEL VAN ONS BESTAAN

Het doel van het pad is om ons gefocust te houden, om ons weg te houden van alle onbelangrijke dingen die ons zo gemakkelijk verbruiken. Het pad maakt de herinnering aan het hart wakker en houdt, ondanks alle afleidingen, onze aandacht gericht op het mysterie dat zich binnenin ons ontvouwt. Ieder van ons heeft zijn eigen specifieke afleidingen, deze die het meest krachtig zijn in ons om in een andere richting te wijzen. Er kunnen uiterlijke wensen zijn – een groter huis, een betere baan – maar het zijn meestal onze innerlijke behoeften die het meest krachtig zijn. Voor sommigen kan dit de wens zijn nuttig te zijn, of goed te doen, terwijl anderen een krachtige niet geleefde behoefte hebben die schreeuwt om aandacht, de behoefte om emotioneel ondersteund te worden bijvoorbeeld, of om bewonderd te worden, of zelfs de behoefte slachtoffer te zijn. Schaduweigenschappen zijn vaak net zo attractief en ogen meer dan de belangeloze zaken.

Eén van de moeilijkheden om het "ene ware" te leven is dat er dan zo veel zaken onvervuld, zinloos, en niet herkenbaar lijken te blijven. Vele aspecten van onszelf waar we van kunnen voelen dat ze belangrijk zijn, moeten aan de kant geschoven worden. Dit kan gevoelens van verraad oproepen, als we moeten opofferen wat een belangrijke behoefte lijkt te zijn, een inspanning voor herkenning misschien, of zelfs een creatieve drang,. We zijn allen uniek en dragen een unieke combinatie aan eigenschappen, waarvan er misschien velen achtergelaten moeten worden, en zij kunnen jammeren en huilen als verlaten kinderen. Maar altijd is er die diepere aantrekking naar het werkelijke doel van het hart, naar een eenheid die uiteindelijk alle aspecten van onszelf insluit. Christus' gezegde, "Zoek eerst het koninkrijk van God" (Matheüs 6:33) spreekt van een omvatten, dat geboren wordt

uit een eenpuntig zoeken naar de Waarheid. Onszelf aan God geven is een dankzegging aan onze eigen, meest innerlijke natuur, aan ons eigen ware zijn. In dit essentiële wezen zijn alle aspecten van ons echte innerlijk ingesloten. Wat uitgesloten wordt, wat achter gelaten wordt, zijn attributen die niet echt van ons zijn, de bagage die we opgepikt hebben uit onze jeugd, of onze familiepatronen. Maar dat beseffen we pas later.

“Herinner je de diepe wortel van je bestaan.” Als we ons deze eigenschap die we in ons dragen herinneren, zullen we terugkeren naar onze ware aard, en zodoende in staat zijn onze eigen unieke bijdrage aan het leven te leveren. Onze wortels zijn fundamenteel voor ons bestaan, maar zij behoren tot de duisternis van de innerlijke wereld. Diep verborgen onder de oppervlakte van ons leven zijn zij bijna onzichtbaar, verschijnen vaak alleen in dromen en visioenen. De geestelijke natuur van “de diepe wortel van je bestaan” maakt dat het zo gemakkelijk over het hoofd gezien wordt, vooral in onze extroverte Westerse wereld, waar de uiterlijke, grijpbare aspecten van ons bestaan het bewustzijn domineren. Wanneer we in ons dagelijks leven bestookt worden door de vele uiterlijke beelden, gevangen worden in zo veel sensaties, hoe kunnen we ons dan onze essentiële natuur herinneren? Als deze eigenschap niet weerspiegeld wordt door onze omgeving, hoe kunnen we haar dan leren kennen?

In vroeger tijden en in andere culturen werd de innerlijke wereld meer gewaardeerd; de symbolische, mythische dimensie van onszelf werd belang toegekend. De reiziger die leeft te midden van de complexiteiten en chaos van onze huidige cultuur moet de innerlijke dimensie herontdekken. Zij moet het “kostbare zwaard”, de “gouden schaal” of haar ware zelf vinden en leren het voor het doel te gebruiken waarvoor het bestemd was. Zij moet het binnen de arena van haar leven brengen en het toestaan haar te transformeren, haar naar Huis te brengen.

Op het moment van de ontwaking van het hart, wordt ons een glimp van onze meest innerlijke natuur gegeven. Maar deze glimp vervaagt, gaat verloren temidden van de impressies van ons dagelijks leven. Wanneer we op het pad komen

weerspiegelt ons uiterlijk leven zelden ons ware zelf, maar draagt veeleer de bagage van onze conditionering, de kunstmatige waarden van onze materialistische cultuur. Om onze meest kostbare draad niet te verliezen hebben we een omgeving nodig waar hij teruggekaatst wordt naar ons, waar het diepere zelf belangrijk geacht wordt. Hierin ligt het belang van een spirituele groep, een plaats waar de waarden van de ziel voorrang hebben. Een spirituele groep draagt een focus voor het “ware dat we nooit moeten vergeten” en dit schept een atmosfeer waar we deze eigenschap kunnen herkennen in onszelf. De groep weerkaatst onze eigen spirituele natuur, en herinnert ons aan onze “diepste opdracht.”

In een Soefgroep creëert de energie van herinnering, meditatie, en devotie een onzichtbaar licht waarin de reiziger het doel van haar ziel helderder kan zien. In deze gewijde ruimte wordt de wereld van de persoonlijkheid en het ego, die ons uiterlijk leven domineren, opzij gezet, en voor een paar korte uren per week worden we ondergedompeld in een andere atmosfeer, in een dieper thuishoren. Hier kunnen we de draad van onze ziel, onze bestemming te pakken krijgen en haar langzaam in ons dagelijks leven brengen. In het licht van de groepsherinnering kunnen we het potentieel van onze eigen herinnering herkennen, de kracht van de behoefte van onze eigen ziel voelen. We kunnen beginnen uit de wereld van het ego in de dimensie van het Zelf te stappen.

De Soefgroep behoort tot de onzichtbare wereld waar het hart de herinnering aan God bezingt. Mediterend of alleen maar bij elkaar zijnd, worden we ondergedompeld in dit innerlijke lied. De zorgelijke reiziger stapt in de cirkel van de vrienden van God en krijgt de voeding die zij nodig heeft om deze reis te vervolgen. Zij wordt herinnerd aan haar verlangen, aan de roep van het hart. Zij wordt terug naar het verborgen centrum van haar zelf getrokken.

LEVEN ZONDER REGELS

Een spirituele groep kaatst ons diepste zelf naar ons terug. Maar dan moeten we deze eigenschap herkennen, het bekennen en het leven. We moeten verantwoordelijkheid nemen voor dat wat de wereld afwijst, en ons “kostbare zwaard” onze “gouden schaal” niet misbruiken. Behorend tot de innerlijke wereld van de ziel, wordt het gemakkelijk uit de gedachten gezet, de waarden ervan over het hoofd gezien. Het is “de steen die de bouwers versmaden is tot een hoeksteen geworden” (Psalm 118:22). Eén van de moeilijkheden in het begin is dat deze innerlijke eigenschap, deze “speciale opdracht,” heel anders is dan alles wat we kennen. De “gouden schaal” behoort niet tot de begrensde verpakking van ons dagelijks leven, een leven gedefinieerd door persoonlijke patronen en collectieve waarden. Het behoort tot het oneindige deel van onze natuur, tot de onbegrensde horizonten van het Zelf. En het bevat het potentieel van echte vrijheid, waar we vaak bang voor zijn. We praten gemakkelijk over vrijheid, maar dit is gewoonlijk de vrijheid van het ego om te doen wat het wil. Echte vrijheid neemt ons mee voorbij de gebondenheid van ons begrensde zelf, voorbij de knusse muren van onze conditionering. Echte vrijheid betekent nooit weten wat er gebeuren gaat, en nooit weerstand bieden aan verandering. Voor vele mensen is vrijheid gewoon te angstaanjagend.

Helaas, zoals Rûmî zegt, gebruiken we meestal onze gouden schaal om knollen in te koken. Hoe dat gebeurt? Een reiziger bijvoorbeeld heeft een innerlijk toegewijde natuur die ernaar verlangt om God te dienen. Maar zij groeide op in een omgeving waarin spirituele dienstbaarheid niet herkend werd, en dus werd haar dienstbaarheid gevangen in familiepatronen waarin de vrouw de man dient. En dus aanvaardde zij deze uiterlijke dienstbaarheid, trok mannen aan die haar onderdanigheid vroegen. Zo bleef haar echte toegewijde natuur niet geleefd, totdat het pad haar vond en zij deze innerlijke oriëntatie begon te ontdekken waarin zij haar behoefte om het goddelijke te dienen kon leven.

Vele vrouwen zijn zonder dat zij het weten gevangen in een collectieve conditionering waarin het vrouwelijke onderdanig is gemaakt aan de mannelijke, rationele waarden. De

vrouwelijke eigenschappen van verbinden, luisteren, wachten, worden onderdrukt ten behoeve van rationeel denken en doelgerichte motieven. Het kan dan lijken dat de Amerikaanse cultuur vrouwen de vrijheid geeft, maar er is een collectief patroon dat de ware aard van het vrouwelijke ontkent. Zoals een vrouw tegen mij zei, “In deze cultuur kan een vrouw alles doen wat zij wil, zo lang het mannelijk is.” Maar vele spirituele eigenschappen die nodig zijn voor het pad, zoals een innerlijke ruimte creëren, behoren tot het vrouwelijke. Vaak ligt onze spirituele natuur onder collectieve taboes begraven, ze vragen moed en betrokkenheid om herontdekt en geleefd te worden. Onze gouden schaal voor het doel gebruiken waarvoor zij gemaakt werd is nooit gemakkelijk.

Onze innerlijke vrijheid vinden en leven heeft zijn prijs. De reiziger moet het patroon van het collectief, het gevoel van afgewezen zijn, en zelfs de angst voor vervolging, onder ogen zien. We dragen voorouderlijke herinneringen over achtervolgd zijn vanwege spirituele waarheid, en de mysticus werd vaak verbannen of gestraft voor het zoeken naar directe innerlijke onthulling. Marguerite Porete, een Begijn, een Christelijke mystica, werd op de brandstapel van Parijs in 1310 verbrand. Haar veroordeling is niet verwonderlijk wanneer we enkele radicale woorden die zij schreef lezen die haar mystieke ontwikkeling beschrijven:

De ziel, in haar hoogste staat van perfectie en het meest in de nabijheid de donkere nacht, wordt binnen de regelgeving van de kerk niet als zodanig gezien. Zij wordt beheerst door zuivere liefde, die een belangrijker minnaar is dan wat we “charitatieve werken” noemen.

....Indien iemand aan dergelijke vrije zielen zou vragen... of zij in het paradijs zouden willen zijn, zouden zij nee zeggen. Bovendien, waar zouden zij het mee willen wensen? Zij hebben in het geheel geen wil, en als zij iets zouden moeten wensen, zou dat betekenen zichzelf van de Liefde afsnijden.... Want hij alleen is mijn God waarover ik geen enkel woord kan uitbrengen, van wie al diegenen in het paradijs geen enkel atoom kunnen bevatten, hoeveel kennis zij ook over Hem mogen hebben.

Je meest innerlijke natuur leven is een staat van pure liefde, een liefde die niet tot de conventies of regels van deze wereld behoort. Met de woorden van Rûmî, “Minnaars hebben een sekte en religie die geheel eigen is.” Deze vrijheid is niet gedifferentieerd en niet beperkt omdat zij tot het ongedifferentieerde en onbegrensde deel van onszelf behoren. Het betekent niet *doen wat je wilt maar zijn wie je bent*. Voor de mysticus betekent dit je eigen innerlijke verbinding met God leven.

Zonder definitie of beperking leven is niet gemakkelijk. Voor de mysticus is er geen zichtbaar systeem met regels om te volgen, geen voorgeschreven patronen of opgelegde structuur. Eens werd mij dit in een droom heel duidelijk verteld: “Je kunt het rechte pad niet lopen met regels.” Het pad is te recht, te eenpuntig om door regels gedefinieerd te worden, omdat regels van nature beperkend zijn, en het pad naar oneindigheid moet onbegrensd zijn. Wat goed is voor de één, is verkeerd voor de ander. Sommige mensen moeten leren arm te zijn, terwijl anderen de verantwoordelijkheid moeten nemen geld te hebben. Sommige reizigers moeten leren lief te hebben, terwijl anderen de kwetsbaarheid van bemind te worden, moeten ontdekken. Ieder op zijn eigen manier worden we naar God gebracht door God, volgens Zijn wegen; en Zijn wegen zijn vaak tegenovergesteld aan wat we denken dat spiritueel is. De grote Soefi Dhû-l-Nûn drukte dit zeer eenvoudig uit: “Wat je ook denkt, God is daarvan het tegenovergestelde.”

Echter, ofschoon het pad te vrij is om door regels gedefinieerd te worden, moet de Soefi volgens de hoogste ethiek leven. Op ons pad wordt ons geleerd dat iets hebben wat je niet nodig hebt, is als stelen; zelfs een boek uit de bibliotheek langer dan de vastgestelde tijd houden, is stelen. Men moet ook proberen nooit iemands gevoelens te krenken. De Soefi's noemen de ethiek die voor het pad vereist wordt “ridderlijkheid.” We benadrukken vrijgevigheid, ruimhartig te zijn, zich te onthouden van het beoordelen van metgezellen. We leggen anderen ons geloof niet op, omdat we “de verscheidenheid van menselijke wegen, geloof, opinies en manieren van gedrag respecteren” en “we geloven dat alle

paden naar de Geliefde leiden.” Ook “proberen we onze vrienden voorrang te geven boven onszelf; maar toch gebruiken we onze eerlijke discriminatie om niet ons zelfrespect te schenden.”

Maar deze principes van het pad zijn slechts richtlijnen, omdat het belangrijkste wat we leren is de hint te volgen, de leiding die gegeven wordt in het hart. Deze leiding behoort tot het moment, niet tot enkele vastgestelde regels. In het Westen zijn we geconditioneerd om ons leven te bepalen en te plannen, de richting door onze bepaalde doelen en uiterlijke doelstellingen te volgen. Maar als jij je hart volgt moet je jezelf aan het pad geven, dat onzekerheid, kwetsbaarheid, en een openheid voor het onverwachte belooft. Je moet tussen de regels van het leven leren lezen, de subtiele seintjes opvangen die door zowel de innerlijke als de uiterlijke wereld gegeven worden, in de woorden van de Koran (Soera 41:53), “We zullen hen Onze tekenen laten zien aan de horizon en in henzelf.”

Wanneer we de hint opvangen die gegeven wordt, leven we het mysterie dat ons roept, en kijken niet af van dat ene doel dat ons naar Huis trekt. Dit mysterie is Zijn afdruk in het hart. Wanneer er iemand voor het eerst naar een Soefigroep komt, wordt hem of haar gevraagd, “Waarom ben je gekomen?” Deze vraag is van grote betekenis want het brengt het doel van de ziel in het bewustzijn, de afdruk van het hart. De reiziger moet uitzoeken waarom hij kwam en daarna dit antwoord leven, het leven met de passie en de vastberadenheid die gevraagd worden door het pad.

We moeten ontdekken wat we echt belangrijk vinden, wat het allerbelangrijkste in ons hele leven is, en daarna de moed hebben deze diepste droom te leven. Carl Jung zei, “Zoek de betekenis en maak de betekenis je doel.” Wat het meest zinvol is moet ons doel zijn, of dit nu is een succesvol zakenman zijn of een bergbeklimmer. Maar als dit ene ware de Waarheid zal verwezenlijken, dan ben je een mysticus. En het pad van de mysticus volgen vraagt moed, omdat je iets doet wat niet tot het verstand of het denkvermogen behoort, maar tot het onbekende en het ongekende. Zoals de Soefi Inayat Khan zei,

“Het is als pijlen in de duisternis afschieten, je ziet de boog en de pijl, maar je ziet niet het doel.”

DE PRIJS VAN EEN KUS

De mysticus focust op het ene noodzakelijke ware, zelfs al betekent het de honderd andere dingen negeren die om je aandacht schreeuwen. Wat dit in het dagelijkse leven betekent is dat we ons op de herinnering van het hart richten, terwijl we onze dagelijkse bezigheden uitvoeren. We zijn verantwoordelijke mannen en vrouwen en nemen onze plaats in de maatschappij in, hetzij als dokter of timmerman, maar we leven ook het bewustzijn van onze verbinding met God. Wat genegeerd of achtergelaten wordt zijn de vele niet noodzakelijke vermakelijkheden die zo veel aandacht vragen. Als je goed naar je activiteiten en gedachtepatronen kijkt en eerlijk vraagt, “Helpen zij? Voegen zij echt iets toe aan mijn leven?” zal je zien dat veel van deze patronen alleen vanuit het ego voortkomen en niemand van nut zijn.

Spiritueel discrimineren is leren waar je energie te gebruiken. We hebben allemaal een bepaalde hoeveelheid energie en we hebben deze energie nodig om ons dagelijks leven te vervullen en naar God te gaan. Maar spijtig genoeg, verstrooien de meeste mensen zich in duizend onnodige richtingen, en vervullen zo niet hun diepste doel. Spiritueel leven is leren eenpuntig te worden, om je energie aan te wenden voor het belang van het pad. De oefeningen van het pad, mediteren, de *dhikr*, en innerlijk werk, helpen ons om meer eenpuntig te worden, om onze energie te kunnen focussen in plaats van in de vele richtingen meegesleurd te worden door het denken en onze psychologische patronen. Maar we moeten ook onderscheid maken, leren met welke activiteiten we ons bezig houden – bijvoorbeeld wanneer anderen te helpen en wanneer anderen met rust te laten. Langzaam bevrijden we onze energie uit de greep van de egopatronen en de *nafs* van ons lagere zelf, en gebruiken haar om verantwoordelijk te zijn in ons dagelijks leven en om de roep van het hart te vervullen.

De wreedheid van het pad komt van datgene wat achtergelaten moet worden, wat terzijde gelegd moet worden. We ontdekken dat vele patronen die zo belangrijk leken slechts gehechtheden zijn die ons in de weg staan. Sommigen hiervan kunnen uiterlijke materiële dingen zijn. Maar het is gewoonlijk gemakkelijker om met de uiterlijkheden af te rekenen -, een auto verkopen bijvoorbeeld – dan de psychologische gehechtheden te ontdekken – de behoefte aardig gevonden te worden bijvoorbeeld, of de wens om behulpzaam te zijn. Maar deze patronen blokkeren onze energie, houden ons gevangen. Rûmî zegt, “Verkoop jezelf niet voor een belachelijke prijs, jij die zo waardevol bent in Gods ogen.” En toch, door deze patronen verkopen we onszelf steeds weer. We verkopen onszelf om allerlei verschillende redenen, om emotionele steun, om geaccepteerd te worden – sommige redenen zijn overduidelijk en sommigen meer verborgen.

Soms verkopen we onszelf alleen maar om “het ene noodzakelijke” te ontlopen. We houden ons met zoveel nutteloze dingen bezig, goede bedoelingen of negatieve patronen, alleen maar om onze echte waarde uit de weg te gaan. Omdat, wanneer we eenmaal beseffen dat we “zo waardevol in Gods ogen” zijn, we daarna verantwoordelijkheid voor onze echte waarde moeten nemen en niet langer als slachtoffers van het leven kunnen leven, onszelf niet langer voor onszelf verbergen. We worden in de arena van onszelf opgenomen waar we naakt moeten staan voor onze Heer en de waardigheid en de schoonheid accepteren om Zijn dienaar te zijn.

We zijn zo waardevol in Zijn ogen omdat we de herinnering aan Hem met ons meedragen, Zijn zegel binnenin ons hart. We dragen de herinnering van de kus van onze Geliefde. En Zijn liefde roept ons om deze kus te leven, een kus die kostbaarder is dan ons eigen zelf. Rûmî beschrijft de mogelijkheid tot verwezenlijking en de prijs van deze kus:

*Ik zou je willen kussen,
En de prijs van kussen is je leven.
Nu rent mijn liefde naar mijn leven.*

*Roepend,
Wat een koopje, laten we haar kopen.*

De prijs is alles te geven, zelfs ons zelf, voor de kus van onze Geliefde. Dit is de verplichting van een minnaar en zij wordt met vreugde gegeven omdat we het wonder van Zijn aanraking kennen, de bedwelmende schoonheid van Zijn aanwezigheid. Ofschoon we zo veel gehechtheden moeten achterlaten, zo veel dingen waarvan de wereld zegt dat ze van belang zijn, geven we het vrijelijk, ondanks de pijn die het kan kosten. Hij verleidt ons naar Zijn aanwezigheid. De Indiase mysticus Tagore vertelt een ontroerend verhaal:

Een Yogi zat met zijn mala aan de Ganges toen een Brahmaan in lompen gehuld naar hem toekwam en zei, "Help me, ik ben arm!" "Mijn betelnap is alles wat van mij is," zei de Yogi. Ik heb alles wat ik had weggegeven."

"Maar mijn Heer Shiva kwam naar mij toe in mijn dromen," zei de Brahmaan, "en adviseerde mij naar u toe te gaan."

De Yogi herinnerde zich plotseling dat hij een kostbare steen had opgeraapt tussen de kiezels aan de oever van de rivier, en overwegend dat iemand hem misschien nodig zou hebben, verborg hij hem in het zand.

Hij wees de Brahmaan de plek aan; nieuwsgierig groef deze de steen op.

De Brahmaan zat op de grond en mijmerde in zijn eentje totdat de zon achter de bomen ging, en de koeienherders naar huis toe gingen met hun vee.

Toen stond hij op en kwam langzaam naar de Yogi toe en zei, "Meester, geef mij een fractie van de rijkdom die op alle rijkdom ter wereld neerkijkt."

En hij gooide de kostbare steen in het water.

De geheimen van het hart zijn oneindig kostbaar en zij worden vrijelijk gegeven door de Geliefde aan hen die Hem liefhebben. Zij zijn vrij omdat de Geliefde vrij is; "zij worden als geschenk gegeven." En toch moeten we betalen. Dit is één van de paradoxen op het pad. We betalen met onze toewijding, met ons verlangen, met onze dankzegging en met onze overgave. We betalen met de pijn van leeg gemaakt zijn van

alles wat ons van de Geliefde scheidt, omdat “er geen twee in één hart kunnen wonen”; we moeten voor het ego of voor de Geliefde kiezen.

Door onze verbinding met de Geliefde brengen we Zijn aanwezigheid in ons leven; we leven volgens Zijn onzichtbare wegen en niet naar onze eigen patronen en wensen. In het begin lijkt het pad zo ongrijpbaar, zo gemakkelijk zoek te raken, maar dan krijgt het pad langzaam vat op jou; het loopt door het hart als een draad van zuiver staal, toch is het zo zacht als een regenboog, een regenboog vol eeuwige belofte. Door deze verbinding, dit pad van liefde stromen de richtingen van Zijn liefde almaar sneller, almaar sterker. Deze liefde is de kracht die onze verdedigingen weg laat smelten, ons ego verbrandt, onze lagere natuur transformeert. Deze liefde maakt ons kwetsbaar, zo zacht, totdat alles wat er overblijft de roep van de ziel naar God is.

Waarom is deze brandende liefde zo verschrikkelijk, waarom vraagt ze zo’n prijs? Omdat ze geen beperkingen kent, niet ingeperkt wil worden. Deze liefde behoort tot de grote Geliefde, niet tot één of ander kopen en verkopen van gevoelens die we liefde noemen. Deze liefde wil gekend worden binnen in het hart van de minnaar, en dus moet zij de obstakels die haar in de weg staan, opruimen. Dit is het pijnlijke proces van zuivering, het verlangen dat pijn doet en brandt. Van dag tot dag, van week tot week, van jaar tot jaar, werkt Zijn liefde binnen in ons hart en onze psyche, zelfs in de cellen van het lichaam, zuiverend, de rommel die we opgestapeld hebben opruimend. De Soefi’s noemen dit “de spiegel van het hart polijsten.” Het kan te voorschijn komen als het werken met de schaduw, als de negativiteiten en slechte gewoonten van iemand, maar in werkelijkheid is het het werk van liefde. We leren zacht en liefhebbend te zijn en toch zo hard als getemperd staal. We zijn leeg gemaakt en getransformeerd, en de prijs is alles wat we voor kostbaar houden, alles wat van belang lijkt te zijn, behalve het “ene ware.”

DE EENHEID VAN LIEFDE LEVEN

Er bestaat een Soefi gezegde, “Blijf weg, blijf weg van het laantje van de liefde.” Waarom zouden zijn minnaars anderen adviseren om weg te blijven van de weg die naar Hem terugvoert? Omdat zij weten wat er voor gevraagd wordt. Rûmî beschrijft hoe dit pad niet is voor “broze, breekbare, porseleinen poppetjes”:

*Een weg van zelfopoffering,
maar ook een weg van de strijder, en niet
voor broze, breekbare, porseleinen poppetjes.*

*De ziel wordt hier getest door louter verschrikking,
als een zeef die zeeft en echt van onecht scheidt.*

*En deze weg is vol voetafdrukken!
Metgezellen zijn voorgegaan.
Zij zijn je ladder.
Gebruik hen!*

Anderen zijn je voorgegaan en lieten hun bloedige voetafdrukken achter als herinneringen aan de prijs van de kus van de minnaar, de prijs om de roep van het hart te leven. De eenheid van de liefde te durven leven vraagt moed en een beetje dwaasheid; voor deze onzichtbare liefdesaffaire zet je je leven in, je gevoel van het zelf. Waarom zouden we deze reis van herinnering ondernemen wanneer er zo velen in vergetelheid leven? Waarom zouden we de conventies van de wereld vaarwel zeggen wanneer er zo veel mensen tevreden zijn met wat de wereld te bieden heeft? Waarom zouden we zo roekeloos zijn? Omdat, zoals Rûmî zegt, we niets met ons leven gedaan hebben als we het niet doen.

Liefde wekt een vreemde revanche op. Zij biedt zo veel: extase, vervulling, een zachtheid voorbij iedere menselijke aanraking. Maar als we ons openen voor de liefde en ons daarna terugtrekken, worden we alleen gelaten met een diep berouw van een niet geleefd leven, een verdriet om iets dat nooit gedaan werd. Daarom nu is het beter nooit te beginnen

dan te beginnen en je terug te trekken. En dit is de last van de vrije wil. We hebben de keuze om Ja! te zeggen tegen de brandende eisen van Zijn liefde, of Nee te zeggen, nu niet, nog niet. En onze Geliefde respecteert onze keus, omdat Hij ons het geschenk van de vrije wil gegeven heeft. Maar als we eenmaal een teug van de wijn van de goddelijke herinnering hebben geproefd, de wijn die vóór de wijn geschapen werd, dan kunnen we nooit meer helemaal vergeten. Er is een vreemd gif dat blijft, een gevoel van een reis die we hadden kunnen maken.

Maar als je ja zegt tegen de liefde, ja zegt met een passie die alleen minnaars bekend is, geef je jezelf aan een mysterie dat je het onbekende in brengt. Je zegt ja tegen een leven zonder grenzen, en leert te leven op de grenzen van het onbekende. Dit is het geheim dat de Soefi's kennen, het geheim van het hart, de verborgen eenheid van de liefde. Omdat, wanneer Hij je liefheeft, het met een intimiteit is waarvan andere minnaars alleen maar kunnen dromen. Iedere menselijke liefdesaffaire behoort tot de dualiteit: jij en je geliefde zijn twee gescheiden mensen. Hoe dichtbij, hoe intiem ook, de relatie blijft op het niveau van dualiteit, met alle problemen van iemand liefhebben die anders is dan jij. Maar mystieke liefde behoort tot eenheid. Zij *is* je hart, je meest intieme zelf. Niets kan vergeleken worden met deze liefdesaffaire, met de totaliteit van Zijn omarming. Waar menselijke minnaars naar verlangen, dat leven de mystici.

Maar het pad neemt je mee naar de rand van jezelf, naar de diepste patronen van je onzekerheden en naar de kwetsbaarheid van je wonden. Open te staan voor de liefdesaffaire is geen zoete romantiek, maar een brandende intensiteit die alles eist. De roep van de ziel is altijd bij ons, maar er zijn redenen waarom we er van weglopen, waarom we duizend dingen proberen in plaats van dit "ene ware." Er zijn redenen om je gezond verstand te gebruiken en je te beschermen en er voor te zorgen dat je je afkeert van het liefdespaadje. Dit zijn de redenen waarom het pad niet voor "broze, breekbare, porseleinen poppetjes" is. Maar minnaars behoren "tot een dieper domein dan de rede, en dat is waarom Soefi's bekend

staan als “de dwazen van God.” We zijn Zijn eigen persoonlijke dwazen, omdat we onszelf geven aan wat we nooit kunnen pakken, nooit kunnen begrijpen, waar we ons alleen maar over kunnen verwonderen. Wij staan met de gouden schaal van onszelf in onze handen en zeggen, “Doe met mij wat U wilt.”

De echte mysteriën van het pad kunnen nooit in woorden uitgedrukt worden, omdat zij tot een andere dimensie behoren, een werkelijkheid die het verstand niet kan bevatten. Maar er zijn voetafdrukken op dit pad, de verhalen door de minnaars verteld. Soefi's houden van lachen en van verhalen vertellen, zoals het verhaal van de geestelijke die bij de hemelpoort kwam, waar Petrus wacht. Petrus kijkt in de lijst van hen die naar het Paradijs kunnen gaan, en vertelt de geestelijke dat hij niet op de lijst staat. De geestelijke begint te klagen, en zegt dat hij een goede geestelijke was, dat hij in de hemel hoort, dat hij de geschriften bestudeerd heeft en voor zijn gemeente gezorgd heeft. Terwijl hij daar staat te pleiten bij Petrus, arriveert er een lokale buschauffeur die net gestorven is, en Petrus werpt een blik in de lijst en gebaart hem rechtstreeks naar de Gouden Poorten. De geestelijke is verbaasd en verontwaardigd. “Hij was maar een buschauffeur. Ik was een geestelijke die het woord van God tot de mensen preekte.” “Ah,” zegt Petrus, maar als jij preekte sliepen vele mensen. Toen hij reed was iedereen aan het bidden.”

Dit is het pad van de Soefi, de wilde rit in de bus, altijd op het randje van de innerlijke afgrond, zoals de bussen in de Himalaya, waar je uit het raampje kijkt naar de rivier die door de stenen stroomt, duizenden meters omlaag, en de bus die de bocht omgaand stenen over de rand opwerpt, die te pletter vallen in de kloof. Op deze reis is er zekerheid noch veiligheid, alleen de intentie van je eigen devotie om je aan vast te houden. Alles wat je kunt doen is bidden, maar deze reis houdt je wakker, helpt je herinneren waarvoor je hier bent. Het pad van liefde houdt het vuur van het hart brandend, het vuur dat Zijn liefde voor ons is. De mysticus leeft dit vuur, brandt van verlangen van goddelijke herinnering, het verlangen die haar naar Huis brengt.

En deze wilde rit van devotie vindt plaats te midden van het dagelijkse leven, van naar het werk gaan, van een gezin hebben. Het is een mysterie dat plaats vindt in het hart, een reis waarvoor geen zichtbaar pad is. We zoeken naar onze Geliefde en onze Geliefde zoekt naar ons; “Licht op licht, Allâh leidt naar Zijn licht wie Hij wil.” In de gesloten cirkel van Zijn liefde voor ons is er alleen het hart dat samensmelt in het hart, liefde opgenomen door liefde. Het Soefipad is een manier om deze liefde te leven, om ons de diepste wortel van ons bestaan te herinneren en ons leven te geven aan “diegene die onze adem al bezit.” Een vriend schreef mij onlangs:

Ik ontdek meer en meer dat ik zo veel in mijn leven heb: prachtige kinderen, schitterend werk, vrienden om me heen – maar dit alles is niets als het “Ene Ware” er niet is. Als Hij niet met mij is, is mijn hart dood.

De Reis Naar Huis

*Niemand kan alleen het pad
naar Hem vinden.
Wie naar Zijn straat gaat
gaat met Zijn voeten.*

Maghibî

HET INNERLIJKE LICHT DAT ONS LEIDT

Soefi's geloven in dromen, in de wijsheid en de leiding die in de nacht tot ons komen wanneer de *mind* slaapt. Sommige dromen zijn een venster naar de innerlijke wereld waardoor we een glimp van het pad van de ziel kunnen opvangen en het wonder kunnen ervaren van ons oneindige zelf. Zij spreken tot ons in de symbolische taal van de psyche, de oeroude taal van de ziel die jammer genoeg niet gezien en vergeten wordt in onze rationele wereld. Naar deze dromen luisteren, geeft ons inzicht in de werking van de psyche, de wijze waarop het pad zich ontvouwt in het leven van de dromer.

De volgende droom werd gedroomd door een tienjarig meisje dat opgroeide in een dorpje in Yorkshire; zij vertelde mij deze droom toen ze achter in de twintig was. Ze zei dat er in haar dorp toen ze nog kind was geen elektriciteit bestond. De Yorkshire Moors waar ze opgroeide hebben een wilde schoonheid maar kunnen ook guur en koud zijn. "En wat er altijd gebeurde," zei ze, "was dat wanneer iemand je 's avonds een bezoek bracht, je een lantaarn in het venster plaatste en je de deur opendeed zodat het licht naar buiten scheen en de bezoeker kon zien waar hij heen moest gaan. In de droom is het avond, en ik kom thuis in dit huisje waar ik woon. Maar eerst moet ik een weg oversteken waarin schaduwfiguren heen en weer lopen."

De droom van het kind vertelt in een eenvoudig beeld het hele spiritueel pad. Het spirituele pad is een reis naar huis, terug naar waar je thuishoort. Daarom hebben mensen zo vaak een gevoel van droefheid in hun leven, het gevoel dat ze ergens anders willen zijn. Omdat zij diep binnenin in zich het heimwee naar de ziel voelen, wat de Soefi's verlangen noemen. Mystici en reizigers op het pad naar ons ware huis, zoals weerklinkt in een gezegde van de Profeet: "Wees in deze wereld alsof je een reiziger bent, een voorbijganger, want dit is niet je thuis. Soms zit je in de schaduw van een boom, soms zit je bij een meer met je kleren en je schoenen vol stof, maar je

bent altijd een voorbijganger omdat dit niet je thuis is.” Deze droom beschrijft de reis naar huis in een eenvoudig beeld: het meisje gaat naar huis en er is een licht om haar te leiden door de duisternis. Binnen in haar, in het huis van haar ware zelf is een licht dat door de open deur schijnt. En dit licht wenkt haar door de duisternis heen; dit licht is wat ons naar huis brengt.

De eenvoudige wijsheid van een kind vertelt van het licht in ons eigen hart dat ons toeschijnt door de duisternis van de wereld heen. En het spirituele pad is slechts een reis terug naar onszelf. Dit licht is in ons allemaal, ofschoon het voor sommigen helderder lijkt te schijnen dan voor anderen, voor sommigen is het zichtbaarder. Voor dit tienjarige meisje was het zo dat haar licht haar nu al wenkte. Het zou echter nog een aantal jaren duren voordat zij het pad bewust zou gaan bewandelen; de draad van de reis, die in deze droom werd verbeeld, zou oppakken. We komen, ieder op onze eigen manier op het pad en toch is deze reis eeuwig in ons aanwezig, omdat zij niet tot tijd of tot de werkelijkheid van de *mind* behoort, maar tot de dimensie van de ziel.

We moeten de reis maken terug naar onszelf, naar het licht dat ons wenkt en paradoxaal genoeg zijn we toch nooit afgescheiden. De grootste reis leidt nergens heen, omdat we al thuis zijn in onszelf. Onlangs vroeg ik een zoeker wat haar doel was en ze antwoordde: “mijn ware zelf te vinden.” Maar hoe kunnen we nu ons ware zelf verliezen, hoe kan het zijn dat we moeten vinden wat we al zijn? Dit is een van de grootste tegenstellingen van het pad: we moeten vinden wat we al zijn, terugreizen naar onszelf, “naar de oorspronkelijke wortel” van ons bestaan. En deze reis die zich door de tijd heen lijkt te ontwikkelen, door jaren van zoeken en vechten, bevindt zich als een volledig gevormd embryo in ons en wacht erop om geleefd te worden. Daarom kunnen dromen zo kostbaar zijn, omdat zij van een deel van ons komen dat *de reis is* en *weet waar we heen gaan*. Vaak is het zo dat we, wanneer we voor het eerst op het pad komen, we een droom krijgen die de hele reis uitstippelt, de essentie van de moeiten en de vreugden die we zullen tegenkomen. We kennen de weg naar huis en toch moeten we hard zoeken om hem te vinden.

Dit tienjarige meisje kende de weg naar huis en kende het licht dat haar zou leiden door de open deur van haar eigen zelf. In haar droom kende ze ook de obstakels die ze tegen zou komen, de “schaduwfiguren die heen en weer liepen.” Met de eeuwige wijsheid van een kind kende ze de duisternis die ze in zichzelf zou vinden, de schaduwaspecten die tussen haar en haar innerlijke licht stonden. De reis van het licht wordt gemaakt door de duisternis van het onbewuste, van wat onderdrukt is in onze psyche, de angsten, de pijn en de schaduwaspecten van ons zelf die iedere zoeker onder ogen moet zien en accepteren. Alleen door het accepteren van onze eigen duisternis kunnen we het licht van het Zelf ontdekken. Toen aan de Soefi al-Ansârî uit de elfde eeuw het geheim van tevredenheid werd gevraagd, antwoordde hij: “Wanneer je hebt geleerd met liefde te accepteren.”

INNERLIJK WERK EN DE GROEP

Alle spirituele paden zijn slechts uiteenzettingen van één en hetzelfde thema: we willen naar huis; we hebben heimwee naar het ware zelf. We worden naar onszelf teruggeroepen, en ons licht begeleidt ons. Rûmî begint zijn beroemde gedicht, het *Mathnawî* met een klaaglied over het riet dat van zijn rietbed gesneden is. In de verzen kan je het klagende geluid horen van de rietfluit, de Soefi-*ney*, wiens kwellende roep het verlangen van het hart laat klinken:

Luister naar het riet hoe het zijn verhaal vertelt en klaagt over de afscheiding,

En zegt: “Sinds ik van het rietbed gescheiden ben heeft mijn klaaglied mannen en vrouwen tot tranen gebracht.

Het is slechts de borst die verscheurd wordt door afscheiding waar ik de pijn van het liefdesverlangen kan ontvouwen.

Ieder die ver van zijn bron is achtergelaten wenst de tijd terug dat hij ermee verenigd was.”

Het hart roept ons naar huis en maakt ons wakker voor de kennis van de scheiding. Daarvoor slapen we, paradijselijk, onwetend van onze ware natuur. Maar nu wekt de liefde ons uit onze slaap en laat ons zien wat we verloren hebben en dringt

aan om het te vinden. Als we ons ware huis niet zouden kennen, zouden we er ook niet naar zoeken. We zouden niet weten dat we afgescheiden waren. Het feit alleen al dat we de reis maken en onze duisternis en onze angsten onder ogen zien, betekent dat we binnen in ons weten waar we thuishoren, iets wat niet in deze wereld is maar toch ook niet ergens anders.

Ons verlangen roept naar ons door de duisternis heen en trekt aan de dunne draad van onze toewijding. En onze dromen laten vaak de weg zien, laten ons het werk zien dat gedaan moet worden. Voor ieder van ons is deze reis onze eigen unieke ontvouwing en onze dromen verbeelden deze uniciteit en spreken tot ons in de taal van onze eigen ziel. Voor sommigen is het pad een afdaling naar de onderwereld, voor anderen het bestijgen van een berg. Sommige dromers vinden een kind in hun armen met ogen die het licht van sterren hebben, terwijl anderen dwaze dronkelappen ontmoeten die al hun geld en hun identiteitsbewijzen opeisen. Dit meisje zag het pad in een krachtig beeld van haar eigen dorpsleven waarin de magie van de ziel aanwezig is en ook de angst voor het onbekende, de schaduwfiguren die voor haar lopen.

Vele zoekers schrikken terug bij de idee dat ze hun eigen duisternis onder ogen moeten zien. We stellen ons het spirituele leven heel graag voor als een lieve, vriendelijke, liefhebbende ouder die we nooit gehad hebben. Onze eigen duisternis is als een wachter op de drempel, die hen die de moed en de overtuiging hebben om deze reis te maken scheidt van hen die spirituele etalagekijkers zijn of zoekers die voor een 'kant-en-klare oplossing' gaan. Op een keer gaf ik een droomworkshop en een vrouw vroeg me waarom zij nooit droomde. Ik zei: "Misschien ben je zo evenwichtig en zo in contact met je innerlijke natuur dat je niet hoeft te dromen?" "Nee," zei ze eerlijk. "Dan wil je misschien niet weten wat je dromen je te vertellen hebben?" Zij stribbelde tegen en zei dat ze wilde weten wat haar dromen zouden kunnen onthullen. "Nu dan, ben je bereid om de volgende drie tot vijf jaar eraan te besteden om te ontdekken wat een onplezierig mens je bent?" Ik bewonder nog steeds de eerlijkheid waarmee ze antwoordde: "O, nee!"

Onze schaduw bevat het geheim van onze transformatie. Het is het lood dat in goud verandert. Maar het proces “het poetsen van de spiegel van het hart” is hard, de arbeid van een krijger, en het vereist eerlijkheid, integriteit en moed. Zoals W.B. Yeats opmerkte: “Waarom zouden we hen eren die op het slagveld stierven? Iemand kan ook onverschrokken moed tonen door de afgrond van zichzelf in te gaan.” En de Christelijke dichter Gerard Manley Hopkins drukte dezelfde gevoelens in een paar zinnen zo uit:

*Ik ben gekwetst. Ik ben ontstemd. Gods meest diepe besluit:
Bitter zal ik zijn, bitter, dat is mijn smaak.*

Het werken met de schaduw vraagt commitment, tijd en energie en vaak lijkt er weinig verandering op te treden, en ontstaan er alleen maar meer problemen, diepere pijnen, intensere gevoelens van eenzaamheid, afwijzing en verlatenheid – wat voor gevoelens er ook maar achter de gesloten deuren van het onbewuste liggen. Iemand van de groep was echt ontstemd en zei dat zij over de conflicten en de moeilijkheden op het pad had gelezen, maar niet voorzien had dat het werken met de schaduw zo echt, zo intens kon zijn. Wreedheid, jalousie, boosheid, verontwaardiging en bitterheid en andere schaduweigenschappen kunnen zonder waarschuwing aan de oppervlakte komen. Wanneer we meer naar heelheid zoeken worden we geconfronteerd met de tegenstellingen van wat we denken dat we zijn, en wat we ontdekken zijn we. Terwijl we deze tegenstellingen in onszelf bij elkaar trachten te brengen worden we gevangen in pijnlijke en bittere conflicten. Uiterlijke argumenten verbleken naast deze innerlijke conflicten die fel en martelend kunnen zijn. En hoe groter de aspiraties zijn des te sneller de duisternis naar de oppervlakte komt.

Dit intense innerlijke werk vraagt veel van onze aandacht en van onze energie, en toch moeten we doorgaan met ons dagelijks leven, met alle uiterlijke eisen. Daar wordt nog aan toegevoegd dat we in een extraverte cultuur leven die innerlijk werk niet waardeert. En onze vrienden en collega's kunnen in

de war gebracht worden door het feit dat we niet meer zo veel uitgaan of niet meer geïnteresseerd zijn in de oppervlakkige activiteiten. Hier is de waarde van een spirituele groep van belang, een gemeenschap van vrienden die je ondersteunen en je inspanningen aanmoedigen. Gewoonlijk bestaat deze ondersteuning uit een stille innerlijke bevestiging over het belang van de innerlijke reis, maar het kan soms ook behulpzaam zijn om iets van de moeilijkheden en de drama's die zich ontvouwen te delen. In onze Soefitraditie delen en bespreken we de dromen. En in dit proces maken we een container en is er begrip voor het individuele werk van het ontdekken van de duisternis en van het poetsen van de spiegel van het hart. Dit is een reis die we allemaal alleen maken; niemand kan dit werk voor ons doen. En toch zoals Rûmî schrijft:

*Je kunt gelukkig zijn met het alleen gaan,
Maar met anderen kun je veel verder en veel sneller gaan.*

*Iemand die blijmoedig op eigen benen
Naar het douanekantoor gaat om de invoerrechten te betalen
Zal nog lichtvoetiger gaan
Wanneer er vrienden bij hem zijn.*

*Iedere profeet zocht een gezelschap uit.
Een muur die alleen staat is nutteloos,
Maar zet drie of vier muren bij elkaar,
En zij zullen een dak ondersteunen en
Het graan droog en veilig bewaren.*

Bahâ ad-dîn Naqshband, naar wie de Naqshbandi-orde is genoemd zei: "Wij bespreken de dingen altijd in een groep." Een groep biedt een plek waar de innerlijke reis meegedeeld kan worden en de diepere betekenis begrepen kan worden. Een groep kan ons de kracht geven die we nodig hebben om alleen door de doolhof van onze eigen psyche te lopen. En wat essentieel is voor een Soefigroep is dat zij ons vrij laat. Er zijn niet de gebruikelijke regels van erbij horen zoals bij vele andere groepen. Alles wat gevraagd wordt is het verlangen naar

Waarheid. Een Soefigroep is een van de weinige plekken waar we onszelf mogen zijn, omdat Soefi's geloven dat we naar het beeld van God geschapen zijn en als een mens vrij gelaten wordt zal zij haar eigen weg terug naar God vinden. Naar een Soefigroep gaan betekent dat je in een cirkel van vrijheid stapt die de innerlijke integriteit van de mens ondersteunt. En niet iedereen die naar een Soefigroep komt is een Soefi. Iedereen die de voeding nodig heeft die deze groep biedt is welkom zo lang hij de groep niet verstoort. De deur is altijd open. In een Soefigroep gelden geen regels en er zijn geen voorschriften zoals in deze wereld met haar grenzen en onderscheid, maar zij behoort tot de Geliefde; we komen samen voor Zijn belang. En een meditatiegroep is altijd kosteloos – er kan voor spirituele oefeningen geen geld gevraagd worden. Alles wordt door de genade van God gegeven. Dus zij die het nodig hebben, zij die naar een Soefigroep getrokken worden door een onzichtbare draad van het verlangen van hun ziel, krijgen wat zij nodig hebben. Ik herinner mij nog steeds het gesprek dat ik had met een jonge operazangeres uit Nieuw Zeeland die meer dan een jaar lang naar onze groep in Londen kwam. Haar muzikale training in Londen zat erop en zij moest naar huis terug en zij wist niet of zij in de nabije toekomst genoeg geld zou hebben om terug te komen. Ik vroeg haar wat het voor haar betekend had om hier in de groep te zijn en zij antwoordde: “Ik heb geleerd om het lied mij te laten zingen en niet omgekeerd.”

Mensen komen voor een dagje, een maand, een jaar of voor altijd. Wonden worden geheeld, dromen worden besproken en het innerlijke werk van de ziel wordt voorrang gegeven. En altijd is er onder de oppervlakte, in de stilte, het oude lied van het heimwee, de schreeuw van de afscheiding, het riet dat van het rietbed is gesneden. Dit is de schreeuw van het hart om de Geliefde, het verlangen dat ons naar huis trekt. In ons uiterlijke leven moet aan zo veel voorwaarden worden voldaan; er wordt zo veel gekocht en verkocht. Maar in een Soefigroep is de wijn van de liefde gratis; de enige prijs is onze eigen duisternis onder ogen zien en leeg worden voor Zijn belang. Maar toch is dit de ultieme prijs, de prijs van onszelf.

DE HANDEN DIE ONS HELPEN

De reis neemt ons mee de duisternis in, waar we ons licht ontdekken, het licht van het Zelf, dat ons leidt. Dit licht is er altijd, het is altijd in ons en wijst het pad aan via de dromen en de innerlijke aansporing, een stille onthulling van onze reis waarin we een ogenblik lang helderder onze richting kunnen zien. Dit licht is de weg, het pad dat onthuld wordt; de leiding die gegeven wordt. *Licht op licht*, en toch is het slechts een licht, het licht van Zijn liefde in ons eigen hart.

En ofschoon een spirituele groep enorm belangrijk is, is het mystieke pad altijd een eenzame reis, van *de ene naar de Ene*. We kunnen alleen geleid worden door ons eigen licht. We kunnen alleen in onszelf reizen. En voor ieder van ons is deze reis anders, het is een ontdekking van onze eigen unieke kern. Daarom zegt de Soefi altijd dat de uiterlijke leraar naar de innerlijke leraar zal wijzen, naar het licht van het Hogere Zelf en aan het einde van het pad is het mogelijk om geleid te worden door dit licht in ons hart. Wanneer we ons hebben overgegeven aan het Zelf, leven we in de aanwezigheid van God. Dit is het moment dat *de reis naar God de reis in God* ~~wordt~~ *we* voelen deze eenzaamheid vaak op het pad. Zelfs in gezelschap van medereizigers ervaren we een kwaliteit van afzondering die dieper is dan alleenzijn omdat het niet tot de persoonlijkheid of tot het ego behoort. Terwijl we op het pad reizen dat ons weghaalt van het gemakkelijke, van het collectief en zijn patronen van onderlinge afhankelijkheid, voelen we de verlatenheid van de ziel. Mijn leraar zei altijd: “Wat heb ik te bieden? Ik sta alleen op de berg en kijk in de vallei waar de zon schijnt en de mensen spelen en lachen en huilen. Hier is slechts een desolate leegte met de huilende wind en toch ben ik dichtbij God.”

Individueel reizen we naar de afzonderlijke, eenzaam omarmen we de eenzaamheid van de ziel. En deze innerlijke, instinctieve eenzaamheid kan vaak de schaduw van het collectief en zijn sociale waarden wekken die de diepe behoefte van de mysticus om alleen te zijn niet begrijpen. We staan

buiten de collectieve patronen die een gevoel van veiligheid- en voor velen, een gevoel van erbij horen bieden.

De mate van eenzaamheid die gevraagd wordt voor deze ultieme reis kan voor vele mensen vreselijk zijn, en zij doen er wijs aan om weg te blijven van het liefdespaadje dat het hart van alles leegmaakt. Voor de mysticus is de innerlijke reis naar de wortel van alle bestaan alles, alles wat er toedoet, alles wat substantie heeft. We reizen naar de rand van het bekende en dan verder en laten alle sporen achter van wat we dachten dat we waren. De dichter e.e. cummings beschrijft het vreemde wonder van deze overgang; dat we een diepere verbinding vinden met een liefde die voorbij onszelf is en toch onze eigen essentie is:

*Terwijl ik door u verlies wat ik leek te zijn, vind ik
Mijn zelf op onvoorstelbare wijze;
Voorbij het verdriet en de vreugde, de angst en de hoop zelf.*

*Van U is het licht waardoor mijn geest geboren werd:
Van U is de duisternis van de terugkeer van mijn ziel
U bent mijn zon, mijn maan en al mijn sterren.*

Waarom maken we deze vreemde reis? Omdat de liefde ons roept; de liefde wil ons voor zichzelf. De liefde trekt ons mee de eenzaamheid van onze eigen natuur in, de eenzaamheid van de ziel in. De liefde wil de mysteriën van de schepping met ons delen, het wonder van de verbinding van de liefde die door het leven stroomt. En er wordt gezegd dat wanneer we deze reis maken, wanneer we “ja” zeggen tegen de roep van de liefde, dat dan de hele schepping ons zal helpen. De reis van de liefde naar huis is het belangrijkste avontuur, de voornaamste test en ook het ultieme doel van de schepping. Ieder atoom verlangt ernaar om naar huis terug te keren; ieder atoom zingt het lied van de afscheiding. En wanneer een mens naar binnen keert, en bereid is om het zelf op te offeren op het altaar van de liefde, dan keert de schepping zich tot haar. Er bestaan verborgen lichten die ons leiden, die ons tegemoet komen. Het lijkt er zo vaak op dat we achtergelaten worden met onze eenzaamheid,

maar ons wordt zo veel hulp geboden, zo veel genade gegeven. “Als je naar Hem toeloopt, komt Hij je rennend tegemoet.”

Op het moment dat je een stap op het pad zet werkt het leven anders. De krachten die je leven regeren gaan veranderen. In het Westen hebben we ons zeer geïdentificeerd met de uiterlijke wetten van oorzaak en gevolg, met het belang van de individuele wil en de aanmatiging dat de mens tot alles in staat is. We zijn het simpele feit vergeten dat de wereld God toebehoort. Wanneer we ons tot Hem wenden, stemmen we ons af op Zijn macht en op de krachten in de schepping die de behoeftige reiziger helpen.

De reis naar huis is Zijn reis terug naar Zichzelf en “Allâh leidt naar Zijn licht wie Hij wil.” Dit kan tegen al onze waarden over zelfbepaling en gelijkwaardige kansen ingaan, maar de mysticus volgt het pad dat bepaald is door Zijn wil en niet door ons ego georiënteerd bewustzijn. Op dit pad wordt de reiziger geholpen en beschermd door onzichtbare krachten, door ongeziene handen. Joseph Campbell’s uitdrukking: “Volg je zegening” weerklinkt in het hart van iedere minnaar, maar de woorden die volgen zijn minder bekend: “en als je dat doet zullen onzichtbare handen deuren openen waarvan je niet wist dat ze bestonden.”

Deze onzichtbare handen zijn er in vele vermommingen. We kennen de toevalstreffers die ons leven leiden, de boeken die van de planken in onze handen vallen. We zijn minder bekend met de onzichtbare krachten die ons vormen, de goden die vreselijk en wonderbaarlijk kunnen zijn, het hele patroon van het bestaan dat verborgen ligt achter de zichtbare wereld. Onze cultuur legt de nadruk op het rationele, de externe wereld van de zintuigen heeft ons afgesneden van de innerlijke dimensie die de grondlegging van de voorbije beschavingen was, en ons werd geleerd om niet te geloven wat we niet kunnen aanraken of kunnen meten. Kinderen zien vaak hun beschermengel, de waakzame *spirit* die ieder mens heeft toegewezen gekregen. Maar bij het volwassen worden, worden we tegelijkertijd geconditioneerd om de wereld te zien zoals onze ouders dat doen, en zo vergeten we: “en laten achter zich terwijl ze opgroeien.”

Wetend of onwetend heeft de reiziger de hulp nodig van de innerlijke wereld om de bergen over te gaan en de woestijnen door te trekken die hij tegenkomt. Het is niet nodig de krachten die ons te hulp komen te zien, maar we zullen spoedig beseffen dat we deze reis niet alleen kunnen maken. Het is nodig dat we innerlijk ondersteund worden, dat we geleid worden door de doolhof van ons zelf. In de Soefitraditie is de leraar de gids en zijn aanwezigheid is er altijd. Bahi Sahib zei eens op humoristische wijze: “Wat is het toch een beproeving om een goeroe te zijn. Je moet de hele tijd met al je discipelen zijn.” Deze hulp die ons draagt wordt op het niveau van de ziel gegeven, die de beperkingen van de ruimte en de tijd niet kent. Bovendien kan een grote ziel op meer dan twee plekken tegelijkertijd zijn, net zoals de stralen van de zon op verschillende plekken valt.

We worden gevoed door de genade die via onze Shaikh komt. In momenten van wanhoop worden we omvat door de energie van het pad en “de lijn van onze superieuren” waarmee we verbonden zijn. Maar omdat de meeste hulp op de innerlijke niveaus plaats vindt, voorbij ons bewustzijn, kunnen we ons niet hechten aan onze patronen van afhankelijkheid en we kunnen niet marchanderen. Net zoals de zonneschijn wordt het gratis gegeven.

Ik groeide op in een spirituele groep vanaf mijn negentiende jaar en raakte eraan gewend dat er wonderen gebeurden. Het waren de eenvoudige wonderen zoals mensen die sneller genazen dan de doktoren begrepen of dat iemand een kind kreeg terwijl alle hoop was opgegeven. En er waren ook de diepere wonderen dat iemand z'n hart geopend werd, van liefde die gecreëerd werd, van het leven van iemand dat veranderde. Het gebeurde in mijzelf en ik had het voorrecht om te zien hoe het bij anderen gebeurde: een zwaar gewonde die weer rechtop leerde lopen, de schoonheid en de kracht voelen van zijn ware natuur. Onze houding tegenover het leven verandert langzaam. Wanneer we *geheeld worden vanuit het centrum van onszelf*, krijgen we ons geboorterecht terug, de vreugde en de waardigheid van menszijn. En het meest opzienbarende is dat het licht in de ogen van de persoon verandert; er is een gevoel

van ontzag dat niet in woorden valt uit te drukken. Dit is altijd een geschenk; we weten dat we het niet zelf kunnen.

ALLES WORDT GEGEVEN

In onze eenzaamheid worden we vastgehouden en we reizen vanuit de isolatie van ons eigen ego naar een gevoel van thuishoren, van gekend worden zoals we werkelijk zijn. Op dit pad moeten we alle inspanningen verrichten, meer dan we ooit voor mogelijk hielden en toch wordt alles gegeven. Dit is een van de meest verbijsterende ontdekkingen: de paradox van het moeiteloze pad. Je kunt het doel niet bereiken zonder inspanning, en tegelijkertijd zullen je eigen inspanningen je nergens brengen, zelfs niet naar de eerste halteplaats.

Hier ligt het mysterie van de overgave: we getroosten ons iedere inspanning maar uiteindelijk kunnen we ons alleen maar overgeven. Alleen Zijn armen kunnen ons over de drempel heen dragen. Iemand uit de groep kreeg dit eenvoudig in een droom uitgelegd:

Er lag een man op bed te huilen omdat hij groot wilde zijn.

Een vrouw die aanwezig was zei: "Dat betekent dat je onafhankelijk wordt."

Maar de man die ook aanwezig was zei: "Nee, Het betekent je overgeven."

Vele jaren vechten we om op onze eigen benen te gaan staan, om onze patronen van afhankelijkheid op te geven. Dit is een noodzakelijk deel van de reis, om onszelf te waarderen en om een eigen bijdrage te leveren aan het leven. Maar onafhankelijkheid hoort bij de sfeer van het ego. De dimensie van het Zelf kent een diepere waarheid: dat we afhankelijk zijn van Hem. Hij is het licht van ons leven en Hij geeft ons alles wat we nodig hebben.

Door in de arena van het Zelf te stappen laten we de waarden van het ego achter. We moeten nog steeds op eigen benen staan, een verantwoordelijk lid zijn van de gemeenschap zijn, en toch gaan we ons realiseren dat de totaliteit van onze

afhankelijkheid ligt bij onze Geliefde. Ofschoon we in een uiterlijke wereld van afscheiding leven, vangen we een glimp op van de eenheid die alles omarmt wat de grondslag van de hele schepping is. En we gaan inzien dat we deel zijn van deze eenheid. We behoren Hem toe van wie we houden en omdat wij het leven beschouwen als bepaald door Hem, keren we ons naar Hem voor alle dingen. Er bestaat een amusant verhaal over de grote Soefi Abû Sa'id ibn Abî-l-Khayer uit de elfde eeuw:

*Abû Saïd sprak op een bijeenkomst en zei:
"Vandaag ga ik iets vertellen over astrologie."
Alle mensen waren vol belangstelling en
vroegen zich af wat de Shaikh zou gaan zeggen.
De Shaikh zei: "O, mensen, dit jaar zal gebeuren
wat God wil, net zoals vorig jaar alles gebeurde
wat God wilde, Prijst Hem, naar Hem gaat
ons verlangen uit.*

In de aanwezigheid van God leven is in een staat van overgave leven, waarin alles gegeven wordt, omdat de minnaar die de eenheid in alle dingen geproefd heeft, weet dat alles, hoe het er ook uitziet, een geschenk van zijn Geliefde is.

De mysticus is iemand die niet gebonden is aan de uiterlijke vorm. Hij is gereisd van de onwerkelijkheid van de uiterlijke wereld naar de werkelijkheid die in het hart gevonden wordt. De mysticus weet dat hij God, die "zelfs voorbij ons idee van het onbekende is" niet kan kennen. En toch wordt hij in de cirkel van de waarheid van de liefde getrokken, in de eenheid die ten grondslag ligt aan de veelheid van het leven. Hier beseft hij de totaliteit van de afhankelijkheid van zijn Geliefde, dat de cirkel van liefde en alle leven helemaal aan God toebehoort.

De mysticus die in Zijn aanwezigheid wordt gehouden, die zijn individuele bewustzijn onderdompelt in de oceaan van het hart, versmelt in de leegte die dieper is dan welke vorm dan ook. En in de leegte ontdekt hij zijn wezenlijke aard: "het gezicht voordat hij geboren werd."

Er bestaat een wezenlijk deel van ons dat altijd bij ons is en we besteden er zoveel jaren aan om dit te vinden. We zoeken

ernaar in boeken, in muziek en in liefdesaffaires. We volgen deze mysterieuze draad van ons innerlijke bestaan en voelen haar in dromen, visioenen en momenten van vrede in de natuur. Soms bij zonsopgang, wanneer de wereld vredig is, kunnen we deze kwaliteit van iets anders, dat zo dichtbij ons is, voelen. Terwijl we langs de oceaan lopen kunnen we herinnerd worden aan een ander ritme dat we kennen en toch niet kunnen pakken. Dit is ons eigen zelf dat naar ons roept en ons op onze reis naar huis leidt.

Een reis houdt beweging en vooruitgang in. We zoeken ingespannen naar Hem, totdat we doodmoe en uitgeput opgeven. We moeten zoeken, ook al heeft het object waar we naar zoeken ons nooit verlaten, maar binnen in ons is in ons zoeken:

*Ik zoek naar de Vriend met al mijn passie
En al mijn energie totdat ik geleerd heb
Dat ik niet hoeft te zoeken.*

...

*Maar dat weten hangt af
Van de tijd dat ik bezig was met zoeken.*

Gedreven door het instinct dat Hij ergens gevonden moet worden lopen we in het stof en in de hitte, lachen naar de dorpelingen die verstandig genoeg waren om thuis te blijven. Maar natuurlijk kun je nergens naar toe, omdat Hij, naar wie we zoeken, niet van ons gescheiden is. Onze zoektocht leidt ons naar de plek van wanhoop totdat ons hart tenslotte openbreekt voor de leegte waar Hij al is, het tijdloze moment van liefde waarin we samen verbonden zijn.

We moeten zoeken om uit te vinden wat altijd in ons is, omdat we slecht dan onze ware natuur kennen. Soefi's vertellen een verhaal over enkele vissen die de grote reis maken om uit te vinden wat water is:

Er was een meer en in dat meer leefden vele vissen. Het was een prachtig meer. Er was genoeg te eten, er stonden veel bomen rondom het meer. De zon scheen bijna iedere dag omdat het in het Zuiden lag. Het water was niet te koud en de vissen waren heel erg

gelukkig. Maar op een dag, na een zware regenval in de heuvels, zwol de rivier en voerde een forel met zich mee.

“Ha,” zei de forel, “dit is een meer en groter dan de rivier. Maar dit meer is werkelijk heel saai.”

Dus zwom de forel wat rond en keek naar alle dingen en zei: “Water stroomt hier niet. Er is hier niets interessants te eten. Ik wil vliegen en er zijn hier geen vliegen. Er zijn alleen een heleboel domme visjes.” En de forel sprong in de lucht en zei: ‘Ik wet dat ze zelfs niet weten wat water is,’ en hij zwom terug naar de rivier.

De vissen keken elkaar aan en zeiden: “Wat zei hij? We weten niet wat water is? Wat zou hij bedoelen?” En dus stichtten zij een universiteit; namen deel aan workshops en seminars en intellectuele oefeningen en nodigden intelligente vissen uit. Er was echter niemand die hun kon vertellen wat water was. Dus werden zij op den duur depressief; hadden conflicten en hadden psychologische genezing nodig. Maar niemand kon helpen. Toen op een dag herinnerde iemand zich dat ver, heel ver weg, aan het einde van het zevende meer er een heel wijze vis was. Hij was honderden jaren oud. Hij was zo machtig en zo wonderbaarlijk dat hij helemaal wit was. Dus besloten zij daar naar toe te zwemmen en hem te vragen wat water was.

Zij zwommen door het eerste meer, waar sommigen door egels werden gevangen en anderen door vissers. In het tweede meer werden er nog meer gevangen en sommigen werden te moe om verder te gaan, terwijl anderen smakelijke hapjes vonden en iets anders gingen doen. Zo ging het verder totdat er van de honderden die op weg gegaan waren er slechts dertig of veertig overbleven in het zevende meer. Aan het einde van dat meer bevond zich een grot en in die grot was een heel grote witte vis. Hij was enorm groot en bijna blind en hij was in samadhi. De vissen zwommen in een cirkel om hem heen en wachtten.

Tenslotte opende de oude vis zijn ogen, die twinkelden, keek om zich heen en zei: “Broeders, waarom zijn jullie hier naar toe gekomen? Wat willen jullie?”

“Mijnheer,” zei een van de vissen timide, “wij zijn gekomen met een vraag.”

“Wat is de vraag?” vroeg de vis.

“Mijnheer, we willen weten wat water is.”

De vis gaf geen antwoord, maar hij sloot zijn ogen en ging weer in samadhi. De visjes bleven daar geduldig maar met een kloppend hart.

Na een heel lange tijd opende hij zijn ogen en zei: "Mijn vrienden, ik weet niet wat water is. Maar ik kan jullie wel vertellen wat geen water is. Water is niet de lucht, water is niet de wolken, het is geen gras, het is geen steen, het zijn geen bomen." En hij sprak een hele tijd en vertelde hen wat water niet is. Daarna sloot hij zijn ogen en ging weer in samadhi.

Dus keken de vissen elkaar aan en zeiden: "Hij vertelde ons wat water niet is. Ah? Misschien is water waar we zijn!"

En zij werden heel blij, en leefden nog lang en gelukkig.

De Twee Vleugels Van De Liefde

*God draait je van het ene gevoel naar het andere en leert je door
middel van de
tegenstellingen, zodat je twee vleugels hebt om te vliegen, niet één.*

Rûmî.

HET MANNELIJKE EN HET VROUWELIJKE PAD

Wat gaat leven heeft een duaal aspect, positief en negatief, mannelijk en vrouwelijk. Zelfs de oerenergie van liefde heeft een mannelijke kant, “ik houd van je,” en een vrouwelijke kant, “ik verlang naar je, ik wacht op je.” De spirituele reis zelf heeft ook een mannelijke en vrouwelijke natuur. Het mannelijke aspect van het pad is om een doel te zoeken, om de vereniging met God of de Absolute Waarheid te zoeken. Deze mannelijke dynamiek geeft ons de focus en de volharding die we nodig hebben om deze reis te maken, om voorbij deze uiterlijke wereld van de illusie te reizen naar de innerlijke werkelijkheid die binnen in het hart ligt. Voor het mannelijke is Waarheid of God niet hier in de wereld om ons heen, maar in het hiernamaals.

Echter, voor het vrouwelijke is Hij altijd aanwezig. Het vrouwelijke omarmt het diepste geheim van de schepping waarin de Schepper en Zijn wereld eeuwig verenigd zijn in liefde. Het vrouwelijke weet dat God *is* omdat zij het mysterie van leven in zich draagt, zij kan leven geven. Het vrouwelijke weet dat het leven niet kan bestaan zonder deze heilige substantie, zonder deze essentie. Dit is de heilige natuur van het vrouwelijke dat onze cultuur jammer genoeg vergeten is en pas nu weer begint te herontdekken. Voor het vrouwelijk is er geen reis, omdat in de heelheid van het leven alles eeuwig aanwezig is, de cirkel is altijd compleet omdat de natuur van het vrouwelijke heelheid is.

Dit wonder van heelheid, van goddelijke eenheid is echter verborgen in het vrouwelijke. Het is een geheim dat zij kent en

toch vergeten is, net zoals vele vrouwen hun eigen heilige natuur zijn vergeten. Het instinctieve vrouwelijke houdt ervan om haar wijsheid verborgen te houden, omdat zij bang is voor het felle licht van het bewustzijn. In het licht van bewustzijn gaat het mysterie van het leven zo gemakkelijk verloren en dit bezorgt het vrouwelijke diepe pijn. Zij weet hoe gemakkelijk haar gewijde ruimte wordt verkracht door mannelijk bewustzijn. Door iets in het bewustzijn te brengen wordt het geconfronteerd met de tegenstellingen, en op die manier breekt haar heilige eenheid, vernietigt de vrouwelijke instinctieve kennis van de eenheid van leven.

Bewustzijn confronteert ons met de tegenstellingen, die in de Hof van Eden beschreven zijn als “de kennis van goed en kwaad.” De natuurlijke eenheid van leven kent deze dualiteit niet, een dualiteit die ons uit het paradijs verbant. Het vrouwelijke begrijpt dat, als je iets bewust maakt, je haar eenheid kan verliezen, en daarom verkiest ze instinctief verborgen te blijven, om haar kennis geheim te houden. Haar meest innerlijke inzicht in het bewustzijn brengen, confronteert het met de beperkingen van tijd en ruimte, met de scherpe kanten van het analytische denken, met een lineaire, rationele denkwijze. En toch, als zij altijd verborgen blijft, leert zij nooit bewust haar eigen goddelijkheid kennen, haar eigen heilige natuur. Het vrouwelijke pad is om deze innerlijke heelheid bewust te maken, de instinctieve verbinding van de liefde die de Schepper en de schepping verenigt. Zij moet de dualiteit van bewustzijn accepteren en toch trouw blijven aan haar ingeboren kennis van heelheid. Haar werk is om de cirkel van de liefde, de natuurlijke heelheid van het Zelf van de instinctieve wereld in het bewustzijn te brengen.

Het mannelijke pad haalt ons uit de wereld van de veelheid naar de eenheid die onder de sluiers van de schepping ligt. Het vrouwelijke omarmt altijd deze eenheid omdat zij deel uitmaakt van de Grote Moeder, die de eenheid van alle leven is. Maar dit weten is in haar verborgen, en, zoals alle aspecten van de Grote Moeder, draagt het de taboes van bewustzijn. De grote stroom van alle leven kent haar eigen eenheid niet. Alleen de mens heeft de mogelijkheid om deze eenheid bewust

te maken, en toch draagt bewustzijn de pijn van scheiding, de uitzetting uit het paradijs van eenheid.

Bewustzijn verbant ons uit het paradijs, uit het natuurlijke gevoel van zijn, waarin dieren leven. Toch opent bewustzijn ook een deur waardoor we onze ware natuur kunnen herontdekken. Als we de tegenstellingen van een maatschappij die zo vaak ons essentiële zelf ontkent, kunnen insluiten, kan bewustzijn ons helpen herontdekken wat we lijken verloren te hebben. Binnen in het hart worden alle tegenstellingen ingesloten in een diepere liefde die ons een weten voorbij dualiteit geeft. In dit weten worden de mannelijke en vrouwelijke aspecten verenigd, en we gaan ontdekken dat ons natuurlijke zelf het geheim van onze eigen goddelijkheid draagt.

DE TWEEZIJDIGE BEWEGING VAN DE SPIRAAL

Eén van de moeilijkheden waar de hedendaagse reiziger mee te maken krijgt is dat de meeste teksten die de spirituele reis beschrijven, geschreven zijn door mannen en de eigen mannelijke reis beschrijven van zelfverloochening. Zij benadrukken de noodzaak je van de wereld af te keren en een eenheid te zoeken die alleen ergens anders gevonden kan worden. De eeuwenoude vrouwelijke mysteriën omarmen het leven en onthullen haar geheime betekenis. Maar deze mysteriën werden zelden opgeschreven. In het oude Griekenland werden zij onderwezen aan Eleusis en waren gedurende meer dan duizend jaar het centrum van het religieuze leven, maar het is een bewijs van hun macht dat, ondanks de duizenden initiaties hun geheimen nooit bekend zijn gemaakt. Het vrouwelijke is op natuurlijke wijze verborgen en de geheimen van de schepping laten zich niet gemakkelijk zien.

De eigenschap van het mannelijke is bewustzijn. Terwijl het vrouwelijke verborgen wil blijven, wil het mannelijke zichzelf bekend maken. Het mannelijke laat zijn sporen maar al te gemakkelijk zien, terwijl het vrouwelijke verhuuld blijft. We

leven in een cultuur die waarde hecht aan wat zichtbaar is; we verwerpen gemakkelijk wat verborgen is, en toch kennen we de noodzaak beide te omarmen. Het mannelijke en vrouwelijke moeten verenigd worden in onze zoektocht, want zij zijn beide een deel van het spirituele pad dat onze reis naar Huis is.

Een spiraal heeft zowel een rondgaande als een lineaire beweging. Het mannelijke brengt ons in een lineaire richting, naar een doel dat omhoog of omlaag kan lijken te gaan, maar in werkelijkheid naar binnen gaat. Deze lineaire richting vereist een focus met intentie en een bewuste overtuiging om vol te houden ondanks alle moeilijkheden die je kunt tegenkomen. Het vrouwelijke is de rondgaande beweging van de spiraal die inclusief is. Het vrouwelijke vraagt van ons flexibel te zijn en voortdurend te veranderen, responsief te zijn aan de innerlijke schommelingen van het pad. Gefixeerd blijven is statisch blijven, gevangen in een concept of vorm. De reis naar Huis is een reis van vrijheid waarin alle concepten of ideologieën weggevaagd worden. We moeten onszelf toestaan te veranderen voorbij de herkenning, om in een dans geworpen te worden die ons voorbij onszelf brengt. De Soefi Bhai Sahib beschrijft de plaats waar hij woonde als “een huis van dronkaards en van verandering.”

Op de reis zijn er perioden dat we de kracht van ons mannelijke commitment nodig hebben, wanneer we gefocust moeten blijven ondanks de moeilijkheden of de verleidingen die ons kunnen bestoken. En dan zijn er perioden wanneer we moeten accepteren en responsief moeten zijn, wanneer we moeten meestromen met de loop van de verandering. Het gevaar dreigt altijd dat we gevangen blijven in een aspect van het pad, in een spiritueel patroon of houding. We moeten de mannelijke en vrouwelijke aspecten van de reis in ons herkennen, onze kracht ontdekken evenals onze zwakte, en ons herinneren dat soms een zwakte een deur kan openen die onze kracht gesloten laat.

Mannen kunnen het gemakkelijker vinden om de focus en de volharding te leven die gevraagd worden door de zoektocht, terwijl het voor een vrouw natuurlijker is om de ontvangende eigenschappen te omarmen die nodig zijn, om aandacht voor de

roep te hebben. Echter, mannen en vrouwen hebben zowel mannelijke als vrouwelijk eigenschappen en deze worden weerspiegeld in onze spirituele drijfkracht. In ieder van ons worden het mannelijke en het vrouwelijke op een ander niveau benadrukt. Ook is er de collectieve conditionering die onze natuurlijke neigingen kunnen overschaduwen. Voor sommige vrouwen is de mannelijke focus van de zoektocht gemakkelijker dan het alles omarmende vrouwelijke; het ideaal van afstand doen is gemakkelijker dan het instinctieve gewaar worden van de heilige natuur van het leven. Deze mannelijke nadruk kan het resultaat zijn van culturele conditionering, een verwonding van het vrouwelijke, of een diepe oriëntatie van de ziel. Precies zoals er vele variaties in het psychische spectrum van mannelijk en vrouwelijk zijn, is de oriëntatie van een reiziger niet beperkt tot seksuele typering. Er zijn mannen die afgestemd zijn op de creatieve dans van het leven en de Geliefde heel gemakkelijk kunnen vinden in de mysterieuze schoonheid van Zijn vormen. Een beeldend kunstenaar kan dit spirituele temperament hebben en door zich over te geven aan zijn werk dichterbij Hem die hij lief heeft.

In de spiraalvormige dans van liefde moeten we zowel de mannelijke als vrouwelijke eigenschappen omarmen, inademen en uitademen. Toch moeten we ook onze eigen natuur erkennen, onze eigen weg vinden om met God te zijn. De Soefi Râbi'a was één van de grote vrouwelijke heiligen en zij benadrukte de alleenheerschappij van de goddelijke liefde in tegenstelling tot sommige eerdere Soefi's, die de nadruk legden op ascese. Toch had zij een kwaliteit aan innerlijke focus die niet verstoord kon worden. Zij kon niet afgeleid worden door de vormen van de wereld, zoals blijkt uit het verhaal, toen ze, op een prachtige lentedag, binnen zat met de luiken dicht. Haar dienstmaagd kwam om ze te openen, en zei "Kijk naar de schoonheid buiten die de Schepper heeft gemaakt." Maar zij weigerde naar buiten te gaan, en Rûmî vertelt een versie van haar antwoord:

*De tuinen en de vruchten zijn in het hart - .
Slechts de reflectie van Zijn vriendelijkheid*

is in dit water en in deze klei.

Rûmî zelf trok zich uit de wereld terug toen hij Shams-i-Tabrîz ontmoette. Goddelijke liefde riep hem en hij verliet zijn familie en zijn volgelingen; dit maakte hen zo jaloers dat ze tenslotte Shams wegjoegen. Met Shams reisde Rûmî de weg die ver voorbij de vormen van de wereld voert:

*Ik was een poosje zichtbaar, ik woonde bij Hem. Ik was in
het Koninkrijk "of dichterbij," ik zag wat ik heb gezien.*

*... ik heb een rijkdom aan rozen verzameld in de tuin van
Eeuwigheid.*

*Ik ben van water noch vuur, ik ben niet van de voortgaande
wind.*

*Ik ben niet van gevormde klei; ik heb ze allen bespot. O,
zoon,*

*ik ben niet Shams-i-Tabrîz, ik ben het pure Licht. Als gij
mij ziet, pas op!*

Vertel niemand wat gij hebt gezien!

Maar Rûmî's grillige natuur omarmde zowel het mannelijke als het vrouwelijke. In het gedicht beschrijft hij ook de eenheid met het leven in haar andere aspecten:

*Ik ben de steken van de jaloezie, ik ben de pijn van de zieken.
Ik ben zowel de wolk als de regen: en heb mijn water over de
weiden uitgestort.*

In tegenstelling tot Râbi'a, genoot Rûmî van de schoonheid en het wonder van de schepping:

*Dankzij de stralende zon, werd de aarde
een tulpenbed –
Thuis te zitten is nu een plaag, een plaag!*

De schepping ontkennen is de verbinding met liefde ontkennen die door alle leven loopt. Binnen in het hart is er geen scheiding, je hoeft je niet af te keren van de vorm, omdat

zij vormloos omarmt. Liefde is een oceaan zonder begrenzing en het vrouwelijke sluit alles binnen haar gewijde armen.

INSLUITING EN UITSLUITING

In het hart is alles één; het mannelijke en vrouwelijke zijn verenigd in liefde. De reiziger moet beide aspecten leven, om zich van de wereld van illusie af te keren en toch ook de heelheid van het leven omarmen. Binnen in kijkend, vinden we welke eigenschappen makkelijk zijn en welke ontwikkeld moeten worden. Persoonlijk heb ik altijd afstand doen gemakkelijker gevonden; een innerlijke focus op het pad is een integraal deel van mijn natuur. De uitdaging was om het leven in zijn veelheid te omarmen. Het gezinsleven was een fantastische leraar voor me, daar mijn kinderen mij in de chaos en de schoonheid van het dagelijkse leven wierpen, mij dwongen het leven met haar tegenstellingen, moeilijkheden en wonderen te aanvaarden. Ik kon me niet langer afkeren van de wereld, maar moest de heilige heelheid van het leven temidden van de intensiteit van gewone menselijke ervaringen realiseren.

Vrouwelijk en mannelijk, insluiting en uitsluiting - we hebben allebei deze eigenschappen nodig: de wijsheid van vereniging en de wijsheid van scheiding. Op het pad van liefde is zelfs afstand doen een beperking, zoals in het gezegde, "Afstand doen van afstand doen is afstand doen." "In de wereld te zijn", maar niet "van de wereld" is de wereld omarmen met haar verwarming en haar gelukzaligheid, "de steken van de jaloezie, de pijn van de zieken." Wanneer we ons hart naar het leven openen, worden we niet beperkt door dualiteit of in tegenstelling gevangen, zoals ik tot mijn eigen verbazing ontdekte. Mijn gezin bracht me zowel in het leven als terug naar mijn Geliefde. Plotseling middenin de alledaagse activiteiten voelde ik Zijn aanwezigheid, zag Zijn gezicht in Zijn schepping.

Het hart is het thuis van het Zelf en het Zelf bevat alle tegenstellingen in Haar essentiële eenheid. De veelheid van het leven weerspiegelt een innerlijke eenheid; eenheid maakt

zichzelf bekend door veelheid. Het wonder van veelheid ontkennen, is het leven ontkennen, dat het ons mogelijk maakt te herkennen dat Hij Eén is. We zijn niet alleen een spiegel van Zijn schoonheid. We dragen in onszelf het verborgen geheim van de schepping, het geheim dat ontstond door het allereerste woord van de schepping “Wees!” (*Kun!*)

Het vrouwelijke dat voor al haar kinderen zorgt, kent het gevaar van uitsluiting. Het leven is alleen heilig in haar totaalheid, simpelweg omdat *alles Hij is*. Echt afstand doen is niet afstand doen van de wereld, maar afstand doen van het ego, van je beperkte, gescheiden zelf. Echter, omdat de identiteit van het ego zo ingebed is in de uiterlijke wereld, in bezittingen en gehechtheden, kan het zich afkeren van de wereld een proces zijn van het afbreken van de greep van het ego, ons bevrijden van zijn eigen patronen. Als onze individuele identiteit vervat is in een uiterlijke positie, een mooi huis, of in de auto die we rijden, worden we gevangen gezet in deze beperkingen. Strijdend om alleen maar naar de Waarheid te kijken, om ons alleen te identificeren met wat het hoogste in onszelf is, moeten we deze koorden van gehechtheid doorsnijden.

Door zich af te keren van de wereld, keert de reiziger zich af van het ego naar het Zelf. Het Zelf, “minder dan het minste, groter dan het grootste,” is een eigenschap van heelheid, die alle leven in zich sluit, alles omvat. Het Zelf kan niets uitsluiten, zoals weerspiegeld in het verhaal van de soldaat die Jâmî vroeg of hij een dief was. De grote heilige antwoordde, “Wat ben ik niet?” Zich naar het Zelf kerend, wordt de persoonlijkheid zelf van de reiziger ingesloten in de grootste dimensie van zijn innerlijke zijn. “heel, gaat hij over in het Al.”

Afstand doen is een wegvallen van gehechtheden terwijl de reiziger gevangen is en vastgehouden wordt in de grote dimensie van het Zelf. Het mindere valt weg onder invloed van het grotere. Iedere stap die we zetten op het pad naar de Waarheid vergroot de invloed van het Zelf, wiens energie het effect heeft van het oplossen van het patroon van ego gehechtheden. Het Zelf geeft ons de kracht die we nodig hebben om ons af te keren van de wereld. Zonder deze kracht

zouden we voor altijd onder de beking van het ego en zijn patronen van illusie blijven. Het ego is zo sterk en zijn gehechtheden zo overtuigend dat de reiziger zijn greep nooit zou kunnen breken. Alleen omdat we ingesloten zijn in de grote dimensie van het Zelf kunnen we deze overgang maken en in de spiraal van het pad stappen.

Aan de wortel van afstand doen ligt de reis van ons eigen geïsoleerde zelf naar vereniging. Deze reis vereist dat we het ego achterlaten, dat we “sterven voor we sterven.” We moeten samenwerken met de energie van de heilheid die ons scheidt van onze beperkte betekenis van het zelf, onze identiteit, onze waarden en gehechtheden. We moeten de beperkingen van ons eigen leven zien zoals we het kennen, de leegheid en de illusionaire aard ervan. En we hebben het zwaard van de liefde nodig om ons af te snijden van onze gehechtheden, precies zoals we de warmte van de liefde nodig hebben om de grenzen van ons eigen wezen op te lossen.

Samentrekking en uitzetting, inademen en uitademen - het pad is een continu proces van beweging en verandering. Er zijn tijden dat we moeten focussen en onze aandacht eenpuntig moeten houden. Maar er zijn ook perioden van uitzetting, wanneer het hart zich opent om een diversiteit van ervaringen in te sluiten, wanneer de veelvoud aan aspecten van zowel onszelf als onze Geliefde in het bewustzijn komen. De echte beperking is om gevangen te zijn in één stadium, in de mannelijke dynamiek van samentrekken of de vrouwelijke eigenschap van uitzetting. Elk heeft haar tijd en doel, en verandert daarna in haar tegenstelling. De leiding van het Zelf en de energie van het pad activeren de beweging van de spiraal en het innerlijke proces dat daarmee samengaat. Het gevaar is dat we gehecht blijven aan een bepaalde spirituele dynamiek. Voor ieder van ons zijn verschillende aspecten van het pad gemakkelijker en aantrekkelijker. Sommige reizigers vinden de mannelijke energie van afstand doen aantrekkelijker, terwijl het vrouwelijke werk van insluiting gevoelens van kwetsbaarheid kunnen oproepen. Anderen zijn op natuurlijke wijze afgestemd op het werk van de omarming, en vinden het mes van uitsluiting moeilijk te hanteren.

VERSCHILLENDE UITDAGINGEN VOOR MANNEN EN VROUWEN

Het pad biedt ieder van ons verschillende uitdagingen, verschillende lessen en onervarenheden. Ik moest mezelf bevrijden van de drang om afstand te doen, de wens om me af te wenden van de wereld. Het pad bracht me naar het marktplein van het leven, waar veeleer dan God te verliezen, ik een grotere totaalheid en een diepere vrijheid vond. En toch, wat mij bijeen hield, middenin al deze turbulentie en de veelheid aan indrukken, was een innerlijke focus op iets voorbij deze uiterlijke wereld van vormen. Als man had ik het nodig deze innerlijke eigenschap te claimen, mijn eigen natuur meester te worden terwijl ik mezelf aan het leven gaf.

Wij allen hebben mannelijke en vrouwelijke eigenschappen in ons, maar mannen en vrouwen zijn verschillend gemaakt: fysiek, psychologisch, en spiritueel. Omdat een vrouw nieuw leven uit haar lichaam schept, heeft zij een instinctief begrip van de spirituele essentie van het leven. Deze kennis komt van de scheppende kracht van God, die zij bij de geboorte ontvangt in haar spirituele en psychische centra. Een man moet hard werken om deze kennis te verkrijgen. Een man moet zijn instinctieve hang naar kracht veranderen totdat hij overgegeven is aan de wil van God. De instinctieve natuur van een vrouw verbindt haar altijd met de spirituele essentie van het leven, maar de instinctieve drang van de man moet getransformeerd worden om zijn goddelijke potentieel te realiseren. In haar natuurlijke zelf is een vrouw altijd in het heilige centrum. Een man moet zijn heroïsche reis maken om in zichzelf zijn spirituele natuur te herontdekken.

Vrouwen kennen instinctief de heelheid van het leven, maar vinden het moeilijk uiterlijke gehechtheden los te laten. Over het algemeen is het voor mannen gemakkelijker onthecht te zijn en op een onzichtbaar doel te focussen. Irina Tweedie verklaart dit:

Omdat vrouwen kinderen krijgen zijn zij zo gemaakt dat de dingen van deze wereld belangrijker zijn dan voor de man. Wij

hebben warmte nodig, we hebben veiligheid nodig. Voor een vrouw zijn een thuis, warmte, veiligheid en liefde veel belangrijker dan voor een man. Je ziet in India veel meer mannelijke sannyasins dan vrouwelijke sannyasins. Voor een vrouw is het veel moeilijker afstand van deze wereld te doen Voor ons vrouwen is spiritueel leven gemakkelijker dan voor mannen, maar afstand doen is moeilijker dan voor mannen.

Voor een vrouw kan onthechting de pijn van haar afsnijding van de alles insluitende natuur van het leven met zich meebrengen. Ofschoon de Grote Moeder alles omarmt, vraagt Zij dat Haar kinderen onbewust en verbonden met Haar in dienstbaarheid blijven. Het spirituele pad brengt ons voorbij de beperkingen van de geschapen natuur: we worden verbonden met de Schepper en niet met Zijn schepping. De reiziger buigt voor niemand dan voor God. Onthechten is het werk om zichzelf uit de greep van de schepping te bevrijden, en tegelijkertijd haar heilige natuur eren.

De alchemisten noemden het proces van transformatie een *opus contra naturam* omdat zij begrepen hoe de gesloten cyclus van de natuur doorbroken moest worden om een hoger niveau van bewustzijn zich te laten ontwikkelen. Bewustzijn houdt scheiding in, terwijl het vrouwelijke de heelheid van het leven eert moet zij zich toch ook bevrijden van een totale afhankelijkheid van de Grote Moeder. Het symbool de ouroboros, de slang die in haar staart bijt, verbeeldt het rijk van de Grote Moeder waarin alles terugkeert naar zichzelf en het wiel van het leven ons eindeloos gevangen houdt.

De overgang van jongen naar manzijn bevrijdt hem instinctief van zijn moeder. Zijn spirituele reis is daarna zijn heilige eenheid in zichzelf te herontdekken. Het meisje verlaat de armen van de Grote Moeder nooit, en vrouwzijn is een hulde aan het toebehoren aan de scheppende cyclus. De eerste menstruatie van een meisje symboliseert hoe zij de kracht van de schepping in haar lichaam draagt en zelf moeder kan worden. Leren onthecht te zijn kan voelen als een verkrachting van de alles omarmende natuur van het leven, en kan tevens de

schuld, die met vrijheid en het hoger bewustzijn gepaard gaat, met zich meebrengen.

Schuld is een wapen dat de Grote Moeder zeer effectief hanteert om Haar kinderen gevangen te houden. Vrouwen die dichterbij de Grote Moeder staan, zijn meer ontvankelijk voor de effecten van schuld. Een vrouw, bijvoorbeeld, die op retraite was werd zich bewust, dat, ofschoon zij van haar man en kinderen hield, ze alleen ook heel gelukkig was. Deze onthulling verraste haar met een nieuw gevonden innerlijke vrijheid, maar ze voelde zich meteen schuldig: “Misschien is het wel verkeerd om me gelukkig te voelen als ik alleen ben, wanneer ik moeder en echtgenote ben.” Door zulke schuldgevoelens trekt de Grote Moeder Haar dochter terug in de baarmoeder van het collectieve, waar zij thuis hoort als moeder en echtgenote. De vrouw in de retraite had het nodig gerust gesteld te worden over het belang van het nieuwe bewustzijn dat in haar ontwaakt was en dat het op geen enkele manier strijdig was met haar moederrol.

De spirituele reis is het werk van onze eigen innerlijke verbinding met de Geliefde in het bewustzijn brengen. Iedere ziel draagt het stempel van Zijn gezicht, de herinnering aan Zijn nabijheid. De herinnering van het hart in het dagelijkse leven brengen betekent onze spirituele dimensie bewust erkennen. Maar bewustzijn draagt ook de pijn van beperking. De aard van het onbewuste is onbeperkt en ongedefinieerd. De oceaan van het onbewuste is zonder grenzen of discriminatie. Op het moment dat er iets bewust gemaakt wordt, wordt het gedefinieerd en begrensd door deze definitie. Zeggen dat iets “zoals dit is” sluit anders te zijn uit. Dit is tegen de alles insluitende natuur van het vrouwelijke. Het vrouwelijke kent ook het gevaar van definiëren, hoe gemakkelijk het leven vaste vorm aan kan nemen en haar dynamische, evolutionaire natuur verliest. De essentie van leven kan niet onveranderlijk of beperkt worden, en juist in het proces van benoemen wat heilig is kan haar eeuwige natuur verloren gaan. De eeuwenoude wijsheid van de Tao Te Ching drukt dit uit:

De Tao die verteld kan worden

*is niet de eeuwige Tao.
De naam die genoemd kan worden
is niet de eeuwige naam.
Het onbenoembare is het eeuwige echte.
Benomen is de basis
van alle bepaalde dingen.*

*Vrij van wensen, realiseer je het mysterie.
Gevangen in wensen, zie je alleen de manifestaties.*

Maar mysterie en manifestaties komen voort uit dezelfde bron.

Deze bron wordt duisternis genoemd.

*Duisternis in duisternis.
De poort van alle begrip.*

Het vrouwelijke kent het mysterie en voelt instinctief het gevaar van het bewust maken van het mysterie. Wat het hart weet kan niet begrepen worden door het verstand. Toch houdt het spirituele pad het werk in van het samenbrengen van de innerlijke en uiterlijke werelden, uiterlijk in harmonie te leven met je meest innerlijke zelf. Je voeten op het pad houden, dat “zo smal is als het scherp van de snede” behoeft het licht van bewuste discriminatie. We moeten het pad zo helder mogelijk zien. Uiteindelijk weet de reiziger dat hij niet kan weten, zoals in het gebed van Abû Bakr: “Ere zij God die Zijn schepselen geen mogelijkheid gegeven heeft om de kennis over Hem te verkrijgen, behalve door hun onmogelijkheid Hem te kennen.” Maar om in deze wereld te kunnen leven als Zijn dienaar, voortdurend aandacht te hebben voor Zijn wil, hebben wij het nodig zowel met ons verstand als ons hart te weten dat wij Hem toebehoren.

Het vrouwelijke, afgestemd op het mysterie van wat verborgen is, kan bewustheid ervaren worden als een wreed en naargeestig licht dat beperking en onbegrip brengt. Het heilige kan verkracht lijken door een ruwheid die zowel subtiliteit als verandering ontkent. Een andere moeilijkheid is dat het bewustzijn van onze huidige wereld gedomineerd wordt door

rationalisme en materialisme. Als resultaat hebben we zelfs geen taal om de eigenschappen van het spirituele te beschrijven. Onze taal heeft zich ontwikkeld om een rationele zienswijze van tastbare uiterlijke werkelijkheden te beschrijven, en de armoede van de taal om gevoelens uit te drukken is een voorbeeld van onze moeilijkheid om veranderbare, irrationele, innerlijke ervaringen te beschrijven. De innerlijke wereld en haar ervaringen hebben geen heldere indeling die de uiterlijke wereld karakteriseren. Het spirituele bewust maken confronteert de reiziger met een collectieve cultuur, haar taal en gedachtevormen, die al eeuwen het heilige afwijzen ten faveure van het rationele en het materiële. De beperkingen van bewustzijn zijn nog nooit zo duidelijk geweest.

Nog een moeilijkheid waarmee vrouwen geconfronteerd worden in onze Westerse cultuur is de manier waarop haar mannelijke en materiele waarden in zichzelf ervaren kunnen worden als een verkrachting van het vrouwelijke. De patriarchale werkplaats binnengaand worden vrouwen vaak gedwongen mannelijke attitudes en doelen te adopteren die hun instinctieve bewustzijn van de heilige heelheid van het leven geweld aan te doen. Om te concurreren of in de huidige wereld alleen te overleven, kan een vrouw haar koesterende, moederlijke zelf hebben moeten opofferen. De leegte die veel mensen in de huidige materiële cultuur voelen kan teruggevoerd worden op het feit dat de vrouwelijke rol van het dragen van de heilige betekenis van het leven afgewezen en vergeten is. De eigenschap vreugde, die tot het leven behoort vanuit een heilig centrum, is ingenomen door een zoeken naar plezier. Wij allen leiden aan deze collectieve verarming, maar vrouwen die dichterbij de kern van de schepping staan, voelen deze troosteloosheid en verkrachting sterker. Toch zijn om dezelfde reden meer vrouwen dan mannen vandaag de dag aangetrokken tot spiritueel leven. Vrouwen voelen de dringende behoefte in zichzelf en in het collectief om deze oorspronkelijke pijn te verhelpen. Maar tegelijkertijd is er een begrijpbare angst dat het mysterie, dat zij vanuit de ziel meenemen in het bewustzijn, weer zal worden misbruikt en afgewezen.

Een man moet wat verloren gegaan is aan mannelijk bewustzijn, herontdekken, leren zijn instinctieve hang naar macht over te geven zodat de vrouwelijke ziel het goddelijke mysterie geboren kan laten worden. Hij moet de drempel overgaan naar kwetsbaarheid en zijn zwaard aan de voeten van zijn innerlijk vrouwelijk neerleggen. Een vrouw draagt de goddelijke essentie in elke cel van haar lichaam, in de eigenlijke substantie van zichzelf. Zij moet dit heilige zelf in het bewustzijn brengen ondanks de angst voor verkrachting en pijn voor onbegrip. Zichzelf vrij makend van de gehechtheden van deze wereld, is ze in staat bewust te weten en anderen te voeden met het mysterie dat het weefsel van haar wezen vormt:

*Vrij van wensen, realiseer je het mysterie.
Gevangen in wensen, zie je alleen de manifestaties.*

SAMENTREKKING EN UITZETTING

De uiterlijke wereld is zowel een plaats van illusie als onthulling, een plaats van hechting en ook een plaats om het wonder van de Schepper te zien, want, met de woorden van de dichter Ghalib, “de wereld is niet meer dan dat ene gezicht van de Geliefde.” Toch moeten vele reizigers door perioden reizen waarin de uiterlijke wereld lijkt samen te trekken, beperkt te worden, terwijl de innerlijke wereld zich opent en ons een glimp geeft van het goddelijke. In deze perioden denkt men vaak, “Waarom moet ik op zo’n beperkende manier leven, omringd met wat onbeduidend en betekenisloos lijkt ?” We verlangen ernaar de vrijheid die we geproefd hebben te leven, maar worden vaak geconfronteerd met uiterlijke activiteiten die als gevangenis kunnen voelen. Wat we ons niet realiseren is dat de innerlijke uitzetting het nodig heeft om in evenwicht gehouden te worden door uiterlijke samentrekking. De beperkingen van het alledaagse leven vormen een waardevol kader om ons te helpen onze voeten op de grond te houden. Anders zouden we gemakkelijk uit balans raken door de grootsheid van de innerlijke ervaring.

Wanneer het hart ontwaakt is en we in de dimensie van het Zelf stappen, ervaren we een dimensie zonder beperking. Het verstand kan de onmetelijkheid van deze realiteit niet begrijpen. We verlangen ernaar om in de eindeloze horizon van de liefde te verdwijnen. Maar op het Soefipad moeten we ook in de wereld leven, verantwoordelijke mensen zijn. Het alledaagse leven kan leeg en pijnlijk lijken, maar het hart heeft deze verpakking nodig. Samentrekking en uitzetting werken samen en maken deel uit van de tapisserie van het pad. De reis brengt ons verder, soms dieper de innerlijke wereld in, soms teruggeworpen het leven in. Dan kan het zijn dat de uiterlijke wereld een plaats van onthulling wordt, wanneer we plotseling een glimp van Zijn gezicht zien, Zijn schoonheid in de ondergaande zon of in de ogen van een kind.

Zo vaak heb ik in een stadium van de spiraal willen blijven, de zuiverheid van een innerlijke stilte, onbezoedeld door de geluiden van het uiterlijke leven vast willen houden; of gevangen blijven in de zachte substantie van het ochtendgloren met de geluiden van een ontwakend leven bij de rivier, van watervogels die naar elkaar in de mist roepen. Deze momenten van schoonheid, binnen en buiten, zijn zo kostbaar, zoals spinnenwebben met dauw, zo kortstondig. Eén van de belangrijkste lessen van de mysticus is niet gehecht te raken aan innerlijke noch uiterlijke ervaringen, niet de stroom van het leven trachten te stoppen. Vanuit de diepe leegte van meditatie wordt men teruggetrokken in het leven, in de drama's van het menszijn – toch kunnen deze drama's net zo goed een diepe betekenis hebben als een schijnbare dwaasheid. Terwijl men, in de volheid van de schoonheid van de natuur, boven elke vorm uitgetrokken wordt, om van Zijn licht een glimp op te vangen. Tussen de tegenstellingen geworpen, moeten we ons overgeven aan de stroom van de ervaring.

Het vrouwelijke kan ons het verborgen gezicht van de schepping, Zijn naam gegrift in Zijn wereld onthullen; en afstand doen staat ons toe om naar binnen te keren, en de wereld van vormen achter te laten, om in het hart te versmelten waar we de oneindige oceaan van liefde en de duistere stilte van Zijn leegte leren kennen. De mysticus omarmt alles omdat

“alles Hij is,” en keert zich ook af van heel de schepping om de geheime liefdesaffaire in het hart te ontdekken. De twee vleugels van de liefde brengen ons in een werkelijkheid die eeuwig aanwezig en toch verborgen is. Zij helpen ons de reis te maken naar de wortel van het bestaan van ons eigen wezen, waar we een glimp van het wonder van onze goddelijke natuur op kunnen vangen en deze eenheid kunnen ervaren niet slechts in onszelf maar in alle leven.

Samentrekking volgt op uitzetting, precies zoals de inademing op de uitademing volgt. We ervaren gevangen te zijn in beperkingen, net zoals we de eeuwige dimensie van onze eigen natuur proeven. We hebben de kracht van de focus en de zachtheid van de kwetsbaarheid nodig. We hebben de lessen van onthechting en de volheid van de omarming van het leven nodig. De mysticus weet dat zij in de handen van haar Geliefde is, en moet toch op haar eigen benen staan, en haar eigen kracht realiseren. Het pad geeft ons deze tegenstellingen die contradicties kunnen lijken, maar die vervat zijn in de onbegrensde natuur van het hart.

GEEN VOGEL EN GEEN VLEUGEL

Zich overgevend aan het Zelf wordt de reiziger tenslotte in een staat van zowel totale insluiting als totaal afstand doen gebracht. Alles in de twee werelden wordt vervat in de cirkel van het Zelf, een cirkel “waarvan het centrum overal is en de cirkelomtrek nergens.” Het Zelf is vrij van iedere beperking, iedere gehechtheid. Vrij zelfs van de behoefte aan afstand doen, de minnaar kijkt alleen naar de Geliefde. Dit is de staat van de mystieke armoede, de armoede van het hart, waarvan de “innerlijke waarheid is dat de dienaar van alles onafhankelijk is behalve van God.” Mystieke armoede is de innerlijke gehechtheid van het hart aan haar Geliefde en vrijheid van de uiterlijke gehechtheden. In die zin nu bekijkt de Soefi absolute armoede als absolute rijkdom.

Mystieke armoede staat de minnaar toe zijn Geliefde te kennen in de innerlijke en uiterlijke werelden. Gehecht aan de

wereld van vormen, zien we alleen de uiterlijke vorm van de schepping. Niet gehecht aan vormen, ziet het oog van het hart het geheim verborgen in de uiterlijke wereld, het vrouwelijke mysterie van de schepping, dat ontstond met het gebod “*Kun!*” In de woorden van Attâr,

*Als het oog van het hart open is
Zullen er in iedere atoom honderd geheimen zijn.*

De Soefidichter Shûstârî beschrijft hoe de staat van armoede de minnaar het innerlijke mysterie van zijn eigen wezen in trekt, waar hij in staat is om de ware verbinding tussen de innerlijke en uiterlijke wereld te maken en zo het geheim van de schepping te realiseren.

*Als mijn klei mij verbergt
voor mijn essentie
De rijkdom van mijn armoede
mij tot zich trekt
Jij die armoede zoekt,
als jij de lichamelijke wereld
met het Geheim, de schepping
en haar mandaat verbindt, zal
de Naam onmiddellijk aan je
onthuld worden.
Je zult de draagwijdte
van het gebod – *Kun!*, zien - en
Hem Die de Initiator daarvan is.*

Armoede is een innerlijke leegte die de Naam onthult, verborgen in het hart van de schepping. In het hart is armoede een staat van ontmanteling waarin alleen de eenheid van liefde is. De eenheid van liefde wordt gesymboliseerd door de eerste letter van het Arabische alfabet, 1(*Alif*), grafisch gezien de rechte lijn, waar niet van afgeweken kan worden, en die de eenheid van alle tegenstellingen in de bron en het begin van het fenomeen vertegenwoordigt. Deze eenheid, die zowel het begin als het einde in de schepping is, is in elke atoom eeuwig aanwezig. Wat betreft de minnaar, is deze ene letter, *Alif*, in

vuur op de achterkant van het hart geschreven. In het hart brandt Zijn eenheid de sluiers van dualiteit weg. Uiterlijk kan de minnaar in de wereld van veelheid blijven leven, maar zijn liefde voor God is samengegaan in Gods liefde voor hem. De Soefiprofeet Najm al-Dîn Kubrâ uit de dertiende eeuw verklaart deze staat waarin de tegenstellingen verenigd en daarna opgelost zijn:

Wanneer de minnaar is vernietigd in Liefde dan wordt zijn liefde één met de Liefde van de Geliefde, en dan is er geen vogel en geen vleugel. Zijn vlucht en zijn liefde voor God komen via Gods Liefde voor hem, en niet via de liefde naar Hem door hem.

Terwijl we op het pad van liefde reizen, gaan de tegenstellingen als een spiraal naar binnen, naar het centrum, waar de twee werelden elkaar ontmoeten. Wat we als onszelf kennen, de vorm van de minnaar, blijft in de uiterlijke wereld van tegenstellingen. We voelen de fluctuaties van het hart, de uitzetting en de samentrekking van liefde. Maar binnen in zijn de stadia van de minnaar, de niveaus van de reis vervangen door de effecten van de Geliefde, “die het hart van de gelovige vasthoudt tussen twee van Zijn vingers en het draait zoals Hij wil.” De mannelijke en vrouwelijke aspecten van het pad zijn samengegaan in eenheid wanneer “de mysticus sterft aan wat van hemzelf is en voortgaat door wat God toebehoort, terwijl hij omgekeerd voortgaat door wat God toebehoort en sterft aan wat hemzelf toebehoort.”

Liefde En Ten Ondergaan

Er is in de liefde niets mogelijk zonder de dood.

Traditioneel

STERVEN VOOR JE STERFT

Op het Soefipad zijn de tweelingdraden liefde en dood samengeweven. Hiermee wordt echter niet de fysieke dood bedoeld, maar de dood van het ego, zoals de *hadîth* zegt “sterven voor je sterft.” De mysticus weet dat wat ons scheidt van de Geliefde van ons hart, slechts onszelf is, zoals Al-Ansari zegt: “Weet dat wanneer je jezelf leert verliezen dat je de Geliefde zult bereiken. Er bestaat geen ander geheim dat je kunt leren en meer valt er niet over te zeggen.” Mystieke liefde voert ons voorbij onszelf, voorbij de beperkingen van het ego, totdat we in de extase van de vereniging totaal verloren zijn.

Liefde is het vuur dat ons verbrandt, de passie die ons vernietigt. De liefde van de ziel voor God bevrijdt ons van onszelf en toch kan deze vrijheid als de dood aanvoelen omdat we sterven aan de persoon die we denken te zijn. De minnaar maakt de reis van afscheiding naar vereniging, een reis die met de liefde begint en die ons terugtrekt naar de liefde. Deze liefde wordt zomaar gegeven en toch is er ook een prijs, zoals al-Ghazzâlî uitroept:

*Niet voordat twee uitgewist is
Zal de minnaar de vereniging met de Geliefde ontvangen.*

De minnaar heeft alleen zichzelf om te geven en dit is de enige eis van de liefde: dat we onszelf verliezen en onszelf toestaan om geheel en al meegevoerd te worden. Mystieke liefde is geen geïdealiseerde romantische liefde, maar een echte passie die totale commitment eist, een totaal geven van zichzelf aan een onbekende, onzichtbare Geliefde.

Deze liefdesaffaire begint met een kus, een kus die smaakt naar wijn en die de ziel bedwelmt. Door deze kus wordt ons hart geopend en dan begint het oude proces van transformatie waarin het hart zacht gemaakt wordt. Er bestaat een gezegde dat je een Soefi bent wanneer je hart zo zacht en warm is als wol. Door de liefde worden we zacht gemaakt, opgelost, en daarna versmelten we met onze Geliefde. Een jonge vrouw die in een huishoudzaak werkte in het noorden van Minnesota ging beseffen dat ze een Soefi was nadat ze de volgende droom had:

Ik bevind me in een extatische omarming met een minnaar. Er is een geweldig gevoel van intimiteit en liefde, en toch is het niet seksueel. Het is het wonderbaarlijkste gevoel dat ik ooit gehad heb. Daarna bevind ik me in een pakhuis en er zitten vijf man aan een lange tafel wol te kaarden. Zij dragen lange grijze baarden en zij strijken met hun vingers door hun baard terwijl ze de wol kaarden. Het zijn experts in het kaarden van wol en zij zijn al zo lang samen dat zij met elkaar communiceren zonder te praten. Een oude man twijnt de wol in draden boven een figuur.

Het pad dat met de omarming van een minnaar begint met de verrukking die tot de ziel behoort, neemt de dromer mee in de aanwezigheid van de oude man die wol aan het kaarden is. Dit zijn de meesters op het pad, de experts in het zacht maken van het hart en zij veranderen het weefsel zodat het zijn geheim kan onthullen. Al eeuwenlang voeren Soefimeesters dit werk uit, stil en onopgemerkt. Soefisme is een wetenschap van liefde, het heeft een diepe kennis van de wegen van het hart, hoe een mens te transformeren door de kracht en de aanwezigheid van liefde.

De meesters van het pad weten hoe ze de energie van de liefde moeten afstemmen. En omdat ieder hart uniek is worden geen twee reizigers hetzelfde behandeld. Voor ieder van ons

komt de liefde op haar eigen manier en richt ons op onze Geliefde, bezielt ons met de energie van eenwording. Nadat ik twee jaar bij mijn leraar was geweest had ik een droom die zij niet wilde interpreteren. Het decor van deze droom had te maken met het feit dat ongeveer zes maanden eerder de vriendin die ik sinds mijn vijftiende kende, bij mij weggegaan was. Ik herinner mij dat toen ze vertelde dat de tijd gekomen was om van elkaar te scheiden ik in haar ogen keek en de liefde op het niveau van de ziel zag. Ik was gebroken. Ik zag haar één keer per week tijdens onze meditatiebijeenkomsten, en mijn hart ging uit naar haar. Ik voelde mij zo alleen. Toen droomde ik dat ik weer bij haar was en er was zo veel liefde. Het was een prachtige ervaring. Ik wachtte tot ze terug zou komen. Dat gebeurde echter nooit. Na een poosje kwam ze niet meer op de meetings. Ongeveer drie jaar later werd de werkelijke betekenis mij plotseling duidelijk. Op een nacht was ik samen met mijn ware Geliefde op het niveau van de ziel. Maar ik had geen beeld van zo'n liefde en dus had mijn *mind* en psyche het geïnterpreteerd in een vorm die daar betrekking op had: ik was terug bij mijn vriendin.

Op het Soefipad vindt de echte liefdesverhouding innerlijk plaats en dit kan verwarrend zijn. Iemand vertelde me eens over een zeer verontrustende ervaring waarin zij, terwijl ze sliep, een extatische ontmoeting had met een geweldig passie en liefde. Het was geen droom en zij opende haar ogen om te zien wie de man in haar kamer was. Er was echter niemand. Zij was totaal onvoorbereid voor zo'n innerlijke ervaring van liefde en het joeg haar angst aan. Zij was geconditioneerd te denken dat liefde alleen in een relatie met een ander mens kon zijn: gepassioneerde liefde kan alleen plaatsvinden met een menselijke partner.

Mystici weten beter. Zij weten dat een uiterlijke relatie slechts een echo is van de liefdesaffaire van de ziel met God. Maar in het begin kan deze passie verwarrend zijn. We moeten een begrip ontwikkelen van een liefde die niet tussen twee mensen is. De relatie tussen de minnaar en de Geliefde is net zoals, maar toch ook weer heel anders dan een menselijke liefdesaffaire.

DE EENVOUD VAN MYSTIEKE LIEFDE

Een relatie met God is op vele manieren eenvoudiger en toch verwarrender dan een menselijke relatie. Het is eenvoudiger omdat het drama en de psychologische dynamiek die tussen twee mensen plaatsvindt er niet zijn. Menselijke liefde roept een complexe aaneenschakeling van projecties op van diepe psychologische patronen die opgeroepen worden in iedere persoon. We projecteren op onze minnaar niet alleen onze innerlijke partner, maar ook vader- en moederfiguren, schaduw dynamieken en ook andere patronen die uit verschillende lagen bestaan. Bij de Geliefde kunnen we proberen om vader- of moederbeelden te projecteren (een verre vader, een zorgende moeder), maar ook die van minnaar, maar er is niet de werkelijkheid van een andere persoon waar de projectie op blijft kleven. We worden achtergelaten met een ongrijpbaar verlangen, een diepe wens die geen uiterlijk object heeft. Van God houden heeft een zuiverheid en een eenvoud die jammer genoeg niet gezien worden in de complexiteit van de menselijke relatie. “Hij houdt van hen en zij houden van Hem” behoort tot het niveau van de ziel, niet tot de psyche of de persoonlijkheid.

Van God houden betekent ons helemaal geven zonder het gevaar gevangen te worden in projecties of het drama van onopgeloste problemen van iemand anders. We zijn vrij van de ingewikkeldheid die bij twee personen horen. En toch bestaat er een oorspronkelijke moeilijkheid om een onzichtbare, ongrijpbare geliefde te hebben. Waar zijn de armen die ons vastgehouden, de kus die ons bedwelmt? Hoe weten we, zonder enige fysieke aanwezigheid, dat het echt is en geen fantasie? We leven in een cultuur die alleen het grijpbare waardeert, de externe wereld. We worden gebombardeerd met beelden die een liefdesaffaire met fysieke seks associeert. Soefigedichten gebruiken beelden van fysieke schoonheid – “haar dromerige ogen,” “de draai in haar krullen,” “haar robijnrode lippen”- maar dit zijn metaforen, en we willen graag met onze eigen

handen aanraken, met onze lippen proeven. We vinden het heerlijk om onze vingers door de haren van onze geliefde te strijken, een geur op te snuiven die niet vluchtig is.

Toch heeft een innerlijke liefdesaffaire een mogelijkheid die de menselijke minnaar ontzegd blijft. We worden gewekt voor deze liefde met een kus die zich *binnen in* ons hart bevindt. Een kus op de lippen kan dan naar wijn smaken en ons in de armen van onze minnaar drijven, maar Hij kust ons op de meest intieme plekken van ons wezen, een plek zo geheim dat geen menselijke minnaar er toegang toe heeft. Hij kust ons zonder de beperkingen van de dualiteit en met een aanraking die liefde zelf is. Vanuit ons eigen hart komt Hij naar ons toe en opent en omarmt ons. Hier zijn geen grenzen van bescherming, maar een kwetsbaarheid en een zachtheid die bij de vertrouwdheid van ons eigen hart hoort. Met tederheid en met bedwelmende beminnelijkheid is Hij aanwezig, onverwachts en toch naar uitgezien, en Zijn kus is meer dan je voor mogelijk houdt. Iemand van de groep beschreef haar eerste ervaring met deze liefde: “Er zijn geen woorden voor dit gevoel, dat tegelijkertijd een geur, een beminnelijkheid en een liefde heeft, zo extreem dat je verloren bent in de Geliefde. Deze geur is het meest wonderbaarlijkste dat ik ooit heb meegemaakt in deze wereld – ofschoon het geen ding is, het niet van deze wereld is en ik het niet gevonden heb, omdat het mij gevonden heeft. Ik wil met deze zoetheid voor de rest van mijn leven ademen.”

Er zijn echter dagen, zelfs maanden, dat de Geliefde Zich terugtrekt en Zijn gezicht niet laat zien, dat je alleen gelaten wordt in de afzondering van je eigen eenzaamheid. Het lijkt alsof er zelfs geen spoor van deze zoete geur is. Dan is het gemakkelijk om deze innerlijke liefdesaffaire te betwijfelen en je verlangen op een ander te projecteren. Met een menselijke minnaar is er een moment van geluk, van fysieke kennis over vereniging. We willen wat we met onze handen kunnen vasthouden, met ons lichaam kunnen voelen. Met het hart van de Geliefde is er een belofte van zo veel meer en toch is het zo ongrijpbaar en we zijn altijd het slachtoffer, altijd degene die wacht, zoals het Hooglied duidelijk uitdrukt:

Ik opende me voor mijn geliefde; maar mijn geliefde had zich teruggetrokken en was weg: mijn ziel was ontoereikend toen hij sprak; ik zocht hem maar kon hem niet vinden; ik riep hem maar hij gaf mij geen antwoord.

In deze liefde zijn al onze verleidingspatronen, de spelletjes die we spelen om onze minnaar te behouden, zinloos. We worden zo kwetsbaar. We zijn een prooi van de liefde.

In menselijke relaties werd ons geleerd om op onszelf te passen, om grenzen te trekken en niet het slachtoffer te worden. We weten dat we niet gebruikt moeten worden, dat we niet onteerd moeten worden. Het is erg belangrijk om je integriteit te leren behouden en een gevoel van het zelf, ons niet te verkopen aan wat liefde lijkt of wat een belofte aan zekerheid is. Maar de mystieke liefde werkt heel anders. In de relatie met de Geliefde van onze ziel moeten we onszelf zonder beperking geven en we worden overweldigd, misbruikt en bemind zonder vergelijk. We worden met geweld genomen, ontvoerd en getransformeerd en we geven onszelf vrijwillig over aan deze zelfvernietiging door de liefde. De dichter John Donne brengt de paradoxale natuur van de goddelijke liefde over in de zin “nor everchaste except thou ravish me.” We worden door het liefdesgeweld gezuiverd; we proeven onze eigen vereniging door de vernietiging van de liefde.

Iemand had een krachtige en eenvoudige droom die het verschil opriep tussen een menselijke en een goddelijke minnaar. Ofschoon haar de “man van haar dromen” wordt aangeboden, wordt ze verder de diepte ingetrokken, in een gevaarlijkere relatie:

Ik ben op weg naar de hemel. Ik weet dat ik daar heen ga. Ik bevind me in een groot portaal en loop. Ik kom bij een opening, in een groot prachtig gebied met prachtige mensen. Een wonderschone adembenemende man roept naar me. Ik denk dat dit de hemel moet zijn, maar dan weet ik ineens dat het niet zo is omdat ik fysiek verder de gang word ingetrokken. Ik wil blijven, maar ik moet doorgaan. De man komt naar me toe. Hij is innemend, vriendelijk en heel erg mooi om te zien. Ik kan niet stoppen want als ik dat doe zou het als de hel zijn.

*Ik ga mee tot het andere einde van de hal. Het komt uit in het niets.
Het ziet eruit als een grote leegte. Ik ben heel bang, doodsbang.
Heb ik iets fout gedaan? Ik wil niet verder – er is daar niets. Ik
word erin getrokken. Ik moet erin gaan. Plotseling is er een
ongelooflijke druk op mijn borst. Ik kan niet ademen. Ik weet dat
het de voet van God is. Ik word wakker, snakkend naar adem.*

Op zoek naar de ultieme minnaar wordt ze in de leegte getrokken, in het niets van de mystieke liefde. Ze is bang, doodsbang voor de diepte van de roep van haar hart en wat haar te wachten staat. Mystieke liefde is geen zachtaardige vrijage, maar een gepassioneerde affaire die alles van je vraagt, waarin ieder patroon van zelfbehoud verworpen wordt. Zij wordt wakker, naar adem snakkend.

De liefde voert ons met geweld mee voorbij iedere beperking, voorbij wat we voor mogelijk houden; we worden gemarteld en door de liefde heel gemaakt – iedere keer weer verliezen we en ontdekken we onszelf, alleen maar om steeds dieper in de afgrond van de liefde te vallen. Rûmî, die door Shams de bedwelvende intensiteit van deze ware liefde leerde kennen, beschrijft dat het kosteloos wordt gegeven en ons toch in een uitgestrekte ruimte meevoert die op de dood kan lijken:

*Subtiele stadia
Dominantie en onderworpenheid
Ken jij als liefde*

*Maar liefde is iets anders
Zij verschijnt totaal
En is daar
Als de maan in het venster*

*Wil alleen dat
Wat geen hoop biedt
Zoekt alleen
Waarvan je geen idee hebt*

*Liefde is de zee van niet-zijn
En daar verdrinkt het intellect*

*Hier is geen sprake van de Oxus rivier
Of een of ander beekje*

*Hier gaat het over de onmetelijke zee;
Hier eindigt zwemmen
Altijd in verdrinken*

*Een miljoen melkwegstelsels
Is een vliesje
Aan die eindeloze zee.*

De oceaan van de liefde is echt en eindeloos, geen plek voor bangeriken, niet voor hen die van zekerheid en veiligheid houden. De mysticus wordt verleid en in deze liefde getrokken, verleid door haar zachtheid, getrokken door haar kracht. Deze liefde misbruikt ons gevoel van het zelf, vernietigt onze controlepatronen, schendt ons diepste geloof en voert ons terug naar God. In deze liefde bestaat geen vorm en geen limiet, slechts een totaalheid die voorbij onze dromen gaat, een zoetheid die voorbij onze verbeelding gaat en een verschrikking die tot het absolute hoort. Liefde voert ons in de eindeloze leegte van Zijn aanwezigheid, in de uitgestrektheid die verborgen is in ons eigen hart.

De mysticus is iemand die op deze liefde bouwt, die haar leven geeft aan het verlangen van de liefde. Er is geen vangnet voor teleurgestelde minnaars, geen zelfhulpgroep voor hen die gevangen zijn in dit vuur. Het pad van liefde wordt beschreven door St. Gregory van Nissea als ‘een brug van haar boven een afgrond van vuur,’ en wat gebeurt er wanneer je in het midden van deze brug aankomt? Het vuur verbrandt de brug en je valt in de diepten, in de vlammen. Dit is waarom de Soefi’s het liefdespad een eenrichtingsverkeer noemen. Wanneer deze oerpassie eenmaal gewekt is kan de minnaar niet terugkeren naar de rationele wereld, naar de wereld van het ego. Je kunt jezelf alleen geven en geven en geven.

Een verstandig mens gaat nooit te dicht bij dit vuur, maar blijft binnen de veiligheid van het bekende. Er bestaat een Perzisch lied met de woorden:

*Kom niet dicht bij je Liefdespad!
Het is geen doorgaande weg!
Je kunt niet slapen, je kunt niet eten; je kunt
Niet meer van de wereld genieten!
Kijk zelfs niet in de richting van het Liefdespad!
Wat kan ik doen? Hulpeloos ben ik.*

Deze liefde is een verslaving die zo krachtig is als vergif. Zij vernietigt alles wat we voor kostbaar houden; alles wat belangrijk lijkt, wordt verbrand in haar vlammen; we hunkeren alleen nog naar nog een gevoel van deze liefde die zo vernietigend en zo zoet is – niets telt meer. Wanneer deze innerlijke liefdesaffaire, een passie die duizend keer sterker is dan in welke menselijke liefde dan ook, ons te pakken heeft, vallen de waarden van de wereld weg. In een menselijke liefdesaffaire is er altijd de veiligheid van ons eigen zelf: we zijn gescheiden van onze geliefde en kunnen ons terugtrekken. Maar de Geliefde van de ziel behoort niet aan de dualiteit zoals Rûmî schrijft: “Hij is dichterbij jou dan jij bij jezelf.” Kunnen we ons voor ons eigen hart verbergen, kunnen we weglopen van ons eigen levensbloed? We kunnen het proberen, we kunnen duizend verschillende afleidingen uitproberen, maar als we ons naar binnen keren zien we dat Hij op ons wacht en ons de zoetste pijniging aanbiedt, de zachtste dood.

De dood van de liefde is echt en toch blijven we leven, soms strompelend de dagen door. We zijn verslaafd aan een innerlijke liefde die alles vraagt en ons toch geruïneerd en alleen achterlaat. Hij maakt een hunkering in ons wakker die echt is en verlaat ons dan schijnbaar. De innerlijke woestijnen waardoor de minnaars reizen zijn verlaten boven alle voorstelling, net zoals de momenten van bedwelming verrukking na verrukking is. Wanneer je jezelf aan dit vergif hebt gegeven is er geen weg meer terug, omdat de wereld haar attractie verloren heeft. Je bent als Majnun, de gek, de minnaar die schreeuwt:

*O, wie kan mijn ziekte genezen? Ik ben een verworpen geworden.
Familie en huis, waar zijn zij? Er leidt geen pad naar hen terug en
ook niet naar mijn geliefde. Mijn naam is kapot zoals een glas op*

een rots gesmeten; de drum is kapot die eens het goede nieuws verspreidde en mijn oren horen nu alleen nog maar het geroffel van de scheiding.

Jageres, jij prachtige, wiens slachtoffer ik ben – gebrekkig, een gewillig doel voor je pijlen. Ik volg gehoorzaam mijn geliefde die mijn ziel bezit. Als zij zegt: “Word dronken,” dan zal ik dat doen. Als zij mij beveelt gek te worden zal ik dat worden.

Deze woorden mogen dichterlijke overdrijving lijken, maar iedereen die zichzelf aan de liefde gegeven heeft kent deze waarheid. Ieder wordt op zijn eigen manier door de liefde meegevoerd. Soms kan een externe relatie ons hart openen – misschien dringt een hopeloze liefdesaffaire door ons verdedigingen heen. Maar als we eenmaal gegrepen zijn door de ware passie van het hart dan zal het echte verdriet van de ziel aan de oppervlakte komen, het verlangen van de ziel naar haar enige Geliefde. Dit verlangen is de donkere zijde van de liefde die ons naar de afgrond trekt en het is ook het zoetste gif omdat het ons aan ons ware Huis herinnert. We worden net als Majnun een verwerpene, een reiziger op het stoffige pad van de weg.

OP DE LIEFDE GOKKEN

Het liefdespad volgt niet de wegen van de wereld; en ook is de minnaar niet geïnteresseerd in verlossing, zoals Rabi'a zei: “O Heer, welk deel U mij ook wil geven van deze wereld, geef het aan mijn vijanden en welk deel U mij ook wil geven van de volgende wereld, geef het aan mijn vrienden – U bent genoeg voor mij.” We willen niet wachten totdat we fysiek sterven om bij onze Geliefde te zijn. We zijn bereid om ons hele zelf weg te geven om nu bij Hem te zijn. En de mysticus weet dat het mogelijk is, kent in haar hart de waarheid van leven in de aanwezigheid van God, van een intimiteit die alleen bekend is bij Zijn minnaars – het wonder van Zijn zachtheid in het hart, van plotseling vervuld te zijn van extase, van simpel weten dat je bemind wordt zondervoorbehoud.

In het begin lijkt zo'n liefde een droom, een verre vooruitzicht. Ons hart wordt geraakt en we weten niet waarom; een verlangen wordt gewekt dat geen bron lijkt te hebben. Op dat moment moeten we gokken en ons overgeven aan dit verlangen. Ik heb heel vaak mensen ontmoet die dit verlangen hadden en toch bang waren om zichzelf te geven aan dit grote avontuur. Hun rationele verstandige zelf voorzag hen van vele redenen; het leven bood andere paden om op te gaan. Dit is het moment voor avonturiers, voor dwaze mensen die zich vervelen bij veiligheid en er behoefte aan hebben om roekeloos te zijn. Rûmî kende deze gevaarlijke liefde:

Een minnaar is niet berekenend.

*Hij gelooft dat hij regelrecht van God komt
Als geschenk zonder reden,
Dus geeft hij zonder reden
Of berekening of beperking,
Een conventioneel religieus persoon
Gedraagt zich zodanig dat hij
Verlossing bereikt.*

*Een minnaar zet alles op het spel, het zelf,
De cirkel om de nul heen! Hij of zij
Kapt ermee en gooit het allemaal weg.*

*Dit gaat
Elke religie te boven.*

*Minnaars vragen van God geen enkel bewijs,
Geen enkele tekst, en zij kloppen ook niet aan
Om er zeker van te zijn dat ze in de goede straat zijn.*

*Zij rennen
En rennen.*

EEN SLOKJE WIJN

Goddelijke liefde is een zeer corrumperende kracht omdat zij alle contolerende egopatronen vernietigt. Ons ego spendeert zo veel tijd en energie aan het zichzelf bevestigen, het zichzelf beschermen, het zichzelf verdedigen tegen alles dat zijn positie zou kunnen bedreigen en rechtvaardigt zijn eigen belang. De liefde neemt ons mee naar een andere weg en zoals de dichter e.e. cummings schreef: “de liefde heeft een diepere reden dan de rede.” Terwijl het ego continue ons vertelt wat goed en fout is, nuttig of verstorend glipt de liefde door de scheuren van onze verdediging en verbijstert en verwart ons. De liefde biedt ons een andere weg van leven aan, voorbij onze verwachtingen en buiten onze controle. De volgende droom vertelt dat de innerlijke minnaar als een wind komt en het huis van de dromer binnengaat en haar angstig en krachteloos achterlaat:

Ik voel gevaar, er is een man die mijn huis binnen wil. Ik sluit alle vensters en doe de luiken dicht. Maar als ik naar de achterdeur ga is deze open en de wind waait door mijn huis. Ik weet dt er een gevaarlijke man binnen is, maar ik zie hem niet. Een kunstenaar die in het huis is, kan een schets van hem maken om aan de sheriff te geven. Hij tekent een spookachtig figuur waarin je alleen twee doordringende ogen kan zien die er altijd lijken te zijn.

We kunnen proberen de sheriff erbij te halen, om de liefde weg te houden, om het veilig in ons huis te houden, maar de liefde heeft andere plannen. Zonder dat we het weten laten we de achterdeur open, de plaats in het onbewuste waar de liefde altijd binnen kan gaan. De liefde komt “als een dief in de nacht” en steelt ons van onszelf, uit ons veilige en zekere leven, en sleept ons het onbekende is. De liefde is de wind van de geest die “blaast waar het hem behaagt,” een kracht sterker dan onze controle.

De liefde kan gewelddadig zijn en zacht. Soms verleidt zij ons en versiert ons met een zachte kus en de geur van een verborgen geheim, zoals een geurige bries vanuit een tuin in de zomer. Al-Hallâj die de martelaar van de liefde is, zei dat God ons meeneemt “ofwel door een list die ons verleidt of met geweld dat ons dwingt... en God is duidelijker in verleiden,

want list is beter dan geweld.” In het Westen hebben we het mysterie van de goddelijke list vergeten, hoe de liefde komt en ons bij de hand neemt en ons naar het vuur leidt. Maar de Soefi’s kennen dit aspect van het pad, hoe we in de val gelokt worden door de muskusachtige haarlokken van onze Geliefde, of hoe haar betoverende ogen ons in de greep houden.

We zijn geconditioneerd om controle over ons leven te behouden, maar dan neemt de liefde het over en we moeten ons overgeven, onszelf toestaan om verleid te worden. De rechtgeaarde persoon kan vechten tegen de verleiding, maar de Soefi’s zijn er niet in geïnteresseerd om rechtgeaard te zijn; zij zijn erin geïnteresseerd om in de liefde te versmelten “zoals suiker in water.” De Liefde bevrijdt ons van onszelf, en laat ons weer samengaan met onze Geliefde:

*De liefde kwam
En stroomde als bloed
Onder de huid, door de aderen
En maakte mij leeg van mijn zelf
Vulde me
Met de Geliefde
Totdat elk lidmaat
Elk orgaan gegrepen
En bezet was
Totdat slechts
Mijn naam overbleef en
Er alleen Het is.*

Liefde trekt ons naar liefde, rukt ons de zoete afgrond in, lost onze gehechtheden op en dompelt ons onder in de extase. Wie zou niet alles weggeven voor nog een beetje van deze bedwelmende substantie? De Soefi’s zeggen dat je met een teug van deze wijn je verkocht bent, dat je alles zou verkopen voor nog een slokje. Zij hebben het over de “taveerne van de ineensstorting” waar de wijn van de liefde gratis geschonken wordt; de enige prijs ben jij zelf, dat is je gezonde verstand. Maar de minnares is blij zichzelf te geven, zo groot is de kracht van de verleiding van de liefde, zo ongelooflijk teder deze omhelzing. De eerste keer voelde ik de liefde van de vleugels

van een vlinder aan de rand van mijn hart, ik wist dat ik meer kreeg dan dat ik ooit gedacht had te kunnen krijgen. En later was de liefde er weer, rijker, dieper, completer en bedwelmender. Alles wat je kunt bedenken is: waarom ik? Wat heb ik gedaan om dit te krijgen? En het hart is zo dankbaar.

Ik herinner mij het gezicht van een vriend toen hij mij vertelde dat hij die morgen wakker was geworden en liefde in zijn hart vond, een liefde die net aangekomen was en die niet van iemand anders kwam. In zijn hart was er alleen maar liefde. En ik wist dat zijn leven voor altijd was veranderd, omdat hij nu wist dat liefde compleet is en vrij en er altijd is. Deze vriend had jarenlang gebeden en gemediteerd, maar hij had nooit aan zo iets eenvoudigs, zo iets puurs, zo wonderbaarlijks gedacht. Mijn meester beschrijft hoe het voor haar de eerste keer was:

*En toen kwam het... het kwam op haar tenen mijn hart binnen,
Stil, nauwelijks waarneembaar, en ik keek er verwonderd naar.*

*Het was een rustige lichtblauwe vlam, die zachtjes trilde.
Het had de oneindige tederheid van een eerste liefde, als het
Aanbieden van geurige bloemen met zachte handen, het hart
Vol stilte en verbazing en vrede.*

Het wonder van de liefde die in ons wakker wordt, overrompelt ons en in deze liefde raken we de weg kwijt en worden we gevonden en raken weer de weg kwijt. Er is geen voor en geen erna, alleen de tederheid van het moment. We hebben zo veel nachten gehuild van verlangen. Zo veel tranen vergoten, maar al ons lijden is zo gering vergeleken met wat ons gegeven wordt. Onze eigen Geliefde is weer naar ons teruggekomen, en heeft ons niet bedrogen, heeft ons hart leeggemaakt en ons gevuld met tederheid.

GEZUIVERD DOOR DE LIEFDE

Op het pad van de liefde zijn vele niveaus, tijden van verlatenheid en momenten van nabijheid. Als de liefde ons eenmaal verleid heeft, als we ons eenmaal hebben overgegeven

aan de verleiding, worden we langs de oeroude weg geleid die zich in onze eigen ziel bevindt. Er bestaat een prachtige *hadith* die beschrijft hoe de liefde ons meeneemt door de stadia van de reis:

Voorwaar, de Almachtige God heeft een wijn voor Zijn vrienden; wanneer ze ervan drinken raken ze bedwelmd en als ze eenmaal bedwelmd zijn, worden zij vrolijk en wanneer zij vrolijk zijn, worden zij gereinigd, en wanneer zij gereinigd zijn, smelten zij en wanneer zij eenmaal gesmolten zijn worden zij gezuiverd en wanneer zij eenmaal gezuiverd zijn komen zij aan en wanneer zij aangekomen zijn, worden zij verenigd met het Goddelijke en wanneer zij eenmaal verenigd zijn met het Goddelijke is er geen onderscheid meer tussen hen en hun Geliefde.

De wijn van de liefde sijpelt in het hart van de mens vanuit de binnenste kamer van het hart dat de Soefi's "Het hart van het hart" noemen. Dit is de verborgen plaats die alleen de Geliefde toebehoort, waar niemand anders binnen kan komen. Hier weet de ziel dat zij God toebehoort en zij leeft in de liefde van Zijn aanwezigheid. Wanneer we slechts een teugje van de wijn gedronken hebben herinneren we ons dat we samen met God zijn; we zijn gewekt voor het diepste geheim van de liefde. Deze ene teug dompelt ons voor een moment onder in de vereniging en bedwelmt ons met een liefde die we nooit in de uiterlijke wereld van de dualiteit zullen vinden. Het gevaar van deze slok is dat hij een dorst wakker maakt voor iets dat de wereld je nooit kan geven, een liefde die alleen bekend is bij de dwazen van God, bij hen die bereid zijn de wereld op te offeren en zelfs zichzelf voor nog een slokje van deze wijn. Niets in deze wereld is zo verslavend als goddelijke liefde, een liefde die ons leegmaakt van alles behalve van onze Geliefde. Toen een vriend zich bij deze karavaan van minnaars wilde aansluiten, droomde zij dat zij zichzelf met heroïne injecteerde. Ze werd verschrikt wakker uit de droom totdat zij de diepere betekenis beseftte.

De wijn van Zijn liefde wordt slechts gegeven aan hen die bereid zijn verslaafd te worden, bereid om de hele structuur van hun bewustzijn onderuit te laten halen, om Zijn eigen

persoonlijke dwaas te worden, de dwazen van God. Deze wijn vult ons met een dwaze vreugde, de vreugde van de ziel die naar Huis gaat, die niet langer gevangen blijft in de gevangenis van de scheiding. Deze wijn tart alle waarden van de wereld en zuivert ons; de liefde verscheurt de sluiers van de illusie, opent de barrières van onze verdedigingen totdat we naakt en kwetsbaar zijn. We worden gezuiverd door het verlangen, door de tranen die ons hart schreit en zo worden we omgesmolten. De pijn van de liefde doet ons innerlijk alles achterlaten wat we voor kostbaar hielden, onze gehechtheden en zelfs ons geloof. We dorsten alleen nog naar een teug van de wijn en we verkopen of geven alles – al het andere is niet belangrijk. Zelfs ons zelfrespect, onze eigenwaarde – alles wordt vernietigd, opgelost, gesmolten door de liefde en het verlangen.

De zuivering van de liefde is zowel pijnlijk als extatisch. We denken vaak dat zuivering hoort bij ascetische oefeningen, zoals vasten en onthouding. Maar de zuivering van de liefde is krachtiger, vreugdevoller en vernietigender. De liefde confronteert ons met onze onderdrukte pijn en duisternis en ruimt daarna de brokstukken van ons leven op. Daarna gooit zij ons de afgrond in die zowel vreugdevol als verschrikkelijk is omdat zij geen grenzen kent, geen beperkingen. In deze afgrond wordt alles achtergelaten, zelfs onszelf. De liefde leert ons dat we er niet toe doen, dat slechts onze Geliefde substantie heeft. Wanneer we in de menselijke passie een moment hebben dat we alles vergeten, hoe veel krachtiger zal de goddelijke passie dan zijn, de liefdesaffaire met de koning van de Liefde?

We zijn gaan denken dat liefde als een emotie is, een gevoel en zijn vergeten dat zij de meest machtige kracht in de schepping is. Wanneer we onszelf eenmaal aan de liefde gegeven hebben, wanneer we “ja” gezegd hebben tegen deze dwaze passie van de ziel, neemt de liefde ons beet. Rûmî vertelt een verhaal over een dorpschoolmeester,

Die zo arm was dat hij gedurende de winter niets anders had dan een stuk linnen. Toevallig had een overstroming een beer vanuit de bergen meegevoerd en met zijn kop onder water werd hij meegesleurd. Sommige kinderen zagen de rug van de beer en

*schreeuwden: “Meester, hier heb je een bontjas die in het water gevallen is. Je hebt het koud, dus pak hem.” De meester had het zo koud dat hij in de sloot sprong om de bontjas te pakken. De beer sloeg zijn klauw uit en trok hem onder water. De kinderen schreeuwden, “Meester, breng de bontjas naar boven en als je dat niet kan laat hem dan gaan!”
“Ik heb de bontjas laten gaan,” zei hij, “maar hij wil mij niet laten gaan! Wat moet ik doen?”*

DE REIS IN GOD

De liefde leeft en grijpt de arme minnaar beet en voert hem stroomafwaarts, ver van ons eigen dorp vandaan. In dit proces worden we gereinigd en komen terug waar we thuis horen. De liefde neemt ons mee naar Huis, de armen van de Geliefde in. Door de liefde maken we de reis van vergetelheid naar herinnering, van afscheiding naar vereniging, van onszelf naar onze Geliefde. Dan wordt de reis van vernietiging, *fanâ*, de reis naar *baqâ*, de reis in God. Alles was tot nu toe een proces van voorbereiding om bij onze Geliefde te zijn. Fakhruddîn “Irâqî beschrijft deze reis:

*Geliefde, ik zocht u
 Hier en daar,
 Vroeg aan allen die ik tegenkwam
 of er nieuws was over u;
 zag u toen door mijzelf
 en zag dat we identiek waren.
 Nu bloos ik als ik denk
 Dat ik ooit naar tekenen van u zocht.*

Als we eenmaal het echte mysterie geproefd hebben, dat de Geliefde in ons eigen hart zit, dan vragen we ons af hoe we ooit ergens anders naar Hem hebben kunnen zoeken. Waarom moesten we naar iets zoeken dat altijd in ons was, deel van ieder stukje van onze ziel, de kern van onze eigen essentie? We zoeken en zoeken en in dit zoeken neemt de liefde ons bij de hand en trekt ons weg van ons ego terug naar onze werkelijke natuur; en om nogmaals Fakhruddîn “Irâqî te citeren:

*Als je jezelf verliest
Op dit pad
Weet je heel zeker
Dat Hij jij is, jij bent Hij.*

Hoe kunnen we gescheiden zijn van Hem die alles is, wanneer ieder atoom van ons lichaam Zijn naam draagt, wanneer iedere bloem en ieder blad ter ere van Hem zingt? Het ego laat ons denken dat Hij van ons gescheiden is. Maar het ego is nu verbrand, verdronken, verloren. De liefde heeft het overgenomen: "mijn zelf heeft zijn biezen gepakt en is weggegaan." De sluiers van de illusie zijn opgetild en de liefde onthult haar verborgen gezicht, de eenheid van de minnaar en de Geliefde.

De Soefi's gebruiken de term vernietiging, maar het ego blijft – je kan in deze wereld niet zonder ego leven. Zonder ego zou ik niet weten dat ik gescheiden ben van mijn buurman, ik zou zelfs niet weten dat ik bestond. Maar het ego stopt met het middelpunt te zijn in je leven. Het beweegt zich meer en meer naar de zijlijn waar het zich bezighoudt met de dagelijkse dingen; het is echter niet langer de belangrijkste deelnemer. In plaats daarvan is er in het centrum van het zelf een ruimte voor iets anders, iets dat niet gedefinieerd kan worden maar dat tot de liefde behoort, en tot de oneindige leegte van waaruit de liefde de wereld in komt. De volgende droom beschrijft een minnaar in dienst van zijn Geliefde, die wacht aan het randje van de wereld:

Ik sta aan de rand van de wereld. Aan mijn linkerkant is de wereld, helemaal vol licht. Aan mijn rechterhand is alles duister en zwart. Uit de duisternis komt pure liefde de wereld in. Op dat moment weet ik dat dit Zijn spel is en ik kan niets anders doen dan het spel meespelen volgens de regels die Hij stelt. Het is Zijn spel en ik moet het spelen zoals Hij het wil.

Ik voel een groot verlangen om de duisternis in te gaan, maar ik besef dt ik moet wachten totdat Hij mij de duisternis in zal leiden. Tot dat moment is het mijn taak te wachten aan de rand van de wereld en alles wat ik zie aan Hem te geven.

Soms voelen we de tedere kameraadschappelijkheid van onze Geliefde: soms leven we gewoon ons alledaagse leven. Maar we zijn altijd dienstbaar. Wanneer we de waarheid van de liefde kennen behoren we niet langer onszelf toe. We zijn hier voor Hem. De reis in God kan ons steeds dieper de stille duisternis van de liefde invoeren, het niets in dat achter de schepping ligt, maar in deze wereld behoren we alleen Hem toe en zijn we Zijn dienaar.

De vereniging van de liefde is in ons hart gestempeld en ons eigen zelf is slechts de sluier die ons scheidt van dit mysterieuze geheim.

Wanneer de liefde ons heeft Thuis gebracht, beseffen we de illusoire natuur van ons ego; we gaan inzien dat we altijd de liefde en de koning van de liefde toebehoord hebben. Het ego, verslagen en overgegeven, versmolten door verlangen, doet een stap opzij en staat ons toe een glimp van de waarheid op te vangen. We zijn meegenomen naar de plaats van versmelten, waar we ondergaan in de liefde. Steeds dieper gaan we verloren in de liefde en er is geen einde aan deze reis, omdat de liefde geen einde kent. Deze liefde heeft geen vorm, zoals de oneindige leegte die voorbij de *mind* en de zintuigen gaat geen vorm heeft. En toch houdt deze leegte van ons, houdt van ons met een tederheid en een passie die alleen Zijn minnaars kennen.

De reis terug naar God is de reis van de liefde waarin ons verlangen naar God zich verenigt met Zijn verlangen naar ons. De mysticus geeft zichzelf aan deze diepe, oerwens van de ziel, een wens die vernietigt wat we denken dat we zijn, die ons meeneemt in de draaikolk van ons eigen hart waar we verdrinken en ontdekt worden, verdwaald zijn en gevonden worden. Waarom is het zo'n pijnlijke reis? Omdat, met de woorden van een Perzisch lied,

*Het ego zal niet lachend en liefkozend verdwijnen,
Maar moet achterna gezeten worden met gezammer en
Ondergedompeld worden in tranen.*

Maar de liefde is krachtiger dan al ons uiterlijk verlangen, dan alle muren die we rondom ons opgericht hebben. En omdat ons verlangen naar Hem onderdeel is van Zijn wens naar ons, zal de liefde, wanneer we “ja” gezegd hebben, zichzelf perfectioneren in ons hart en onze ziel; met de woorden van Mechtild van Magdeburg:

*En God zei tegen de ziel:
Ik verlangd naar jou voordat de wereld begon.
Ik verlang je nu
Zoals jij naar mij verlangt.
En waar de verlangens van twee samenkomen
Daar wordt de liefde volkomen.*

De Oorspronkelijke Natuur

*Ieder schepsel dat God maakte
Moet haar eigen ware aard leven;
Hoe kan ik mijn natuur weerstaan,
Die leeft voor de eenheid met God?*

Mechtild van Magdeburg

HET LIED VAN DE SCHEPPING

Net zoals een zonnebloem de zon volgt, keert ieder deeltje van de schepping naar binnen, naar de Schepper. Alles wat geschapen is prijst God. Dit is het lied van de schepping, de harmonie die ten grondslag ligt aan alles. Zonder dit lied zou er geen leven zijn, geen bestaan: de wereld zou uit elkaar vallen. Gebed en dankzegging is onze natuurlijke staat van zijn, de hartenklop van onze ziel. En toch, voor de meesten van ons is dit iets wat we vergeten hebben en waaraan we moeten werken om het te herontdekken. We moeten de muziek van onze eigen ziel herontdekken, het oorspronkelijke lied van ons eigen wezen.

Iedere cel van de schepping kent God, zoals Henry Vaughan prachtig uitdrukt: “Iedere struik en eik *weet* IK BEN.” Deze innerlijke oriëntatie op God is instinctief. Zijn naam is gegrift in elke cel van ons lichaam, dat weet dat het in de wereld kwam om Hem te prijzen. Door hem te eren erkennen we dat Hij Heer is; Hij is degene die we liefhebben en aanbidden. We

zijn een deel van Hem en we komen in deze wereld om Hem te prijzen, om Zijn lied van liefde te zingen.

Wat is het doel van de schepping? Waarom schiep Hij die één en alleen, perfect en zuiver is, de wereld? Ofschoon we nooit Gods wegen kunnen kennen, zegt de Soefi, "Ik was een Verborgene Schat. Ik wilde gekend worden, dus schiep ik de wereld." Vanuit de ongekende eenheid werd de veelheid aan wonderen van de schepping geboren. Wat zichtbaar is weerspiegelt wat onzichtbaar is. De schepping in al haar schoonheid en geweld weerspiegelt de oorspronkelijke eenheid van de Schepper. Het doel van de schepping is de Verborgene Schat die we God noemen, te onthullen. Dit doel wordt vastgehouden als een zaadje of embryo in ieder deeltje van de schepping. Zijn verlangen gekend te worden is de diepste kracht van de natuur.

Het lied van de schepping is een lied van verering. We horen het van de zangvogels bij zonsopgang, zien het bij de eerste bloem, die zich in de lente opent. Het is ons antwoord op de schoonheid van een zonsondergang, of een glimp van met sneeuw bedekte bergen. Op deze momenten opent het hart zich in herkenning van iets dat we niet kunnen benoemen. Voor een moment worden de sluiers tussen de werelden opgetild en de schoonheid van zijn wereld roept een herinnering wakker van innerlijke schoonheid, die ons hart kent, maar die we vergeten zijn. We voelen het loflied in de rondgang van ieder atoom en in de beweging van de sterren. Dit loflied is het stempel van Zijn naam in Zijn schepping. Het is de herinnering van het leven aan de bron. Dhû-l-Nûn beschrijft zijn ervaring van het eigen loflied van de schepping:

Wie zich God werkelijk herinnert, vergeet alles behalve Hem, omdat alle schepselen zich Hem herinneren, zoals bevestigd wordt door hen die een onthulling ervaren hebben. Ik ervoer deze staat vanaf het avondgebed totdat er eenderde van de nacht voorbij was, en ik de stemmen hoorde van schepselen die God eerden met verheffende stemmen zodat ik bang was voor mijn geest. Ik hoorde de vissen die zeiden, "Ere zij de Koning, de Meest Heilige, de Heer."

Hem prijzen is getuigen dat Hij de Schepper is. Het eren zelf is de erkenning van de schepping en haar Schepper. Juist omdat Hij gekend wilde worden schiep Hij de wereld. Door Hem te eren vertelt de schepping de Schepper dat zij Hem kent. Hem te eren is het esoterische, of verborgen doel van de schepping, de meest oorspronkelijke genetische afdruk zonder welk het universum zou oplossen.

Het eren zelf is een daad van herinnering; dit is het dynamische centrum van de schepping is, en toch heeft de mensheid dit vergeten. We begrijpen het diepste geheim van de natuur niet – “Er is niets dat Hem niet verheerlijkt en eer betoont, *maar je begrijpt hun verheerlijking niet*” (Koran, 17:44). We hebben vergeten dat alles zich Hem herinnert. We zijn vergeten dat de handeling van eren niet geleerd hoeft te worden, maar een instinctief deel van onze aard zelf is. De cellen van ons lichaam eren Hem, de neuronen in onze hersenen kennen Hem, en toch wordt dit voor ons geheim gehouden. We moeten opnieuw leren wat de hele schepping voortdurend zingt.

Door bewust te worden raakte de mensheid los van haar instinctieve kennis over Hem. Bewustheid (eten van de vrucht van de boom van goed en kwaad) zette ons uit het paradijs, uit een staat van onbewuste eenheid met alle leven. De natuur zingt het lied van eenheid zonder de last van bewustheid. Een steen, een bloem, of een dier is zichzelf en is in harmonie met het geheel, een heelijkheid die niet begrensd is door de geschapen wereld maar die toch de Schepper omarmt. De natuur weerspiegelt onbewust haar Schepper, de Verborgene Schat, want “de wereld is niets anders dan het ene gezicht van de Geliefde.”

We spreken van de ecologische eenheid van de natuur maar er is een diepere eenheid die de natuur belichaamt. De eenheid van de natuur is een weerspiegeling van Zijn eenheid. De natuur kent instinctief deze innerlijke, ongemantefesteerde eenheid, precies zoals een kind instinctief zijn moeder kent. Maar in de natuur is deze kennis niet bewust. Bewustheid wordt geboren met de pijn van scheiding, met de verbanning uit het paradijs. Bij een kind kondigt de geboorte van het

bewustzijn de ervaring met de scheiding van de moeder aan, en het verlangen terug te keren naar het paradijs is vaak identiek aan het moedercomplex, het verlangen naar de koesterende eenheid van de moeder. Zoals bewustzijn groeit ook het gevoel van onze individualiteit, en de rijping van het individuele bewustzijn naar volwassenheid gaat gepaard met de behoefte om de ouderlijke wereld af te wijzen, vooral de wereld van de moeder. Bewustzijn creëert een drang om de individualiteit uit te drukken, die verbonden is met de behoefte te scheiden. Zonder scheiding kan er geen individualiteit zijn, maar de schaduwkant van deze drang is de ervaring van isolement. De pijn van bewustheid is de pijn van alleen zijn, en hoe bewuster we worden, des te groter ons gevoel van alleen zijn is.

Bewustheid draagt de pijn van de scheiding van ons instinctieve zelf, en van de afscheiding van onze instinctieve kennis over de Schepper. God wandelde in de Tuin van Eden, maar toen Adam en Eva van de vrucht van bewustheid hadden gegeten, verborgen zij zichzelf voor Hem en werden daarop naar de wildernis verbannen. Deze wildernis is het leven zonder het gevoel van eenheid. Wanneer we ons afgesneden voelen van de natuur of van ons instinctieve zelf, is het deze verbanning uit een gevoel van eenheid die in ons rondwaart.

In onze huidige maatschappij heeft het gevoel van vervreemding van wat natuurlijk is een uiterste bereikt. We hechten grote waarde aan zelfexpressie en individualiteit, maar wat dominanter lijkt is een collectief gevoel van isolement, futiliteit, zonder betekenis. Zowel onze binnensteden als ons innerlijk zelf dragen het stempel van een collectieve verlatenheid. Zoals een verlaten kind verlangen we naar onze moeder, naar het koesterende leven en een gevoel van eenheid. Drugs betoveren ons met hun belofte van het paradijs, het korte moment van extase en vergetelheid. Wat onze materiele cultuur ons niet kan geven zoeken we in dit schaduwland van zelfmisbruik. De pijn van bewustheid gaat gepaard met doelloze kwellingen waaraan we trachten te ontsnappen door plezier of verslaving.

HET DOEL VAN BEWUSTZIJN

Het oorspronkelijke doel van bewustzijn is Hem te kennen en te eren. Voor dit doel werden tempels en kerken gebouwd, rituelen en muziek uitgevoerd, heilige boeken geschreven en bestudeerd. Tot de komst van rationalisme in de zeventiende eeuw, had de zoek naar kennis een spirituele basis. Haar onderliggende doel was om de Schepper en Zijn schepping ten volle te leren kennen. De laatste drie eeuwen hebben we dit erfgoed vergeten, en onze materialistische cultuur en haar deelgenoot, hebzucht, domineren in toenemende mate de wereld. Bewustzijn is door de wensen van het ego tot slaaf gemaakt en we hebben het contact verloren met haar dieper spirituele doel.

Niemand kent God behalve God. Maar in Zijn schepping worden aspecten van Hem bekend gemaakt, die de Soefi's Zijn naam en attributen noemen. Wanneer we naar God kijken, wanneer we Hem eren, geven we deze kennis terug aan Hem. De geschapen wereld doet dit op natuurlijke wijze. Soms kan je daar een glimp van opvangen in meditatie of in de stilte van de natuur – hoe iedere atoom Zijn lied zingt, Zijn naam zingt. Maar de mensheid heeft de mogelijkheid dit bewust te doen, doelbewust. We hebben de mogelijkheid om onze natuurlijke staat van zijn, onze meest innerlijke harmonie met God bewust te maken.

Er was een staat, voor de schepping, dat we samen met God waren. De Soefi's noemen dit moment het "Oorspronkelijke Convenant" toen God de nog niet geschapen mensheid vroeg, "Ben ik niet uw Heer?" en de mensheid antwoordde, "Ja, wij zijn getuigen daarvan." Het convenant van onze ziel is te getuigen dat Hij de Heer is. Dit is het oorspronkelijke doel van bewustzijn, Hem te kennen en Hem te eren. Voor dit doel gaf Hij ons Zijn grootste geschenk, het geschenk van bewustzijn. Bewustzijn is wat ons scheidt van de innerlijke wereld. En bewustzijn gaat gepaard met de vrije wil. Net zoals we de mogelijkheid hebben ons Hem te herinneren en Hem te eren, hebben we de mogelijkheid Hem te vergeten. We hebben de mogelijkheid om bewustzijn alleen te gebruiken voor

egodoeleinden, voor ons eigen persoonlijke plezier of ons profijt. Als cultuur worden we zo in beslag genomen door het najagen van egobewustzijn en wonderen van onze materiële cultuur dat we ons dieper doel vergeten zijn. We zijn vergeten dat we hier zijn om Hem te eren.

Door God te eren, ontkennen we onze individualiteit niet, maar we geven het terug aan Hem die we lief hebben. We gebruiken ons bewustzijn voor haar hoogste potentieel: te weerspiegelen wat het hoogste is. En in ons eerbetoon en gebed leren we onze eigen goddelijkheid kennen. Bij het Oorspronkelijke Convenant beloofden we Hem ons te herinneren, te erkennen dat “Hij de Heer is.” Deze belofte is in onze ziel gegrift, en wanneer we ons Hem bewust herinneren en Hem prijzen voelen we de diepte van het aan Hem toebehoren; we leren het geheim van de ziel kennen – dat we deel van God zijn en Zijn eenheid weerspiegelen. Onze eigen individuele natuur is op het diepste niveau een belichaming van Zijn uniciteit. In ons bidden en eren, in onze meditatie en oefening van herinnering, leven we onze ware individualiteit voor Zijn heil. Wij geven onszelf terug aan onze Geliefde en leren beseffen dat we gemaakt zijn naar het beeld van God.

Het leven neemt ons vanuit de moederlijke eenheid mee op ontdekkingsreis, als we onze eigen individuele zelf leren kennen. We worden gedreven door een verlangen te weten wie we als uniek individu zijn en deze uniciteit uit te drukken. Maar de reis gaat door, als we de diepere behoefte voelen naar Huis te gaan, ons individuele zelf terug te geven aan God. We zijn ons bewust geworden van de pijn van scheiding en voelen de smart van de ziel die gescheiden is van de bron, de minnaar gescheiden van haar Geliefde. Op deze reis terug naar de goddelijke vereniging keren we niet terug naar de onbewuste eenheid van de moeder; veeleer gaan we de ware natuur van onze individualiteit beseffen. Als unieke uitdrukking van Zijn uniciteit kunnen we deze eigenschap leven, niet voor egobelonende doeleinden, maar als een uitdrukking van Hem die we lief hebben.

Het leven biedt ons de ervaringen die we nodig hebben om ons eigen individuele zelf te leren kennen, en onze spirituele

oefeningen zijn een manier om dit zelf aan God terug te geven. Ons uiterlijke leven en onze innerlijke oefeningen werken samen. In ons dagelijks leven geven we bewust onszelf, iedere keer als we ons Hem herinneren. Onze herinnering is een verbinding waardoor we naar Hem kijken en onszelf geven. We gebruiken ons bewustzijn voor zijn hogere doel. Alleen in meditatie kunnen we onszelf helemaal aan God teruggeven. In de Soefimeditatie van het hart geven we ons hele zelf over aan het hart. Door de geest en zijn gedachten onder te dompelen in de liefde in het hart, offeren we ons bewuste zelf op het altaar van de liefde. In de momenten van diepe meditatie zijn we helemaal weg. Er is geen individueel bewustzijn: we hebben het aan God teruggegeven.

Ons aan God gevend, onze geest in de oceaan van Zijn liefde verliezend, ontdekken we onze essentie, onze meest innerlijke staat van één-zijn met God. Paradoxaal genoeg realiseren we alleen onze essentie wanneer we onszelf weggeven. Terwijl het ego vast moet houden aan zijn notie van individualiteit, zichzelf beschermen tegen anderen, wordt de natuur van het zelf gerealiseerd door de overgave en de offerande. Het Zelf is het deel van ons wezen dat niet gescheiden is van God, het draagt onze ware individualiteit, onze essentiële noot in de symfonie van het leven. Door onszelf aan de eenheid terug te geven, de eenheid van God, die ook de eenheid van leven is, worden we naar onze essentie geleid; we ervaren Zijn unieke stempel in ons hart. Terwijl de geest denkt “Ik kan alleen mijn individualiteit realiseren wanneer ik gescheiden ben,” weet het hart de diepere waarheid, dat de individuele ziel alleen gerealiseerd wordt door de staat van vereniging.

HET GEHEIME GEZICHT VAN DE SCHEPPING

In het hart trekt de liefde ons terug naar eenheid. Het hart kent en leeft deze eenheid. Door het hart hebben we toegang tot eenheid, en de liefde brengt ons van scheiding naar eenheid, van kennis van ons eigen zelf naar verloren zijn in God. De liefde komt van het onbekende en draagt het stempel van

eenheid: dat Hij en Zijn schepping één zijn. Daarom nu is liefde als een magneet die ons terug trekt van dualiteit naar eenheid. We ervaren dit in de liefde voor een mens, hoe we steeds dichterbij degene die we lief hebben willen komen: emotioneel willen we samensmelten, fysiek gezien willen we ons verenigen. Liefde is een kracht die ons naar eenwording trekt. In de liefde van een mens worden we altijd beperkt door het feit dat we twee mensen zijn. In goddelijke liefde is er niet zo'n beperking. In meditatie kunnen we ons helemaal geven, versmelten in de oceaan van liefde, de totale eenheid die in het hart gevonden wordt, ervaren.

In meditatie geven we onszelf weg, verliezen ons zelf in de oceaan van Zijn eenheid. In deze staat is er een dood waardoor we het geheim van de ziel kunnen leven, de eenheid van de minnaar en Geliefde. En in deze eenheid vinden we wat werkelijk van ons is. Niet de illusie van ons ego-zelf, maar de werkelijkheid van ons ware zelf, het zelf dat weet dat het één is met God. Uit de meditatie terugkerend, brengen we deze ingeboren kennis in het bewustzijn. Het werk van het pad is dan deze eenheid te leven, de kennis van het hart in ons dagelijks leven te leven. Dan wordt het lied van de ziel een deel van de structuur van ons leven, het gebed van het hart wordt ieder moment geleefd. In onze uiterlijke activiteiten maar ook in onze innerlijke aandacht getuigen we dat Hij één is, we eren onze Heer.

Dit diepste gebed en eerbetoon levend, geven we ons unieke zelf terug aan onze Geliefde. We leven onze ware identiteit - niet de illusie van scheiding die tot het ego behoort, maar het stempel van Zijn uniciteit die bij de ziel hoort. We leven ons ware zelf als en noot in de grote symfonie van de schepping, het lied van de eenheid van alles. De Grote Kunstenaar schiep de wereld als een uitdrukking van Zijn uniciteit. De hele schepping kent en eert dit; en elk blad, elke regendruppel, elk geschapen ding looft Hem, alleen maar door zichzelf te zijn, zoals Gerard Hopkins prachtig uitdrukt:

*Zoals ijsvogeltjes vuur vatten, libelles
vlammen aantrekken;*

*Buitelend over de rand in de ronde bron
Stenen rinkelen; zoals ieder zich ontvouwend snoer, ieder
hangend bloemklokje getuigt
Zingende strijkstokken die tongen vinden om breeduit hun naam te
laten horen;
Ieder sterfelijk schepsel doet één en hetzelfde:
deelt uit naar binnen aan ieder die blijft staan;
Zelf – gaat zichzelf; mijzelf, het spreekt en betovert,
Roepend Wat ik doe ben ik voordat ik kwam.*

Het meest diepe doel van de individualiteit is om haar uniciteit terug te geven aan haar Schepper. Door gebed en eerbetoon leven we onze uniciteit in de tegenwoordigheid van onze Heer en brengen zo deze oorspronkelijke verbinding van de ziel in bewustzijn, de instinctieve harmonie die ten grondslag ligt aan alle leven. Welk ander doel kunnen we hebben dan Hem te eren? Hoe kunnen we anders de geur van Zijn liefde voor ons, het mysterie, verborgen in de tuin van de schepping leren kennen?

Als cultuur hebben we dit geheime gezicht van de schepping vergeten, deze natuurlijke oriëntatie van ons eigen wezen. Instinctief kijken we naar God, instinctief weten we dat Hij de Heer is. Maar ieder van ons op zijn eigen manier moet dit zelf opnieuw ontdekken, moet blootleggen wat de hele schepping leeft. We moeten naar de diepere wortel van ons eigen wezen om onze eigen natuurlijke staat van gebed te ontdekken, onze natuurlijke manier van met God te zijn. Ieder van ons op zijn eigen manier prijst God volgens zijn eigen unieke aard. De musicus kan Hem in muziek eren, de atleet in zijn lichaam, de winkelier in de manier waarop hij zijn klanten helpt, de mysticus in ieder moment van herinnering. Maar in de stilte van de ziel wordt dezelfde grote symfonie gespeeld: de totale eenheid van de hele schepping.

De reis van zelf-ontdekking brengt ons eerst naar ons eigen individuele zelf, en dan dieper de cirkel van eenheid in. Door meditatie en gebed en het leven van alle dag gaan we het geweldige mysterie beseffen van hoe onze individualiteit een uitdrukking is van deze eenheid, hoe alles een betekenisvol deel is van het geheel. Op een stormachtige avond in New

York hield ik voor een handjevol mensen een toespraak; iemand uit het publiek stelde de belangrijke vraag over hoe je innerlijke zoektocht te integreren in je bijdrage aan de buitenwereld. Een zwarte vrouw uit het publiek die mij de hele toespraak had aangemoedigd door geregeld uit te roepen, “Halleluja. O, Heer, en O Ja,” telkens wanneer ze het met me eens was met wat ik zei, nam het op zich om deze vraag te beantwoorden. Met diepe instinctieve wijsheid legde ze uit, “Je hebt in je hart een kaart die daar is neergelegd toen je in het paradijs was. Wanneer je in je hart gaat zul je deze kaart vinden, en als je hem opent zul je zien dat hij past in de kaarten die om je heen zijn, allemaal een deel vormend van een grotere kaart.”

In het hart is er een heelheid die alle leven omarmt. In het hart wordt de blauwdruk van de ziel gevonden, die het doel van onze incarnatie draagt, de noot die we kunnen spelen in de grote symfonie van de schepping. Als het hart naar God kijkt, zijn we in staat vanuit deze kaart, die de afdruk van onze Geliefde draagt, te leven. Naar het hart terugkerend, verenigen we ons in de eenheid van het leven die erkent dat Hij de Heer is. Hier is onze natuurlijke staat van zijn waar we toegang hebben door toewijding, meditatie en devotie. Binnenin het hart zijn we in staat om met onszelf en met onze Geliefde te zijn. Het hart omsluit de cirkel van de schepping, waarin alles naar het centrum kijkt, waar de schepper Zichzelf reflecteert in Zijn wereld. De filosoof Plotinus beschrijft hoe we, alleen wanneer we naar het centrum kijken, participeren in “die vrije en bewuste samenwerking in het grote leven van het Al, dat alleen het persoonlijke leven waard kan maken om te leven.

We zijn als een koor dat rondom de dirigent staat, maar we zingen niet altijd zuiver, omdat onze aandacht afgeleid wordt door naar uiterlijke dingen te kijken. Dus bewegen we altijd rondom de Ene – als we dat niet deden zouden we oplossen en ophouden te bestaan – maar we kijken niet altijd naar de Ene. Daarom, in plaats van die vrije en bewuste samenwerking in het grote leven van het Al die alleen het persoonlijke leven waard maakt geleefd te worden, bewegen we als slaven of marionetten en onbewust, onwetend van het geheel waartoe onze kleine

stapjes bijdragen, laten we na om het ritme gade te slaan waarop de werelden verder gaan.

DE WIL TOT EREN

Er wordt gezegd dat een mens incarneert met twee oorspronkelijke wensen: de wil tot overleven en de wil tot eren. Alle andere wensen zijn daarna toegevoegd, een product van onze cultuur, omgeving, en andere conditionering. De wil tot overleven is onze instinctieve oriëntatie op het leven, op de horizontale dimensie van ons bestaan. Overleven drijft ons tot het vinden van voedsel en onderdak, onze fysieke en emotionele behoeften te bevredigen. De wil tot eren is de verticale dimensie van ons bestaan, de wijze waarop de ziel instinctief naar God kijkt. In vele voorgaande culturen vormden de wil tot overleven en de wil tot eren een geïntegreerd tapijstrie van het werk en ritueel die de basis van het leven was.

In onze Westerse cultuur heeft de dominantie van de wetenschap de nadruk gelegd op de horizontale dimensie in zo'n mate dat we uit balans zijn geraakt. We mogen omringd worden door de fysieke geneugten van de wetenschap die onze mogelijkheden tot overleven naar nieuwe niveaus van comfort en complexiteit hebben gebracht. Maar we hebben jammerlijk onze natuurlijke behoeften tot eren, onze innerlijke oriëntatie tot gebed, verleid. We leven in een cultuur waarin het seculiere en het heilige gescheiden blijven. Als maatschappij eren we niet langer het heilige, en vele mensen voelen deze innerlijke armoede zonder de oorzaak te kennen.

De spirituele reis brengt ons naar binnen waar we de eenvoud van met God zijn herontdekken. Als ons hart zich opent ervaren we onze behoefte om naar onze Geliefde te kijken, om te leven met onze Schepper. Wat verloren gegaan is in onze uiterlijke cultuur vinden we binnen in onszelf; we herontdekken onze wil tot eren. Maar wat het meest kostbare is, is dat wanneer we deze natuurlijke oriëntatie van ons wezen vinden, het niet langer de begrenzingen draagt van enige

opgelegde vorm. In plaats van enig collectieve religieuze structuur, ontdekken we onze eigen unieke manier van met God te zijn. Onze reis heeft ons voorbij het collectieve in de dimensie van onze ware individualiteit gebracht waar ons hart zingt in glorie, naar waar we de unieke muziek van onze eigen ziel kunnen horen. De reis die ons naar de herontdekking van ons individuele zelf trok, brengt ons terug naar waar we het diepste doel van de dit zelf kunnen ervaren. Onze uniciteit wordt gerealiseerd als een deel van het geheel, zoals een vrouw in een glimp zag in de volgende droom:

In die plaats van niet wakker zijn en niet slapen, hoorde ik een koor van vrouwenstemmen en ik had de indruk van vrouwen die in een v-formatie uit de lucht kwamen, en zij zongen de meest hemelse muziek – het was ongelooflijk mooi. En toen zong één van deze vrouwen een virtuoos; het was alsof haar stem zich verhief vanuit de rest van het koor. En als je ooit een vogel gehoord hebt die alles aanbiedt wat hij heeft met ongelooflijke trillers en uitzettingen van de borst, dan is dat wat deze vrouw deed. Ik herinner me dat ik daar lag en haar stem hoorde en het bereik was ongelooflijk. Zij gleed naar beneden en bereikte de laagste toon en dan omhoog....

Toen de dromer wakker werd besefte zij dat de zangeres zijzelf was, en het lied was haar eigen zelf in dank. Dit is hetzelfde eerbetoon als dat van Maria, “Mijn ziel maakt groot den Here,” toen zij dank zegde dat Zijn kind in haar was verwekt. Hij roept ons tot Hem en baart daarna Zichzelf in ons hart, en wat wordt geboren is onze eigen oorspronkelijke staat van eren en dankzegging.

Maar er moet een prijs betaald worden voor deze ontwaking: het gemak van het collectief. De reis naar ware individualiteit is een reis weg van het collectief. Onze westerse cultuur mag individuele expressies lijken te steunen. Toch is deze expressie alleen toegestaan binnen de voorgeschreven normen van het collectief, zoals ieder die “het minder betreden pad” zoekt te volgen, ontdekt. Op de innerlijke reis bijvoorbeeld zijn dromen een uiterst kostbare gids. Maar hoe makkelijk is het om begeleid te worden door je dromen in een omgeving die alleen

dat wat tastbaar en rationeel is, accepteert? Onze wereld van alle dag blijkt weinig plaats te hebben voor de symbolische wijsheid van onze dromen. De luidruchtige eisen van ons “normale” leven overstemmen de subtiele innerlijke muziek. Als we ontwaken in een gereguleerde wereld van tijd en ruimte worden de mysteries van de ziel terzijde geschoven. Onze dromen blijven dan alleen maar een onderbreking van een eisende, prestatiegerichte wereld, wier materiële waarden geen plaats hebben voor het verborgen pad dat zich voor ons ontvouwde in de nacht.

Dromen onthullen onze eigen unieke reis, waar we voor moeten vechten om hem opnieuw te ontdekken. Zoals St. Georg vecht met de draak, zo moeten wij knokken om onze maagd zelf te bevrijden uit de greep van het collectief. Het collectief wordt bedreigd door ware individualiteit. Op het moment dat je uit het collectief stapt, niet als rebel die in feite alleen maar buiten de schaduw van het collectief handelt, maar als een zoeker van individuatie, daag je zijn kracht uit. Het collectief geeft vaak antwoord door je schuldig te laten voelen, met argumenten dat de reis bijvoorbeeld slechts een zelfzuchtige bezigheid is. Schuld en afhankelijkheidspatronen zijn twee van de meest krachtige wapens van het collectief; het is een meester in bedrog en bedriegerij. Het collectief kan je bombarderen met twijfels wanneer je knokt om wat je ware aard is te ontdekken. Wie heeft niet de kracht van gedachten gevoeld die zekerheid benadrukken, het belang van carrière of bezittingen, de stem gehoord die zegt dat je gek bent om je dromen te volgen, dat je alleen maar misleid wordt en je iets inbeeldt?

Een individu te zijn betekent het oertaboe van het collectief doorbreken, en iedere reiziger kent de pijn en het gevoel van eenzaamheid die dit creëert. Dit gevoel van eenzaamheid wordt benadrukt door de Westerse cultuur omdat zij lange tijd de mysticus ontkend heeft. Sinds haar vroegste strijd tegen de gnostici heeft de Christelijke kerk de individuele zoektocht afgewezen ten gunste van sociale en politieke macht. Waar is de rondtrekkende derwisj of oranje geklede sannyasin in onze cultuur? De neiging van de zoeker naar eenzaamheid komt

zelfs sterker naar voren in de Verenigde Staten, die, als de meest extroverte maatschappij in de wereld weinig sympathie hebben voor het introverte pad van de mysticus.

Maar al te vaak draagt de verworpene de schaduw van de cultuur, die voor de mysticus het niet herkende verlangen naar iets voorbij de materialistische wereld is. Zij die de Geliefde toebehoren dragen Zijn vloek die de herinnering aan Zijn omarming is. Niets in de wereld zal hen vervullen. Maar als deze vloek gecombineerd wordt met de collectieve schaduw kan ze gemakkelijk een gevoel van schaamte worden. Hoeveel kinderen zijn niet zwiingend bezorgd omdat zij een wereld zien die onzichtbaar is voor hun ouders? Hoeveel jongeren begraven hun spiritualiteit niet omdat het geen weerklank vindt? Deze gevoelens woekeren in het duister. Zij worden de geheime schaamte van de schaduw. We voelen de leegte van materiele waarden. We zien dat de keizer geen kleren aan heeft. Maar zonder een uiterlijke context die ons omvat of ons helpt dit inzicht te verkrijgen, worden we achtergelaten met de oerschulden van het bewustzijn. Spiritualiteit draagt zo een dubbele vloek.

Schaamte is een speciale kwelling voor vrouwen. Schaamte is lange tijd een middel van collectieve patriarchale onderdrukking geweest. In onze Joods-christelijke cultuur werd de vrouw verantwoordelijk gehouden voor de verbanning uit het Paradijs – en sindsdien moeten de vrouwen zich schamen voor hun instinctieve zelf, voor hun lichaam, voor hun vrouwelijkheid, en ook voor hun spirituele natuur. Vrouwelijke spiritualiteit draagt de heilige heelheid van het leven, dat veracht en verworpen werd door het mannelijke dat ernaar verlangt om de beperkingen van de fysieke wereld te ontsnappen. Voor vele vrouwen komt er een diepe opgelegde schaamte naar de oppervlakte die onder ogen gezien moet worden.

Niet iedereen heeft de kracht en de vastberadenheid om zich met moeite door de barrière van het collectief heen te worstelen. Het lied van onze ziel te zingen eist een opgeven van veel geaccepteerde waarden, en vraagt ook dat je vrij wordt van één van de meest sterke krachten van onze cultuur,

de hang naar egovoldoening. De reis naar de bron haalt ons weg van de oppervlakte en de vele gekunstelde stimuli die het huidige leven domineren. Maar als we in staat zijn aan de greep van het collectief te ontsnappen, ontdekken we iets heel natuurlijk en puurs in ons. We keren terug naar de plaats die we kennen en worden gekend door God, zoals een driejarig meisje op een aangrijpende manier haar moeder eraan herinnerde, toen ze haar vertelde hoe ze in de nacht tot God sprak. Ze zei alleen maar, “God, ik weet het.” En God antwoordde, “Ja, en ik weet het.”

DE OPROEP TOT GEBED

In het hart kijkt de ziel naar God. De reis naar Huis roept ons daar waar we altijd in een staat van gebed en dankzegging zijn. We horen dit gebed in ons hart en het trekt onze aan. Het roept ons uit de verwarring terug naar de eenvoud. De roep van liefde trekt ons naar binnen waar de muziek van de ziel gehoord kan worden. Ons werk is te luisteren, afgestemd te raken op liefde en dit geheime lied te horen temidden van de verlokkingen van de uiterlijke wereld en het gebabbel van onze gedachten. Leren luisteren en ons openen voor wat heel natuurlijk is, naar de roep van het hart om te bidden. Terugkerend in onszelf, bemerken we dat het gebed een natuurlijke staat van zijn is, voor ons verborgen gehouden. We voelen de genade en de vreugde om naar God te kijken, om deel te zijn van het grote geheel van de schepping die de Heer dank zegt. We nemen onze ware plaats in de cirkel van het leven en de liefde in.

Eens horen we de roep van de muezzin in ons hart die ons oproept te bidden, het eeuwige lied te zingen van “Hij houdt van hen en zij houden van Hem,” we moeten deze roep volgen. We moeten deze draad van onze eigen devotie vangen, van onze eigen “wijze van bidden en verheerlijken.” Het gebed van het hart moet niet alleen geleefd worden in de binnenste kamers van het hart, maar zichzelf bezielen in ons dagelijks leven, zodat wat verborgen is, in ons bewustzijn wordt gebracht.

Ieder atoom van de schepping eert God, iedere cel is beziel met de goddelijke herinnering. Dit is het verbond van de liefde die de wereld samen houdt; het is de verborgen as van de schepping. Maar terwijl de hele schepping instinctief weet dat Hij de Heer is, heeft alleen de mens de mogelijkheid om deze kennis bewust te maken. Hij heeft ons het geschenk van bewustzijn gegeven zodat wij ons Hem konden herinneren, zodat wij de verborgen kennis van het hart in het licht van de dag konden brengen. Diep in het hart kennen we Hem, maar door handelingen van toewijding kunnen we deze kennis bewust maken en ons diepere doel vervullen.

Het pad brengt ons terug naar de kern van ons bestaan, terug naar waar Zijn naam in ons bestaan zelf is gegrift. We reageren op de roep van liefde, de roep van onze Geliefde die verlangt gekend te worden. Deze reis makend, keren we ons af van het collectief om het eenzame pad van de pelgrim te gaan, het pad dat iedere minnaar haar eigen hart binnen leidt. In ons hart leren we onze eigen manier van met God zijn kennen, onze eigen manier om van Zijn eenheid te getuigen. We brengen deze kennis naar ons dagelijks leven waar we ons unieke zelf ter beschikking stellen. We committeren onszelf tot het werk van de herinnering, tot de oefening van gebed, tot het bekennen dat Hij Heer is.

Een leven van dankzegging en gebed is veeleisend en bevrijdend. Het vraagt onze uiterste aandacht en ons commitment voor de geheimen van ons eigen hart. Het bevrijdt ons van alles wat ons van onze Geliefde scheidt, want, om nogmaals al Hallâj te citeren, “wanneer de Waarheid een hart te pakken heeft, maakt Zij haar leeg van alles, behalve van Haarzelf.” In het hart ontdekken we onze ware uniciteit. Dit is niet de uniciteit van het ego met zijn illusoire eisen van vrijheid en zelfexpressie, maar de unieke manier waarop onze Geliefde ons hart heeft geweven, de unieke manier waarop we Zijn uniciteit kunnen weerspiegelen.

Zo groot is de vrijheid van het Soefi pad, dat het ons toestaat om op onze eigen wijze met God te zijn. Hoe minder de uiterlijke vormen van het pad, des te groter de vrijheid. Hij die vormloos is vindt Zijn manier naar ons hart in ons leven. Het

pad leidt ons naar binnen, brengt ons van de beperkingen van het ego naar een grotere heelheid van het zelf. Dan geeft het pad ons de kracht en de bescherming die we nodig hebben om een leven van gebed en toewijding te leven op het marktplein van de wereld. De minnaar moet haar Geliefde trouw blijven temidden van alle verleidingen van het dagelijkse leven. Met de woorden van Abû Sa'id ibn Abî-l-Khayr,

De perfecte mysticus is niet een extatische volgeling verloren in contemplatie van Eenheid, noch een heilige kluisenaar die alle handel met de mens schuwt, maar de "ware heilige" beweegt zich tussen de mensen en eet en slaapt met hen en koopt en verkoopt op de markt en trouwt en neemt deel aan het sociale leven, en vergeet God voor geen enkel moment.

Het hart van de minnaar herinnert zich altijd haar Geliefde. Zonder deze herinnering zijn de dagen leeg en zonder betekenis. Zij die naar het pad van liefde getrokken worden, worden geroepen tot het werk van herinnerring. Hun plicht is zich Hem te herinneren en te prijzen. Zij brengen de noot van goddelijke herinnering in de symfonie van de schepping en helpen de wereld afgestemd te houden op de liefde. Zijn minnaars staan in het centrum van de schepping en zingen het lied van de minnaar en de Geliefde.

Omdat onze cultuur alleen wat tastbaar en rationeel is waardeert, hebben we het grootste mysterie van de mensheid vergeten. We hebben het geheim, verborgen in ons eigen hart, vergeten. Als beschaving hebben we ons contact met onze natuurlijke wijze om met God te zijn verloren. De mysticus wordt betrokken om dit geheim weer te ontdekken, om zichzelf te bevrijden van uiterlijke gehechtheden en conditionering, zodat de wijze van het hart zonder beperking geleefd kan worden. De eenvoudige intensiteit van dit doel is gegrift in het bewustzijn van de ziel, en zij trekt ons in het vuur van de liefde, het vuur dat ons zuivert en transformeert. Het liefdesvuur wekt het hart, trekt ons terug naar wat we vergeten hadden, onze natuurlijke staat van God toebehoren.

We zijn een deel van de schepping en wanneer het hart eenmaal gewekt is leven we de oorspronkelijke bestemming van weten wie we toebehoren. De schepping kijkt naar haar Schepper en het hart kijkt naar God. We voelen de eenheid die al het leven verenigt, en voelen dat we deel zijn van deze eenheid. We weten dat er niets anders is dan God, dat Zijn eenheid gegrift is in elk blad en elke steen. We zijn gewekt voor Zijn aanwezigheid en we kijken naar Hem met liefde en dankzegging. We behoren Hem toe, al voor het begin der tijden, en nu, in zijn wereld leren we dat kennen.

Licht op Licht

*Licht rijst op naar licht en licht daalt neer op licht,
En het is licht op licht.*

Najm al-dîn Kubrâ

HET HART BEHOORT GOD TOE

Het Soefisme is een wetenschap van liefde, van het mysterie dat verborgen is in het hart. In het centrum van het hart, wat de Soefi's het hart van het hart noemen, ligt het licht van de goddelijke liefde. Dit licht behoort God toe en is in het hart geplaatst met als doel het verlichten van de weg naar Huis. De reiziger is hij die het pad gaat, die geleid wordt door het licht dat verborgen is in het hart.

In onze wereld zijn we vergeten dat het hart God toebehoort en dat het mysterie van de liefde Zijn mysterie is. De mysticus

is iemand die aanspraak op dit mysterie maakt, iemand die erkent dat het hart aan de koning van de Liefde toebehoort. Om de Soefi, al-Hakîm at Tirmidhî uit de tiende eeuw te citeren:

God plaatste het hart in een holte van de menselijke borst, en het behoort alleen God toe. Niemand kan er aanspraak op maken. God houdt het hart vast tussen Zijn twee vingers; niemand mag er binnengaan; geen engel en geen profeet; geen enkel geschapen schepsel uit de schepping. God alleen draait het zoals Hij dat wil. In het hart plaatste Hij de kennis van Zichzelf en Hij ontstak het met het Goddelijke Licht ... door dit licht gaf Hij het ogen om te zien.

Het pad van liefde voert ons het hart van het hart in, de arena van Zijn liefde in, waar Hij het hart van Zijn minnaar vasthoudt tussen Zijn twee vingers, zoals in de *hadith* uitgedrukt wordt: “Het hart van de gelovige wordt tussen twee vingers van de Barmhartige gehouden. Hij draait het zoals Hij dat wil.” Soms draait Hij ons hart naar Zich toe en we voelen de tederheid van Zijn intimiteit, de verrukking van Zijn nabijheid. En soms draait Hij het hart van Zich af en we voelen de woestijn van de afscheiding, de koude leegte van de afzondering. Met je hart leven dat tussen twee van Zijn vingers vastgehouden wordt, houdt een intensiteit van overgave in waarin je helemaal afhankelijk van je Geliefde bent. Je hebt jezelf in Zijn handen gegeven, niet alleen je uiterlijke leven, maar ook de diepten van je hart, de kern van je wezen.

Wanneer het hart tussen twee van Zijn vingers gehouden wordt, ervaren we een innerlijke staat van overgave en van gebed. Mystiek gebed heeft een hoedanigheid van verlangen, een van totale afhankelijkheid die de minnaar ieder moment leeft. Ons hart behoort onze Geliefde toe en Hij doet met ons wat Hij wil. We hebben onszelf aan God gegeven zodat Hij ons hart kan gebruiken voor Zijn doel: als een heilige plek waar Hij Zichzelf aan zichzelf kan onthullen, waar het geheim van *licht op licht* plaats kan vinden.

Met liefde en toewijding poetsen we de spiegel van ons hart; door innerlijk werk zuiveren we ons hart van onreinheden. Hoe zuiverder ons hart is, des te meer in staat we zijn tot overgave,

zodat we ons aan onze Geliefde kunnen geven, omdat het de onzuiverheden van ons ego-zelf zijn die ons tegenhouden, ons van God versluieren. De grip van het ego is wat ons weerhoudt om de heilige plek van het hart van het hart binnen te gaan, waar we weten dat we God toebehoren en ons instinctief hebben overgegeven. Hoe meer we aan onszelf werken des te dichter we bij de ervaring van dit geheim van het hart komen, bij deze natuurlijke staat van overgave. Uiteindelijk begint Zijn licht door de wolken van onze ego-waarnemingen heen te breken, en de twijfels en de moeilijkheden te verjagen die rondom ons zijn en zo veel van onze aandacht opsorpen. Dan zijn we in staat om een glimp van het wonder op te vangen dat we God toebehoren en we geven onszelf steeds vollediger aan dit verlangen, aan dit wonder van mystieke liefde.

In Zijn licht zien we het licht van onze toewijding, de diepten van ons verlangen. Wanneer ons hart helderder wordt, gebruikt onze Geliefde het als een spiegel. Een spiegel waarin Hij Zijn eigen gezicht kan zien en Hij reflecteert Zijn licht de wereld in. Dit is de kern van mystieke dienstbaarheid, van het leven in overgave en gebed. “Er zijn dienaren onder Mijn dienaren die van Mij houden en Ik houd van hen en zij verlangen naar Mij en Ik verlang naar hen en zij kijken naar Mij en Ik kijk naar hen... en Ik zie wat zij voor Mij verdragen en Ik hoor wat zij over Mijn liefde te klagen hebben.”

DE ILLEGALE HANDELINGEN VAN DE LIEFDE

Zijn licht valt in ons hart en het licht van onze liefde, van ons verlangen en onze toewijding kijkt naar onze Geliefde. Dit is het esoterische mysterie van licht op licht: “Licht rijst op naar licht en licht daalt neer op licht, ‘en het is licht op licht.’” Er bestaat een raadselachtige passage in de Koran (24:35) die de Soefi’s geïnterpreteerd hebben als een metafoor voor het mysterie van het hart:

*God is het licht van de hemel en van de aarde,
Zijn licht kan vergeleken worden met een nis
Waar een lamp in zit*

*In de lamp een glas
Het glas is het ware een glinsterende ster
Die ontstoken is vanuit een Gezegende boom
Vanuit een olijf die van het Oosten noch
Van het Westen komt
Wiens olie zijn licht lijkt vooruit te werpen
Ofschoon er geen vuur aan te pas komt.
Licht op licht
God leidt naar Zijn licht wie Hij wil.
God spreekt tot me in metaforen.
God heeft kennis over alle dingen.*

In de nis van het hart schijnt het licht van Zijn liefde. De mystieke reis brengt ons naar deze plek van toewijding en van gebed, omdat het Zijn wil is. Hij leidt ons terug naar ons eigen hart.

Een vriend had een droom waarin hij op reis gaat, de wildernis in, stroomopwaarts naar de bron. Er is een risico verbonden bij het maken van deze reis en de dromer liet een goed leven achter, goede vrienden en zijn familie. Op deze reis ontmoet hij de inwoners die in harmonie leven met de natuur, met het spirituele ritme van de plek. Tegelijkertijd zijn er ook Westerse koloniale “autoriteiten” die trachten de activiteiten van de inwoners te onderdrukken. Zij hebben net twee inwoners gedood die zich bezig hielden met “illegale activiteiten,” door hun hart eruit te snijden. Maar ondanks het gevaar en de moeilijkheden gaat de dromer met de inwoners mee en komt op een plek aan, waar licht neerdaalt vanaf een bergtop. En dan ziet hij dat er eenzelfde licht vanuit een rots naast hem komt, “alsof een laserstraal tussen de twee punten door gaat.” Om hem heen zijn de inwoners, en hun aandacht is gericht op het licht dat neerdaalt vanaf de bergen. Het lijkt of zij zachtjes zingen en hun geluid vult het landschap. De droom eindigt met een gevoel van ontzag en spiritualiteit.

De dromer had zich kort daarvoor teruggetrokken uit een succesvolle corporatie en de droom beschrijft de reis om zijn natuurlijke spiritualiteit te herontdekken, ofschoon zij risico’s met zich meebracht, en hij de uiterlijke waarden van een ‘goed leven, goede vrienden en familie achterliet.’ Gedurende zijn

reis door de wildernis gaat de dromer zich afstemmen op de dans van de inwoners, en door hun natuurlijke, spirituele bewegingen gaat hij stroomopwaarts. Dit is de dans van oerrituelen en het vreugdevolle klappen van kinderhanden. Het is de vreugdevolle dans van de schepping, dit eeuwige “ja” dat in het bloed zingt. Zonder dit alles zou er geen bloesem aan de bomen zijn en geen licht in de ogen van de minnaar.

Deze dans is een staat van gebed, een natuurlijke manier van zijn, waarin we Hem prijzen, maar dit alles is verbannen door een mannelijke cultuur die ernaar streeft om de natuur te beheersen. Toen de Puriteinen de meiboombdansen verbanden vanwege hun hedonistische en erotische hoedanigheden, onderdrukte onze cultuur de heilige dans van de aarde, waarin vruchtbaarheid en gebed bij elkaar hoorden. We zijn geboren om Hem te prijzen en in deze handeling zijn we niet gescheiden van de rest van Zijn schepping. In alles wat zichtbaar is, kan Zijn lied van liefde gehoord worden.

De dans van de inwoners in deze droom is het vieren van haar goddelijkheid door de ziel, het antwoord van de gelovige op de oproep van het hart om te bidden. Maar de “autoriteiten” zijn actief in het “onderdrukken” van deze “activiteit” en van twee inwoners is het hart uitgesneden. Het hart is ons spirituele centrum, het huis van het Zelf, beschreven in de *Upanishads* als de boodschapper van “die Persoon in het hart, niet groter dan de duim, maker van verleden en toekomst.” Zonder het hart kan er geen verbinding zijn met onze eeuwige natuur, geen gevoel van het oneindige. Door “het uitsnijden van het hart” hebbend de autoriteiten van het collectief ons de toegang ontzegd tot ons meest innerlijke wezen; zij hebben de deur van liefde afgesloten die naar Zijn aanwezigheid leidt.

Deze actie symboliseert heel duidelijk de materiële culturele wens om ons gevangen te zetten in de huidige wereld. De *mind* en het ego kunnen geconditioneerd worden zoals de adverterende media ten volle haar invloed gebruiken, maar het hart kan niet gemeenschappelijk gecontroleerd worden. Terwijl de *mind* nog al eens de gedachten uitdrukt, die van buitenaf geprogrammeerd zijn, is het hart zijn eigen meester, en verrast het ons vaak met onverwachte gevoelens.

Het hart bevat het orgaan van onze spirituele bewustzijn en het Zelf is zijn wachter. In de binnenste kamer van het hart is een plek waar geen mens binnen kan gaan, zelfs niet de mens waar we van houden. De *mind* en het ego kunnen deze plek met geen enkele wens verstoren of beïnvloeden. Zij behoort alleen Hem toe. Hier, in het hart van het hart, zijn we voortdurend in gebed. Wanneer de deur naar het hart gesloten is, verliezen we het contact met deze staat van vereniging.

In onze extroverte cultuur zijn de spirituele wegen naar het hart vergeten. De intimiteit van de liefde is een term voor seksuele passie geworden en de idee van een goddelijke minnaar wordt alleen in mythen of in fantasieën van romantische novellen gevonden. En vriend droomde dat zij in het huis van haar ouders woonde en haar minnaar kwam, belde aan en had een bos bloemen bij zich. Zij opende de deur en nodigde hem binnen, maar er was geen plekje waar zij samen konden zijn. Haar innerlijke minnaar was naar haar toegekomen met de geschenken van de liefde, met de symbolen van haar spirituele bloei. Maar om alleen met de man van haar hart te zijn en de tederheid van Zijn aanraking te voelen, moest ze het huis van haar conditionering verlaten, waar geen ruimte is voor zulke intimiteit. Het verlangen van het hart heeft een ruimte van afzondering nodig, een plek waar spirituele vereniging zich kan ontvouwen.

We moeten een innerlijke ruimte vinden waar we niet gestoord worden door sociale waarden die ons vertellen dat we iets praktisch moeten doen en dat de kwetsbaarheid van het hart ons alleen maar pijn bezorgt. Wanneer we ons voor de liefde openen, openen we ons net zo zeer voor de pijn van de liefde als voor haar verrukking, maar dat is de prijs Zijn minnaar te zijn. We geven ons aan een liefde die niet tot deze wereld behoort, aan een verlangen dat ons naar ons werkelijke Huis voert.

DE LIEFDE GEBOREN LATEN WORDEN

De dromer heeft de reis stroomopwaarts gemaakt naar de bron, naar de diepe wortel van zijn eigen zelf. Hier zag hij het mysterie van *licht op licht*, een licht dat neerdaalt vanaf de berg en een corresponderend licht dat oprijst vanuit een rots naast hem, terwijl de inwoners aandachtig naar de berg kijken.

Het licht op de rots naast de dromer is het licht van zijn eigen innerlijke Zelf dat zich met Zijn hogere hoog in de bergen verbindt. Door het vuur van ons verlangen rijst het licht op vanuit het hart om Zijn licht te ontmoeten en Zijn licht daalt neer om ons te ontmoeten. Dit is het geheim van de mystieke vereniging, de reis van de ziel terug naar haar bron, zoals de Soefi, Najm al-Dîn Kubrâ uit de dertiende eeuw beschrijft:

Er zijn lichten die opstijgen en lichten die neerdalen. De opstijgende lichten van het hart; de neerdalende lichten zijn die van de Troon. Het lagere zelf (het ego) is de sluier tussen de Troon en het hart. Wanneer deze sluier verscheurd wordt gaat er een deur in het hart open. Gelijken trekken elkaar aan. Licht rijst op naar licht en licht daalt neer op licht, "en het is licht op licht" (Koran 24:35)

Ieder keer als het hart zucht naar de Troon, dan zucht de Troon naar het hart, en zo gaan ze elkaar ontmoeten ... Iedere keer dat er een licht oprijst vanuit jou, daalt er een licht op jou neer en iedere keer als er een vlam opspringt vanuit jou daalt er een corresponderende vlam op jou...

We komen allemaal in de wereld met een vonk in ons hart, maar hij raakt al snel bedolven onder het stof van de wereld. Dan, wanneer het moment daar is kijkt de Geliefde in je hart en ontsteekt de vonk van goddelijke liefde weer in je en kan het mysterie van *licht op licht* beginnen. Het licht in het hart rijst op naar god en schept het gevoel van verlangen en dit verlangen op haar beurt trekt Zijn licht aan. Hoe groter het verlangen brandt in de minnaar, des te meer het de aandacht van de Geliefde op zich vestigt: "Iedere keer wanneer het hart zucht naar de Troon, zucht de Troon naar het hart en zo gaan ze elkaar ontmoeten..." Dit is het geheim van het verdriet van het hart, en waarom het verlangen de gouden draad is die ons naar huis voert. In het hart van Zijn dienaar roept Hij naar Zichzelf

en Hij antwoordt Zijn eigen roep: “Ik beantwoord de roep van de roeper wanneer hij naar me roept”(Koran 2:186).

De vlam van het verlangen die in de minnaar brandt is Zijn licht in de wereld. De vlam poetst de spiegel van het hart totdat Hij Zijn eigen gezicht kan zien in het hart van Zijn dienaar. Dit poetsen is het innerlijke werk en de pijn van het pad die de minnaar doet verdwijnen totdat slechts de Geliefde overblijft.

Het hart is de baarmoeder van onze spiritualiteit. Het hart van de minnaar hoort de Geliefde en het is in het hart dat het mysterie van de vereniging wordt ontvangen en geboren. Het licht van boven en het licht van beneden ontmoeten elkaar en in deze ontmoeting tilt Hij de sluiers van de afscheiding op en onthult het geheim van de goddelijke liefde; en de minnaar ervaart dat hij met God verenigd is. Door de tranen van ons verlangen laat Hij Zichzelf geboren worden in het hart van Zijn minnaar, zoals Rûmî zegt: “Verdriet om Hem is een schat in mijn hart. Mijn hart is *licht op licht*, een prachtige Maria met Jezus in de buik.”

Ons werk is aandachtig te zijn voor de behoeften van de liefde. Vaak hebben mensen dromen waarin zij baby's baren maar ze dan verwaarlozen. Het kind van het hart moet verzorgd worden met gebed, met meditatie en met herinnering. Dit is als de melk van de moeder voor ons goddelijke kind. Door deze oefeningen en ons verlangen opent het hart zich en zijn we in staat om het licht van boven te ontvangen, het “manna” dat rechtstreeks van de bron komt.

Het werk van de minnaar is om trouw te blijven aan het verlagen en gefocust te blijven op de bron. In een droom vroeg een vriend haar Geliefde wat ze voor Hem kon doen en Zij antwoordde simpel: “Wees er voor Mij.” Als we innerlijk aandacht blijven houden voor de behoefte van het hart, stemmen we ons hele wezen af op Zijn doel, op het ontvouwen van de liefde. Deze aandacht is een natuurlijke staat van gebed omdat we doen wat ons hart wil. Het is ons niet opgelegd door invloeden van buitenaf. Het is veeleer het bewustzijn dat de roep van het hart volgt in plaats van de wensen van het ego.

Najm al-Dîn Kubrâ legt uit dat het “lagere zelf” het ego, de sluier is tussen de Troon en het hart. Deze sluier wordt

“verscheurd” wanneer we een diepere vervulling zoeken dan het ego kan bieden, en daaraan trouw blijven. Wanneer we onszelf aan het pad overgeven, aan ons verlangen, laten we het ego achter. Wanneer we mediteren, geven we de *mind* over aan het hart, aan de kracht van de liefde. Dan begint het mysterie van *licht op licht*, een proces dat zo anders is dan de drijfveer van het ego naar zelfbevrediging, dat deze dynamiek niet begrepen kan worden met de rationele *mind*. Het hart weet het, maar de *mind* wordt in toenemende mate achtergelaten in een staat van verwarring. We laten de logica van deze wereld van dualiteit achter en gaan de werkelijkheid binnen die alleen uitgelegd kan worden door de taal van de versmelting en de vereniging.

Het licht in het hart van de reiziger wordt gevoed door Zijn licht en groeit totdat het hetzelfde is als het licht van boven, want “zo boven, zo beneden.” Het licht boven en het licht beneden gaan samen in een staat van eenheid waarin de ziel paradoxaal zowel verenigd als uniek is, zowel geabsorbeerd als het eigen unieke zelf is, zoals al-Hallâj in deze beroemde regels uitdrukte:

*Ik ben Hij die ik liefheb, en Hij die ik liefheb is ik.
We zijn twee geesten die in één lichaam wonen.
Als je mij ziet, zie je Hem;
En als je Hem ziet, zie je ons beiden.*

VERSMELTEN IN LIEFDE

Het mysterie *licht op licht* is zo anders dan de werkelijkheid van de *mind* en het ego met hun patronen van gehechtheden en wensen. De *mind* blijft vaak in verwarring, niet in staat het wonder te begrijpen dat er in ons plaats vindt. Je moet jezelf toestaan om verbijsterd te zijn. Er gebeurt iets binnenin ons wat we niet kunnen begrijpen, iets wat niet tot het beperkte begrip behoort dat we van onszelf hebben. Er vindt een proces plaats voorbij het rijk van de *mind*. Er zijn bijvoorbeeld de illegale activiteiten van de liefde die het rationele bewustzijn tracht te onderdrukken.

De taal van het hart is zo anders dan de taal van de *mind*, omdat de *mind* door scheiding begrijpt, dat een ding anders is dan een ander ding. Maar het hart begrijpt door nabijheid, door intimiteit en uiteindelijk door vereniging. Dus spreken minnaars in beelden en metaforen. Mystici spreken over absorptie, over “zinvol samensmelten zoals suiker in water,” over onderdompelen in een oceaan van liefde. En toch worden we in dit versmelten, in dit onderdompelen, zowel verloren als gevonden. Wanneer alles verloren is gegaan, wanneer alle sporen van onze eigen identiteit opgelost zijn, wordt het ware geheim van de mens onthuld.

Wanneer we met onze Geliefde samengesmolten zijn, wordt de reis naar God de reis in God. We zijn verenigd met de Geliefde en toch blijven we onszelf. Spiritueel leven wordt een staat van eenheid en dualiteit. In het hart proeven we de vereniging, we hebben het leven geschonken aan Zijn eenheid. En toch blijven we in ons uiterlijke leven in dualiteit en geven we onszelf in overgave dienstbaar aan God. “Mijn ziel wil de Heer prijzen” beschrijft een staat van dualiteit. In verheerlijking en in gebed, in verlangen en in liefde rijst ons licht op naar onze Geliefde. En Zijn licht leeft het mysterie van *licht op licht*, en in deze ontmoeting is eenheid. Een eenheid die het hart kent, maar die de *mind* verbijstert.

In ons dagelijks bewustzijn leven we in Zijn wereld van dualiteit waarvan we in het hart weten dat het één is. We geven ons over aan afscheiding, zoals in een Soefigezegde uitgedrukt wordt: “Ik wil vereniging en Hij wil afscheiding. Daarom geef ik me over aan de afscheiding zodat Zijn wens waarheid wordt.” alleen door afgescheiden te zijn kunnen we Hem prijzen en Hem dienen. Door het mysterie van de afscheiding kunnen we het wonder van onze Geliefde leren kennen, Zijn kracht en Zijn schoonheid, en op die manier het diepste doel van Zijn schepping vervullen.

De mysticus leeft de paradox van de liefde, de spanning van vereniging en afscheiding. In ons verlangen en ons bidden wordt Zijn verborgen schat onthuld: met de woorden van Ibn Arabî: “Wij schenken Hem het leven door Hem in ons hart te kennen.” We nemen deel aan het wonder van Zijn goddelijke

geboorte in ons. In ons hart rijst de vonk van het hart op om het vuur van Zijn liefde te ontmoeten en de ontmoeting van *licht op licht* vindt plaats. Terwijl we onze hartenwens vervullen geven we onszelf aan God, we nemen deel aan deze innerlijke manifestatie, de vereniging van de ziel met God.

EEN STAAT VAN ZIJN

De reis naar Huis voert ons daar waar de liefde volkomen geworden is, naar het centrum van onszelf waar we eeuwig met God verbonden zijn. Wanneer we deze heilige plek binnengaan brengt dat een gevoel van ontzag. Zoals Mozes voor de brandende braambos doen we onze schoenen van ons uiterlijke leven uit wanneer we het grotere mysterie van de ziel voelen. Hier is het eeuwige vuur van ons wezen dat altijd puur en onbezoedeld is. De energie van deze innerlijke kern van licht en liefde is op een te hoge frequentie om verontreinigd te raken door gedachtevormen van de wereld, door psychologische problemen of egowensen. Dit is de heilige kamer waarin het vuur van Zijn liefde voor ons altijd brandt.

Het pad voert ons de innerlijke arena in en hier worden we opgenomen in de liefde. Hier sterven we aan onszelf, aan het ego, om deel te kunnen nemen aan het diepe wonder van mens zijn. Vele jaren van voorbereiding wachtte de minnaar buiten deze kamer. Wanneer we klaar zijn, wanneer we de spiegel van het hart gepoetst hebben gaat de deur open en worden we door de liefde de liefde ingetrokken. We kunnen weerstand bieden. We kunnen de wens van het hart bevechten door te klagen en te twijfelen en door patronen van zelfbescherming. We kunnen ons met ons ego identificeren dat overgegeven moet worden, verloren, verbrandt. En het ego zal roepen en weerstand bieden zoveel het kan door te protesteren en te schreeuwen: “En ik dan? Maar de trekkracht van het hart, de aantrekking van *licht op licht* is sterker omdat het de kracht van het Zelf draagt, en ons werk is ons over te geven, te gaan, zoals al-Hallâj, gelukkig naar de strop van de liefde.

Het spirituele pad is een draaikolk van liefde die ons voorbij onszelf trekt, die ons de afgrond intrekt, waarin ons ego-zelf verlaten wordt, wat de Soefi's "de taveerne van de ontmanteling" noemen. Hoe meer de reiziger zich met het pad identificeert, zichzelf aan de stromen van de liefde geeft, des te minder kracht ze aan haar ego geeft en des te sneller het wegvalt. Wanneer gaat het ego weg? Wanneer de mindere geabsorbeerd wordt door de grotere, wanneer de Geliefde ons in Zijn armen neemt en we ons in de liefde verloren hebben.

In de liefde verloren zijn is een prachtige staat, zonder zorgen en wensen. We ontdekken dat we altijd bij God zijn. Dit is onze natuurlijke staat van zijn. Soefisme wordt niet onderwezen met woorden. Het is een staat van zijn die gereflecteerd wordt van hart tot hart. In het hart weten we dat we bij God zijn en ons ego, ons gevoel van afscheiding wordt achtergelaten. We hebben het ego nodig om in deze wereld te functioneren, om in deze wereld van dualiteit te leven. Maar in het hart zijn we samengegaan in het diepere weten van ons ware zelf. Hij heeft Zichzelf onthuld aan ons in ons eigen hart.

Spiritueel leven is een staat van zijn, een natuurlijke staat van zijn met onszelf en bij God. Een vertrouwdheid en een ontzag, een intimiteit en een afstand zijn geweven in de substantie van de ziel. Ieder van ons zal zijn staat van zijn op zijn eigen manier ervaren en uitdrukken, want, zoals in de Koran gezegd wordt: "Iedereen heeft zijn eigen passende manier van gebed en verering."

Binnenin ons ontdekken we de manier waarop de Geliefde wil dat we bij Hem zijn, en daarna laten we deze staat van zijn in ons leven toe. Op onze individuele manieren spiegelen we Zijn uniciteit. Rûmî vertelt ons het verhaal van Mozes die een herder hoort bidden:

God,

*Waar bent U? Ik wil U helpen, Uw schoenen vast te maken
En Uw haar te kammen. Ik wil Uw kleren wassen
En de luizen eruit peuten. Ik wil U melk brengen
En Uw kleine handen en voeten kussen en wanneer het tijd is
Voor U om naar bed te gaan wil ik Uw kamer geven
En hem netjes houden. God, mijn schapen en geiten*

*Zijn van U. Alles wat ik kan zeggen als ik aan U
denk is ayyyyy en ahhhhhhh.*

Mozes, beledigd door de natuurlijke intimiteit van de herder met God en de manier waarop hij zich in dergelijke taal tot God richt, bekritiseert de arme herder, die zijn kleren scheurt, zucht en rondzwerft in de woestijn. Maar dan komt God naar Mozes en zegt:

*Jij hebt Mij gescheiden
Van een van mij. Kwam je als Profeet om te verenigen,
Of om te scheiden?
Ik heb ieder een persoonlijke en unieke
Manier
Van zien en kennen en zegen gegeven dat kennis*

*Die voor jou verkeerd lijkt goed voor hem is.
Wat gif voor de een is, is honing voor iemand anders.*

We leren ieder op onze eigen manier van Hem te houden, onszelf in liefde aan Hem te geven. De gebaren van minnaar zijn intiem en individueel. Zoals God tegen Mozes zegt, gaat het niet om de vorm van uitdrukken, maar om wat binnenin is, de houding van de minnaar, het vuur in het hart: *“Vergeet alle frasen, ik wil branden, branden.”*

Nadat God gesproken heeft rent Mozes achter de herder aan en uiteindelijk haalt hij hem in en zegt:

*Ik had het bij het verkeerde eind. God heeft mij onthuld
Dat er geen regels voor bidden zijn.
Zeg wat je wilt
En hoe je verlangen je ingeeft te doen...*

Maar de herder is in zijn verlangen voorbij iedere vorm gegaan en hij bedankt Mozes:

*Je gebruikte de zweep en mijn paard werd schichtig en sprong uit
zich zelf.
De goddelijke Natuur en mijn menselijke natuur kwamen bij
elkaar...*

De terugreis voert ons door de wereld van vormen de vormloosheid van Zijn aanwezigheid in. Door onze acties van toewijding, ons verlangen en onze volharding smelt onze eigen individuele natuur en dan smelt Hij samen met ons. Dit is een van de grootste mysteriën. De Geliefde smelt samen met de minnaar, de oceaan stroomt in de dauwdruppel.

Wanneer de deur van het hart geopend is komt Zijn oneindige leegte binnen. Wat er van Zijn dienaar overblijft, wordt een schil. Al het andere is weggebrand, opgelost in de stromen van Zijn liefde. Hoe meer onze aandacht bij God is, des te meer worden we leeggemaakt voor Zijn belang. Het diepste gebed is zonder woorden. Het meest oude gebed is stilte, een stilte waarin het wezen van de minnaar zelf in toenemende mate ergens anders geabsorbeerd wordt, ver voorbij de *mind* en de zintuigen. De Geliefde heeft ons nodig om voor Zichzelf Zijn eigen niet-zijn bekend te maken. Zijn essentiële leegte. We worden leeggemaakt. In onze eigen leegte brengen we deze verborgen schat de wereld in.

Het Tijdloze Moment

De Soefi is het kind van het moment.

Traditioneel

Dit moment waarop de ziel neergekomen is.

Dit is een moment waarin het leven, voor mij, het universum waard is.

'Attâr

DIRECTE ONTHULLING

Eén van de belangrijke archetypische figuren in het Soefisme is Khidr, de “groene.” Khidr vertegenwoordigt directe onthulling, de rechtstreekse innerlijke verbinding met God die

centraal staat voor de mystieke ervaring. De mysticus is iemand die het nodig heeft om een rechtstreekse innerlijke ervaring met het goddelijke te hebben; met de woorden van een Soefi, “Waarom luisteren naar verslagen uit de tweede hand wanneer je de Geliefde Zelf kan horen spreken?”

Terwijl de conventionele religieuze persoon misschien verlangt de religieuze wet te volgen, een deugdzaam leven te leiden, en verlossing zoekt, wordt de mysticus gedreven door de behoefte aan directe spirituele ervaring, door een oerverlangen naar eenwording met God. Khidr is de innerlijke figuur die ons toegang verleent tot deze innerlijke werkelijkheid; hij is de archetypische bemiddelaar die obstakels wegneemt en de deur opent naar het verlangen van ons hart.

Khidr verschijnt in de Koran in een verhaal waarin hij niet bij naam genoemd wordt, maar als “één van Onze dienaren die Wij vertroosting en kennis verleend hebben van Onszelf.” Khidr is iemand die directe kennis over God heeft, en zijn traditionele kleur groen weerspiegelt dit omdat in het Soefisme groen de kleur is van God realisatie. Khidr heeft van de wateren van onsterfelijkheid gedronken en hij verschijnt aan de reiziger in tijden van grote spirituele behoefte. Khidr verschijnt volgens de traditie echter slechts als een gewone man en pas nadat hij vertrokken is, realiseert de reiziger zich zijn ware aard.

Het verhaal van Khidr in de Koran begint met Mozes, die Khidr zoekt, omdat, in overeenstemming met een traditionele versie de mensen Mozes hebben gevraagd of er iemand is die meer weet dan hij. Mozes die dikwijls de uiterlijke, exoterische religieuze weg vertegenwoordigt, antwoordde dat hij dacht van niet, maar dan vertelt God hem dat er wel iemand is en dat hij te vinden is op de plaats waar de twee zeeën samen komen. Een ander teken dat Khidr daar te vinden is, is dat op deze plaats “de gekookte vis weer levend wordt.” Mozes wil van Khidr leren en samen met zijn dienaar gaat hij naar hem op zoek. Op hun weg passeren zij deze plaats. Pas later, wanneer zij, hongerig van de reis stoppen voor hun ochtendmaal, en ontdekken dat de gekookte vis in het water is weggezwommen

realiseert Mozes zich dat zij de plaats die zij zochten gepasseerd zijn, en zij keren terug.

Mozes zoekt directe spirituele kennis, het innerlijke mystieke contact met het goddelijke. Maar vanaf het begin is zijn reis niet wat hij lijkt. Hij passeert de plaats ‘waar de twee zeeën samenkomen,’ waar de innerlijke en uiterlijke werelden samenkomen, en pas wanneer hij honger heeft realiseert hij zich zijn vergissing. De mystieke verbinding is waar de twee zeeën samenkomen, het spirituele en het tijdelijke. De mystieke reis brengt ons bij deze plaats in onszelf, naar deze navelstreng, die ons verbindt met het goddelijke, maar één van de allereerste lessen is dat het niet is zoals het lijkt. Hoe vaak, zelfs met de beste intenties, lopen we niet blindelings voorbij deze plaats, missen we de draad van onze innerlijke verbinding? Pas wanneer we stoppen omdat we honger hebben beseffen we onze vergissing.

We hebben allemaal onze vooropgezette ideeën over spiritueel leven, over hoe het pad voor ons zal zijn. Voor sommigen betekent het om in een liefdevolle en zorgzame omgeving te zijn, voor anderen een gevoel van richting te hebben, om klaarheid te vinden in hun leven. We worden ieder op onze eigen manier naar het pad togetrokken, we gaan op zoek naar Khidr. Het kan zijn dat we, onderweg gevangen in onze vooraf opgezette ideeën, de plaats voorbijlopen waar de twee zeeën samenkomen, de mystieke rots waar het innerlijk en uiterlijk samenkomen en goddelijke genade in onze wereld komt.

Rûmî zegt, “zoek niet naar water, wees dorstig,” omdat het onze meest innerlijke behoefte is, de honger naar de ziel die ons herinnert aan wat we verloren hebben, die ons als een magneet trekt naar de plaats van onze ontluiking, waar het hart open kan gaan.

Khidr is de spirituele leraar in ons, de vonk in het hart, ons ingeboren geheim. En één van de mysteriën van het pad is dat Khidr altijd aanwezig is, altijd onze onzichtbare metgezel is, en desondanks moeten we de juiste omgeving vinden om hem te ontmoeten, om open te worden voor ons eigen meest innerlijke zelf. We ontmoeten hem waar de gekookte vis weer levend

wordt, waar de spirituele traditie een levende werkelijkheid wordt. Toen ik voor het eerst mijn leraar ontmoette en in haar ogen keek wist ik dat *zij wist*. Ik wist zeker dat deze oude vrouw met haar doordringende blauwe ogen aan de andere kant van de kust de liefde leefde. In haar kleine kamertje in Noord Londen met de voorbijsnellende treinen die de ruiten deden rinkelden was de goddelijke liefde levend. Hier was een aanwezigheid die rechtstreeks sprak tot de mysteriën waarnaar ik had horen verwijzen in de boeken die ik gelezen had, een geur van een innerlijke werkelijkheid voorbij het denken en de zintuigen. Voor mij was dit de plaats waar de twee zeeën samenkwamen, waar de gekookte vis weer levend werd, waar mijn hart begon te spinnen

Ik had zo'n honger, honger naar het voedsel dat de wereld niet kon geven. Ik had boeken gelezen en yoga en meditatie gedaan. Ik had zelfs een paar mystiek ervaringen, maar ik had geen toegang tot de directe verbinding van de liefde die me Thuis zou brengen. Ik wist zelfs niet bewust wat ik nodig had. Ik was opgevoed in de middenklasse, christelijk milieu dat geen concept had van een levende mystieke traditie. Maar mijn ziel wist wat zij wilde en trok me op het pad dat me zou voeden, op dit geheime pad, waar de twee zeeën samenkwamen en ik voelde me geen vreemde meer, geen buitenstaander in de wereld die ik niet begreep.

Voor ieder van ons, voor iedereen die tot dit pad, naar liefde hunkerend, aangetrokken wordt, is er deze plaats waar de geest ons kan openen voor het goddelijke, waar we in contact kunnen komen met Khidr. Hoe herkennen we dit? Het hart weet het, zelfs als het verstand dat niet weet. Ik wist dat ik thuis gekomen was, iets gevonden had waar ik onbewust naar gezocht had. Mijn wanhoop had me naar een oude vrouw en een spirituele groep getrokken, waar goddelijke liefde de wereld in vloeide, waar genade tastbaar aanwezig was. Aan mijn behoefte was voldaan en ik legde vermoeid mijn zware last neer en was dankbaar. Mijn verstand kwam er niet tussen, stelde zelfs geen vragen wat er gebeurd was. Ik had geluk dat ik geen twijfels had. Ik had slechts een gevoel van thuiskomen, dat ik nooit voor mogelijk had gehouden. Sindsdien ontmoet ik

anderen die overstelpt worden door twijfel: “Is dit het goede pad? Is dit mijn leraar?” De moeilijkheid is dat het verstand dergelijke vragen nooit kan beantwoorden maar alleen meer vragen zal stellen, meer moeilijkheden creëert. De dunne draad van onze mystieke reis vangen is zelden gemakkelijk, en we herkennen niet altijd wat ons gegeven is.

WAAR DE TWEE ZEEEN SAMENKOMEN

We vinden Khidr op de plaats waar de twee zeeën samenkomen, waar de gekookte vis levend wordt. Hier waar de twee werelden elkaar kruisen, is een plaats van genade waar het tijdloze moment aanwezig is. In dit moment wordt de eeuwige dimensie van de ziel toegankelijk en begint het ware mysterie van de innerlijke reis. Het tijdloze moment is echt en dynamisch actueel, en behoort niet tot het verleden en ook niet tot de toekomst. Dit is de verticale dimensie van ons eigen zelf, in tegenstelling tot de horizontale dimensie van de gewone wereld van de zintuigen en het verstand.

In de tijdelijke wereld worden we geregeerd door het verleden en denken aan de toekomst. Ons verleden zet ons vaak gevangen met de patronen en gewoonten en lijkt onze toekomst te bepalen. Het tijdloze moment behoort tot het hart, tot het eeuwige nu van liefde, tot de vrijheid en angst van een leven zonder beperkingen. In het moment behoren we God toe en Hij is aanwezig, terwijl we in verleden en toekomst onszelf en onze conditioneringen toebehoren. Slechts in het moment kunnen we toegang hebben tot ons ware zelf, omdat ons bestaan niet bestaat op het niveau van het verstand en zijn illusie van tijd. De mystieke reis begint wanneer we de deur voor het tijdloze moment openen en de zekerheid van wat we weten achter ons laten. Of we deze reis maken hangt af van of we Khidr kunnen volgen of gevangen zullen blijven in de geleerde gedragingen van het verstand en het ego.

In het verhaal, verteld in de Koran, vraagt Mozes Khidr:

“Mag ik u volgen zodat u mij kan leiden door dat wat aan u geleerd is?”

“Je zult met mij geen geduld hebben,” antwoordde Khidr.

“Want hoe kan je

geduldig zijn met wat je niet begrijpt?”

Mozes zei, “Indien Allâh wil, zal je mij lijdzaam vinden; ik zal je nergens ongehoorzaam zijn“.

Khidr zei, “als je me wilt volgen moet je me geen enkele vraag stellen, nergens over, totdat ik er zelf over tegen je spreek.”

De twee gingen op weg.

De eerste bewering van Khidr, “hoe kan je verdragen wat je niet begrijpt?” confronteert de reiziger met een centrale eigenschap van de mystieke reis – het is voorbij wat we kennen. Het mystieke pad gaat niet over kennis maar over een staat van zijn, over leven vanuit de essentie van jezelf. Op deze reis weten we niet waarheen we gaan, noch hoe we daar komen. Toen ik mijn leraar voor het eerst ontmoette had ik veel spirituele boeken gelezen en ik dacht dat ik iets wist over spiritueel leven. Maar plotseling zag ik mezelf geconfronteerd met de werkelijkheid die mijn verstand niet kon pakken, wat te maken had met een oude vrouw die in de aanwezigheid van God leefde en een liefde uitstraalde die niet van deze wereld was.

Ik gaf mijn kleine bibliotheek met spirituele boeken weg en tien jaar lang las ik alleen romans en gedichten. In de kleine kamer van de leraar, temidden van een kring vrienden, voelde ik iets dat ik niet kon benoemen, en niet kon begrijpen, en gelukkig probeerde mijn verstand het ook niet. Jarenlang ging ik alleen maar naar de meetings, mediteerde, dronk de aangeboden thee en luisterde naar haar lezing. Toch herinner ik me weinig van wat ze zei, voelde slechts de aanwezigheid van haar leraar, haar Soefisheikh en de kracht van een levende mystieke traditie. Wat gegeven werd ging mijn begrip te boven.

Het mystieke pad is de *via negativa*, de weg van niet weten. Wanneer we eenmaal aankomen bij de plaats waar de twee zeeën samenkomen, moeten we alle concepten achter laten, en geleidelijk aan vergeten we wat we dachten dat belangrijk was. Mystiek leven is zo totaal anders dan wat we ons kunnen

voorstellen of verwachten. Het behoort niet tot het verleden of de toekomst, maar tot het stille centrum van onszelf. Het hart is gewekt en trekt ons weg van onze ego-identiteit naar een kwaliteit van zijn die zo eenvoudig is omdat God een eenvoudige essentie is. Door het hart, door de aanwezigheid van het pad, verliezen we wat we dachten dat we waren en ontdekken iets oneindig moois. Met de woorden van 'Attâr,

*Wat je het liefste wil,
Wat je rondreizend wenst te vinden,
Verlies jezelf zoals minnaars zichzelf verliezen
En je zult dat zijn.*

We worden wat we zijn en langzaam leren we deze kwaliteit te leven. We leren Khidr's manier.

DE BEHOEFTE VAN HET MOMENT

Maar wat te doen met alle vragen, alle twijfels en moeilijkheden waarmee het verstand ons overstelpt, waarmee we subtiel ons verlangen ondermijnen? Maar het verhaal van Mozes en Khidr gaat door, Mozes kan niet anders dan Khidr, die op een manier handelt die onbegrijpelijk lijkt, bevragen. Eerst boort Khidr een gat in een schip, daarna vermoordt hij een jonge man, en uiteindelijk repareert hij een muur in een stad van ongestuvrijde mensen. Iedere keer berispt Khidr Mozes om zijn vragen: "Zei ik je niet dat je mij niet zou kunnen verdragen?" Na het derde voorval zegt Khidr dat zij uit elkaar moeten gaan, omdat Mozes zijn belofte niet kan houden. Daarna vertelt hij Mozes de redenen voor zijn handelingen: dat het schip aan een arme visser behoorde, en gekaapt zou worden door de koning die iedere boot met geweld veroverde; dat de jonge man een misdadiger was die vele misdaden begaan zou hebben; dat de muur toebehoorde aan twee wezen, en dat er onder de muur een schat lag waarvan God bevolen had dat zij die zouden vinden als zij volwassen mannen geworden waren.

Tenslotte maakt Khidr Mozes duidelijk: "Wat ik deed was niet mijn wil." Khidr heeft zich overgegeven aan God en

handelt namens Hem. Hij be vraagt de wil van Allâh niet. Hij handelt zoals hem gezegd wordt, in overeenstemming met de behoefte van het moment. Het rationele zelf kan zo'n innerlijke houding niet verdragen en Khidr verlaat Mozes. Als we op het pad willen blijven, moeten we het verstand en zijn twijfels achter laten: we moeten het rationele zelf loslaten. Het verstand blijft, maar onze loyaliteit ligt bij een hogere macht, en zelfs onze twijfel kan het ons niet afraden. Onze twijfels mogen ons aanvallen, zij mogen ons op een sluwe manier trachten te overtuigen van de behoefte aan rationele verklaringen, maar het hart kent een dieper geheim.

Wanneer onze twijfels ons trachten af te leiden is het beter niet te gaan argumenteren, omdat het verstand van confrontatie houdt, en een eindeloze reeks vragen heeft. In plaats daarvan leert de reiziger de beperkingen van het verstand te accepteren en geleidelijk aan vrij te worden van de greep van zijn argumenten. We gaan zijn herhalingen herkennen als bekend en saai. De patronen van het verstand behoren niet tot het moment, tot de eigenschap van zijn die onze ware natuur is.

Vaak heeft de persoon wanneer hij voor het eerst in een Soefigroep komt vele vragen. Deze beginvragen kunnen waardevol zijn en de reiziger helpen de nieuwe richting te begrijpen, hoe het pad eruit ziet. Het is het beste deze vragen niet te onderdrukken, omdat zij anders juist in het onbewuste gaan knagen. In een Soefigroep worden sommige vragen rechtstreeks beantwoord, soms wordt er op het antwoord gezinspeeld, soms wordt de reiziger achter gelaten om zelf zijn antwoord te vinden. Ongevraagde vragen kunnen ook beantwoord worden. Maar langzaam, terwijl de energie van het pad zichzelf bezielt in het bewustzijn van de reiziger, verdwijnt de vraag. We raken de behoefte aan uitleg kwijt als we ondergedompeld zijn in de stilte van de liefde. Heel vaak vertellen mensen me dat ze naar de deur van mijn leraar kwamen met vragen in hun hoofd, en dat deze vragen oplossen of wegvielen in haar aanwezigheid.

Mozes' zoektocht naar kennis bracht hem naar de plaats die hij zocht, waar de twee zeeën samenkomen, maar daarna kwam hij een andere werkelijkheid tegen in de figuur van Khidr. Als

Mozes van zijn gids wil leren, dan moeten vragen achtergelaten worden. De houding die nu van Mozes gevraagd wordt is er één van overgave, acceptatie en geduld. Hij moet verdragen wat voorbij zijn kennis is. Hij moet volgen zonder oordeel of inzicht. Voor iedere reiziger komt dit moment wanneer we onze patronen en vooraf opgezette ideeën achter moeten laten om open te zijn voor de wil van God, om de draad van een diepere ontvouwing op te pakken. Mozes vergat zijn belofte om geduldig te zijn en zijn gids niet te bevragen, en was dus niet in staat om Khidr te volgen. Hoe vaak vergeten we deze belofte niet die we onszelf gaven, en zoals Mozes, situaties beoordelen naar hun uiterlijke verschijningsvormen? In het eeuwige nu is er geen verleden waarop we onze oordelen baseren, slechts een reactie op de behoefte van het moment, de hint van God in het hart gegrift. De weg van de Soefi is om vanuit dit centrum te leven, een "kind van het moment" te zijn.

EEN NATUURLIJKE MANIER VAN ZIJN

De weg van Khidr is zowel een innerlijk mysterie als een praktische realiteit. Leren leven zonder oordeel, zonder gevangen te worden in uiterlijke verschijningen, staat de reiziger toe om te reageren op de behoefte van het moment. Met de woorden van al-Makkî, "De Soefi handelt in overeenstemming met wat op het moment het beste past." Vrij van de patronen van het verleden, handelt de Soefi op een manier die het meest heilzaam is in de situatie. Veel van het beginwerk van het pad is om de reiziger in staat te stellen een staat van vrijheid te bereiken, een vrijheid die het "moeten" en "zouden moeten" en andere waardeoordelen die de meeste mensen gevangen zetten, niet volgt.

Hoe vaak heb ik niet iemand haar natuurlijke reactie op een situatie horen ontkennen, met een houding dat zij iets anders "zou moeten" doen? Zo vaak ontkennen mensen hun hart ten faveure van geconditioneerde opgelegde waarden door ouders of maatschappij. Het pad bevrijdt ons pijnlijk van opgelegde beperkingen, maakt een innerlijke plaats schoon zodat we

natuurlijk kunnen reageren. Khidr is geen abstract mystiek figuur, maar een archetype van iets essentieels in ons. “De groene” verbeeldt een natuurlijk aspect van onze eigen goddelijkheid, iets zo gewoons dat we het over het hoofd zien. De weg van Khidr volgen is wakker worden voor onze eigen natuurlijke wijze van met God en het leven zijn. In deze natuurlijke staat van zijn weten we hoe te reageren op de werkelijke behoefte van het moment.

De natuur denkt niet aan het verleden of de toekomst, maar leeft in de intensiteit van het moment. Dit moment bevat de toekomst, maar beperkt haar niet, zoals de rups die een vlinder wordt, wijst mysterie en schoonheid voorbij onze rationele verwachtingen. We hebben in ons een manier van zijn die elk moment met het goddelijke verbindt, dat Zijn loflied met iedere adem zingt. De mystieke reis brengt ons terug naar deze creatieve kern van goddelijk leven dat de twee werelden omarmt. In deze kern zijn we op de plaats waar de twee zeeën samenkomen, waar er iets in ons zo dynamisch levend is, dat het niet verengd kan worden door patronen uit het verleden. De mystieke reis is een ontwaken en een afleren, een deur openmakend voor een staat van vrijheid die altijd aanwezig is maar zelden geleefd wordt.

Mozes kon zijn rationele zelf niet opgeven, zijn geconditioneerde reacties, en moest dus scheiden van Khidr. Mozes kon niet in het moment leven. Hoe bevrijden we onszelf van de Mozes in ons, het aspect van ons dat altijd “het juiste” wil doen, en dus de echte gelegenheid mist? Hoe kunnen we ons overgeven aan de weg van Khidr die zo tegengesteld lijkt aan onze waarden en verwachtingen?” Khidr’s laatste woorden geven het antwoord: “Wat ik deed was niet mijn eigen wil. Dat is de betekenis van mijn handelingen die jij niet geduldig kon gadeslaan.” De mysticus volgt de wil van God, en Zijn wil is niet beschreven of geleerd, maar is alleen in het moment toegankelijk. Op het mystieke pad moeten we onze eigen wil overgeven evenals de goddelijke hint opvangen die bij het moment hoort. We moeten de puin van ons eigen zelf opruimen en afgestemd raken op het tijdloze moment van de ziel.

De energie van het pad en de potentie van ons verlangen helpen ons van onszelf bevrijden. De kracht van de liefde breekt onze conditionering open en confronteert ons met de patronen die ons gevangen zetten. Ons rationele zelf wordt subtiel van binnenuit ontwricht, terwijl de greep van het verstand opgelost wordt door meditatie. En er is een eenvoudige techniek die de mysticus al lang gebruikt om ons in het moment te brengen: bewustzijn van de adem.

DE ADEMHALING

In het Perzisch, de taal van Rûmî en vele andere Soefigeschriften, is het woord voor adem en moment hetzelfde, “*dam*”. Bewust zijn van de adem is een oefening die bij vele spirituele tradities hoort, en is vaak een integraal deel van een *mantra* of *dhikr*. In de *dhikr* Allâh eerder beschreven (pp.28-32) wordt Zijn naam gedaan op de ademhaling. Dus iedere keer wanneer we Allâh herhalen zijn we bewust van onze eigen ademhaling, van de cyclus van de uitademing naar de inademing en net zo belangrijk, het moment tussen de inademing en de uitademing. Een bewustzijn van dit moment is van groot belang, want dit is het moment dat de ziel terugkeert naar haar niveau van bestaan. Zijn naam herhalend met het bewustzijn van de ademhaling voelen we ons bewust één met het tijdloze moment van de ziel.

Met iedere cyclus van de ademhaling maken we een bewuste verbinding met de innerlijke wereld. Onze ademhaling is een cyclus die tussen de twee werelden stroomt, het innerlijke niveau van puur zijn en het uiterlijke niveau van de fysieke werkelijkheid. Als we uitademen, stroomt de energie van leven (*prana* in Sanskriet) vanuit het innerlijke niveau in manifestatie. Met iedere ademhaling keert deze energie terug naar haar oorspronkelijke plaats. Het werk van de reiziger is om een brug te slaan tussen deze twee werelden, om het innerlijke met het uiterlijke niveau te verbinden. De simpele oefening van bewustzijn van de ademhaling brengt ons bewustzijn vanuit de innerlijke naar de uiterlijke wereld en dan terug naar de

innerlijke. Met iedere ademhalingscyclus nemen we bewust deel aan de stroom van de schepping, aan de oorspronkelijke dynamiek van alle leven zoals het vanuit de bron naar de uiterlijke wereld van vormen komt, en dan terugkeert naar haar oorsprong.

Ons verplaatsend tussen de twee werelden bevrijden we ons uit de gevangenis van vormen en worden bewust van de stroom van het leven. We ontwikkelen, door met ons innerlijke zelf iedere ademhaling te verbinden, een leven waarin het uiterlijk gebaseerd is op het innerlijk. Met elke ademhaling keren we terug naar de kern van onszelf en de bron van ons leven. Ons uiterlijke leven houdt op gekristalliseerd, afgesneden van haar oorsprong te zijn. In plaats van een leven gebaseerd op het verleden, op patronen, opgebouwd in de tijd, wordt ons leven gevoed van binnenuit, en voelen we de oorspronkelijke vreugde van het leven, dat geleefd wordt vanuit de bron.

Bewust zijn van onze ademhaling, van de cyclus van de uitademing en de inademing, is een krachtige spirituele oefening. “Bewust in de ademhaling” of “bewust in het moment” (*Hush dar dam*) is de eerste van de elf principes van het Naqshbandi Soefi Pad. De stichter van deze orde, Bahâ ad-dîn Naqshband zei,

De basis van ons werk ligt in de ademhaling. Hoe meer je in staat bent bewust te zijn van je ademhaling, des te sterker je innerlijk leven is. Het is een ‘must’ voor iedereen om de adem in de tijd tussen zijn inademing en uitademing ruimte te geven en verder om zijn ademhaling in de interval tussen de inademing en de uitademing ruimte te geven.

Terwijl de reiziger bezig is met de oefening van het moment (d.w.z. zich de ademhaling herinnerend), richt hij zijn aandacht op iedere ademhaling, zich het verleden herinnerend en denkend aan de toekomst, totdat zij uitgeblazen is. Op deze manier neemt het bewustzijn van de ademhaling ons mee uit de gevangenis van de tijd in de tijdloze dimensie van ons echte zelf.

Bewust worden van onze ademhaling maakt ons bewust van ons innerlijke zelf dat alleen tot het moment behoort. Geleidelijk aan gaan we van een bewustzijn gedomineerd door de zorgen van het verleden en de toekomst, naar een bewustzijn van de eeuwige aanwezigheid. We worden gewekt voor een dimensie van ons zelf die niet gevangen is in de illusie van de tijd, maar gebaseerd op de Werkelijkheid. Met de woorden van de Naqshbandimeester Kashghari, “Bewust zijn in de ademhaling betekent van ademhaling naar ademhaling gaan, zodat er geen achteloosheid is, maar er veeleer een tegenwoordigheid is, en met iedere ademhaling die we doen, zou er de herinnering van de Werkelijkheid moeten zijn.”

HET WONDER VAN HET MOMENT

Bewustzijn van de adem keert onze aandacht naar binnen, helpt ons bewust te worden van wat we vergeten zijn, het tijdloze moment. Kinderen leven op natuurlijke wijze in deze werkelijkheid, ofschoon we die helaas vergeten wanneer we volwassen worden. Mijn eigen kinderen introduceerden mij opnieuw in de magie van het moment, toen een simpele wandeling naar de buurtwinkels een eindeloos avontuur werd, iedere plas een oceaan om over te steken, iedere stok een mogelijke schat om op te pakken en te inspecteren. Ik voelde de vrijheid van hun ervaring, en dat ik zo gevangen was in het hoofd en haar zorgen van verleden en toekomst.

Mijn kinderen leven in een verwondering die mij ontzegd scheen, ofschoon er tijden waren dat ik deze goddelijke kwaliteit van het leven voelde. Toen ik zeventien was woonde en werkte ik op een klein tropisch eiland in Nieuw Guinea, waar de omgeving zowel primitief als adembenemend mooi was, met enorme veelkleurige vlinders, en papegaaien schreeuwend vanuit de bomen. Ik was erg alleen en voor het eerst in mijn leven waren er weinig mentale stimuli, geen televisie, radio, boeken, of gesprekken; slechts de eenvoud van wakker worden voor zonsopgang en werken op een kokosplantage. Langzaam, met het voorbijgaan van de dagen,

raakte mijn geest leeg totdat er niets over was om over te denken, en ik de pure schoonheid van het moment kon ervaren, de draad van de spin, schijnend in het zachte licht van de ochtendzon, een lumineuze slang glibberend over het pad, het maanlicht gevangen in het water.

In dit innerlijke en uiterlijke landschap was er de eenvoud van het leven dat slechts *is*. Gedurende deze tijd schreef ik vele haiku-achtige gedichten, de kostbare eenvoud van deze momenten trachtend te vangen: visjes sprongen op het water naast mijn kano, een vallend blad van palmbomen, een kind dat liep met een bananenblad ter bescherming tegen de regen. Ik was gewekt voor iets dat ik niet kon benoemen, iets dat ook zo afwezig geweest leek te zijn in mijn eigen kindertijd. Een paar maanden nadat ik het eiland verlaten had en door het Verre Oosten reisde, behield ik het gevoel van deze aanwezigheid. Wanneer ik monniken hun oranje kledij in de zon te drogen zag hangen, of gekookt voedsel in een wok op straat rook, was er een moment levend in mij, kostbaar en krachtig.

Maar toen ik terugkeerde naar het Westen zag ik mezelf overstelpt door zo veel mentale beelden, zo veel informatie, zo veel zorgen en bekommernissen, dat ik deze essentie kwijt raakte. Zij kon onverwachts weer te voorschijn komen, wanneer ik ging wandelen in de vroege ochtend, of sneeuw zag vallen in de straten van de stad, een gevoel van stilte brengend. Maar toen ik zag dat mijn kinderen op een natuurlijke wijze leefden in de volheid van wat er nu is, voelde ik iets van smart en uitsluiting. Misschien vergeten we allemaal deze tijdloze tijd van kind-zijn, zoals Wordsworth zegt: “De gevangenismuren sluiten zich om de opgroeiende jongen.” Misschien blijven we zitten met een gevoel van verraad, of een droeve acceptatie van wat we kwijt raakten. Persoonlijk heb ik weinig herinneringen aan mijn kindertijd. Zoals met vele anderen gebeurde, werd vroegere onnozelheid snel verduisterd door psychologische pijn. Maar de momenten die levend werden op een tropisch eiland, en die ik, bijna jaloers in mijn eigen kinderen zag, zijn op een andere manier teruggekomen door de oefeningen van het pad. Nu zweven deze momenten niet meer, ze gaan gepaard met een diep gevoel van vrijheid.

DE OEFENINGEN VAN HET PAD

Door meditatie wordt de geest stil, zodat we niet langer een gevangene zijn van zijn verleden en toekomstige gedachtevormen. Of de geest stil is voor een minuut of een uur doet er niet toe, omdat er zonder het verstand geen tijd is, er is slechts het moment, waarvan de tijdloze kwaliteit ons opent voor het oneindige. “Er is geen dimensie van tijd in Gods wereld” en in de stilte voorbij het verstand vangen we een glimp op van deze diepere werkelijkheid. We stappen uit de gekende wereld geregeerd door onze vooropgezette ideeën, onze psychologische en mentale patronen, in een vormloze dimensie die alleen God toebehoort. In deze dynamische stilte zijn we op natuurlijke wijze afgestemd op de weg van Khidr, op de rechtstreekse waarneming van het hart.

Soefimeditatie maakt de geest stil en het hart wakker. Het spinnen van het hart bezielt ons met liefde, die alleen tot het oneindige heden hoort. In liefde is er geen tijd, zoals alle minnaars weten die deze breekbare en alles omvattende substantie geproefd hebben. E.e cummings schrijft op een aangrijpende manier over minnaars,

*hoe gelukkig zijn jij en ik, wier huis tijdloos is:
Wij die gezworven hebben in geurige bergen van het eeuwige nu*

In het moment van de liefde ben je voor eeuwig verliefd, en je zou jezelf keer op keer willen geven. In menselijke relaties kan dit problemen geven, wanneer je ontwaakt uit deze omhelzing en de persoonlijke incompetenties ontdekt van de partner met wie je dit eeuwige moment gevoeld hebt. Terugkomend in de dimensie van de tijd en de bekommernissen van het verstand en de psyche, voel je misschien dat je betoverd bent door de irrationele krachten van de liefde. Maar voor de mystieke minnaar zijn er dergelijke complicaties niet. Het verstand mag je dan proberen te verleiden, je aan het wonder dat je geproefd hebt laten twijfelen, maar als je eenmaal geproefd hebt van de “wijn die

vóór de schepping van de wijnstok was”, geef je jezelf met genoegen, keer op keer.

Meditatie wekt ons voor wat altijd aanwezig is, het eeuwige nu van de liefde. Deze liefde kan ons met genade vervullen, ons doordrenken met verlangen, ons aanraken met stilte, of alleen een deur naar de leegte openen. Goddelijke liefde heeft vele kwaliteiten, en op onze eigen individuele manier “stappen we uit de cirkel van tijd in de cirkel van liefde.” Uit de meditatie komend worden we weer teruggegooid in het hoofd en in een wereld die maar al te vaak geregeerd wordt door tijd, maar we nemen een beetje kennis mee van een andere manier van zijn. Langzaam, door de jaren heen, wordt dit innerlijke weten van een tijdloze plaats in ons tot een onzichtbare basis voor ons bewustzijn zodat we zelfs temidden van de dagelijkse activiteiten deze andere dimensie voelen.

Onze Westerse wereld wordt zeer verengd door tijd – het is één van de prijzen die we betalen voor de cultuur die het verstand zo overwaardeert. Iedereen die in India of het Verre Oosten is geweest heeft een andere houding ervaren. Ik herinner me dat ik eens op een eiland in de Filippijnen een week op een boot wachtte. Elke dag ging ik naar de ligplaats met andere passagiers om te kijken of de boot was aangekomen. Maar omdat het stormachtig weer was kwam de boot niet, en dus wachtten we met elkaar nog een dag, en niemand scheen problemen te hebben of zich zorgen te maken over het oponthoud. In het Westen zijn we in die mate geconditioneerd dat we bezeten worden door tijd, altijd haastig en ons zorgen makend of we tijd verspillen. Een week op een boot wachten lijkt een gruwel. We delen ons leven in met schema's en zijn al lang vergeten dat tijd slechts een mentale constructie is. Meditatie bevrijdt ons geleidelijk aan uit deze ketenen, en zelfs wanneer we uiterlijk verengd zijn door een "vast schema" voelen we een innerlijke vrijheid, en kunnen voor een moment pauzeren om in de oneindige uitgestrektheid van het moment te duiken.

Meditatie opent ons innerlijk, en de *dhikr* geeft ons een continue herinnering. Met iedere ademhaling stemmen we onszelf af op onze Geliefde, we verbinden ons met de dimensie

van de ziel. In het begin kunnen we alleen de *dhikr* beoefenen wanneer ons hoofd niet op andere wijze bezig is, maar deel van haar potentie is, hoe zij naar het onbewuste gaat waar zij zichzelf herhaalt met de cyclus van onze ademhaling. Zoals meditatie verschaft zij een innerlijke basis, een levende verbinding met het eeuwige nu. Constante herinnering is een continue onderdompeling in de zuivere wateren van Zijn aanwezigheid, wanneer iedere ademhaling levend wordt met Zijn naam.

Deze eenvoudige en oeroude oefeningen brengen ons moeiteloos op één lijn. Zij werden eeuwen geleden ontworpen door de meesters van het pad om de structuur van het bewustzijn te veranderen. De stille *dhikr* zoals de Naqshbandi Soefi beoefent, in overeenstemming met de traditie, werd geleerd door Khidr. De meeste Soefi's beoefenen een vocale, een luide *dhikr*, maar toen Abd al-Khâliq Ghujduwânî, de eerste meester op dit pad, in Bukhara studeerde, kwam hij bij vers (7:55) in de Koran, "roep je Heer aan in smeekbede en in het verborgene." Hij was niet in staat om de interpretatie te ontdekken tot Khidr verscheen om hem de methode van de stille *dhikr* te instrueren. Khidr zette hem ertoe aan om de goddelijke naam, terwijl hij onder water was drie keer te herhalen, wat zowel een praktische als een symbolische betekenis had.

De oefeningen van het pad maken het ons mogelijk om in de uiterlijke wereld te leven terwijl we tegelijkertijd innerlijk afgestemd blijven op de innerlijke werkelijkheid van het hart. We leren leven op de plaats waar de twee zeeën samenkomen, waar de oneindige wereld van de ziel de tijdelijke wereld van het alledaagse leven raakt. Iets in ons wordt levend en zwemt vrij. We ontmoeten Khidr, het archetype van onze eigen rechtstreekse waarneming. En als we in staat zijn om de beperkingen van Mozes te vermijden kunnen we Khidr volgen. Ons overgevend aan wat voorbij ons begrip is, kunnen we onze conditionering afleren en open staan om in overeenstemming met Zijn wil, en in overeenstemming met de behoefte van het moment te handelen.

Wat er in het hart gebeurt is altijd een groot mysterie, maar soms vangen we een glimp op van het wonder van hoe de liefde ons trekt, hoe we geraakt worden en meegenomen worden door het goddelijke. Iemand werd toegestaan om in een droom iets van de liefdesaffaire van haar ziel te ervaren, hoe zij door de ademhaling samensmolt met het tijdloze moment van Zijn liefde:

Iemand komt van achter en drukt zachtjes zijn lippen op mijn rug, in het midden tussen mijn schouders. Het is als mijn nek binnengaan en mijn hart van achteren raken. Ongelooflijke broosheid, lieflijkheid en diepte vullen mij, en ik weet onmiddellijk dat ik me wil overgeven aan deze kus, er niet om gevend wat er rondom mij gebeurt. Mezelf compleet gevend, merk ik dat stilte, complete stilte de kamer vult, geen geluid, geen beweging, totale stilte. Dan voel ik mezelf ademen, voel alle breekbaarheid en liefde in mijn adem, en realiseer me dat het door deze adem komt dat we één worden. Mijn adem is zijn adem, en zijn adem is de mijne. We zijn één.

Deze wonderbaarlijke, genadevolle en extatische ervaring duurt een lang tijdloos moment, en daarna ben ik het jammer genoeg die het weer loslaat.

De Sluiers Van God Deel 1

We zijn slechts voor U versluierd door U.

ALLES IS HIJ

Het Soefipad trekt ons de cirkel van liefde in, de intimiteit van het hart en de onthulling van eenheid in. “De wereld is niets anders dan het gezicht van de Geliefde,” schrijft de dichter Ghalib en in het hart is dit geheim versluisd. De sluiers van de scheiding worden teruggetrokken zodat de mysticus met het oog van eenheid kan zien, het ene oog van het hart dat de ware natuur van de schepping ziet. De veelheid van het leven, het wonder van haar duizenden vormen is een belichaming van een eenheid die Zijn eenheid reflecteert.

Het mystieke pad is een proces van onthulling. Vaak wordt aan het begin van de reis ons een ervaring van Zijn eenheid gegeven. Voor een moment worden de sluiers tussen de twee werelden opgetild en we zien een glimp van de onderliggende eenheid. Dit overkwam mij toen ik zestien jaar was en ik een zenkoan las die een deur opende waarvan ik niet wist dat hij bestond. Twee weken lang lachte ik vol vreugde over het wonder van het leven. Ik zat op een internaat buiten Londen en als ik mijn huiswerk klaar had zat ik vaak in de tuin naast de Thames en keek naar het stroming van het water terwijl het naar een dam stroomde, en de takken van een wilg danste in de weerspiegeling. Het was in het begin van de zomer en het zonlicht glinsterde, gevangen in de draaikolken van de stroom. Er was een stilte en een vrede die ik daarvoor nog nooit had gevoeld. Ik was vol onverklaarbare vreugde en voelde dat er zich een geheim had geopenbaard. Natuurlijk blijven dergelijke staten niet. De sluiers tussen de werelden sloten zich zelfs steviger en ik werd weer in de wereld van afzondering geworpen.

De poort naar het werkelijke wonder had zich geopend en was toen weer dichtgegaan, en ik werd achtergelaten met een gevoel van verlatenheid.

De pijn van het bewustzijn herinnert ons eraan dat we gescheiden zijn van onszelf. We worden zoals het riet dat van het rietbed is geneden, wiens muziek vol is van verlangen naar de bron. We verlangen ernaar om naar Huis te gaan, terug naar waar we thuishoren, en dit verlangen voert ons mee op de meest mysterieuze en veeleisende reis, de pelgrimstocht van de ziel. Op deze reis wordt de wereld die de meeste mensen hun thuis noemen, een pijnlijke plek van afscheiding, een wereld van illusie waarin het gezicht van onze Geliefde versluierd is.

En toch is er tegelijkertijd het verborgen geheim dat deze wereld ook God is. Alles is Hij. De schoonheid van de wereld is een weerspiegeling van Zijn schoonheid. Zoals het zonlicht dat gereflecteerd wordt in een dauwdruppel. Zijn licht vangt onze aandacht. We voelen dat er iets achter de vormen van deze wereld ligt. In de rust van de vroege morgen, of zelfs temidden van het geraas van de straten in de stad, kan een ogenblik ons herinneren aan deze goddelijke aanwezigheid; een muziekstuk of een gedicht dat het hart raakt kan ons verbinden met dit verborgen koord. Zoals het gezicht van een vreemde ons plotseling aan een voorbije minnaar herinnert wekken momenten als deze gevoelens van liefde en verlangen op. Wanneer de deur van de ziel eenmaal geopend is zijn we overgeleverd aan vreemde stemmingen van herinneringen, die de Soefi's de "geur van de tuin van de eenheid" noemen die door de verdedigingen van de *mind* en het ego heenslippen.

We bevinden ons tussen de vele vormen van het leven en voelen dat onze Geliefde ergens anders is, en toch, paradoxaal genoeg, weten we dat Hij altijd aanwezig is. Zijn wereld verbergt en onthult Zijn gezicht en we zijn onderdeel van dit mysterie. "De mens is Mijn geheim en Ik ben zijn geheim," omdat de mens het geheim van Zijn schepping bewaart, het wonder van de eenheid en de veelheid. De vele vormen van het leven weerspiegelen Zijn eenheid, en de

mens bewaart in zijn hart de spiegel waarin dit mystieke onthullen plaats vindt. Terwijl de mysticus naar Huis keert en de spiegel van het hart poetst met zijn toewijding en zijn verlangen, worden de sluiers steeds meer transparant. Dan wordt het geheim dat in het hart verborgen is deel van ons wezen, deel van ons leven, totdat we van de waarheid getuigen zoals Ibn ‘Arabî uitdrukt:

Het bestaan van de bedelaar is Zijn bestaan en het bestaan van de zieke is Zijn bestaan. Wanneer we dit toegegeven, erkennen we dat dit bestaan Zijn bestaan is, en dat het bestaan van alle geschapen dingen Zijn bestaan is, en dat wanneer het geheim van één atoom van het atoom helder is, wanneer het geheim van alle geschapen dingen, zowel van binnen als van buiten helder is, dan zie je in deze wereld of in de volgende niets anders dan God.

ZEVENTIG SLUIERS VAN LICHT EN VAN DUISTERNIS

Het pad van minnaars die hun Geliefde zoeken slingert zich door de labyrinten van de wereld. We voelen Zijn aanwezigheid en toch is Hij verborgen. Zijn sluiers houden ons van Hem weg en toch beschermen ze ons ook voor de vernietigende kracht van Zijn aanwezigheid, voor de verblindende felheid van Zijn licht. Zijn schepping is een sluier van bescherming, zoals dat uitgedrukt is in de *hadîth*, “God heeft zeventig sluiers van licht en duisternis; als zij weggehaald zouden worden, dan zou de Glorie van Zijn Gezicht alles wegbranden door de aanblik van Zijn schepselen.” Ofschoon Hij ons zo nabij is – “dichterbij ons dan de traan die tussen het oog en het ooglid loopt”- toch schermt Hij ons af voor de allerverweldigende intensiteit van Zijn nabijheid. Hij beschermt ons voor Zichzelf met Zijn schepping. Toch verlangt de mysticus ernaar om deze sluiers van de illusie op te tillen, om achter de dans van de schepping te kijken.

De sluiers van de afscheiding zijn ook de sluiers van bescherming. Wanneer er slechts een paar van deze sluiers opgetild worden, worden de *mind* en het ego in verwarring en

zelfs tot wanhoop gebracht. We vangen een glimp op van helderheid die ons gemakkelijk kan verblinden, een kwaliteit aan liefde die ons kan vernietigen. Als het al gevaarlijk is om met het blote oog in de fysieke zon te kijken, is het dan niet des te gevaarlijker om blootgesteld te worden aan de Zon der zonnen, aan die geweldige kracht en energie waarvan de fysieke zon een weerspiegeling is.

Een vriend had een droom waarin haar sheikh voor haar stond met sluiers die van zijn armen naar beneden hingen. Hij vertelde haar dat als hij deze sluiers voor een moment maar op zou tillen, de schittering van het licht haar gek zou maken. Toen wees hij naar een lange stoffige weg die zij af moest gaan. Er is een reden dat het mystieke pad lang is en dat geduld een van de meest belangrijke kwaliteiten is die nodig zijn voor de reis. We moeten geleidelijk aan voorbereid worden om zelfs maar een lichte optilling van de sluiers te kunnen ervaren. Door meditatie en door innerlijk werk scheppen we een container van bewustzijn die het ons mogelijk maakt om het wonder van Zijn eenheid, de intensiteit van Zijn aanwezigheid te kunnen ervaren, zonder dat ons alledaagse bewustzijn vernietigd wordt. Egobewustzijn is zo fragiel; het is gemaakt voor deze wereld van schaduwen, voor deze dimensie van dualiteit. Het kan niet een dimensie bevatten van *licht op licht*, liefde op liefde, een eenheid waarin geen beeld van dualiteit meer is.

We verlangen naar de wereld van licht, naar de eenheid van de liefde, naar het gezelschap van de Geliefde van ons hart. Toch overweldigt de kracht van Zijn aanwezigheid ons, deze kan gemakkelijk onze fragiele *mind* en ons ego uiteen doen spatten. De Soefi zegt dat het aanraken van slechts de zoom van zijn kleed van liefde de *mind* in verwarring, verbijstering, ja zelfs krankzinnigheid brengt. Sadi vertelt het verhaal van een jonge man die flauwviel alleen bij het zien van het stof dat heet gewaad van zijn geliefde opwierp:

Een derwisj verscheen onder de Bedoeïenenstammen. Een jonge man bood een maal aan. Terwijl de jonge man de derwisj bediende, viel hij neer en verloor het bewustzijn. De derwisj vroeg

de anderen die daar waren waarom hij flauwgevallen was en zij antwoordden: “Hij is gepassioneerd verliefd geworden op zijn nichtje. Terwijl zij zich verroerde in haar tent, had de jonge man een glimp van het stof opgevangen dat door de sleep van haar gewaad omhoog geworpen was en hij viel flauw.”

De derwisj ging naar de tent van het meisje en zei: “Ik zou graag een goed woordje doen voor de jonge man. Laat hem je genegenheid zien! Zijn liefde voor jou is zo groot!”

Het meisje lachte. “Hij kan de sleep van mijn gewaad niet eens zien. Hoe stel je je voor dat hij in mijn aanwezigheid zou kunnen leven?”

Sadi vertelt geen liefdesverhaal. De “jonge man” staat symbool voor iemand die nog niet volwassen is voor de goddelijke liefde, die nog niet het stoffige pad gegaan is. Dit is een realistische waarschuwing voor het gevaar van goddelijke aanwezigheid aan iemand die niet voorbereid is. Eens kwam er een vrouw naar een workshop die ik in New York gaf. Er waren maar een paar mensen en er was tijd voor haar om haar verhaal te vertellen. Jaren geleden had ze een krachtige mystieke ervaring gehad van goddelijke eenheid waarin alles, zelfs hondenpoep op het trottoir goddelijk was een aspect van God, gevuld met Zijn licht. Maar ze was onvoorbereid voor een dergelijke ervaring. Zij wist niet wat er gebeurde en haar *mind*, die alleen ervaringen van dualiteit kende, werd verward. Hoe kan het ego bestaan wanneer alles één is? Wat voor een gevoel van werkelijkheid kan je hebben wanneer je alles als God ziet? Haar *mind* kon er niet mee overweg en zij ging naar de dokter die haar diagnosticeerde als manisch-depressief en haar elektroshocks toediende en daarna krachtige antidepressiva voorschreef. Deze medicijnen versuften haar gevoeligheid en sneden haar af van haar hogere bewustzijn. Maar tegen de tijd dat ik haar ontmoette, ongeveer vier, vijf jaar later, kon zij niet anders meer dan geloven dat zij manisch-depressief was. Ik probeerde haar van het tegendeel te overtuigen, maar de doktoren en de medicijnen hadden hun werk gedaan.

Het mystieke pad is een geleidelijk proces van scheiding zodat de reiziger kan wennen aan de andere niveaus van de

werkelijkheid en toch functioneren in het dagelijkse leven. Door de jaren heen bereidt de meditatie ons voor op een dimensie van eenheid waarin het ego niet bestaat, waarin we niet zijn. En we zijn in staat uit deze staten te komen en terug te keren naar het ego en door te gaan met ons dagelijkse leven. We leren onderdeel te zijn van eenheid en toch ook afzonderlijke mensen te zijn. We zijn geopend voor het onbekende en toch in staat hier te blijven, met onze voeten op de grond in een wereld die we kennen als een illusie. Mystieke liefde is een ervaringen van geweldige kracht. De meeste mensen ervaren liefde in een afgezwakte vorm gereflecteerd in een ander mens. Liefde wordt dan ervaren als affectie, zorg dragen voor een kwaliteit van begrip waarin we vastgehouden en ondersteund worden. Alleen in het moment van een seksueel orgasme is er een glimp van een andere kwaliteit van liefde, als een kracht die ons uit onszelf gooit. In deze momenten is er geen partner, geen andere persoon en soms zelfs geen zelf. Dit is de aard van mystieke liefde, van de extase die de minnaar beetpakt. Maar mystieke ervaringen zijn zuiverder en krachtiger dan seksuele orgasmen. Zij grijpen ons hele wezen en zijn niet beperkt tot een of twee momneten.

De kracht van liefde gooit ons uit onszelf terwijl zij ons onderdompelt in verrukking. Het is alsof je aangesloten wordt op een energiebron en het kan zowel uitpuddend als opwekkend zijn. De ervaring kan je naar adem doen happen en je vraagt je af hoe veel meer extase je kunt verdragen. Dan is de verrukking die je in de greep had weg, en je lichaam blijft rillend en koud achter. De mind wordt duizelig achtergelaten, opzij gegooid, terwijl het ego alleen maar verdoofd is. Er is een reden waarom de Soefi's dronkelappen genoemd worden en de plek van hun bedwelming "de taveerne van de ontmanteling."

Wanneer de liefde de mens eenmaal in haar grip heeft wordt hij achtervolgd, verslaafd aan zichzelf. Hij is in de greep van de grootste kracht in het universum, een kracht die de beperkingen niet kent van tijd en ruimte. Zuivere liefde komt van het onbekende en voert ons de diepten in van onszelf waar we het niets ontmoeten van ons ware zijn. Dit is het pad van ontmanteling waarin we ieder beeld van onszelf achterlaten. De Soefi's spreken vaak over het gevaar van slechts nog een slokje van deze bedwelmende wijn, zoals in een gedicht van Shabistari:

*Het aroma van de Goddelijke Wijn
Deed hen alles achterlaten;
De smaak van Ontmanteling deed hen onderuitgezakt
Hangen als dronkelappen.
Verlangend naar een slok wijn van deze extase.
Zij hebben de pelgrimsstaf, waterkruid
En rozenkruis weggegooid.
Zij vielen en stonden weer op,
Soms helder in harmonie,
Dan weer verloren in de pijn van de afscheiding;
Nu eens tranen van bloed vergietend,
Dan weer opgericht tot een wereld van verrukking...
Zij hebben een beker pure wijn gedronken
En zijn – tenslotte, ten lange leste – echte Soefi's geworden.*

De wijn van de liefde voert ons tot achter de sluiers van de schepping, van de wereld van vormen naar een vormloosheid waar we niet bestaan; waar de minnaar verloren is gegaan in de oceaan van liefde. Voor de mysticus is er “niets dan het niets”. En toch houdt dit niets van ons met een tederheid die voorbij onze verbeelding gaat, met zowel intimiteit als een vernietigende kracht. In de taveerne van de ontmanteling verliezen we met plezier alles wat we voor waardevol houden:

*Dronken van de wijn van zelfloosheid,
Gaven zij zowel goed als kwaad op,
Dronken, zonder lippen en zonder mond, hebben zij in naam van
de
Waarheid alle gedachten over een goede reputatie weggesmeten,*

*Alle gepraat over wonderen, visioenen, spirituele staten,
Dromen, geheime kamers, lichten en mirakelen.*

“Alles moet gaan” en alles gaat verloren wanneer de liefde een hart te pakken krijgt. Dit is geen pad voor laffe lieden, voor hen die van zekerheid of van gemak houden, van wat zij kennen. Er is een plek waar de mysticus en zelfs de spirituele zoeker scheiden moeten, zoals ik in een visioen te zien kreeg toen ik een doods-kist zag waarop geschreven stond “spirituele beginneling.” De spirituele beginneling zoekt een spiritueel leven, gebaseerd op een spiritueel concept, een idee van hoe de dingen zouden moeten zijn. De mysticus wordt in de afgrond van de liefde getrokken, in het niets voorbij iedere notie, “de donkere stilte waarin alle minnaars zichzelf verliezen.”

Weinig reizigers beseffen dat “alles gaan moet” feitelijk betekent alles, ieder concept, elk idee en ieder geloofssysteem, iedere identiteit die we over onszelf hebben wordt weggevaagd in de dwaze stromen van de liefde, in de donkere afgrond. Alle beelden van zowel God als zelf lossen op en de *mind* wordt hopeloos achtergelaten en het ego verbijsterd. De mysticus wordt in de draaikolk getrokken door een geheime kwaliteit van zijn die haar roept naar het niets, dat alleen door de leegte aangetrokken wordt, door de essentiële natuur van haar eigen niet-zijn.

Het weten dat iedere vorm een beperking is wordt in het hart van de minnaar gestempeld. De Soefi's zeggen: “In de naam van Hem die geen naam heeft” omdat zij weten dat alleen het niets werkelijk is. Het meest innerlijke lied van de mysticus is dit lied van het niets, van Zijn essentiële niet-zijn. Zijn minnaars staan aan de rand van de wereld en kennen de duisternis die de oneindige oceaan van de liefde is. Dit is de duisternis die het geheime zaad van het leven in zich bergt, maar in geen enkele vorm vastgehouden kan worden.

DE AFGROND VAN NIET-ZIJN

Het mystieke pad trekt ons deze afgrond in. In het begin kan het niets beangstigend zijn. Zelfs als het ons roept kan het schrikaanjagend zijn. Heel snel nadat hij op het pad was gekomen had een vriend de volgende ervaring in de meditatie:

*Ik sta op een rots. De rots is omgeven door leegte. De wind huult
om
me heen en ik weet dat de volgende stap is om van de rots af te
springen,
het niets in.*

Deze ervaring was zo beangstigend dat hij het vele jaren lang probeerde te vergeten. Pas late realiseerde hij zich dat het een voorproefje was van de waarheid. Het mystieke pad is een geleidelijke ontwakning voor deze werkelijkheid.

Langzaam, door jaren meditatie en spirituele oefeningen komt de reiziger aan de rand van zichzelf, aan de grens waar alleen zij die verloren hebben komen. Voor sommigen roept dit niets angst op, terwijl het voor anderen een vreemde herkenning met zich meebrengt. Ik heb altijd gevonden dat de leegte wonderbaarlijk geruststellend was, en iets in mij bevestigde dat niet beperkt is. Het niets draagt een kwaliteit van een soort eeuwige werkelijkheid, onbesmet door de last van het ego. Ik voelde het toen ik tijdens mijn tienerjaren voor het eerst begon te mediteren, de bevestiging van iets voorbij de *mind*, een leegte waarin ik voelde dat ik er echt thuishoorde.

Toen stelde ik geen vragen en dacht zelfs niet na over deze ervaringen. Ik had over de Boeddhistische leegte gelezen en ondervond deze werkelijkheid. In deze eindeloze leegte is er geen persoonlijke God, geen goedge of zorgende schepper. Er is geen beeld waarin je een geloof kan plaatsen, er is slechts een gevoel van dynamische duurzaamheid, een stabiliteit die voorbij alles is wat de buitenwereld te bieden heeft. Door mijn ogen dicht te doen zag ik deze dimensie aan de randen van mijn *mind* en ik wist dat ik gevonden had waar ik thuishoorde. Ik kon de bemanteling laten gaan van iemand zijn die zo veel zorgen en leed leek te dragen. Ik kon me ontspannen op een

diep niveau alsof ik in het warme water van een tropische zee was.

De wereld leek mij altijd zo veel moeilijkheden, zo veel inspanning en beperkingen te hebben dat de leegte alle bedekkingen wegnam, zelfs mijn afgezonderde gevoel van het zelf. Iets essentieels mocht er zijn. En het bleef, altijd aan de randen van mijn bewustzijn. Natuurlijk kwam ik weer uit deze ervaringen in het alledaagse leven terecht, dat mij alle hevigheid van opgroeien voorschotelde, de manier waarop het leven ons vastpakt in haar dans van plezier en pijn, onderzoeken en vooruitlopen, hoop en angst. Maar iedere keer als ik het nodig had was de leegte daar, zonder sentimentaliteit, zoals een vriend die het wezen van het zijn kent, dat de kern van je zijn is.

In de mystieke leegte is er geen onthulling, omdat er geen is. In deze duistere stilte kan er geen straal van “verlichting” zijn omdat “wij” niet aanwezig zijn. Zijn aanwezigheid kan alleen begrepen worden als een staat van totale afwezigheid. De mystieke waarheid is dat er geen minnaar en geen Geliefde is, geen schepping en geen Schepper. De leegte is de beginwerkelijkheid die iedere mysticus ontmoeten moet. De onderliggende schepping is een verbazingwekkende leegte, donkerder dan de ruimte tussen de sterren. Alle beelden van God zijn opgelost. Er is alleen een eeuwigdurend uitbreidend niets dat de *mind* en het ego in een staat van verwarring en krankzinnigheid gooit. Wie of wat wordt er onthuld? Wie of wat is verborgen in deze onthulling?

Door naar binnen te keren, keren we ons van de velen naar de ene, naar de enige bron van ons wezen. Maar we vinden geen goedaardige Schepper, geen zorgende of barmhartige God. We zijn verloren in een staat van niet-bestaan die voorbij zijn is. In deze leegte is er geen onthulling omdat er niemand aanwezig is. Zijn Aanwezigheid kan alleen begrepen worden als een staat van totale afwezigheid, zoals geïllustreerd wordt door het verhaal van al-Hallâj toen hij in de gevangenis op zijn executie wachtte:

De eerste nacht van zijn gevangenschap kwamen de gevangenswaarders naar zijn cel maar zij konden hem niet in de gevangenis vinden. Zij zochten door de hele gevangenis, maar konden niemand vinden. De tweede nacht vonden ze noch hem noch de gevangenis, wat zij ook zochten. De derde nacht ontdekten zij hem in de gevangenis.

“Waar was je de eerste nacht, en waar waren jij en de gevangenis de tweede nacht?” vroegen zij. “En nu zijn jullie beide teruggekeerd. Wat voor een wonder is dit?”

“De eerste nacht,” antwoordde hij, “was ik in Aanwezigheid, daarom was ik niet hier. De tweede nacht was de Aanwezigheid hier, zodat we beiden afwezig waren. De derde nacht werd ik teruggezonden, zodat de Wet bewaard wordt. Kom en doe je werk.”

De eerste nacht was al-Hallâj met God, dus was hij afwezig. De tweede nacht was het Absolute Niets bij hem aanwezig, dus bestonden zowel hij als de gevangenis niet. De derde nacht bracht hij het geweldige offer: hij gaf zich over aan afscheiding, aan het mysterie van de incarnatie waarin we gescheiden zijn van de Ene waartoe we behoren. Al-Hallâj keerde terug naar de gevangenis om gekruisigd te worden voor de liefde. Hij verwelkomde zijn executie omdat hij wist dat de dood leidt tot de uiteindelijke vereniging van minnaar en Geliefde. Aan de galg betaalde hij de ultieme prijs om het geheim van de mystieke eenheid openbaar te maken dat de Soefi's al lang kenden. Voor de geseling die aan zijn executie voorafging zei hij:

*Dood mij, O mijn dierbare vrienden
Want door mij te doden maak je me levend;
Mijn leven is mijn dood en mijn dood is mijn leven.*

De mystieke paradox van de vereniging met God is dat de minnaar nooit aanwezig is: “de Geliefde leeft, de minnaar is dood.” Om onze Geliefde te ervaren worden we in het niets gevoerd waar we niet bestaan. In onze westerse cultuur hebben we ons zo geïdentificeerd met ons zelf dat we noodzakelijkerwijs we ons ego op het pad projecteren. We zien de reis als leidend naar *onze* ervaring met God, *onze* realisatie

van het Zelf. Het is bijna onmogelijk te begrijpen dat de reis niet over ons gaat. Dat al onze inspanningen, onze opofferingen en ons lijden ons eigen zelf nergens naar toe brengen, *ons* de verlangde mystieke ervaring niet geven. Iedere notie van spirituele verworvenheden is een illusie die achtergelaten moet worden; en het is vaak moeilijker om een spirituele illusie achter te laten dan een wereldse illusie. Wanneer we ons een nieuwe sportauto wensen kunnen we heel gemakkelijk zien dat dat een illusie is; het verlangen naar een spirituele ervaring, of zelfs anderen op het pad te helpen, kan veel misleider zijn.

Op het pad van liefde worden de reiziger en alle verwachtingen achtergelaten, zoals Rûmî schrijft: “Er is geen derwisj, en als er een derwisj zou zijn is die derwisj er niet.” De Soefimeester Bahi Sahib zei: Mensen vragen mij: heb je God gerealiseerd? Heb je het zelf gerealiseerd? Ik heb het Zelf niet gerealiseerd. Ik heb God niet gerealiseerd, antwoord ik.” Irina Tweedie, die wist dat hij een groot sheikh was, lachte: “Bhai Sahib, dit is een leugen!” Maar hij antwoordde:

Waarom een leugen? Als ik nergens ben, hoe kan ik dan iets gerealiseerd hebben? Om iets te realiseren moet er iemand zijn om te realiseren: als ik niets ben, als ik nergens ben, hoe kan ik dan iets gerealiseerd hebben?

Een ervaring met God kan niet gerapporteerd worden omdat er niemand is. De *mind*, het ego en alle faculteiten van bewustzijn zijn achtergelaten. Bâyezîd Bistâmî benaderde in zijn beschrijving deze staat toen hij zei dat de derde keer dat hij het Heilige Huis binnenging hij noch het Huis, noch de Heer van het Huis zag en daarmee bedoelde hij: “Ik ging verloren in God zodat ik niets wist. Had ik überhaupt iets gezien dan had ik God gezien.” ‘Attâr die ons dit verhaal vertelt voegt de volgende anekdote toe:

*Er kwam een man bij Bâyezîd aan de deur; hij riep hem.
“Wie zoek je?” vroeg Bâyezîd.
“Bâyezîd,” antwoordde de man.
“Arme ziel!” zei Bâyezîd. “Ik zoek Bâyezîd al dertig jaar*

En vind taal noch teken van hem.”
Dit commentaar werd aan Dhûl-l-Nûn gerapporteerd.
En deze gaf als reactie:
“Moge God zich over mijn broeder Bâyezîd ontfermen!
Hij is opgegaan in het gezelschap van hen die verloren zijn in
God.”

Het mystieke pad bereidt ons voor op de vernietigende vrijheid van ons eigen niet-bestaan. In deze momenten zijn we verloren, compleet, helemaal. Wanneer we terugkeren van het onbekende worden we achtergelaten met een restant van de eraring van de ziel. We vangen een glimp op van de uitgestrektheid die voorbij ons bedrieglijke bestaan. De kennis over ons niet-zijn dringt het bewustzijn binnen, weerspiegeld vanuit een andere dimensie. Bâyezîd die sprak met een zekerheid van iemand die “dertig jaar lang” in “God verloren” geweest is, kende de waarheid van zijn eigen niet-bestaan. Het mystieke pad is een geleidelijke ontwaking voor deze werkelijkheid. Langzaam komen we te weten dat we niet zijn.

TERUGKEREN VOORBIJ HET EGO

Meditatie is een belangrijke techniek om het ons mogelijk te maken om het ego en de *mind* te transcenderen. Door het stil maken van de mind krijgen we toegang tot een andere dimensie. In het begin voelen we de onzichtbare aanwezigheid en het effect van het onbekende. Maar waanneer onze meditatie zich verdiept kunnen we een bewustzijn ontwikkelen van wat voorbij het ego gaat. Dan leren we de illusoire natuur van het ego *kennen*. Door het in meditatie gaan heb ik de ervaring gehad van het achterlaten van het ego en daarna zag ik mijn eigen egobewustzijn als een afgescheiden entiteit als een kleine planeet in de ruimte, een planeet die tweedimensionaal leek. Door de uitgestrektheid van de ruimte te ervaren en de uitbreiding van mijn ware wezen, zag ik dat het ego heel afgescheiden en in zichzelf opgesloten zat, in een wereld die het niet kende. Ik wist dat ik niet mijn ego was, mijn ego niet kon zijn. Egobewustzijn zag er zo beperkt uit. Gedefinieerd

door zo'n kleine parameter vergeleken bij de uitgestrektheid van de innerlijke ruimte die het huis van mijn ware wezen was.

Terwijl de innerlijke ervaring zich steeds verder verdiepte en steeds rijker werd liet ik het ego ver achter me. Toen ging ik een duisternis binnen waar alle bewustzijn, alle gevoel van het zelf verdwenen was. Maar toen ik uit de meditatie kwam voelde ik dat ik terugkeerde van een verre, verre plek naar deze "planeet," deze kleine beperkte identiteit die we ego noemen. Ik voelde me het ego- bewustzijn binnenglijden zoals je een oud kledingstuk inglijdt. Ik was mij bewust dat ik weer deze gewone identiteit "werd" met haar zelfbeeld, haar mentale patronen, haar beperkte horizon. Ik zag hoe gemakkelijk het ego mijn ervaring van een diepere werkelijkheid blokkeerde, een gordijn dichtdeed voor de uitgestrektheid van mijn innerlijke wezen. Ik ervoer zowel de beperking als het gemak van dit gewone zelf, dit "ik." Uiteindelijk toen ik helemaal uit de meditatie was, was ik terug in mijn ego met de kennis van de ervaring aan de grens van mijn bewustzijn.

Een dergelijke ervaring bevrijdt ons van de greep van het ego. Hoe kan het ego ons beheersen als we weten dat het niet bestaat? In het begin, wanneer we uit de meditatie komen snijdt het ego ons van de innerlijke ervaring af. Dit is nodig; anders zouden we gemakkelijk uit evenwicht raken bij het geconfronteerd worden door ons eigen niet-bestaan. Maar geleidelijk aan bezielt deze diepere waarheid zichzelf en werkt eerder bevrijdend dan ontredderend. Er is een diepe bevrijding in het weten dat je niet bestaat.

Terwijl we vooruitgaan op het pad, ontwikkelen we een psychologische kracht en een kwaliteit aan bewustzijn, die deze andere werkelijkheden kunnen bevatten: ons alledaagse ego-zelf, en een diepere dimensie die zonder eigenschappen en zonder vorm is, onbeperkt en ongedefinieerd. We worden bevrijd uit de gevangenis van ons ego-zelf en toch kunnen we in de uiterlijke werkelijkheid functioneren die van ons vraagt om te denken dat we als een afzonderlijke persoon bestaan. De reiziger die verloren is in de liefde, die de waarheid geproefd heeft van haar niet-bestaan, wordt "een soldaat in de twee

werelden.” Zij leert om ondergedompeld te zijn in een zee van liefde zonder kusten en ook om volledig te participeren in het uiterlijke leven met haar eisen.

Door meditatie ontwikkelen we een kwaliteit van bewustzijn die niet gebonden is aan het ego en de gewone *mind*. In meditatie kunnen we ons bewust worden van “ergens anders” en daarna lost zelfs dit hogere bewustzijn op in de mystieke duisternis wanneer we verloren zijn voor alle gevoel van het zelf, omdat we opgelost zijn in een dimensie waar we niet zijn. Maar als we uit de meditatie ontwaken, snijden we ons niet langer totaal van deze ervaring af. De “hogere *mind*” stelt ons in staat om een besef terug te krijgen van deze andere werkelijkheid – ofschoon het in het begin heel verwarrend kan zijn om deze andere werkelijkheden te ervaren, zoals de dichter Fakhruddîn ‘Irâqî aangrijpend uitdrukt:

*Als U alles bent
Wie zijn dan al deze mensen?
En als ik niets ben
Waarom dan dit gedoe?
U bent Volledigheid,
Alles is U. Afgesproken.
Wat is dit
“andere-dan U dan?”
Oh, ik weet het al:
Er bestaat niets buiten U:
Maar zeg mij toch:
Vanwaar deze verwarring?*

Bestaan en niet-bestaan, veelheid en eenheid: wat is waar en wat is illusie? Hoe kan er sprake zijn van illusie wanneer alles Hij is? Wanneer Hij Zichzelf onthuld heeft, wie blijft er dan over? Wat is het ego wanneer er bewustzijn van eenheid is? Maar geleidelijk aan wordt de verwarring minder wanneer de sluiers van afscheiding de sluiers van onthulling worden. We kunnen God niet kennen: “Niemand kent God dan God.” In Zijn aanwezigheid bestaan we niet. Maar wanneer we een glimp opvangen van het wonder van ons niet-bestaan en het ego zijn grip verliest, dan vindt er een overgang plaats. De wereld die

het verborgen gezicht van onze Geliefde verborgen heeft, begint Hem aan ons te onthullen. Niet langer gevangen in de beperkte visie van het ego, gaat de minnaar met het ene oog van het hart zien.

Wanneer ons bewustzijn door het ego beheerst wordt, zien we door de ogen van het ego. We ervaren een wereld waarin wij aanwezig zijn en Hij afwezig is. De wereld lijkt een speelplaats van illusies of een woestijn vol van slechts ons verlangen naar Hem. Maar wanneer het ego zijn macht overgeeft, dan gaat het oog van het hart open en onthult het verborgen gezicht van de schepping. Het oog van het hart is een orgaan van spiritueel bewustzijn dat tot het Zelf behoort. Door dit oog zien we de dingen zoals ze werkelijk zijn, als een weerspiegeling van onze Geliefde. We kunnen Hem niet in Zijn essentiële niet-zijn kennen, maar we leren Hem weerspiegeld in Zijn schepping kennen. In de pracht van Zijn vormen leren we Zijn schoonheid kennen. De wereld van veelheid wordt een spiegel waarin we Zijn eenheid kunnen zien:

*In onze spiegelzaal zou de kaart van één Gezicht verschijnen
Als de schittering van de zon een wereld van dauw zou laten
glinsteren.*

De Sluiers Van God

Deel II

Waarheen jij je ook wendt, daar is het gezicht van God

Koran

HET OOG VAN HET HART

Het pad van de liefde brengt de minnaar achter de sluiers van de schepping in de oceaan van de eenheid van liefde waar alle schijn van het zelf oplost. In deze oneindige oceaan waar “zwemmen altijd eindigt in verdrinken,” gaat de minnaar op in de oneindige leegte die de kern van de schepping is. De waarheid van de liefde is een draaikolk van leegte van waaruit de dans van het leven wordt geboren, de tegenstellingen die zich omhoog kringelend manifesteren. Vanuit de vormloze leegte ontstaat de veelheid aan vormen. Vanuit de diepte van Zijn niet bestaan brengt Hij bestaan voort, en iedere cel van de schepping draagt Zijn naam in de kern gegrift.

De mysticus die door de sluiers van de wereld is gegaan heeft de waarheid geproefd van zijn eigen niet-bestaan. De minnaar die weg was, keert daarna terug, wetende dat dit ego-zelf een illusoir fragment is. En hoewel de mysticus God nooit kan kennen, wordt het geheim, in het moment van weg-zijn en het moment van terugkeer, onthuld. Aan de grenzen van het niets wordt de minnaar beziel met de kennis van de eenheid van liefde: het hart des harten ontwaakt in de aanwezigheid van haar Geliefde. Het ego heeft zich overgegeven, heeft zich voor Zijn Heer neergebogen; het lagere is opgegaan in het hogere. Dit is het momnet van mystieke onthulling wanneer we gaan zien wat er voor de schepping verborgen is.

Het pad brengt ons voorbij dit punt, wanneer het “kleinere opgaat in het grotere.” Met de woorden van de Soefi meester Bhai Sahib, “Op een dag zal het zelf gaan, dan blijft alleen liefde over... je zult niet zeggen: ik heb lief. Waar zal het ‘ik’ zijn?” Wanneer het ego opgegaan is in het Zelf houdt het op de dominante factor te zijn. Er komt een kwaliteit van zijn naar boven vanuit het hart om het brandpunt van het leven te worden. Deze kwaliteit van zijn behoort niet toe aan het ego maar aan het Zelf. Het is de reflectie van Zijn wezen: “God is, en niets is met Hem.” Het bewustzijn, aanvankelijk ervaren in meditatie, of op het moment van uit meditatie komen, komt geleidelijk aan in het nu van elke dag. Dit bewustzijn is het bewustzijn van goddelijke aanwezigheid, het bewustzijn van eenheid dat we in ons dagelijks bewustzijn met ons meedragen.

Het mystieke pad verrast ons altijd als het onthult wat verborgen was. Ik herinner me het moment dat ik in deze eenheid van leven getrokken werd. Ik was net verhuisd van Noord Londen naar de kust van Californië. Na twintig jaar te midden van een spirituele gemeenschap gewoond te hebben met bijna honderd mensen die meestentijds voor meditatie naar ons huis kwamen, was ik alleen met mijn gezin in een klein stadje aan de kust. Dagenlang ging er geen telefoon en niemand klopte bij ons op de deur. Ik bracht mijn tijd schrijvend, mediterend en wandelend door. Middenin deze eenzaamheid, opende de natuur haar verborgen zelf; de fysieke wereld werd een deel van mijn spirituele pad op een manier die ik nooit voor mogelijk had gehouden. Onder de bomen en op de stranden ondervond ik een eenheid die zichzelf onthulde in de uiterlijke wereld.

Die winter was een periode van een zesjarige droogte in Californië. In Engeland was ik gewend aan de maanden januari en februari als deprimerend en grauw, nat en somber. Hier was het zonnig en warm. In januari wandelende ik aan het strand, alleen, in de zon. In februari kwam het voorjaar, en wilde bloemen gingen open op de landtongen. Met het onverwachte voorjaar kwam dit nieuwe bewustzijn. Plotseling ontdekte ik, lopend in de bossen of langs de oceaan, een overweldigend gevoel van eenheid. In meditatie ving ik tijden een glimp op

van de eenheid achter de schepping, de eenheid die alles omvat en Zijn eenheid weerspiegelt. Maar nu ervoer ik deze eenheid *bij vol bewustzijn*. Waar ik ook liep, kijkend naar de veelheid van de natuur, de verschillende bladeren, bomen, rotsen overspoeld door golven, eenheid was zichtbaar aanwezig. De eenheid was zo natuurlijk, zo zeer een deel van wat ik zag en voelde. Het was er altijd al, alleen ik zag het nu voor de eerste keer.

De natuur onthulde mij zo iets wonderbaarlijks, dat ik alleen maar vol ontzag keek. De veelheid was daar, de getijdenpoeltjes vol creaturen, de haviken cirkelend, de stervormige bloemen, maar daarachter en er omheen was een doortrokken aanwezigheid. In het begin was ik alleen maar gefascineerd, verwachtend dat dit een voorbijgaande mystieke staat was. Maar geleidelijk aan voelde ik haar duurzaamheid. Na een paar uur in de morgen geschreven te hebben, ging ik wandelen en al kijkend vond ik haar, zichtbaar en tastbaar. Ik voelde en zag de eenheid, maar niet met mijn fysieke ogen. Een innerlijk oog had zich geopend waarin plaats en stemming van zijn verenigd waren – de innerlijke en uiterlijke eenheid spiegelde elkaar.

DE ZEKERHEID VAN LIEFDE

Ik had deze wereld altijd ervaren als een plaats van afscheiding, en ik verlangde naar het hiernamaals. Meditatie had me in een leegte gebracht waar ik me thuis en vertrouwd voelde. Maar de eenheid die werd onthuld ging elke voorstelling te boven, onverwachts en wonderbaarlijk. En zij bleef, altijd aan de grenzen van bewustzijn, een gevoel van aanwezigheid in een wereld waar daarvoor afwezigheid had weerklonken. Er is iets echt aanwezig in de wereld vol illusies.

In het begin weerhouden deze sluiers van illusie ons van het zien van de Geliefde. Wetende dat deze uiterlijke wereld niet echt is, zoeken we waarnaar ons rusteloze hart zoekt. We worden getrokken door deze oerbehoefte naar binnen te kijken, steeds dieper te gaan, terug te keren naar de “wortels van ons

eigen zelf.” Maar als we eenmaal de zoom van Zijn kleed aangeraakt hebben, het aloude geheim van de minnaar, dan transformeert het pad zichzelf: de wereld van schijnbaarheden houdt op een sluier van afscheiding te zijn en wordt een sluier van onthulling. Wat een ondoordringbare muur van onwerkelijkheid had geleken, begint doortrokken te raken van Zijn goddelijk licht.

Deze overgang is niet een enkel moment van onthulling. Zoals zo vele processen reflecteert het de spiraalvormige natuur van het pad waarin we eenzelfde ervaring op verschillende niveaus van intensiteit herhalen, als we steeds vollediger voor het hogere bewustzijn van het Zelf ontwaken. In het begin onwaarneembaar, wordt er een kwaliteit van “zijn” in ons geboren waardoor we een werkelijkheid, verborgen in deze wereld, waarnemen. Er kunnen krachtige ervaringen zijn die deze ontwaking begeleiden, momenten van verlichting of eenheid, maar vaak is het een geleidelijke overgang waarvan we ons pas later realiseren dat zij heeft plaats gevonden.

Terwijl ons bewustzijn begint te veranderen, terwijl een innerlijke waarneming zich opent, begint de innerlijke werkelijkheid door de uiterlijke wereld manifest te worden. Deze opening is voor ieder van ons anders. Iedere reiziger maakt zijn eigen reis achter de sluiers en realiseert vervolgens de kwaliteiten van zijn Geliefde in zichzelf en in de wereld. Op Zijn eigen unieke manier onthult Hij Zichzelf aan ons, want, met de woorden van al-Makkî, “Hij onthult Zichzelf nooit twee keer in de zelfde vorm of in dezelfde vorm aan twee individuen.” Elke reiziger kan alleen zijn eigen verhaal vertellen. Op mijn eigen reis waren er vele jaren van naar binnen keren. Iedere keer als ik bij onze meditatiegroep kwam wilde ik me terugtrekken in een stil hoekje, begreep zelfs de behoefte om te praten van andere vrienden niet. De conversaties, dromen, en ervaringen van anderen gingen langs me heen. Wat er gedeeld werd kan ik me niet herinneren. In plaats daarvan was er een honger in mij, een behoefte en wanhoop die me naar binnen dreef. Ik merkte anderen niet op en weet ook niet hoe ik met anderen was. Pas later begreep ik het belang van een gemeenschap van vrienden, van praten,

lachen, verhalen vertellen, of samen in elkaars gezelschap te zijn. Ik realiseerde me ook dat mijn gedrag bekeken kon worden als niet in balans en zelfs onbeschaafd in de onverschilligheid die ik jegens anderen had. De groep had echter begrip en tolerantie die hoort hij hen die gekozen hebben voor het pad. In feite zal ieder van ons op een moment door een fase heengaan dat hij geen verlangens naar uiterlijk gemeenschappelijkheid heeft; zij kan zelfs mogelijk aversie hebben tegen het omgaan met medereizigers.

Maar geleidelijk aan vond er een verandering in me plaats en de focus van mijn aandacht keerde zich niet meer zo definitief af van de uiterlijke wereld. Mogelijk waren twee ervaringen die ik in meditatie had een belangrijke deel van deze overgang. De eerste was toen ik bewust ergens anders wakker werd, en mezelf in de aanwezigheid van mijn leraar bevond, die me een sleutel overhandigde. Het was zo'n echte ervaring dat ik heel erg geschokt was toen ik uit deze meditatie kwam en mij realiseerde dat ik in de meditatiekamer van mijn leraar was, en mijn leraar de hele tijd in haar keuken er naast aan het praten en aan het thee drinken was met vrienden. Toen ik haar over deze ervaring vertelde zei ze slechts dat het "heel veelbelovend" was en dat een sleutel een belangrijk symbool is. Nu zie ik deze eerste ervaring van het ontwaken op een ander niveau van bewustzijn als een keerpunt. In *bewust* weten dat ik niet begrensd was door alledaags bewustzijn, mij was een sleutel gegeven naar de deur van het hiernamaals.

De tweede belangrijke ervaring ging over totaal en absoluut geliefd zijn. Ik was net in meditatie gegleden toen ik voor een moment in mijn hart een liefde zo compleet voelde dat er niets meer te wensen was. Vanuit deze aller zachtste aanraking, als vleugels van een vlinder rondom de rand van mijn hart, kende ik de waarheid van Rûmî's woorden:

*subtiële graden
van dominantie en dienstbaarheid
zijn wat jij kent als liefde*

maar liefde is anders

*zij arriveert compleet
zo maar
als de maan in het venster.*

Slechts een moment van aanraking in het hart en ik wist dat ik geliefd werd met en compleetheid die niet in de uiterlijke wereld gevonden kan worden. De totaliteit van de liefde nam alles aan mij op. Dit moment van liefde veranderde mijn leven zo, dat ik de absolute zekerheid gevonden had die ik zocht. Ik kon nu leven met de onzekerheid die me kwelde. De uiterlijk wereld droeg niet langer de dreiging van onvolkomenheid.

Het eerste voorbeeld van Zijn aanraking draagt de schoonheid van een eerste liefde. Andere ervaringen van Zijn liefde volgden, dieper en extatischer. Maar in dat moment was alles aanwezig en de basis van mijn leven in de wereld was veranderd.

Deze twee ervaringen stempelden de kennis van vrijheid en heelheid in mijn bewustzijn, die niet afhankelijk zijn van de voorbijgaande uiterlijke wereld. De verborgen herinnering van het hart was bevestigd. Gegrond in deze absolute zekerheid, was ik in staat om naar de wereld van vormen terug te keren met een affirmatie van Zijn aanwezigheid in mijn bewustzijn. En omdat onze ervaring van de uiterlijke wereld een reflectie is van onze staat van bewustzijn, begon de uiterlijke wereld deze innerlijke werkelijkheid te weerspiegelen. In de vormen die Hem verborgen hadden begon ik Zijn kwaliteiten te kennen.

DE GEUR VAN ZIJN AANWEZIGHEID

Eerder zocht ik Hem onwetend. Ik had Zijn wezen in alles gezocht. In de vroege ochtenden had ik door de velden gelopen, wanneer de zon de horizon vulde met roze en daarna met rood. Ik had iets gevoeld, verborgen in deze schoonheid, in de spinnenwebben van dauw bezaaid met pailletten van zonlicht. Zittend aan een stroom had ik gekeken naar het woelende water tussen de rotsen en voelde een stilte achter de beweging, een rust in de wervelende draaikolken water. Maar

ik wist niet Wie ik zocht. Ofschoon ik Zijn gezicht overal weerspiegeld zag, herkende ik het niet.

In mijn verliefdheid, voelde ik de waarheid van Rûmî's woorden dat

*een vrouw God is, schijnend
door subtiele sluiers,*

en was, zoals het vuurvliegje in de vlammen van Haar schoonheid, het mysterie van Haar passie getrokken. Ik werd bedwelmd door het glinsterende licht van deze sluiers, de vallende lokken van haar haren en diepte van haar ogen. Zoals in de beelden van Soefidichters werd ik gevangen, gestrikt in het betoverende wonder van Haar vorm:

*Mijn hart in jouw ineen gedraaide haarlokken
Werd gevangen, niet alleen mijn hart,
Mijn ziel ook werd, in dezelfde essentie
verstrikt*

Eerder had ik me afgekeerd van deze vormen, van deze verwarring van de weerspiegeling van Zijn gezicht. Maar nu was mijn hart gevangen en ik gaf mezelf met plezier. Ik stond mezelf toe om verloren te zijn in een menselijke liefdesaffaire. Ik verwonderde me over Haar mysterie, de vrouwelijke kant van God die de extase van het wonder bevat. Door mijzelf uiteindelijk zo compleet aan mijn harte-geliefde te geven gaf ik mij aan de liefde zelf. Liefde kan jou nooit verraden. Ik wist dat Haar reflectie vasthouden het vacuüm in mijn hart niet kon vullen. Ik liep verrukt het pijnlijk pad van de menselijke liefde in een roes en tranen, altijd wetende dat de essentie van liefde ergens anders was, verborgen en toch verslavend aanwezig.

“De Profeet hield van parfum, mooie vrouwen en de glinstering van ogen in gebed.” De geur van de Geliefde kan op vele plaatsen gevonden worden. Hij komt tot ons door het mysterie van Zijn vormen, door de beelden die het geheim van herinnering dragen. Hij komt tot ieder van ons op onze eigen manier, in overeenstemming met onze natuur en ons temperament. Sommigen zien Zijn gezicht in de ogen van

hongerige kinderen of in de behoeften van de zieken. Voor de kunstenaar kan Hij Zichzelf zichtbaar maken in de verfkwast of in het voelen van hout. Voor sommigen is Hij zichtbaar in de natuur, of in de wonderen die je ziet door een microscoop.

We kunnen zijn essentie nooit kennen, Zijn niet-zijn, maar door Zijn creatie kunnen we Zijn goddelijke zijn voelen. Hij is altijd aanwezig. “Hij is met je waar je ook bent,” en wanneer het ego zijn greep verliest, worden we open om Zijn aanwezigheid te voelen. We kunnen Zijn wonder en schoonheid weerspiegeld zien in Zijn wereld, de kwaliteiten van onze Geliefde leren kennen, wat de Soefi’s Zijn namen en attributen noemen. Wanneer het oog van het hart open gaat, begint een wereld, die Hem verborgen hield, deze kwaliteiten te weerspiegelen. De spiegel van de schepping die daarvoor slechts ons onze eigen vergankelijke natuur liet zien, begint Hem, naar wiens beeld we gemaakt zijn, te weerspiegelen. In het begin spaarzaam en later met grotere kracht en frequentie, ervaren we wat de dichter Gerard Manley Hopkins wist:

*De wereld is vol van de grootsheid van God
Zij zal opvliegen als trillend zilverpapier.*

DE VOETSTAPPEN VAN DE GELIEFDE

“Om jou tegen te komen kijk ik van gezicht naar gezicht, van verschijning naar verschijning.” De minnaar zoekt naar haar Geliefde, vindt Zijn stempel tussen de vormen en de beelden van Zijn wereld. Deel van het wonder van Zijn onthulling is de manier waarop Hij naar ons toekomt door onze eigen wezenlijke natuur, op een manier die zo onverwachts is omdat het zo bekend is. Ofschoon ik Zijn eenheid in de natuur gevoeld heb, Zijn schoonheid eerde in Zijn schepping, en de waarheid voelde van de woorden van Ibn’Arabî dat “De vrouw de hoogste vorm van aardse schoonheid is,” dragen dromen voor mij het meest zichtbare stempel van Zijn aanwezigheid. Ik heb altijd van dromen gehouden. Ik herinner mij op het internaat als ’s avonds de lichten uitgingen en de andere

jongens naar hun zaklamp grepen om onder de dekens te lezen, ik blij was om in slaap te vallen en de wereld van dromen binnen te gaan. Misschien dat toen dromen alleen een vlucht was voor de gewone en sombeer wereld. Later zou ik ontdekken dat sommige dromen geweven zijn met een gouden draad die ons met onze ware natuur verbindt.

Dromen omarmen de beelden van de uiterlijke wereld en hebben toch een doorschijnendheid die tot het hiernamaals behoort. In mijn dromen voelde ik Zijn aanwezigheid lang voordat ik Hem bewust kende. In de wereld van de praktijk van werken met dromen getrokken, ontdekte ik mijn betrokkenheid bij de dromen van anderen en hier vond ik Zijn voetstappen het meest zichtbaar en hier leerde ik Hem beter kennen.

Er zijn vele verschillende typen dromen, en slechts sommigen komen van een spirituele dimensie van ons wezen. Deze dromen dragen een atmosfeer die tot ons transcendente zelf behoort, die Zichzelf laat voelen in het vertellen van dromen. Door de droom wordt er een kwaliteit van de Geliefde in het bewustzijn weerspiegeld. Hij heeft vele verschillende namen en attributen, en verschillende dromen reflecteren individuele kwaliteiten. Hij kan verschijnen als een majesteitelijke schoonheid van een met sneeuw bedekte bergketen, of de subtiële schoonheid van een bloem. Hij kan komen met de kracht van een enorme storm, of de absolute autoriteit van het Zelf wiens stem onvoorwaardelijk gehoorzaamd moet worden. Hij heeft de kracht van een olifant en de lichtheid van een veer. Soms komt Hij met de zoetheid en zachtheid van een aanraking van een minnaar, zoals de volgende droom symboliseert:

Plotseling verschijnt er een slanke, fijn gebouwde vrouw, gekleed in een eenvoudig oranje-geel gewaad. Ik neem haar in mijn armen, kus haar, en de smaak is wonderbaarlijk zoet. Ik ga bij haar liggen en we gaan op in elkaar. Haar lichaam verdwijnt in één ogenblik als een golf van zoetheid, gelukzaligheid, en er pulseert een vrede als een ademtocht door mijn gehele wezen.

Maar de Geliefde verschijnt niet altijd als een tedere minnaar die zoetheid en geluk brengt. Er is een aspect van God dat overweldigend en verschrikkelijk is; er is een kracht van Zijn liefde die ons verplettert. Soms komt de Geliefde als een instinctieve passie die ons vastpakt vanuit de verborgen rustplaatsen van onze eigen ziel. In de volgende droom wordt dit aspect van Zijn kracht gesymboliseerd door een zwarte panter:

Ik zit in een bar op de hoek van een straat in een stad, naakt m.u.v. een onderrok en zwarte hoge hakschoenen. Ik wacht op de zwarte panter. Ik herinner me dat hij mij eens van achteren penetreerde. Omdat ik niet weet wanneer hij weer kan komen, ben ik altijd waakzaam, wachtend. Er is een gevoel dat wanneer hij komt er een tent over hem heen zal verschijnen; op die manier kan er een intiem gebeuren plaats vinden op een privé plek. Ik word wakker met de zin, "waakt dan, want gij weet noch de dag noch het uur wanneer de bruidegom zal komen." (Mattheüs 25:13)

Deze droom spreekt van een liefde die van achteren komt en ons penetreert vanuit de diepte van het onbewuste, vanuit het ongekende. Dit is geen cerebraal of geïdealiseerde relatie, maar een instinctieve passie die de minnaar verplettert en haar dan verlaat, een slachtoffer van liefde, vol verlangen, wachtend op wanneer deze ongekende, onverklaarbare kracht haar weer zal nemen. Wanneer we eenmaal deze passie ervaren hebben, blijven we altijd waakzaam, wachten we altijd, kennen de dag noch het uur wanneer de bruidegom komt.

De ene dromer wordt genomen door de zoetheid van zijn Geliefde, opgaand in een omarming van geluk en vrede. Voor de ander komt Hij "als een dief in de nacht," terwijl voor een andere reiziger de reis hem meeneemt naar het huis van de leraar waar hij de absolute duisternis van God ervaart:

Ik ga de leraar in haar huis bezoeken, dat in de droom een geïmproviseerde Indiaanse hut is. Ik open de deur. Ik weet dat de leraar thuis is, maar toch, als ik de deur open doe is er niemand, niets dan duisternis, zo absoluut zwart als ik nog nooit gezien

heb. Behalve de duisternis ben ik me bewust van een onheilspellende wind. Hij blaast in het huis als een wind van verandering. Ik sta op de drempel en voel angst.

Deze reiziger wordt meegenomen voorbij elke menselijke vorm of beeld, een duisternis in waar de wind van de geest aanwezig is. De aanwezigheid van de Geliefde kan zowel intimiteit als angst oproepen. Hij is zacht en breekbaar en krachtig en intens. Hij heeft ook de kwaliteit van de eenzaamheid die elke reiziger in zichzelf zal ervaren. De volgende droom riep deze eenzaamheid op en bracht een gevoel van verlatenheid met zich mee die een menselijke reactie is op de absolute natuur van Zijn afzondering:

Ik dreef in zee na een schipbreuk. Een eindje van mij vandaan dreven ook andere lichamen na de schipbreuk. Zij deden geen poging om te zwemmen en ik wist dat de stroom hen niet naar de kust zou brengen. Uiteindelijk zouden ze allemaal verdrinken. Ik deed geen enkele poging om te zwemmen, maar ik was in een andere stroom die me langzaam naar de kust bracht. Toen ik uit het water aan land kwam realiseerde ik me dat ik totaal alleen was. Niet alleen omdat er geen overlevende was, maar er was niemand in het hele land. Ik voelde me totaal verlaten en alleen.

De schipbreuk van het ego laat de dromer alleen in de stroom van het pad. Deze stroom zal haar naar de andere kust brengen, de eenzaamheid van de ziel. Met de woorden van al-Hallâj, “Afzondering, God heeft alleen de - Afgezonderde lief, Hij heeft alleen hem lief die van Hem getuigt als Eén.” In onze eenzaamheid leren we Zijn eenzaamheid kennen.

Door naar deze dromen te luisteren, kun je de echo van de voetstappen van de Geliefde horen lopen over de harten van Zijn vrienden. Het pad van de liefde zonder spoor verschijnt in vele vormen. Hij verschijnt steeds opnieuw, glimpen opgevangen door de sluiers van de verhalen over liefde. Soms, wanneer er een droom verteld wordt, vult de kamer zich met Zijn leegte, of een vreugde van Zijn vriendelijkheid. Er is plezier om de manier waarop Hij ons beetneemt, hoe we voor gek staan door Zijn geslepenheid, weg van het gezonde

verstand door de verlokking van de liefde. Of een droom vol verlangen raakt het hart van hen die aanwezig zijn, en herinnert ons aan de eindeloze reis die ons commitment aan Hem is.

DE SPIONNEN VAN GOD

Als onze focus verandert van het ego naar het Zelf, dan komt de Geliefde ons tegemoet. In dromen, in innerlijke ervaringen, of in ontwaakt bewustzijn onthult Hij Zichzelf in overeenstemming met onze eigen natuur. We zijn gemaakt naar Gods beeld en dieper dan onze persoonlijkheid zijn onze goddelijke kwaliteiten. Hij komt naar ons toe in de kleren van onze eigen goddelijke natuur. Soms komt Hij met de tederheid van de aanraking van een minnaar, soms met de kracht van een wervelwind. Hij ontwricht ons leven, of brengt onverwachte harmonie. En altijd zijn in deze ontmoeting de draden van één-zijn, de geheime eenheid van minnaar en Geliefde.

Terwijl we de lange stoffige weg lopen, maakt de liefde ons leeg, zuivert onze pijn, wassen tranen ons afgezonderde zelf weg. Iedere keer als Hij naar ons toekomt is er meer ruimte voor onze Geliefde; we storen steeds minder in deze meest innerlijke ontmoeting. In verlangen en ambities keren we Huiswaarts, maken ons langzaam leeg van onszelf. Er is een zeer geliefd gezegde bij de Soefi's:

Mijn dienaar houdt niet op Mij naderbij te komen door werken van toewijding, totdat ik hem liefheb, en wanneer ik hem liefheb ben ik het oog waardoor hij ziet en het oor waardoor hij hoort.

Terwijl onze goddelijke kwaliteiten dichterbij komen, beginnen we het leven niet slechts door de beperkte visie van het ego te ervaren, maar door de cirkel van het Zelf waarin onze goddelijke natuur geboren wordt. Terwijl ons goddelijke kind haar ogen opent, wordt de echte natuur van het leven gezien.

De Soefi is de dienaar van God, en ons werk is leeg te zijn zodat Hij ons kan gebruiken zoals Hij wil. Door de ogen van

Zijn dienaar kijkt Hij naar Zijn wereld, zoals uitgedrukt wordt in het prachtige beeld van Ibn'Arabî, van de vrienden van God als "de pupil in het oog van de mens." Door het oog van het hart kijkt Hij naar zijn wereld, dit is waarom de Soefi's soms "de spionnen van God" genoemd worden. Door ons hart kijken we naar God en Hij kijkt naar de wereld. Hij heeft ons nodig "om er voor Hem te zijn." Mystiek leven is een acceptatie van deze eenvoudige taak van liefde en toewijding. We blijven hier in deze wereld van afscheiding om Hem te dienen.

Soefi's zijn "een broederschap van zwervers die de wacht houden op de wereld en voor de wereld." Wij zijn zwervers omdat dit niet ons ware thuis is. We behoren alleen Hem, die we liefhebben toe. Wanneer we de werkelijkheid van ons niet-zijn geproefd hebben, wanneer we de sluiers van afscheiding opgetild hebben, weten we dat slechts Hij bestaat. We behoren Hem toe, al voor het begin der tijden. Terugkerend uit de staten van niet-bestaan, uit meditatie waarin we opgelost zijn, verloren in de liefde, trekken we de kleren van uiterlijkheden aan om Hem in Zijn wereld te dienen. En Hem dienende leren we Hem kennen, leren kennen hoe Hij Zichzelf weerspiegelt in Zijn wereld. We zien dat deze wereld een spiegel is waarin het gezicht van onze Geliefde verborgen is.

De mystieke reis is van afscheiding terug naar één-zijn, en daarna terugkerende van één-zijn naar een staat van dienstbaarheid. Het eerst deel van deze reis is "de reis terug naar God" waarin we onze aandacht afwenden van de sluiers van afscheiding, de waarheid zoekend die alleen in het hart gevonden kan worden. De *shahâdâ*, "*Lâ ilâha illâ 'llâh*" (er is geen God dan God) beschrijft dit proces van afwenden van de illusie van de uiterlijke wereld waar Hij afwezig is, "*Lâ ilâha*" (er is geen God), naar de innerlijke werkelijkheid van het hart waar Hij aanwezig is, "*illâ 'llâh*" (dan God). De uiterlijke vormen van de wereld ontkenning, bevestigen we Zijn vormloze innerlijke aanwezigheid.

Maar dit werk van ontkenning en bevestiging is slechts de eerste fase van de *shahâda*. Het proces van afscheiding wordt gevolgd door een diepere eenheid die bevestigt dat er niets anders is dan Hij: "*Lâ ilâha illâ 'llâh*." Met iedere ademhaling

bevestigen we de eenheid van de twee werelden, en van onze Geliefde van het hart, die Zichzelf zowel verbergt als onthult. Met de woorden van Abû Sa'id, "Soefisme bestaat uit het hart afhouden van alles wat niet Hij is. Maar er is niet iets, niet Hij."

Het mystieke pad omarmt de pijnlijke waarheid van afscheiding en de diepere werkelijkheid van de eenheid van liefde. Wanneer we terugkeren vanuit de mystieke staten van de eenheid naar de wereld, kan het aanvankelijk lijken of we naar de woestijn van afscheiding teruggekeerd zijn. Maar onszelf in dienstbaarheid gegeven hebbend, behoren we completer onze Geliefde toe. Hij die ons verlaten had heeft ons nooit verraden. Hij die zichzelf voor ons verborgen had deed dat alleen maar om Zichzelf volledig te onthullen. Het wonder van de wereld begint te schijnen met het licht van de Geliefde. De onrechtvaardigheden, het lijden, de schoonheid, en de chaos blijven. We roepen nog steeds naar Hem om hulp, mededogen, en troost. Maar op een wonderbaarlijke en zeer mysterieuze manier wordt de eenheid die verborgen was in het hart een deel van ons alledaagse leven.

De reiziger die deze aloude reis gemaakt heeft, die verbrand is in het vuur van de passie van de liefde, wordt opnieuw gemaakt, veranderd vanuit de diepte van de ziel. Liefde voert ons terug naar liefde; liefde onthult onze meest innerlijke natuur en brengt ons waar we thuis horen. Wanneer we eenmaal ontwaakt zijn voor eenheid in het hart, worden we steeds completer ondergedompeld in deze eenheid. De innerlijke en uiterlijke werelden dansen samen, het lied van de ziel wordt het weefsel van ons leven, en de diepere betekenis van mens-zijn weerklinkt in ons.

Het mystieke pad eindigt nooit, zoals liefde nooit eindigt. De minnaar wordt steeds verder in de eenheid van het hart getrokken. Geleidelijk aan worden de pijnlijke dagen van scheiding slechts een herinnering, de woestijn van eenzaamheid wordt achter gelaten, en een wonder komt steeds meer naar voren. Wanneer het oog van het hart geopend wordt, wordt ieder gezicht een spiegel van Zijn gezicht, alles een teken van Zijn eenheid. De minnaar die de waarheid van de

liefde geproefd heeft weet dat Hij zowel de verrader als de verradene is, de maker maar ook de verdrijver van illusies. Ieder woord heeft in zijn kern het ene woord van Zijn naam. Elke zin is een act van eerbetoon. Alles rust in Hem, en temidden van het leven is er niets anders dan Hij:

*“Wiens geliefde ben jij?”
Vroeg ik,
“Jij die zo
Ondraaglijk mooi bent?”
“die van Mijzelf,” antwoordde Hij,
“Want ik ben één en alleen
Liefde, minnaar en geliefde,
Spiegel, schoonheid, en oog.”*

Bibliografie

- Abû Sa'îd inb Abî-l-Khayr. *The Secret of God's Mystical Oneness*. Vert. John O'Kane. Costa Mesa, California; Mazda Publishers, 1992.
- Al-Qusharî. *Principels of Sufism*. Vert. B.B. Von Schell. Berkely: Mizan Press 1990
- Attâr, Farîd ud-Dîn. *The Conference of the Birds*. Trans. Afkham Darbandi en Dick Davis. London: Penquin Books, 1984.
- Bhatnagar, R.S. *Dimensions of Classical Sufi Thought*. London and The Hague: East West Publications, 1984.
- Bowie, Fiona, e.a. *Begune Spirituality*. New York: Crossroad, 1990.
- Chittick, William C. *The Sufi Path of Love*. Albany: State University of New York Press, 1983.
- _. *The Sufi Path of Knowledge*. Albany: State University of New York Press, 1989.
- cummings, e.e. *Selected Poems. 1923-1958*. London: Faber and Faber, 1960.
- _. *73 Poems*. London: Faber and Faber, 1974.
- Corbin, Henry. *The Man of Light in Iranian Sufism*. London: Shambhala Publications, 1978.
- Fakhruddin 'Iraqi, *Divine Flashes*. Vert. Wilson, Peter Lamborn, New York: Paulist Press, 1982.
- Harvey, Andrew, *Light upon Light*, Berkeley: North Atlantic Books, 1996.
- _. *Perfume of the Desert*, Wheaton: Quest Books, 1999.
- Holy Bible, Authorized Version. London: 1611.
- Hopkins, Gerard Manley. *The Poems and Prose of Gerard Manley Hopkins*, Harmondsworth: Penquin Books, 1953.
- Jung. C.G. *Collected Works*. London: Routledge & Kegan Paul.
- Kingsley, Peter. "Knowing Beyond Knowing." In *Parabola* deel. xx nr. 1, Spring 1997, p.p. 21-24.
- Massignon, Herbett. *The Passion of Al-Hallâj*. Princeton: Princeton University Press, 1982
- Mitchell, Stephan, ed. *The Enlightened Heart*. New York: Harper and Row, 1989.
- _. Vert. *Tao Te Ching*. New York: Harper and Row, 1988.
- Nicholson, R.A. *Studies in Islamic Mysticism*. Cambridge: Cambridge University Press, 1921.

- Nizami. *The Story of Layla & Majnun*, Trans.. R. Gelpke. London: Bruno Cassirer, 1966.
- Nurbakhsh, J. *Sufi Symbolism*. Vol. 1-IV. London: Khaniqahi-Nimatullahi Publications, 1984- 1990.
- Power, Richard, e.a. *Great Song, The Life and teachings of Joe Miller*. Athens, GA: Maypop Books, 1993.
- The Qur'an. Vert. M.H. Shakir. Elmhurst, New York: Tahrike Tarsile Qur'an, 1991.
- Rûmî. *Rûmî, Poet and Mystic*. Vert.. R.A. Nicholson. London, George Allen and Unwin, 1950.
- _. *Open Secret. Versions of Rûmî*. Vert. John Moyne and Coleman Barks. Putney, Vermont: Threshold Books, 1984.
- _. *Fragments, Ecstasies*. Trans. Daniel Liebert. Santa Fe: Source Books, 1981.
- _. *We are Three*. Vert. Coleman Barks. Athens, GA: Maypop Books, 1987.
- _. *Deicious Laughter*. Ver. Coleman Barks. Athens, GA: Maypop Books, 1987.
- _. *Like This*. Vert. Coleman Barks. Athens, GA: Maypop Books, 1990.
- _. *One-handed Basket Weaving*. Vert. Coleman Barks. Athens, GA: Maypop Books, 1990.
- _. *Birdsong*. Vert. Coleman Barks. Athens, GA: Maypop Books, 1993.
- _. *The Essential Rûmî*, Vert. John Moyne and Coleman Barks, New York: Happer Collins, 1995.
- Schimmel, Annemarie. *Mystical Dimensions of Islam*. Chapel Hill: University of North Carolina Press, 1975.
- _. *I am Wind, You Are Fire*. Boston: Shamblala Publications, 1992.
- Scott Johnson, N. "Ocean and Pearls", Ibn Sab'în and the Doctrine of Absolute Unity", *Sufism*, Issue 25, Spring, 1995. London: Khaniqahi-Nimatullahi Publications.
- Shabistarî. *The Secret Rose Garden*. Vert. Florence Lederer. Grand Rapids: Michigan, 1987.
- Scheeling, Andrew. *For Love of the Dark One, Songs of Mirabai*. Boston: Shamblala Publications, 1993.
- Tweedie, Irina. *Daughter of Fire. A Diary of a Spiritual Training with a Sufi Master*. Inverness, California: The Golden Sufi Centre, 1986.
- Vaughan-Lee, Llewellyn. *The Bond with the Beloved*. Inverness. Californië: The Golden Sufi Center, 1993.
- _. *In the Company of Friends. Dreamwork in a Sufïgroep*. Inverness. Californië: The Golden Sufi Center, 1994.
- _. *Sufism, The Transformatieon of the Heart*. Californië: The Golden Sufi Center, 1995.
- _. *Caching the Tread: Sufïs, Dreamwork and Jungian Psychology*. Inverness. Californië: The Golden Sufi Center, 1999. Ned, vert. *De Gouden Draad*. Uitg. Aambeeld. ISBN vert. Teréz Stolze

- . *Working with Oneness*. Inverness, Californië: The Golden Sufi Center, 2002. (Ned, vert. Teréz Stolze. *Eenheid, Werken met het geheim van Eenheid*. Niet gepubliceerd.)
- . *Light of Oneness*. Californië: The Golden Sufi Center, 2003. (Ned, vert. Teréz Stolze. *Het Licht van Eenheid*, Niet gepubliceerd.)
- Vitray. Meyerovitch, Eva de. *Rumi and Sufism*. Sausalito, California: the Post-Appolo Press, 1987.
- Wilson, Peter Lamborn and Pourjavady, Nasrollah. *The Drunken Universe*. Grand Phanes Press, 1987.
- Yeats, W.B., trans. (with Shree Purohit Swami). *The Ten Principal Upanishads*. London: Faber and Faber, 1937.

Dankbetuiging

Voor toestemming om auteursrechten materiaal te gebruiken, wil de auteur zijn dank uitspreken aan:

- Daniel Liebert voor toestemming om van Rumi, *Fragments, Ecstasies*, vertaald door Daniel Liebert, te citeren;
- HarperCollins Publishers, Inc. voor toestemming om van *Tao Te Ching*, geredigeerd door Stephan Mitchell, vertaling Copyright 1988 door Stephan Mitchell te citeren;
- Jane Hirshfield voor toestemming om het fragment dat als eerste verscheen in *The Enlightened Heart*, geredigeerd door Stephan Mitchell, NY: Harper & Row, 1989, Copyright Hane Hirshfield 1989 te citeren;
- Khaniqahi Nimatullahi Publications voor toestemming om van *Sufi Symbolism*, Deel Een, door Dr. Javad Nurbakhsh te citeren: Andrew Harvey voor toestemming om van *Light upon Light: Inspiraties van Rumi* door Andrew Harvey, Copyright 1996 door Andrew Harvey, gebruikt door permissie van North Atlantic Books, Berkely, Californië te citeren;
- Phanes Press voor toestemming om van *The Drunken Universe*, vertaald door Peter Lamborn Wilson en Nasrollah Pourjavady te citeren: Henry Corbin, *Creative Imagination in the Sufism of Ibn 'Arabi*, Copyright, Princeton University Press, herdrukt met toestemming;
- Threshold Books, voor toestemming om van *Open Secret, Versions of Rumi*, vertaald door John Moyne en Coleman Barks te citeren, en ook voor permissie om van *Doorkeepers of the Heart*, Versies van Râbi'a, vertaald door Charles Upton, te citeren.

Llewellyn Vaughan-Lee, Ph.D., volgt sinds zijn negentiende jaar het Soefipad van de Naqshbandi orde.

In 1991 verhuisde hij van Londen naar Noord Californië, waar hij met zijn vrouw en twee kinderen woont. Hij geeft lezingen in Europa en de Verenigde Staten.

The Golden Sufi Center is een religieuze non-profit organisatie met de doelstelling om de leringen van het Naqshbandi Soefipad toegankelijk te maken.

The Golden Sufi Center, P.O. Box 428, Inverness, Californië 94937-0428.

Website: <http://www.goldensufi.org>

Email: goldensufi@aol.com

In de Nederlandse vertaling verschenen eerder van Llewellyn Vaughan-Lee: *'De Cirkel van Liefde'* Het volgen van het verlangen om Thuis te komen brengt de reiziger in de Cirkel van Liefde. Uitgegeven bij Aambeeld, Steyl, 2001, ISBN 90-805778-2-0

'De Gouden Draad' Door dromen te gebruiken om de innerlijke gebeurtenissen van de ziel te illustreren, beschrijft Vaughan-Lee de mysteriën van het pad in een heldere, eigentijdse taal die vooral voor de moderne zoeker een hulpmiddel zal zijn. Uitgegeven bij Aambeeld, 2002, ISBN 90-805778-4-7

Privé uitgaven van vertalingen van Llewellyn Vaughan-Lee door Teréz Stolze:

'Het Verhaal van Moshkel Gosha'. Een Perzisch sprookje waarin de transformatie van een houtrooier beschreven wordt, gevolgd door een Jungiaanse analyse. 2004. ISBN 90-808586-2-5

'De Soefimeditatie van het hart'. "De meditatie van het hart" is een oefening die de *mind* en de emoties onderdompelt in de oceaan van de liefde. 2004, ISBN 90-808586-1-7

Niet gepubliceerde vertalingen van Llewellyn Vaughan-Lee door Teréz Stolze zijn:

.. *Het Pad van Liefde gaan*. Vertaling van *Traveling the Path of Love*. Inverness. Californië: The Golden Sufi Center, 1995.

.. *Eenheid, Werken met het geheim van Eenheid*. Vertaling van *Working with Oneness*. Inverness. Californië: The Golden Sufi Center, 2002.

.. *Het Licht van Eenheid*. Vertaling van *Light of Oneness*. Californië: The Golden Sufi Center, 2003.

.. *Spirituele Macht, hoe zij werkt*. Vertaling van *Spiritual Power, how it works*. Inverness. Californië: The Golden Sufi Center, 2005.